

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΑΡΓΥΡΟΣ

ΓΥΜΝΟ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 150

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τ' ἄλογο χλιμίντρισε,
τίναξε τὸ γκέμι·
μὰ καρδούλα τρέμει.

Τ' ἄλογο ξεκίνησε,
γύρισε τὴν πλάτη,
χάθηκε ἀπ' τὸ μάτι.

Στὴν ἀκρούλα κάθεται,
παραπονεμένη·
γράμμα περιμένει.

Μιὰ βδομάδα πέρασε,
καλοκαίρι μπαίνει·
πάντα περιμένει.

Δυὸ βδομάδες πέρασαν,
ὁ καιρὸς διαβαίνει·
γράμμα δὲ λαβαίνει.

Τρίτη, τώρα, ζύγωσε·
γράμμα δὲ λαβαίνει·
τί νὰν τοῦ συμβαίνει!

Δυὸ φορές, στὴ Χάρη Τῆς,
πάει καὶ κάνει τάμα·
δὲ λαβαίνει γράμμα.

Πρῶτος μῆνας πέρασε,
δὲ λαβαίνει γράμμα·
λυώνει μέσ' τὸ κλάμα.

Πέρασε κ' ὁ δεύτερος,
νότισε τὸ χῶμα·
δὲ λαβαίνει ἀκόμα.

Τελοσπάντων, μὰν ἀγγή,
γίνεται τὸ θάμα·
ἔρχεται ἓνα γράμμα!

Ἐσνητεύτηκε μακροιά,
πῆγε γιὰ χουσαίρι·
θὰ γυρίσει, γράφει.

Ἄλωνάρης πέρασε,
λείπει πάντα πέρα·
γράφει κάθε μέρα.

Ἦρθε τὸ χινόπωρο,
χάθηκαν τὰ κολινα·
γράφει κάθε μῆνα.

Ἐνας χρόνος πέρασε,
φύσηξεν ὁ μπάτης·
ράβει τὰ προικιά της.

Πέρασε κι' ο δεύτερος·
ένα γράμμα μόνο·
γράφει κάθε χρόνο.

Με σφιγμένη την καρδιά,
κίβεται στο γράφι·
θα γυρίσει, γράφει.

... Πέντε χρόνια πέρασαν,
οί παλιοί γυρνάνε·
θαρθεί όπου και νάσαι.

... Δέκα χρόνια πέρασαν·
τόν τραβούν οι δρόμοι,
δὲ γυρίζει ακόμη.

Πλούτισε, δὲν πλούτισε,
τοῦμινε χρυσάφι·
Τώρα πιά δὲ γράφει...

Τὸ ἀνθος τῆς ὑπομονῆς
μέσα της φυτρώνει·
ἔμαθε πιά μόνη.

... Τριάντα χρόνια πέρασαν.
Πῶς περνᾶν τὰ χρόνια!
πλάκωσαν τὰ χιόνια.

Στ' ἄχαρα μαλλάνια της,
ἀπλωσε τὸ χιόνι·
γέρασε, κρυώνει.

Μὲ τὸ μαντηλάκι της,
σὰν κυρούλα μοιάζει·
τώρα, τί τὴ νοιάζει;..

Ξάφνου, ἐκεῖ ποὺ τέλειωνε
τί καλὰ τὸ προᾶμα,
φτάνει κάποιο γράμμα.

Γλέντησε, βαρέθηκε,
γιόμισε χρυσάφι·
θα γυρίσει, γράφει...

Κάθεται και σκέβεται:
Τώρα ποῦχει ἀσπρίσει,
τί και νὰ γυρίσει;..

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ ΤΟΠΟΙ

Εἶναι πραγματικά προνομιούχοι οἱ τόποι, ποὺ τὴ γνωριμία τους τὴν πρωτοκάνουμε μέσα στὰ δημιουργήματα τῆς τέχνης. Τί ἦταν ἡ Φλωρεντία; Δὲν ἦταν οὔτε ἡ μεγαλύτερη, οὔτε ἡ ἐνδοξότερη πόλη τῆς Ἰταλίας. Μὲ τὸ νὰ εἶναι πατρίδα τοῦ Ντάντε, ὑψώθηκε, μὲ τοὺς στίχους ποὺ τῆς ἀφιέρωσε ὁ ποιητῆς της, σ' ἕνα βᾶθρο ἀκατάλυτο ἀπὸ τὸ χρόνο:

«Χαῖρε, ὦ Φλωρεντία, γιατί εἶσαι τόσο μεγάλη, ποὺ ἀπάνω ἀπὸ στεριές και θάλασσες χτυπᾶς τὰ φτερά σου, και στὸν Ἄδη ἀκόμα μέσα τὸ ὄνομά σου εἶναι ψηλά χαραγμένο.»

Και, γιὰ ν' ἀφίσουμε τὰ ξένα παραδείγματα, τί θὰ ἦταν, στὴν Ἑλλάδα, ἡ Σκιάθος, χωρὶς τὸν Παπαδιαμάντη; Ἕνα ὄμορφο νησά-

κι τῶν Βορείων Σποράδων, χωρὶς δόξα, χωρὶς ἱστορία, ἀγνωστο στοὺς περισσότερους. Μέσα στὰ διηγήματα τοῦ Σκιαθίτη διηγηματογράφου, ζῆ τώρα μιὰ αἰώνια ζωὴ, μὲ τις φυσικὲς ὀμορφιές της, μὲ τὰ «ρόδινα ἀκρογιάλια» της, μὲ τὰ λευκά της ἐρημοκλήσια, μὲ τις ψηλὲς σκοπιές τῶν μοναστηριῶν της — ἀγναντέματα τοῦ πελάγου — μὲ τὰ καράβια της και τοὺς ταρσανάδες της, μ' ἕνα λαὸ ἀπὸ συμπαθητικὸς θαλασσομάχους, εὐλαβητικὲς γερόντισσες, ἀσπρομάλληδες λευίτες, νοσταλγικὲς παρθένες, ποὺ εἶναι ἕνας κόσμος ὀλόκληρος ψυχῶν, ἀναστημένος ἀπὸ τὸν ποιητὴ στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.

Και τί θὰ ἦταν πάλι ἡ Ζάκυνθος χωρὶς τὸν Κάλβο, τὸ Σολωμό, τὸν Ξενόπουλο; Ἕνα ὄμορφο νησί, κι' αὐτὴ, τοῦ Ἰονίου, και

τίποτε περισσότερο. Αὐτὴ τὴ σκέψη ἔκανα, ἐδῶ και λίγες μέρες, στὸ Ἑθνικὸ Θέατρο, μὲ τὴν παράσταση τοῦ «Πολύτου», ποὺ ἕνας λαὸς ὀλόκληρος, βραδιὲς ἀπάνω σὲ βραδιές, κρεμασμένος, ὦρες, μὲ τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴ σκηνή, ζοῦσε σὰ δική του τὴ ζωὴ τῶν ἡρώων τοῦ ὠραίου ἔργου, τὴ χαρὰ τῶν τοπειῶν τοῦ ὄμορφου νησιοῦ, τὴ χάρη τῶν εἰθίμων του, τις γραφικότητες τῶν ἀνθρώπων τύπων του, τις ξεχασμένες σελίδες τῆς κοινωνικῆς του ἱστορίας. Ἔτσι, μήπως ἡ Ζάκυνθος δὲν ξαναζῆ μέσα σὲ ὅλη τὴ μεγάλη σειρά τῶν μυθιστορημάτων, τῶν διηγημάτων, τῶν θεατρικῶν ἔργων τοῦ ἐκλεκτοῦ της τέκνου; Μὲ τὸν Ξενόπουλο, ξέρουμε και ἀγαποῦμε ὅλοι μὲς τὴ Ζάκυνθο περισσότερο ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρη μὲς πατρίδα. Γιατί τίποτε δὲν ξέρεи κανεὶς καλύτερα και δὲν ἀγαπάει βαθύτερα ἀπὸ ὅ,τι πρωτογνώρισε μέσα στὸν παράδεισο τῆς Τέχνης.

Ὅταν πρωτοταξίδεψα στὴ Ζάκυνθο, εἶχα μέσα στὴν ψυχὴ μου τὸ ὄμορφο νησί, πρὶν τὸ γνωρίσω μὲ τὰ μάτια μου. Ἡ θάλασσά της ἀπλωνόταν γύρω μου, σπαρμένη ἀπὸ τὰ «θαλάσσια ξύλα» τοῦ ποιητῆ «γέμοντα φωνῶν μουσικῶν», ἡ γῆ της ἦταν γιὰ μένα ἡ ἀνθοφόρα γῆ, ὅπου «τὰ δάκρυα τῆς νυκτὸς γίνονται κρῖνοι», και ὅπου οἱ ὠραῖες, ἀγνὲς παρθένες «μὲ τὰ βυζία ἀφίλητα» εἶναι «ἀνθος παρθένων». Και, μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, ἔβλεπα, μέσα στὰ πένθη τοῦ δειλινοῦ, τὴ θλιβερὴ σοφία, ὅπου μαρτύρησε «ψυχὴ τοῦ θρήνου, τοῦ μαρτυρίου και τῆς θυσίας» ἡ Στέλλα Βιολάντη. Ἐβλεπα, μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, τὸν Κόκκινο Βράχο, ποὺ ἀπὸ τὴν κορφὴ του γκρεμιζόταν σὲ μιὰν ἄδυσο, ζητώντας τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸ μαρτύριο τοῦ προδομένου ἔρωτά της, ἡ τραγικὴ Φωτεινὴ Σάντη. Και πάλι, ξυπνώντας ἀπὸ τὸν πένθυμο ἐπιάλτη μου, ξαναζοῦσα μέσα στοὺς χαρούμενους τύπους τῶν ἔξυπνων ἀνθρώπων, μὲ τις ἀκακὲς «μπαρτζολέττες» τους, τὸ εὐθυμο σκῶμμα τους και τὴ γελαστὴ εἰρωνεία τῆς λαϊκῆς τους φιλοσοφίας.

Μιὰ στιγμή, δὲν ἤξερα πιά ἀν βρισκωμαι μέσα στὴ ζωὴ τοῦ βιβλίου ἢ μέσα στὴν πραγματικότητα. Ὁ βαρκάρης ποὺ μ' ἔβγαζε ἀπὸ τὸ βαπόρι, δείχνοντάς μου μακρὰ, στὴ στεριά, κάποια ρημάδια τοῦ τελευταίου σεισμοῦ, μίλοῦσε γιὰ τὴ μεγάλη καταστροφή:

— Μὰ καλὰ... τοῦ εἶπα. Ἐδῶ μαζεῦτηκαν ἑκατομμύρια ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Δὲν τὰ ξαναχίτσανε τὰ ρημάδια; Τί γινήκανε τὰ λεφτά;

Ὁ καλὸς ἄνθρωπος μὲ κύτταξε παράξενα και, κόνοντάς μου ἕνα χαρακτηριστικὸ σῆμα, μοῦ εἶπε ἀγαθότατα:

— Τί γενήκανε τὰ λεφτά; Τὰ φάανε οὐλα, ἀφέντη!

Ἀργότερα, ὅταν γύρισα στὸ βαπόρι, ἕνας ἄλλος βαρκάρης, γυρίζοντας ἀπάνω στὸ κατὰστρωμα, μὲ τράβηξε ἀπὸ τὸ χέρι.

— Ἀφέντη, ἕνας σύλλογος. Γιὰ κύττα. Ἕνας σύλλογος μᾶς ἔρχεται στὸ παπύρο.

Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ διάφοροι τοπικοὶ σύλλογοι ἔκαναν μικρὲς ἐκδρομές, και γύρισα νὰ ἰδῶ ποιά βάρκα ἔφερε τὰ μέλη τοῦ συλλόγου στὸ βαπόρι. Δὲν ἔβλεπα ὅμως τίποτα.

— Ποῦ εἶναι ὁ σύλλογος; ρώτησα.

— Ἦντονε, ἀφέντη. Δὲν τὸνε βλέπεις; μοῦ εἶπε, σοβαρότατα, ὁ τρομερὸς Ζακυνθινός.

Και μοῦ δειξε μιὰ μαρούνα φορτωμένη μὲ... μουλάρια.

Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, τώρα, ἦταν πραγματικοί. Και ὅμως μοῦ φαινόταν πὺς εἶχαν ξεπηδήσει ἀπὸ καμμιὰ σελίδα τοῦ Ξενόπουλου. Γιατί και ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἀπὸ τοὺς προνομιούχους τόπους, ποὺ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ταξιδέψῃ κανεὶς γιὰ νὰ τοὺς γνωρίσῃ. Τοὺς γνωρίζει και τοὺς χαιρετᾶ καλύτερα και βαθύτερα ἐκεῖ ποὺ τοὺς ἔχει ἀναστήσει, μὲ τὰ μάγια της, ἡ Τέχνη. Πῶς νὰ μὴν τιμοῦν, λοιπόν, και νὰ μὴ δοξάζουν οἱ πατρίδες, τὰ ἐξαιρετικὰ παιδιὰ τους, ποὺ τις ἀνασταίνουν στὰ αἰώνια Ἡλύσια τῆς Τέχνης; Θάπρεπε νὰ τοὺς στήνουν χρυσοὺς ἀνδριάντες.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΗΛΙΟΣ, ΤΟ ΜΑΡΤΗ ΜΗΝΑ

Καλῶς ὄρισες, ἦλιε τοῦ Μαρτιοῦ,
στὰ ὄξω καὶ στὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ!
Μὲς στὶς κἀμυρες—τοῦ βιάθους ἀνοιχτές,—
μεγαλώσαν τὰ παράθυρα ἀπὸ χτές!

Καλῶς ὄρισες, κ' ἡ γνώμη σου ἡ γλυκειά!
Φέρνεις τ' ἀκριβὰ καὶ τὰ προικιά;
Φέρνεις τὸν καλὸ τὸ μήνα, τὸν ξανθό,
καὶ τὸ χαμολοῖ σου τ' ἀγαθὸ
—μιλιματικὸ μὲ τὸν ἀνθό!

Φέρνεις κοριτσιάτικες φρονῆς
καὶ τὶς μυρωδιές τὶς αἰθριανές,
φέρνεις τὶς ἀφρόστες ποδιές
καὶ τὶς ἄμοιαστες τὶς μοσκομυρωδιές;

Φέρνεις τ' ἀκριβὰ καὶ τὰ προικιά,
φέρνεις τὴν παλιά ἀγαπητικιά,
—πὲς μας!—μὲ τὸ λεύτερο τὸ γόνο
καὶ μὲ τὸν ξεσκέπιστον ἀγκιῶνα,

στὸ ἔβγα της καὶ στὴν ἀπάνω σκάλα,
μὲ τ' ἀνήξερα τὰ μάτια, τὰ μεγάλα
καὶ τὰ γλυκομίλητα, —κι' ἀκόμα,
μὲ τὰ μάτια δρόγνωμο, τὸ στόμα;

γιὰ τὸ εὐχαριστῶ, καλέ μου νοικοκύρη,
θέλεις τὰ λουλούδια στὸ ποτήρι;
μὲ τὰ χέρια μου, ποὺ ἀπάτη τὰ κεντὰ
ν' ἀμαρταίνουν μὲ τὰ ἐγκόσμια τὰ φθαρτιά,
ταίρια νὰ σοῦ δέσω, τοὺς σωστούς,
ἓνα σωρὸ σείχους γελαστούς;

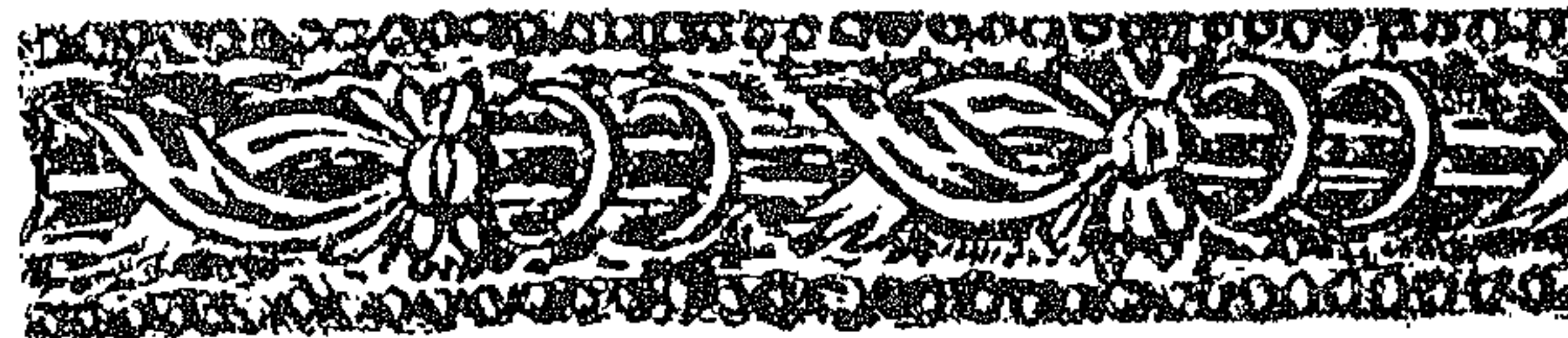
Κ' εἶναι μέσα στ' ἄλλα σου προικιά
κ' εἶναι ἡ Λύπη, ἡ Λύπη ἡ παιλαιϊκά...
'Απ' τὴν ἄδεια σου τὴ μεσημεριανή
ἔγινε κ' ἐκείνη ζωντανή,
κ' εἶναι στὸ καλὸ της τὸ θρονί.

Κ' εἶναι ἀνάμεσό μας ζωντανή,
κ' εἶναι χτεσινὴ καὶ παντοτεινή,
καὶ τ' ἀχνί της χέρια τυραννεῖ,
καὶ τὴ ράχη τους γυρνᾷ, καὶ καρτερεῖ
τὰ μαλαχτικά σου νὰ χαρῆ.

Μέρα μεσημέρι... ὅπου καὶ νῆναι
μάρμαρα χτυπάνε... πελεκάνε...
"Αχνες ἀλαφρείες καὶ φουσκοδεντριές,
μελετοῦν τοῦ δρόμου οἱ πιπεριές

δέρνοντας τ' ἀνώφλια, τὰ γυαλιά,
πάσχουν μὲς στὸ σπίτι μας πουλιά.

Τί σοῦ πρέπει τοῦτο τὸ καλὸ,
ποὺ ἀνοιξες τὸ σπίτι μας διπλό,
ἦλιε, εἰ νὰ πάρης νὰ εὐφρανθῆς,
γιὰ τὸ καλῶς ὄρισες νάρθη;

ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ ΘΑ ΓΙΝΟΜΟΥΝΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Καινούργιο καράβι ἀπ' τὰ σκαργιά θὰ
βγαίναμε...

Ἄμάν!

Καινούργιο πλεούμενο!

Καραβοκύρης θὰ γινόμευνα.

Μούτσος θάρχιζα σὲ δαῦτο. Στὰ ξάρτια
πᾶσα ὥρα θὰ σκαρφάλωνα. Ἦγν ἀνεμόσκαλα
θὰ τράνταζα. Τρία-τρία θὰν τὰ πῆδαγα τὰ σκoi-
νόςκαλα, καὶ τὶς νύχτες τὶς ἀστερόφεγγες,
σὰ θὰ λαμποκοπᾶνε τὰ οὐράνια, λακρεντὶ μὲ
τὸ φεγγάρι θάπιανα, μὲ τὸ φεγγάρι π' ὡς τὸ
βυθὸ τῆς θάλασσας βουτάει.

Τοῦ Κύρη μου τὸ καράβι θάτονε, καὶ
«Βαγγελίστρα» θὰν τ' ὀνοματίζανε.

Ἦὰ γιορτινά του τ' ἄσπρα, τὰ χιονάτα, καὶ
τ' ἀργυροκέντητα τὰ ράσα του, θὰ ντυόντανε
ὁ Παπαθέμος, καὶ θάψελνε μὲ γλύκα κι'
ἀγιοσύνη τὶς εὐχὲς του

κατανυχτικά θά-ν-ἔψελνε:

— Καλοστεκούμενο νάνετο, καὶ σιδερένιο·
ἀτράνταχτο στὸ μπουσούλα, καὶ τὸ τιμόνι
στὴ σιγουριτάδ' ἀλύγιστο.

Μαῦρο πουλὶ νὰ μὴ βρεθεῖ τὴν πρύμνη
του νὰ κρούσει.

Καλοτάξειδο· ἀητός, μαργαριτάρη τῆς θά-
λασσας. —

Στ' ἀγιογόρος τάμα ὅμοιο κι' ἀπαράλαχτο·
μ' ἄσημι ἀνέγγιχτο κι' ἀστραφτερό, — νὰ
τόσο δά—στὸ Βῆμα, μπρὸς στὴ Μεγαλόχαρη,
θὰ δόναμε, κακὸ στὸ πέλαο νὰ μὴν τῶβρει,
καὶ ν' ἀψηφάει τὴ λύσσα τοῦ κυμάτου.

Πῶς καὶ πῶς τὴν τρισαχαρούμενη, τὴ μέρα
καρτερούσαμε· καὶ συμιγδάλι φούνισα τῆς
μάννας μου, — καλόβολη ὡς εἶτον, ὅλο χα-
μογέλαε, — μελόπηττες νὰ σάξει κι' ἀπάνου
κεντημένες μὲ γαρούφαλα θὲ νάτονε. Κανέλ-
λα καὶ κροκοὺς ἀπὸ πρωτόγεννες κοττοβλες,
ἀκόμα καὶ σουσάμι θὰν τὶς γιόμοζε, κι' ἀπ'

τοῦ Ἰμνητοῦ τὸ ξακουσμένο θὰν τὶς πότιζε
τὲ μέλι, ποὺ καὶ τὰ δάχτυλά σου νάγλυφες.

Λιγόνουσου ν' ἀγροίκαες μονάχα·
σκέψου!

Στῶν ναύτηδων τὰ σπίτια, κρασί ἀπ' τὸ
γιοματάρη θὰ κερνάγαμε—ἀφρόκορμες παρ-
θένες στὸ πατητήρι τάλιωσαν, τὴ φράουλα
καὶ τὰ τραγανά σταφύλια.—Στὸ μέσο τὰ χω-
ρίζουνε οἱ μαστόροι σὲ τούτες τὶς δουλειές·
κι' ἄσπρα τὴ μιά, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μαῦρα·
τὰ σμίγουνε στὸ βυτερο, καὶ φουκάχεται τὸ
κοκκινέλι τ' ἄτιμο, ποὺ πιπερίζει μὲς τὸ στό-
μα, ποὺ φέρνει ἀναγάλισμα στὴ σκέψη,
κι' ἠδονικὸ καὶ σύγκορμο γαργάλισμα σὰν
τὸ ρουφᾶς μὲ ρέγουλα.

Ἄγιε Νικόλα, βόηθει μας.

Ἔγια μόλα,
ἀμάν,
ἔγια λέσα.

Τούτη τὴ θάλασσα, μὲ τὴν σβελτάδα στὸ
κουπί, — ἀλάκαιρη ντουζίνα ναύτηδες θὰν τὴ
λάμνανε, — καὶ τὶς ἀντένες, μὲ τὸ παπαφίγκο,
φουσκωμένες, σὰν τὴ σαγίτα θὰν τὴ σκί-
ζαμε...

Πολλοὶ νοιάστηκαν νὰ κοπιᾶσουνε νὰ συ-
χαροῦνε.

Πολλοί.

Γιόμοσε ἀπ' ἀνομάτους τόσους τὸ προαῦλι,
ἀπὸ σερνικοὺς νομάτους.

Καὶ μὲς τὴ σάλα τὴν ἀπλόχωρη, σωρὸ σὶ
κυράδες καὶ τὰ κοριτσόπουλα.

Κι' ὁ Καπτάν-Νότης ὁ ψαρὸς ὁ θαλασ-
σοδαρμένος, καθόντανε κατὰμεσο πὰ στὸ πε-
ζοθλι, καὶ πλάι στ' ἀγιοκλήμα· — στὴ ρίζα
του. — Ἦὸ τραταμέντο δέψαε, κι' ἀπ' τὸ κα-
φτερό τὸ ροῦμι νὰ ρίξη στὸ λαρρύγγι του πο-
θοῦσε.

Ἦὰ τὶς φουρτοῦνες διηγόντανε σὰ διά-

τάζε στὴ σκούνα του, καὶ τὴ διαφέντεβε.

Καὶ μ' ἀναστεναγμὸ, — βογγητὸ θεριοῦ ποῦ τὸσφάζαν, πέστον καλύτερα — ἔλεε, στὸν Κάβο τῆς Κερᾶς πῶς χάθηκέ του ἡ σκούνα, καὶ πῶς σκορπίστηκεν στὸ κύμα, σὰ φύλλα ρόδου στὴν πρωϊνὴ τὴν πάχνη τὸ χινόπωρο.

Ἀπαράλλαχτα.

Θροφή στὰ ψάρια δόθηκε μέσ' στὴν ἀντάρα τοῦ κυμάτου κι' ὁ μοῦτσος τ' ἀγιοπαῖδι.

Ἐὶς ριζικό του εἶτονε...

Ἐὶς μὲ τὸ δύστυχο!

Οὔτε μιὰ μέρα δὲν τοῦ καλωνόρισε.

Στὸ τρίστρατο ἀγιοπαῖδι βρῖσκονταν, καὶ σταῦ πελάου τὰ πλάτη ἐρίχτηκε, συμμαζωμὸ νὰ βρεῖ καὶ καλοσύνη· μὰ τ' ἄτιμο τὸ κύμα τότε ρούφηξε... Θροφή στὰ ψάρια, τὸν κατάπιε ἡ θάλασσα. Οἱ πέρκες τὸν μασήσανε, καὶ τὰ δελφίνια δειπνο τότε κάμανε.

Στὴ σκέψη τούτη τὸ κορμί μου ἀνατριχίλα τὸ διαπέρασε, καὶ σύρριζα στὴ ράχη, — λές καὶ φίδι τήνε διάβαινε — ἰδρωκόπησα.

Θροφή στὰ ψάρια!...

Τὰ κρέατα νὰ σοῦ τοιμπᾶνε ὄρεξάτα κι' ἀνεχόρταγα.

Καυγάδες στὸ τομάρι σου γιὰ τὸ φαῖ νὰ σοῦ σκαρώνουνε...

Ἄγιο Νικόλα, βόηθει μας!

Νὰ κατανταίνει ὁ ἄνθρωπος νᾶν τότε τρῶν τὰ ψάρια...

Παρόμοια τιμωρία δὲ θὰ πρόσμενε, ἀφ' ὄντας στὴν κοιλιὰ του θροφή τὰ ψάρια ρίχνει.

Καθένας κι' ἓνα δῶρο ἔδινε.

Κ' ἡ καθεμιὰ, μιὰ θύμηση μικρούλα πρόσφερε.

Ὁ Σίμος τῆς Μαντάλαινας, ἀντρεϊμένου ἀλόγατου ἀπ' τοῦ δεξοῦ του ποδαριοῦ τὸ πέταλο κουβάλησε, στὴν πρύμη ἀβασκάντηρα νᾶν τὸ βαίναμε.

Θάσκαε τὸ μάτι τὸ ζουλιάρικο, καὶ σαββατογεννημένο ἀκόμα θᾶν τὸν κρέπαρε.

Ἐνα καντήλι — ἀσημοπλούμιστο — λειτουργημένο στῆς Ἰήνος τὴν Παρθένο, ἐφτάφορες στὰ ἐφτάμηνα, μέσα σὲ μάτσο χρόνια δεκαφτά· ἡ Σώσω τῆς Καλόγριας, — ποῦ πόθανε τίς ἄλλες, — μὲ πέντε λίτρες λάδι, φορές ἀπ' τὸ λαμπῖκο περασμένο πλῆθος, καθάριο πεντακάθαρο, μὲ τὴν καρδιά της πρόσφερε...

Στὸ καμερίνι νᾶν τὸ βαίναμε, μπρὸς ἀπ' τὰ πολύχρονα θαματοουργὰ κονίσματα.

Καραβοκύρης θά γινόμευνα.

Μοῦτσος στὸ καράβι θάρχιζα.

Κοπέλι τοῦ λοστρόμου αὔριο μεθαῦριο θάμανε, κι' ἀπὸ ταχύ, τοῦ καπετάνιου τὸ δεξιὸ χέρι θὰ κατάνταινα· καὶ τιμονιέρης μὲ σβελτάδα θὰ κυβέρναγα...

— Ἐμπρὸς, παιδιὰ μου, τίς ἀντένες δέστε τίς.

Μαϊνάρτε τὰ πανιά, κι' ἀμόλα — γιὰ — τοῦ παπαφίγκου ἀφίστε.

Λάμνετε τὰ κουπιὰ σας τρῖσχα, καὶ πέστε τὸ πρεπούμενο τραγοῦδι.

Τραγοῦδι...

Ἐὶς παλιὸ τραγοῦδι τὸ γαλαξειδιώτικο, ποῦ τὸλεγε τοῦ Καπετάνιου τὸ στερνὸ βλαστάρι, σὲ κείνην π' ἀρρεβώνιασε καὶ τὴ λὰχτάρει:

Ἐὶς ἀγαπῶ τὴ θάλασσα

γιατὶ γαλαζοφέρνει·

ἄμάν, Θυμιούλα μου...

κι' ἄμα γιομίσουν, καλληκάρια μου, διαμάντια-δάκρυα τὰ μάτια σας, σὰ ρίχτε πέρα στοῦ νησοῦ σας τίς ἐρωτιάρικες φωλίτσες τίς ματιές σας, πέστε μὲ πλειότερο τὸν πόνο, τὸ τραγοῦδι:

Ἐτσι καὶ ἡ ἀγάπη μου

γαλάζια εἶναι ντυμένη·

σὲ κλαῖν τὰ μάτια μου.

κι' ἔμπρὸς, παιδιὰ μου, λάμνετε, μὲ τὰ κουπιὰ σας τρῖσχα. —

Ἐτσι θὰ διάταζα καὶ τὸ καράβι θὰ κυβέρναγα.

Τότες οἱ σκέψεις κ' οἱ συλλογισμοὶ μοῦ διώχνουν τ' ἀγιοπαῖδι ποῦ ἡ ξεπλανεῦτρα ἡ θάλασσα τ' ἀγκάλιασε, καὶ πλιὸ δὲν πάτησε στὴν ξέρα.

... Κι' ἄλλα δῶρα προσφέρνανε, κι' ἀσημικά, καὶ μέγια ἐκάνανε, κι' ὀλόασπρα ἓνα μάτσο ζουμπούλια μυρωμένα, ἡ Μέλπω ἡ ἀναγελάστρα κ' ἡ κρινόπλαστη, τοῦ Παπαθέμου ἡ θεγατέρα χάρισε·

— Πὰ στὸ Σταυρὸ κατάμεσο νᾶν τὸ στεργιώσετε, κί σ' ἀψηλότερο κατάρτι — σὰ σὲ τρίκορφο — νᾶν τὸ ὑψώστε, ἀπ' οὔλες τίς μεριές-ν-ἀστέρι φωτεινὸ νὰ φαίνεται...

Ὅπως στὰ νιοχιζόμενα τὰ σπῖτια, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ σιγουριτάδα βαίνουν στὰ θέμελα· καὶ μ' ἀγιασμὸ νᾶν τὰ ραντίσετε. —

Κι' ὁ Παπαθέμος ποῦ δὲ θάφτανε· πουλι θὲ νὰ γινόμευνα, στὴν ἀψηλότερη τοῦ κατάρτιοῦ νὰ φτάσω τὴν κορφή, ἀτός μου μ' ἀγιασμὸ νᾶν τὰ ραντίσω.

Θέ μου τί πρᾶμα!

Μὲς στὴν ψυχὴ μου ἀναγάλιασμα.

Κι' ἡ Μέλπω νὰ μὲ θώραε μὲ τ' ἀμυγδαλωτὰ της μάτια τὰ παιδιάστικα· μεθύσι, ἔν' ἀτέλειωτο μεθύσι κρύβαν τὰ μάτια της, καὶ σᾶν καὶ τὴ μαγεῦτρα θάλασσα πλανέθανε.

Κ' ἤρθε ἡ μέρα ἡ ἄγια, κ' ἡ βλογημένη ὥρα.

Ὀῦλο τὸ Νησι ἀπόκοντα, κι' ὁ Παπαθέμος μὲ τὴν ἀγιαστοῦρα.

Δὲν ξέρω κείνη τὴ στιγμή γιὰτ' ἔκλαψα.

Παράξενο!

Τοῦ κύρη μου τὸ κάτου τὸ σαγόνι γοργοτρέμιζε, κι' ὀλόγουρα γυρνοῦσε καὶ μᾶς θώραε, σᾶν τ' ἄρτινὰ λεμόνια κατακίτρινος... Κεῖνο τὸ πάθιασμα ποῦχε στὸ ζερβὶ τὸ μάτι του, ἀπ' τὴ χαρὰ του ἐσυντόμεβε τὸ «κλεισε κι' ἀνοίγε», μ' ἀσβελτσούνη πρωτοθώρητη.

Ἡ μάνα μου, καλόβολη ὡς εἶτον, χαμογέλαε.

Ἡ Μέλπω, ἡ ἀναγελάστρα κ' ἡ κρινόπλαστη, κράταε στὰ χέρια τὰ ζουμπούλια καὶ καμάρωνε. Δὲ χῶριζες σᾶν τὰ λουλούδια σίμωνε νᾶν τὰ μοσκομυρίση, τ' ἀφτάκια της σὰ σμίγανε, παιᾶνε τὰ κάταπρα ζουμπούλια, καὶ ποιά τ' ἀφτάκια τὰ μικρούλικά. Ὁ Καπτάν-Νότης, ὁ ψκρὸς ὁ θαλασσοδαρμένος, γιὰ τῆς Κερᾶς τὸν Κάβο ξανάγκριζε κουβέντα, ποῦ χάθηκέ του ἡ σκούνα, καὶ πὰ στὸ κύμα ἐσκορπίστηκε, σὰ φύλλα ρόδου μέσ τὴν πρωϊνὴ τὴν πάχνη τὸ χινόπωρο...

Κι' ἀκλούθαε τὸ νησι, κι' ἀπόκοντα αἰ ναύτηδες, μὲ τὰ βιολιά ποῦ παιχιδιζάνε, στὸ κέφι ἀπ' τὸ κρασί τὸ κοκκινέλι, κι' ἀπ' τὸ σεκλέτι τὸ μαγκούφικο, ποῦ στὴν καρδιά τους φώλιασε γιὰ τούτονε τὸ μισεμὸ τὸν ἀνεπάντεχο...

Στὸ Ἰόννεζι... στὴ Μπαρμπαργιά τοῦτο τ' ἀτράνταχο πλεούμενο θὰ - ν - ἔφτανε.

Κοράλια, μεθυστάδες, ρουμπίνια καὶ μαργαριτάρια μεσ' ἀπ' τῆς θάλασσας τὰ τρῖσθαθα στὸ γυρισμὸ θὰ φέρναμε.

Φλουριά τῆς Βενετιάς, κι' ἀπ' τὴν Περσία μέσα — κατάμεσα — πλουμῖδια τὸ νησι θᾶν τὸ γιομίζαμε, σᾶν ἀπ' τὸ μισεμὸ θὰ ρχόμαστε ξανά.

Καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα θὲ νὰ θρίσκαμε.

Κουρσάροι θὰ γινόμευστε, καὶ κούρσεμα σ' ἀτέλειωτα τ' ὠκεανοῦ τὰ πλάτη θὰ σκαρώναμε. Στίς νεραῖδοσπηλιές θὰ μπαίναμε, καὶ τὴ γλυκεῖα Γοργόνα, π' ἦλιος τὴ γέννησε, κι' ἀστέρια τὴ φροντίσανε, σκλάβα μας στὸ πλεούμενο θὰ δέναμε...

Θάμα!

Ἐὶς Πετραχῆλι — στὸ καράβι σᾶν πατήσαμε — ὁ Παπαθέμος ντύθηκε, καὶ τοῦ βασιλικοῦ τὴν τοῦφα — πλατυόφυλλος βασιλικὸς μὲ τὰ σαράντα φύλλα — στὸ μπρούτζινο κανάτι τήνε βούτηξε, ποῦ νυσταγμένα κράταε τὸ μαλέτοκο τῆς Ἀγγέλικας, ποῦ χήρεψεν πρὶν τὸ γεννήσει ἀκόμα· καὶ ράντισε, μὲ τὴ σειρά, τοῦ καραβιοῦ τίς κῶχες, καὶ τὰ ξάρτια του, τὸν παπαφίγκο, τίς ἀντένες καὶ τὸ μπούσουλα... Κάτου στὸ καμερίνι ἐκατέβηκε, ποῦ μ' ἄξια προσοχὴ ἡ Σώσω τῆς Καλόγριας, τὸ πλουμιστὸ καντήλι εἶχεν ἀνάψει. Στὸ μεσανὸ κατάρτι σὰ γάτα, λές, σκαρφάλωσα, καὶ τὰ ζουμπούλια τῆς ἀναγελάστρας στέργωσα, πὰ στὸ σταυρὸ, κι' ὁ Σίμος τῆς Μαντάλαινας μιὰ μπιστολιὰ γιὰ τὸ καλὸ μπουμπουνίξε...

Μὲ ρόζι ἀπ' τὸ φῖνο τὸ καράβι ριζωσαν, γιὰ νᾶνε καλορίζικο καὶ στέρεο.

Καὶ πάλι τούτη τὴ στιγμή, δὲν ξέρω...

Ἀπ' τὴν καρδιά μου ἔκλαψα, καὶ στένεψε ἡ ψυχὴ μου, καὶ μιὰ σθυμάρια μούρθε σύγκορμη σᾶν ἔλεε ὁ Παπᾶς μὲ τὴ φωνὴ τρεμάμενη:

Σῶσον Κύριε τὸν Λαόν Σου

καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου...

κι' ἀκόμα πλιότερο σὰ θώρησα, γιὰ μιὰ στιγμή, τὸν κύρη μου, ποῦ στὸ ζερβὸ τὸ μάτι του τὸ παθιασμένο, τ' ἀνοίγονκλεισε του μεγάλωνε, ν' ἀκολουθᾶει καὶ δαῦτος στοὺς ψαλμούς, καὶ κάθε τόσο — σὰ λίγο ὁ Παπαθέμος ἐσταμάταε — νὰ λέει μὲ πόνο καὶ κατάνυξη: Κύ-ρι-ε-ἐλέ-η-σον...

Κι' οὔλα τὰ στόματα ποῦ βρῖσκονταν ἐκεῖ, λές καὶ παρασέρνονταν σὲ τούτη τὴ μεγαλόπρεπη γιορτῇ, σᾶν νὰ μὴν εἶτον γύρα στὴ Φύση ἄλλο τίποτις νᾶν τοὺς τραβήξῃ, σὰ νᾶχουν πέσει σὲ χαμάρρα, παρασερμένοι

οὔλοι τους με μιὰ σκέψη, και συλλογισμόνε
ἕνα, με ταιριασμένην ἁρμονία σὲ ψαλμοῦδια
λέγανε: ἄ-α-α-α-ἄμην...

Σοῦφραναν ρίγος στὸ κορμί, και πὰ στὸ
μέτωπο ὁ ἴδρωσ κύλαε, και σὲ λάγγευαν κά-
ποιες φωνοῦλες ἀργυρόηχες και ὠριόγλυκες
ἀπ' τὲς νησοτοπούλες, και ἀπόκοντα οἱ τρα-
χὲς μὲ σ' ἁρμονία βλαμμένες τῶν θαλασσο-
δακρυῶν παλληκαριῶνε οἱ νότες πού με μολ-
πὲς σιμώνανε...

Ἡ Μέλπω ἢ κρινόπλαστη, τοῦ Παπαθέμου
ἢ θεγατέρα, εἶχε τὸ πρόσταγμα με τὲς μα-
τιῆς τὸ γενικό.

Πάνου σὲ ἀθώρητο τὰ μάτια τους καρ-
φώνουνε, και παρασερμένοι ὀλότελα τώρα,
ψέλνουνε με πλειότερη κατάνυξη, πίστη θερ-
μὴ και ἀγάπη:

Παναγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς...

Τόσο π' ἀναρωτιώσανε ἀτός σου γιὰ τὴ Δύ-
ναμη πού κυβερνάει τὸ Σύμπαν, ψηλά στὰ
γαλαξένια μάκρη ἂν εἶνε τῆ, και ἂ δὲν εἶνε
βολετὸ τοῦτο τὸ αἰώνιο πρόβλημα νὰ λύσει
ἢ ἀνθρωπότη.

Σὰν τέλεψεν ὁ Παπαθέμος τὸ Ψαλτήρι,
τὰ κούτελα τοῦ κόσμου πού βρισκόνταν ράν-
τισε, και τὸ μκλέτοκο τῆς Ἀγγέλικας, μπα-
κίρες και ἀσημένια στὸ μπρούτζινο κανάτι
μάζωνε...

Στερν' ἀπ' τὸν κύρη μου και τὴ μάνη
μου, με τοῦ βασιλικοῦ τὴν τοῦρα τὸ κούτε-
λό μου μούσκεψε, και τοῦτο τὸ ὑγρὸ ὀλόρθο
στὸ κρεβάτι μου με τίναξε...

Ἐρμο τὸ σπιτικό μου εἶτονε, και ἀρα-
χιασμένες τοῦ σπιτιοῦ μου οἱ κῶχες. Δυὸ-
τρεις φωλιῆς χελιδονιῶν βρισκόντανε στὰ
παραθύρια τὰ σαράβαλα, μ' ἀπομεινάρια πού-

πυλκ, και με κλωνιά ἀπ' ἄχερα, και ἀπὸ
λίγα φτερά. ἔτσι γιὰ Οὐμήτη και πλερωμή,
στὴν ἄδολη πού βρήκανε φιλοξενία, σὲ ἄ-
γιο πού διάθη καλοκαίρι, τὰ χελιδόνια τὰ
καλόβολα.

Μέσ' τὸ μυαλό μου τοῦτο τ' ὄνειρο σφη-
νύθηκε, σὰ λάμα μαχαιριοῦ πού τὸ τοιμά-
σανε σὰ δικάσελο ἀντρεϊμένα στήθεια νὰ πε-
ράση σκίζοντας...

Δὲ θάμουνα χρονῶ δεκάξη στὸν ὕπνο μου
πού εἶδα τὸ πλεούμενο, και ἀγάλιασε τὴ νύ-
χτα ἢ φαντασία μου.

Κι' ἄλλοι δεκάξη χρόνοι ἀπὸ τότε διάθη-
καν, και ἀδύνατο ἔνε ἢ θύμηση νὰ φύγει
ἀπ' τὸ μυαλό μου:

Καραβοκύρης θὰ γινόμευνα.

Μοῦτσος μέσ' τὸ καρὰδι θάρχιζα.

Κοπέλι τοῦ λαστρόμου αὔριο-μεθαῦριο
θάμυνε, και ἀπὸ ταχύ, τοῦ καπετάνιου τὸ
δεξὶ τὸ χέρι θὰ κατάνταινα, και τιμονιέρης
με σβελτάδα θὰ κυβέρναγα...

Μὲ χίλιες καταπιάστηκα δουλειῆς στῆς
ζήσης μου τὴ διάβα.

Σ' ἐνοῦ χωριάτη χώθηκα τὴ δούλεψη,
και τ' ὄργωνα χρόνον-καιρὸ τὰ χούρβαλά
του χτήματα.

Πραματευτῆς ἐγένηκα, και πούλαγα περ-
κάλια, σὲ ἀπόμακρα χωριά, γιὰ προίκες
και γιὰ ξόδια...

Βδομάδα — ἀλάκαιρη βδομάδα — στὴ ρά-
χη μου κουβάλαγα μπαούλα, γιὰ νὰ μερέψω
τὸ θεριὸ π' ἀκούει στὴ λέξη «πεινα».

Γραμματικός, και κει στὰ χωριουδάκια πέρα,
δῶθε στὰ Γενιταῶ, μάτσο παιδιὰ δασκάλεψα.

Δουλειῆς μέσ' τὸ ντουινά, πληθος δουλειῆς
ἐγύρισα, μὲ τοῦτο τ' ὄνειρο νὰν τὸ ξεχάσω
ἀδύνατο. — Σκέψου μαρτύριο στὴ ζωὴ.

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Σήμερα ὁ κόρφος ἄπλωσε
σεντόνι τὰ νερά του
και ἔστρωσε τὴν ἀγκάλη του
νὰ ξαπλωθεῖ ἢ κυρά του.
— Μονάχη στὸ ἀχνογάλαξο
τὸ φῶς πού σὲ τυλίγει
ποιὸς εἶπεν, ἀνεμότρατα,
τὴν ὀμορφιά σου λίγη;

Νὰ ξαποστάσουν τὰ πανιά
νὰ σφίξουνε οἱ ἄρμοι σου,
πού μέρα-νύχτα ἐδούλεψαν
νὰ βγάλεις τὸ ψωμί σου.
Και τὰ παιδιὰ, σὰν ἢ δουλειὰ
τελέψει, πρὸς τὸ βράδι,
νὰ πιάσουνε καιμιάν ἐλιά
και λίγο παξιμάδι.

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ

ΔΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΣ "Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ (*)

Ἐρμῆς. Ἄκουσε, λαέ: Σήμερα με τὸ
καλό, ἐπὶ τοῦ Ἐλαφιβολιῶνος, εἶναι
ἡμέρα «δικάσιμος». Ὅσοι ἔχετε κάμει κα-
ταγγελίες, νὰ πᾶτε στὸν Ἄρειο Πάγο, ὅπου
ἢ Δίκη θὰ κληρώσει τοὺς δικαστὲς και θὰ
ἐποπτεύσει στὴ διαδικασία. Κάθε Ἀθη-
ναῖος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κληρωθεῖ δι-
καστῆς. Μισθὸς γιὰ κάθε δίκη, τρεῖς ὀβο-
λοί. Ἀριθμὸς τῶν δικαστῶν ἀνάλογος με
τὸ ἀντικείμενο τῆς δίκης. Κι' ὅσοι ἄφι-
σαν τὲς δίκες τοὺς ἐικροεμῆς και πέθαναν,
και αὐτοὺς ὁ Ἀλακός, ὁ κριτῆς τοῦ Ἄδη,
νὰ τοὺς στείλει ἀπάνω νὰ δικασθοῦν. Κι'
ἂν κανεὶς νομίσει πὼς ἀδικεῖται, ἔχει δι-
καίωμα νὰ κάμει ἔφεση στὸ Δία.

Πᾶν. Πωπὼ, τί φρονῆς και τί κακό! Κοί-
ταξε πὼς τραβοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον και
πὼς τρέχουν ν' ἀνεβοῦν τὴν ἀνηφοριὰ τοῦ
Ἄρειου Πάγου! Νά, ἦρθε κὸλος ὁ Ἐρμῆς.
Ὅστε σεῖς κάμειτε τὴ δουλειὰ σας και κλη-
ρώστε τοὺς δικαστὲς, ὅπως τὰ λένε οἱ νόμοι
σας, και ἐγὼ θὰ πάω στὴ σπηλιά μου νὰ
παῖξω κανένα ἐρωτικό τραγουδάκι στὴ φλο-
γέρα μου, πού τὴν ἔχουν πιά συνειθίσει
οἱ ἀντίλαλοι ἐδῶ πάνω. Ρητορεῖες και στρε-
ψοδικεῖες ἀκούω με τὸ σωρὸ καθμέρα
ἀπ' ὄλους αὐτοὺς, πού ἔρχονται δῶ πάνω
και δικάζονται.

13. Ἐρμῆς. Ἐμπρός, Δίκη, ἄς κάνουμε
τὴν ἐκφώνηση.

Δίκη. Δίμο ἔχεις. Κοίταξε πὼς ἔρχον-
ται κοπάδι και πὼς βουίζουν σὰ μελισσο-
λόι γύρω στὴν Ἀκρόπολη.

Ἀθηναῖος. Τώρα σ' ἔχω στὸ χέρι, κα-
ταραμένε.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον και τέλος.

Ἄλλος Ἀθηναῖος. Εἰσαι συνοφάντης!
Ἄλλος. Τώρα θὰ τὰ πληρώσεις ὅλα ὅσα
ἔχεις κάμει.

Ἄλλος. Θ' ἀποδείξω πὼς εἶσ' ἕνας ἐγ-
κληματίας.

Ἄλλος. Τὴ δική μου μύνηση νὰ κλη-
ρώσετε πρώτη.

Ἄλλος. Ἐμπρός, ἔνοχε, νὰ δικασθεῖς!

Ἄλλος. Μὴ με τραβάς.

Δίκη. Ἐέρεις, τί νὰ κάμουμε, Ἐρμῆ; Ν'
ἀναβάλλουμε γι' αὔριο τὲς ἄλλες δίκες και
νὰ κληρώσουμε σήμερα μόνο τὲς καταγγε-
λίες πού ἔχουν κάμει διάφορες τέχνες και
ἐπαγγέλματα και ἐπιστῆμες ἐναντίον ὀρι-
σμένων πολιτῶν! Φώναξε λοιπὸν τὰ ὀνό-
ματά τους.

Ἐρμῆς. Μέθη κατὰ τῆς Ἀκαδημίας,
γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τοῦ Πολέμονος (15).

Δίκη. Κλήρωσε ἐπὶτά.

Ἐρμῆς. Στοὰ κατὰ τῆς Ἡδονῆς, γιὰ τὴν
ξελόγιμοσ τὸν ἐραστή τῆς τὸ Διονύσιο.

Δίκη. Πάντε εἶναι ἀρκετοί.

Ἐρμῆς. Ἡ Φιληδονία κατὰ τῆς Ἀρε-
τῆς, γιὰ τὸν Ἀρίστιππο.

Δίκη. Κι' αὐτοὺς, πέντε νὰ τοὺς δικάσουν.

Ἐρμῆς. Ἀργυραμοιβὴ κατὰ τοῦ Διο-
γένη, γιὰ τὴν ἐδραπέτευσε.

Δίκη. Τρεῖς φτάνουν.

Ἐρμῆς. Ζωγραφικὴ κατὰ τοῦ Πύρρω-
νος, γιὰ τὴν ἐλιποτάχτησε.

(15) Ὁ Πολέμων, νέος ἀκόλαστος, μπῆκε μιὰ
μέρα μεθυσιμένος στὴν Ἀκαδημία, ὅπου διδα-
σκε τότε ὁ Ξενοκράτης ὁ Καλκιδόνιος. Ὁ φι-
λόσοφος, χωρὶς νὰ παραχθεῖ ἀπὸ τὴν αὐθάδεια
τοῦ νέου, μίλησε γιὰ τὴν ἐγκράτεια με τὴν
πειστικότητα, ὥστε ὁ Πολέμων ἔγινε μαθητῆς
και ὕστερα διάδοχος τοῦ Ξενοκράτη.

Δίκη. Ἐννέα νὰ τοὺς δικάσουν.

14. **Ἐρμῆς.** Θέλεις νὰ κληρώσουμε κι' αὐτὲς τὲς δύο κατὰ τοῦ ρήτορος;

Δίκη. Πρῶτα τὲς παλιές κι' αὐτοὶ βλέπουμε γιὰ τὲς ἄλλες.

Ἐρμῆς. Μὰ κι' αὐτὲς εἶναι σχετικὲς, καὶ ἡ καταγγελία, ἂν καὶ εἶναι πρόσφατη, εἶναι ὅμως ἀνάλογη μ' αὐτὲς ποὺ κληρώσαμε. Ὅστε μοῦ φαίνεται πὼς πρέπει κι' αὐτὲς μαζί νὰ δικασθοῦν.

Δίκη. Ἐρμῆ, μοῦ φαίνεται πὼς κοιτᾶς νὰ κάμεις κάποιο χατήρι. Ἄλλ' ἄς εἶναι, ἀφοῦ τὸ θέλεις, ἄς τὲς κληρώσουμε — ἀλλὰ μόνον αὐτὲς, γιατί ἔχουμε κληρώσει ἀρκετὲς. Φώναξε λοιπὸν τὰ ὄνόματα.

Ἐρμῆς. Ῥητορικὴ κατὰ τοῦ Σύρου, γιατί τὴν κωκομεταχειρίστηκε. Διάλογος κατὰ τοῦ ἴδιου γιατί τὸν πρόσβαλε.

Δίκη. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Σύρος; Δὲν ἔχει γραμμένο ὄνομα.

Ἐρμῆς. Ἔτσι κλήρωσέ τον: ὁ ρήτωρ ὁ Σύρος. Δὲν πειράζει ποὺ δὲν ἔχει ὄνομα⁽¹⁶⁾.

Δίκη. Μὰ καλὰ, κι' αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ πέρα στὸν Εὐφράτη θὰ τοὺς δικάσουμε ἐδῶ στὴν Ἀθήνα; Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ δικασθοῦν στὸν τόπο τους. Ἄλλ' ἄς εἶναι: κλήρωσε ἔνδεκα, καὶ νὰ δικάσουν οἱ ἴδιοι καὶ τὲς δύο υποθέσεις.

Ἐρμῆς. Μπράβο, Δίκη, φροντίζεις νὰ μὴ ξεδεύονται τὰ χρήματα γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τῶν δικαστῶν.

15. **Δίκη.** Λοιπὸν! Οἱ πρῶτοι νὰ καθίσουν, νὰ δικάσουν τὴν Ἀκαδημία καὶ τὴν Μέθη. Σὺ χύσε τὸ νερό. Ἡ Μέθη ἔχει τὸ λόγο. Τί κουνᾷ τὸ κεφάλι της καὶ δὲ μιλά; Σύρε νὰ ἰδεῖς τί θέλει.

Ἐρμῆς. Δὲ μπορεῖ, λέει, ν' ἀγορεύσει, γιατί μπερδεύεται ἡ γλῶσσα της καὶ φοβᾶται πὼς θὰ γελάσει μαζί της τὸ ἀκροατήριον. Ἴσα ποὺ στέκει στὰ πόδια της, καθὼς βλέπεις.

Δίκη. Βάλε της λοιπὸν ἓνα συνήγορο ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρανοὺς. Κοίταξε πόσοι εἰν' ἔτοιμοι νὰ ξελαργυγιστοῦν γιὰ τρεῖς δεκάρες!

Ἐρμῆς. Κι' ὅμως κανένας δὲ θὰ δεχθεῖ νὰ κάμει φανερὰ τὸ συνήγορο τῆς Μέθης.

Ἄλλὰ φαίνεται πὼς αὐτὸ ποὺ ζητᾶ εἶναι σωστό.

Δίκη. Τί πράγμα;

Ἐρμῆς. Ἡ Ἀκαδημία εἶναι πάντα ἐτοιμὴ νὰ μιλήσει γιὰ κάθε ζήτημα, καὶ ὑπὲρ καὶ κατὰ. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ δουλειά της, νὰ μπορεῖ δηλαδὴ νὰ υπερασπίζει καὶ τ' ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι νομίζει. Ἄς τῆς κάνει λοιπὸν, λέει, αὐτὴ πρῶτα τὸ συνήγορο, κι' ὕστερα ἄς μιλήσει γιὰ λογαριασμό της.

Δίκη. Σὰν παρόξενα μοῦ φαίνονται αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἄς εἶναι ἀφοῦ μπορεῖς, Ἀκαδημία, κάμε πρῶτα τὴ συνηγορία τῆς ἀντιδίκου σου.

16. **Ἀκαδημία.** Ἀκούστε, ὦ ἄνδρες δικασταί, πρῶτα τὴ συνηγορία τῆς Μέθης. Γιὰ λογαριασμό της τρέχει τώρα τὸ νερό: Ἐγὼ ἢ Ἀκαδημία τῆς ἔχω κάμει μεγάλη ἀδικία: τῆς ἐπῆρα τὸν Πολέμονα, τὸ μόνο φίλο της, ποὺ τῆς ἦταν τόσο πιστός, ὥστε καμμιά πράξη της δὲ θεωροῦσε αἰσχρή. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, γλεντοκοποῦσε καταμεσίς στὴν ἀγορὰ μαζί μὲ τραγουδίστριες τύφλα στὸ μεθύσι καὶ μὲ στεφάνι στὸ κεφάλι. Μάστιγες ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι οὔτε μιὰ φορὰ δὲν εἶδαν τὸν Πολέμονα ξεμέθυστο. Καὶ σὰν ἔτυχε ὁ κακόμοιρος, μιὰ μέρα, νὰ γλεντᾷ ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Ἀκαδημίας, ὅπως τῶκανε δὰ καὶ στίς πόρτες ὅλου τοῦ κόσμου, βγαίνει αὐτὴ ἡ κυρὰ καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Μέθης, τὸν μπάζει μέσα μὲ τὸ στανιό, τοῦ πετάει τὰ στεφάνια ἀπ' τὸ κεφάλι, τὸν ἀναγκάζει νὰ πίνει μόνο νερό, καὶ τὸν μαθαίνει νὰ εἶναι πάντα ξεμέθυστος καὶ νὰ λέει κάτι δύσκολα κι' ἀχρεῖα λόγια, ποὺ εἶναι γεμᾶτα ἔγνοια καὶ σκοτοῦρες. Καὶ τὸ εἶδες μονομιᾶς τὸ καλληκάρι, ἀπὸ ροδοκόκκινο, νὰ γίνει χλωμὸ καὶ νὰ ζαρώσει τὸ κορμὶ του, καὶ νὰ ξεχάσει ὁ φτωχὸς ὅλα τὰ τραγούδια του, νὰ μένει πολλὲς φορὲς νησιτικὸς καὶ διηρασμένος, καὶ νὰ κάθεται τὰ βράδια νὰ λέει ὅλες ἐκεῖνες τὲς φλυαρίες, ποὺ διδάσκω ἐγὼ ἢ Ἀκαδημία. Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, ἄρχισε νὰ κοροϊδεύει τὴν Μέθη τώρα ποὺ τοῦ σήκωσα ἐγὼ τὰ μυαλά, καὶ λέει ἓνα σωρὸ κακὰ ἐναντίον της. Αὐτὰ εἶχα νὰ πῶ ὑπὲρ τῆς Μέθης. Τώρα θὰ πῶ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ παρακαλῶ νὰ ρίξετε τώρα γιὰ μένα τὸ νερό.

Δίκη. Τί ἔχει λοιπὸν ν' ἀποκριθεῖ σ' ὅλα αὐτὰ; Ἄλλ' ἄς εἶναι, ρίξε τὸ ἴδιο νερὸ ἄλλη μιὰ φορὰ.

17. **Ἀκαδημία.** Πολὺ λογικά, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἔφερε ἢ συνήγορος τῆς Μέθης. Ἄν τώρα μ' ἀκούετε κι' ἐμένα μ' εὐμένεια, θὰ ἰδῆτε ὅτι σὲ τίποτα ἐγὼ δὲν τὴν ἀδίκησα. Γιατὶ αὐτὸς ὁ Πολέμων, ποὺ λέει πὼς εἶναι δίκος της, δὲν εἶναι πλασμένος φαῦλος καὶ μέθυστος, ἀλλὰ φρόνιμος καὶ ὁμοιος μ' ἐμένα. Αὐτὴ ὅμως τὸν εἶχε ἀρπάζει ἀπὸ μικρὸ καὶ τρυφερὸ παιδί, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς Ἡδονῆς, ποὺ εἶναι πάντα συνένοχος της, τὸν ἔριξε στὴ διαφθορά, στὰ γλέντια καὶ στίς γυναῖκες, σὲ σημεῖο ποὺ ἔχασε πιά ὁ νέος κάθε ντροπή. Κι' αὐτὰ ποὺ ἔλεγε πρὶν, τάχα γιὰ υπεράσπισή της, εἶναι εἰπωμένα μᾶλλον γιὰ υπεράσπιση δική μου. Γιατὶ, ἀλήθεια, ἔτρεχε ὁ ἀθλιὸς μὲς τὲς ἀγορὲς ἀπὸ τὴν αὐγὴ μὲ στεφάνια στὸ κεφάλι καὶ ὠργίαζε καὶ γλεντοῦσε, προσβάλλοντας καὶ τοὺς προγόνους του καὶ τοὺς συμπολίτες του κι' ἐξευτελίζοντας ὅλους μας στὰ μάτια τῶν ξένων. Τὴν ὥρα λοιπὸν ποὺ ἦρθε στὸ σπῆτι μου, ἔτυχε νὰ μιλῶ στοὺς συντρόφους μου, καθὼς τὸ συνειθίζω, μὲ ὀρθάνοιχτες τὲς πόρτες, γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ σωφροσύνη. Αὐτὸς μπαίνει μέσα καὶ ἀρχίζει τὲς φωνὲς καὶ τὰ σπυρίγματα, πολεμώντας νὰ φέρει σύγχυση καὶ ταραχὴ στὴ συντροφιά μας. Ἐμεῖς ὅμως δὲν τοῦ ἐδώσαμε σημασία, καὶ σιγά-σιγά κι' αὐτὸς, ἀκούοντας τὰ λόγια μου—δὲν ἦταν, βλέπετε, καὶ τύφλα στὸ μεθύσι—ἀρχίζει νὰ ξεμεθᾷ. Βγάζει τὰ στεφάνια ἀπὸ τὸ κεφάλι, προστάζει τὴν ἀβλήτρια νὰ πάψει, κι' αἰσθάνεται ξαφνικὰ ντροπὴ γιὰ τὴν πορφύρα ποὺ φοροῦσε. Τότε, σὰ νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ ὕπνο βαθύ, βλέπει μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια τὰ χάλια του, κι' ἡ κοκκινάδα τοῦ μεθυσιοῦ του γίνεται σιγά-σιγά κοκκινάδα ντροπῆς. Τέλος, χωρὶς δισταγμὸ πιά, πέφτει στὴν ἀγκαλιά μου, χωρὶς νὰ τὸν προσκαλέσω ἐγὼ, οὔτε καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσω, καθὼς λέει αὐτὴ, ἀλλὰ μόνος του καὶ μ' ὄλη του τὴν προθυμία, γιατί βρῆκε τὴ διδασκαλία μου προτιμότερη. Φωνάξετέ τον, νὰ ἰδῆτε μόνοι σας, ὦ ἄνδρες δικασταί, πὼς τὸν ἔχω διορθώσει. Τὸν πῆρα μεθύσιμνο, νὰ μὴ μπορεῖ νὰ

βγάλει λέξη, μήτε καὶ ὀρθίος νὰ μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του, καὶ τοῦ γύρισε τὰ μυαλά, καὶ ἀπὸ ἀνδράποδο ποὺ ἦταν, τὸν ἔκαμα ἄνθρωπο σεμνὸ, μυαλωμένο καὶ χρήσιμο στὴν κοινωνία. Κι' ὁ ἴδιος κι' οἱ συγγενεῖς του μοῦ χρωστᾶν εὐγνωμοσύνη. Αὐτὰ εἶχα νὰ πῶ. Κρίνετε τώρα, ποιὰ ἀπὸ τὲς δύο μας πρέπει νὰ συναναστρέφεται ὁ νέος.

18. **Ἐρμῆς.** Ἐμπρός, μὴ χασομερᾶτε: ψηφίστε καὶ σηκωθῆτε. Ἐχουμε κι' ἄλλους νὰ δικάσουμε.

Δίκη. Ὅλοι ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας, ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν.

Ἐρμῆς. Δὲν εἶναι παρόξενο, ποὺ βρέθηκε καὶ κάποιος νὰ ψηφίσει ὑπὲρ τῆς Μέθης.

19. Καθῆστε τώρα, ὅσοι κληρωθήκατε, νὰ δικάσετε τὴν Στοᾶ καὶ τὴν Ἡδονή. Ἐρριξα νερό. Σὺ μὲ τὲς πολλὲς ζωγραφιές⁽¹⁷⁾, ἔχεις τὸ λόγο.

20. **Στοᾶ.** Εἶρω πολὺ καλὰ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι ἔχω νὰ κάμω μὲ ἀντίδικον ὄραία, καὶ βλέπω μάλιστα πολλοὺς ἀπὸ αἷς νὰ τὴν καλοκοιτάζετε καὶ νὰ τῆς χαμογελάτε, ἐνῶ ἐμένα μὲ περιφρονεῖτε, γιατί εἶμαι κουρεμένη καὶ σκυθρωπὴ κι' ἔχω ὀψη ἀντρογυναίκα. Ἄν μὲ ἀκούσετε ὅμως μὲ προσοχή, θὰ ἰδῆτε ὅτι θὰ πῶ πράγματα πολὺ πιὸ δίκαια ἀπ' αὐτὴ. Τὸ ἔγκλημα ποὺ πρόκειται νὰ δικάσετε εἶναι ὅτι, μὲ τοὺς σκανδαλιάρικους τρόπους της, μοῦ ξελόγιασε τὸ Διονύσιο ποὺ μ' ἀγαποῦσε, κι' ἦταν ἄνθρωπος μυαλωμένος καὶ φρόνιμος. Βλέπετε ὅτι ἡ δίκη αὐτὴ μοιάζει σὰν ἀδελφὴ μὲ τὴν προηγούμενη, τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς Μέθης. Γιατὶ κι' ἐδῶ πρόκειται νὰ κρίνετε τί εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὰ δύο: σὰν τὰ γουρουνία νὰ σκύβουμε διαρκῶς πρὸς τὴ γῆ καὶ νὰ ζοῦμε μέσα στὴν ἀπόλαυση, χωρὶς νὰ σκεπτόμαστε τίποτε τὸ σεβαστὸ καὶ τὸ ἀνώτερο, ἢ νὰ προτιμοῦμε τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ εὐχάριστο, καὶ νὰ φιλοσοφοῦμε ἐλεύθερα, σὰν ἄνθρωποι ἐλεύθεροι, χωρὶς νὰ μᾶς τρομάζει ὁ πόνος σὰν κάτι ἀκαταμήχητο, οὔτε καὶ νὰ προτιμοῦμε σὰν τὰ ζῆα τὴν ἡδονὴ καὶ νὰ ζητοῦμε τὴν εὐτυχία στὸ μέλι καὶ στὰ σῦνα. Μὲ τέτοια δολώματα καταφέρνει ἡ Ἡδονὴ τοὺς ἀνόητους, καὶ τοὺς κάνει νὰ τρομάζουν τὸν πό-

⁽¹⁶⁾ Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Λουκιανός, καταγόμενος, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τὰ Σαμόσατα τῆς Συρίας.

⁽¹⁷⁾ Ἡ Ποικίλη Στοᾶ.

νο. Ἔτσι κι' αὐτὸν τὸν ἄθλιο τὸν προσηλύτισε μὰ μέρα ποὺ ἔτυχε νὰ εἶναι ἄρρωστος. Γιατί στὰ καλά του, ποτέ δὲ θάκουε τὰ λόγια της. Ἀλλὰ γιατί νὰ τὰ βιάζω ἐγὼ μαζί της, ἀφοῦ αὐτὴ δὲ σέβεται μήτε τοὺς θεούς, καὶ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι μᾶς ἔχουν ἐγκαταλείψει στὴν τύχη μας; Μάλιστα, ἂν δικιάσετε δίκαια, πρέπει νὰ τῆς ἐπιβιάσετε ποινὴ καὶ γιὰ ἀσέβεια κατὰ τῶν θεῶν. Ἐμαθα ὅτι δὲν ἔλαβε καὶ τὸν νόπο νὰ ἐτοιμάσει μόνη της τὴ συνηγορία της, ἀλλὰ ἔχει ἀναθέσει στὸν Ἐπίκουρο νὰ τὴν ὑπερασπίσει. Τί τεμπελιά, προσβλητικὴ γιὰ τὸ δικαστήριό σας! Ἄς εἶναι, θὰ ἤθελα νὰ τὴ ρωτήσω, τί θαρρεῖ πὼς θὰ γινόνταν ὁ Ἡρακλῆς κι' ὁ Θησεύς, ἂν εἶχαν πεισθεῖ στὰ λόγια της κι' εἶχαν ἀποφύγει τοὺς κόπους; Ἄν ἐκεῖνοι δὲν ἐκοπίαζαν, ἢ γῆ ὅλη θὰ ἦταν ἀκόμη γεμάτη ἀδικίες. Αὐτὰ τὰ λίγα εἶχα νὰ πῶ, γιατί δὲ μ' ἀρέσουν οἱ ἀπεραντολογίες. Ἄν θελήσει νὰ μοῦ ἀποκριθεῖ, θὰ φανεῖ πὼς δὲν ἔχει καμμιά ἀξία. Σεῖς ὅμως νὰ θυμηθεῖτε τὸν ὄρκο σας καὶ νὰ ψηφίσετε σύμφωνα μὲ τὴ συνείδησή σας, χωρὶς νὰ πιστέψετε αὐτὸν τὸν Ἐπίκουρο, ποὺ λέει ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἐπιβλέπουν καθόλου τίς πράξεις τοῦ καθενός μας.

Ἐρμῆς. Πήγαινε. Τὸ λόγο ἔχει ὁ Ἐπίκουρος, συνηγορὸς τῆς Ἥδονης.

21. Ἐπίκουρος. Δὲ θὰ σᾶς εἰπῶ πολλά, ὡ ἄνδρες δικασταί, γιατί καὶ δὲ μοῦ χρειάζονται πολλά. Ἄν ἦσαν ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἥδονη, μὲ ξόρκια καὶ μὲ φάρμακα, κατάφερε τὸ Διονύσιο, ποὺ τὸν λέει ἡ Στοᾶ δικό της ἐραστή, νὰ τὴν ἀφίσει καὶ νὰ γίνῃ δικός της, θὰ πεῖ πὼς θὰ ἦταν μίγισμα, καὶ θὰ τὴν εἶχαν δικάσει τὰ δικαστήρια γιὰ φαρμακεία καὶ γιὰ μαγγανεῖες. Ἄν ὅμως ἕνας ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ποὺ ζεῖ σὲ μὰ ἐλεύθερη πόλη καὶ ξέρει τί ἐπιτρέπουν καὶ τί ἀπαγορεύουν οἱ νόμοι της, συχαθεῖ τὴν ἀηδία αὐτῆς; Ἐδῶ καὶ θεωρήσει ὡς ἀνοησίες αὐτὰ ποὺ λέει, ὅτι δηλαδή ἡ εὐδαιμονία βρίσκεται μέσα στὸν πόνο, κι' ἀποφασίζει ν' ἀπομακρυνθεῖ πὰ ἀπὸ τὰ μπερδεμένα κι' ὅμοια μὲ λαβύρινθους λόγια της καὶ τρέξει μὲ λαχτάρια πρὸς τὴν Ἥδονη, σὰ νᾶσπασε τὰ δεσμὰ καὶ τὰ δίχτυα τῶν λόγων, μὲ τὴν πολὺ σωστὴ πεπολιθισμένη ὅτι ὁ πόνος εἶναι πικρὸς κι' ἡ Ἥδονη γλυ-

κειά—τί θάπρεπε, σᾶς παρακαλῶ, νὰ κάμουμε; Νὰ τὸν διώξουμε τὸν ἄνθρωπον αὐτό, ποὺ μοιάζει μὲ ναναγὸ ποὺ πλησιάζει σὲ λιμάνι καὶ λαχτυρᾶ γιὰ τὴ γαλήνη, νὰ τὸν ρίξουμε πάλι στὸν πόνο καὶ στίς ἀγωνίες, ἐνῶ ἔρχεται στὴν Ἥδονη καὶ πέφτει στὰ πόδια ὡσὰν μπροστὰ στὸ βωμὸ τῆς Συμπόνας; Νὰ τὸν ἀφίσουμε ν' ἀνεβαίνει ἰδροκοπώντας τὸν ἀνήφορο γιὰ νὰ ἰδεῖ τὴν Ἀρετὴ, καὶ νὰ βασανιστεῖ σ' ὅλη τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ γνωρίσει τὴν εὐτυχία, ὅταν θᾶρθεῖ πὰ ὁ θάνατος; Ἄλλωστε, ποῖος μπορεῖ νὰ εἶναι δικαιότερος κριτῆς ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, ποὺ ἐνῶ ἤξερε τίς συνήθειες τῆς Στοᾶς καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον κι' ἐνῶ, ὡς τώρα, ἐνόμιζε ὅτι καλὸ εἶναι μόνον ἡ Ἀρετὴ, ἄλλαξε ὕστερα μόνος του γνώμη, καὶ βλέποντας ὅτι ὁ πόνος εἶναι σκληρός, διάλεξε ὕστερ' ἀπὸ τὴ δοκιμὴ, τὸ καλύτερ' ἀπὸ τὰ δύο; Γιατί μοῦ φαίνεται πὼς ἔβλεπε καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ ἔλεγαν ἕνα σωρὸ ἐγκώμια γιὰ τοὺς πόρους καὶ τὴν καρτερικότητα, νὰ περιποιοῦνται στὰ κρυφὰ τὴν Ἥδονη, στὰ λόγια νὰ εἶναι γεμάτοι θάρρος, ἀλλὰ σὶς σπῖτι τους νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς Ἥδονης καὶ νὰ ντρέπονται μὴ φανοῦν πὼς προδίδουν τίς ἀρχές τους, νᾶχουν πάθει τὴν τιμωρία τοῦ Ταντάλου, κι' ὅπου καταλάβουν πὼς μποροῦν νὰ παρανομήσουν, χωρὶς νὰ τοὺς μυριστεῖ κανένας, ἐκεῖ νὰ πέφτουν μὲ τὰ μοῦτρα στίς ἀπολαύσεις. Ἄν τοὺς ἔδινε κανεὶς τὸ δαχτυλίδι τοῦ Γύγη ἢ τὴν περικεφαλαία τοῦ Πλούτωνος, νὰ τὴ φοροῦν καὶ νὰ γίνονται ἀόρατοι, εἶμαι βέβαιος ὅτι θᾶφριναν γιὰ τοὺς πόρους καὶ θᾶτρεχαν στὴν Ἥδονη, ἀπαράλλαχτα ὅπως ἔκαμε κι' αὐτὸς ὁ Διονύσιος. Ὡς τὴν ἡμέρα, ποὺ ἀρρώστησε, θαρροῦσε ὁ κακόμοιρος ὅτι θᾶβρισκε κάποια ὠφέλεια ἀπ' ὅσα τοῦ ἔλεγαν γιὰ τὴν καρτερία καὶ τὴν σωτικότητα. Ὅταν ὅμως ἀρρώστησε καὶ πόνεσε, κι' αἰσθάνθηκε ὅτι ὁ πόνος εἶναι περισσότερο πραγματικὸς ἀπὸ τὰ λόγια, κι' εἶδε ὅτι τὸ σῶμα του τὸ ἴδιο φιλοσοφοῦσε ἀντίθετα ἀπὸ τὴ Στοᾶ, πίστεψε ὁ ἄνθρωπος περισσότερο τὸ σῶμα του παρὰ αὐτοὺς τοὺς κυρίους, καὶ κατάλαβε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, κι' ἔχει ἀνθρώπινο κορμί, κι' ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ μεταχειρίζεται σὰν ἀγαλμα. Κι' ὅποιος λέει πὼς ἔχει ἀντίθετη γνώμη καὶ κατηγορεῖ τὴν

Ἥδονη, νὰ ξέρετε ὅτι «μὲ λόγια χορταίνει, τὸ νοῦ του ὅμως τὸν ἔχει πάντα ἐκεῖ». (18) Αὐτὰ εἶχα νὰ πῶ. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ψηφίσετε.

22. Στοᾶ. Ὅχι, σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ κάμω μερικὲς ἐρωτήσεις.

Ἐπίκουρος. Κάμε καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσω.

Στοᾶ. Νομίζεις ὅτι ὁ πόνος εἶναι κάτι κακό;

Ἐπίκουρος. Ναί.

Στοᾶ. Κι' ἡ Ἥδονη κάτι καλό;

Ἐπίκουρος. Μάλιστα.

Στοᾶ. Ξέρεις τί εἶναι «διάφορον» καὶ τί «ἀδιάφορον», τί εἶναι «προηγμένον» καὶ τί «ἀποπροηγμένον»;

Ἐπίκουρος. Ξέρω.

Ἐρμῆς. Στάσου, Στοᾶ. Οἱ δικασταὶ λὲν ὅτι δὲν καταλαβαίνουν γοῦ ἀπ' αὐτὰ τὰ διαφοροῦμενα ἐρωτήματα. Καθῆστε λοιπὸν κάτω, γιατί τώρα θὰ ψηφίσουν.

Στοᾶ. Θὰ νικοῦσα, ἂν ἔκανα μιὰ ἐρώτηση μὲ τὸ τρίτο ἀπὸ τ' ἀναπόδεικτα σχήματα.

Δίκη. Ποῖος νίκησε;

Ἐρμῆς. Ἡ Ἥδονη μὲ παμψηφία.

Στοᾶ. Κάνω ἔφεση στὸ Δία.

Δίκη. Ὅπως θέλεις. Φώναξε ἄλλους.

23. Ἐρμῆς. Ἀρετὴ καὶ Φιληδονία γιὰ τὸν Ἀρίστιππο. Νὰ ἔρθεῖ κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἀρίστιππος.

Ἀρετὴ. Πρῶτα ἐγὼ νὰ μιλήσω, δικός μου εἶναι ὁ Ἀρίστιππος, ὅπως φανερώσουν καὶ τὰ ἔργα του καὶ τὰ λόγια του.

Φιληδονία. Ὅχι, πρῶτα ἐγώ. Δικός μου εἶναι, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν πορφυρά του, ἀπὸ τὰ στεφάνια του καὶ τίς μυρωδιές του.

Δίκη. Μὴ μαλλώνετε ἄδεια. Ἀναβάλλεται ἡ δίκη, ὡς πού νὰ δικάσει ὁ Ζεὺς τὴν ἔφεση τῆς Στοᾶς γιὰ τὸ Διονύσιο. Γιατί κι' ἡ ὑπόθεση αὐτὴ μοῦ φαίνεται ὅμοια. Ὅστε, ἂν κερδίσει ἡ Ἥδονη στὸ ἐφετεῖο, ὁ Ἀρίστιππος θὰ δοθεῖ στὴ Φιληδονία. Ἄν πάλι νικήσει ἡ Στοᾶ, κι' αὐτὸς θὰ πάει στὴν Ἀρετὴ. Ἄλλοι λοιπὸν νᾶρθουν τώρα. Γιὰ τὴ δίκη αὐτὴ νὰ μὴ πληρωθεῖ δικαστικὴ ἀμοιβή, γιατί ἔμεινε ἀδικαστη.

(18) Εὐρυκίδου, Φοίνισσα, στ. 363: «λόγοισι χαίρει, τὸν δὲ νοῦν ἐκεῖσ' ἔχει».

Ἐρμῆς. Ὅστε τοῦ κάκου ξεκίνησαν κι' ἦρθαν τόσο ἀνήφορος γέροι ἄνθρωποι;

Δίκη. Τί νὰ τοὺς κάμω; Ἄς πάρουν ἐπὶ τέλος τὸ ἕνα τρίτο τῆς ἀμοιβῆς. Πηγαίνετε, μὴ θυμώνετε, θὰ ρθεῖ πάλι ἡ σειρά σας νὰ δικάσετε.

24. Ἐρμῆς. Ὁ Διογένης ὁ Σινωπῆς κι' ἡ Ἀργυραμοιβικὴ νὰ ρθοῦν νὰ δικασθοῦν. Ἡ Ἀργυραμοιβικὴ ἔχει τὸ λόγο.

Διογένης. Τὸ δηλώνω μπροστὰ στὸ δικαστήριό, ὅτι ἂν δὲν πάψει αὐτὴ νὰ μ' ἐνοχλεῖ, δὲ θὰ μὲ δικάσετε πὰ γιὰ ἀπλὴ δραπετεύση, ἀλλὰ γιὰ πολλὰ καὶ σοβαρὰ τραύματα. Θὰ τῆς καταφέρω τὸ ραβδί μου στὸ κεφάλι!

Δίκη. Τί εἶν' αὐτὸ πάλι; Ἡ Ἀργυραμοιβικὴ τῶβαλε στὰ πόδια κι' αὐτὸς τὴν κυνηγᾷ μὲ τὸ ραβδί του σηκωμένο; Ἀσχημα ἔχει νὰ πάθει ἡ δύστυχη. Φώναξε τώρα τὸν Πύρρωνα.

25. Ἐρμῆς. Ἡ Ζωγοραρικὴ εἶναι παροῦσα, ἀλλὰ ὁ Πύρρων δὲν ἦρθε, κι' εἶναι φυσικὸ αὐτό.

Δίκη. Γιατί εἶναι φυσικὸ;

Ἐρμῆς. Γιατί αὐτὸς νομίζει ὅτι κανένα κριτήριο δὲν εἶναι ἀληθινό.

Δίκη. Ἄς τὸν καταδικάσουν λοιπὸν ἐρήμην. Τώρα φώναξε τὸ λογογράφο τὸ Σύρο—ἂν καὶ εἶναι πρόσφατες οἱ καταγγελίες καὶ δὲν ἦταν καμμιά βία νὰ δικασθοῦν σήμερα. Ἄλλ' ἀφοῦ τ' ἀποφασίσαμε, δὲν πειράζει. Φώναξε πρῶτα τὴν καταγγελία τῆς Ρητορικῆς. Θεέ μου, πόσοι μαζεύτηκαν ν' ἀκούσουν!

Ἐρμῆς. Πολὺ φυσικὸ. Γιατί βλέπεις εἶναι καινούργια ἡ καταγγελία, χτὲς μόλις ἔγινε, καὶ μαζεύτηκαν τόσοι γιὰ ν' ἀκούσουν τὴ Ρητορικὴ καὶ τὸ Διάλογο ν' ἀπαγγέλλουν τὴν κατηγορία, καὶ τὸ Σύρο ν' ἀπολογεῖται καὶ στοὺς δύο. Ἐμπρός, Ρητορικὴ, ἔχεις τὸ λόγο.

26. Ρητορικὴ. Πρῶτα, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐχομαι σ' ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ στίς θεές, νὰ μὲ κρίνετε σ' αὐτὴ τὴ δίκη μὲ τόση εὐμένεια, ὅση ἔχω κι' ἐγὼ γιὰ τὴν πόλη καὶ γιὰ ὅλους σας (19) καὶ νὰ σᾶς φρωτίσουν οἱ θεοὶ νὰ κλείσετε τὸ στόμα στὴν ἀντίδικό μου καὶ νὰ μ' ἀφίσετε ἐμέ-

(19) Εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ «Περὶ τοῦ στεφάνου» λόγου τοῦ Δημοσθένους.

ΕΜΜ. ΖΑΪΡΗΣ

ΨΑΡΑΣ ΜΠΑΛΩΝΕΙ ΚΑΪΚΟΠΑΝΟ

για να κάμω τήν κατηγορία ὅπως μοῦ ἀρέσει καλύτερα. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἀνάμεσα στα λόγια πού ἀκούω καί στα ὅσα ὑποφέρω, ὑπάρχει μιὰ ἀνείριση⁽²⁰⁾, πού δέν πρέπει νά σᾶς ἐξαπατήσει. Τά λόγια πού θά σᾶς πεί ὁ κατηγορούμενος θά εἶναι ἀπαράλλαχτα μέ τὰ δικιά μου. Ἀλλά τὰ πράγματα θά ἰδῆτε πῶς θά φανοῦνε τέτοια, ὥστε πρέπει νά πάρω τὰ μέτρα μου γιά νά μὴν πάθω καί χειρότερα. Ἀλλά γιά νά μὴ πολυλογῶ, ἀφοῦ τὸ νερὸ τρέχει, ἀμέσως τήν κατηγορία.

27. Τὸν βοήθα λοιπὸν ἐγὼ αὐτόν, ὃ ἄνδρες δικασταί, τὸν καιρὸ πού ἦταν ἀκόμη παιδαρέλι καί μιλοῦσε βάρβαρη ἀκόμη γλῶσσα καί μόνο πού δὲ φοροῦσε τὸ

⁽²⁰⁾ Ἐδῶ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου Ὀλυμπιακοῦ τοῦ Δημοσθένους.

«μισίτι», ὅπως τὸ συνειθίζουσι οἱ Ἀσσυριοὶ, νά περιπλανᾶται στὴν Ἰωνία καί νά μὴ ξέρει τί τέχνη νά διαλέξει — καί τὸν πῆρα μαζί μου γιά νά τὸν μάθω γράμματα. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν εἶδα καλὸ παιδί, μελετηρὸ καί ἀφωσιωμένο — δέν εἶχε βλέπετε ἀκόμη ψηλώσει τὴ μύτη του καί ἐθαύμαζε μόνον ἐμένα — ἐγκατέλειπα καί ἐγὼ ὅλους τοὺς ἄλλους, πού ζητοῦσαν νά με ἀποκτήσουν, πλούσιοι καί ὠραῖοι καί ἀριστοκράτες, καί ἀρραβώνισα αὐτὸν τὸν ἀχάριστο, ἓνα νέο φτωχὸ καί ἀσήμαντο, καί τοῦδωσα γιά προῖκα πολλοὺς καί θαυμάσιους λόγους. Ὑστερα, τὸν πῆγα στοὺς ὀμοφύλους μου, τὸν ἔγραψα καί τὸν πολιτογράφησα. Ὅλοι ὅσοι με εἶχαν ζητήσει, πῆγαιναν νά σκιάσουν ἀπὸ τὸ κακὸ τους. Κι' ὅταν αἰσθάνθηκε τὴν ἐπιθυμίαν νά ταξιδέψει γιά νά ἐπιδείξει τί πλοῦτη τοῦ εἶχε

ΕΜΜ. ΖΑΪΡΗΣ

ΒΑΡΕΛΑΣ

φέρει ὁ γάμος του μέ μένα, οὔτε καί τότε δέν παρέλειπα νά πηγαίνω μαζί του κἀντα, νά τὸν ντύνω καί νά τὸν στολίσω, καί νά τὸν κἀνω μεγάλο καί ἔνδοξο. Στὴν Ἑλλάδα καί στὴν Ἰωνία, ὅσα τοῦ ἔκαμα δέν εἶναι καί σπουδαῖα. Ὑστερα θέλησε νά πάει στὴν Ἰταλία. Μαζί του καί ἐγὼ πέρασα τὸ Ἰόνιο πέλαγος, καί στὸ τέλος μαζί πῆγαμε τὴν Κελτική καί τὸν ἔκαμα νά προκόψει⁽²⁰⁾. Ἔως ἔναν καιροῦ, ἀ-

⁽²⁰⁾ Ὁ Λουκιανὸς ἔκαμα τὸν ρήτορα στὴ Σμύρνη καί ὕστερα ταξίδεψε στὴ Μακεδονία, στὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἰταλία, καί κατέληξε στὴ Ρώμη. Ἀφίσε ὁμως γρήγορα τὴ ρητορικὴ καί ἐπεδόθη στὴ φιλοσοφία. Πῆγε ἀργότερα στὴ Γαλατία (Κελτική), ὅπου ἐδίδαξε σοφιστικὴ ρητορικὴ. Ἐφιλοσόφησε καί στὰς Ἀθήνας, καί τέλος πῆρε δικαστικὴ θέση στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἐπὶ αὐτοκράτορος Σεβήρου. Τὸ χωρίο αὐτὸ τοῦ «Δις Κατηγορουμένου» παρέχει σημαντικὰ βιογραφικὰ πληροφορία.

κουγε πάντα ὅτι τοῦ ἔλεγα, καί οὔτε μιὰ νύχτα δέν μ' ἄφισε νά πλαιγίσω μοναχί.

28. Ὅταν ὁ κύριος χόρτασε ψωμί καί νόμισε πῶς εἶχ' ἐξασφαλισμένη πᾶ τὴ φήμη του, ζήρωσε τὰ φρούδια του καί ξεπίαστηκε καί δὲ με κοιτάζει πᾶ ἐμένα, ἀλλὰ τᾶφτιαξε μ' αὐτὸ τὸ γεννᾶτο, τὸ Διάλογο, πού ἐκμεταλλευόμενος τὸ παρουσιαστικὸ του, λέει πῶς εἶναι γιὸς τῆς Φιλοσοφίας. Τὸν ἐρωτεύθηκε λοιπὸν αὐτόν, καί ὡς εἶναι μεγαλύτερός του, καί δὲ ντρέπεται νά κἀθεται νά κῶβει τὰ ἀνετα καί ἐλεύθερα λόγια τὰ δικιά μου καί νά κλείνεται μέσα στα μικρὰ καί κομικὰ ἐρωτήματα, καί ἀντὶ νά λέει πλατειὰ καί ἐλεύθερα ὅτι τοῦ ἀρέσει, κἀθεται καί συλλαβίζει καί πλέκει κἀτι φρασσοῦλες πού δὲ μκοροῦν ποτὲ νά τοῦ φέρουν ἐπιδοκιμασία καί ἔπαινο, ἀλλὰ μόνο κανένα χαμόγελο στοὺς ἀκροατές. Μερικοὶ χειροκροτοῦν μέ κάποιον δισταγμὸ, κινοῦν

τὸ κεφάλι, κ' ἀμιστενίζουσι γὰρ ὅσα ἀκοῦνε. Τέτοια πράγματα τοῦ ἀρέσουν τώρα τοῦ προκομένου, κ' ἐμένα μ' ἀφίσε στὰ κρῖα. Λένε ὅμως ὅτι οὔτε καὶ μετὰ τὴν νέα του συμπάθεια τὰ πηγαίνει καλά. Κάποια σοβαρὴ προσβολὴ θὰ τοῦκανε σίγουρα καὶ τοῦ Διαλόγου. Ὑστερ' ἀπ' αὐτά, πῶς μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἀχάριστος καὶ νὰ μὴ παρηβίασε τοὺς νόμους, αὐτὸς ποὺ ἔτσι ἀνάξια ἐγκατέλειψε τὴ νόμιμη γυναῖκα του, ποὺ τὸν ἔκαμε ἐνδοξο καὶ τοῦ πρόσφερε τόσα καὶ τόσα, καὶ ὠρέχτηκε καινούργιες ἀγάπες; Κι' ὅλ' αὐτὰ πότε; Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὅλοι ἐμένα μόνο θαυμάζουσι κ' ὅλοι προστρέχουσι στὴν προστασίᾳ μου. Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ τόσοι μετὰ γυρεύουσι καὶ μοῦ χτυποῦν τὴν πόρτα καὶ μετὰ φωνάζουσι, δὲν ἀλλάζω γνώμη, οὔτε τὴν πόρτα τοὺς ἀνοίγω, γιὰτὶ βλέπω ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ φωνές, τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχουσι νὰ μοῦ φέρουσι. Καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ, δὲν ξαναγυρίζει ὁ κύριος σὲ μένα, ἀλλ' ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα πρὸς τὸν ἀγαπητό του. Καὶ τί, γὰρ τὸ θεό, περιμένει ἀπ' αὐτόν, ποὺ τὸν βλέπει ὅτι δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πανωφόρι του;

Αὐτὰ εἶχα νὰ πῶ, ὦ ἄνδρες δικασταί. Τώρα, ἂν ὁ κύριος θέλει ν' ἀπολογηθεῖ κατὰ τὴ δική μου μέθοδο, δὲν πρέπει νὰ τοῦ τὸ ἐπιτρέψετε — γιὰτὶ θὰ ἦταν ἀδικο νὰ με χτυπήσει μετὰ τὸ μαχαῖρι ποὺ ἀκόμισα μοναχὴ μου — ἀλλὰ νὰ τὸν ὑποχρεώσετε ν' ἀπολογηθεῖ κατὰ τὴν μέθοδο τοῦ Διαλόγου, ἂν μπορέσει.

Ἐρμῆς. Αὐτὸ ποὺ ζητᾷς, Ρητορικὴ, δὲ θὰ γίνει δεκτό. Πῶς μπορεῖ, μόνος αὐτός, νὰ ἀπολογηθεῖ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ διαλόγου; Ἄς μιλήσει λοιπὸν κ' αὐτὸς στὸ σχῆμα τοῦ μονολόγου.

Σῦρος. Ἄφοῦ ἢ ἀντίδικός μου, ὦ ἄνδρες δικασταί, θὰ θυμώσῃ ἂν εἰπῶ πολλά, (εἶναι ὁπόσο γνωστὸ πῶς ἀπ' αὐτὴν ἔχω πάρει τὴν ρητορικὴν ἰκανότητα), δὲ θὰ μακρολογήσω, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ ν' ἀνασκευάσω τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς κατηγορίας καὶ θὰ σᾶς ἀφίσω νὰ κρίνετε γὰρ τὰ ὑπόλοιπα. Λοιπὸν, ὅσα κάθισε καὶ διηγήθηκε γὰρ μένα, εἶναι σωστά. Γιὰτὶ ἀληθινά, μετὰ μόρφωσε, μετὰ ταξίδεψε, μετὰ πολιτογράφησε στοὺς Ἑλληνας, καὶ γὰρ ὅλ' αὐτὰ χροστῶ εὐγνωμοσύνη σ' αὐτὸ τὸ γάμο. Ποιοὶ λοιπὸν λόγοι μ' ἔκαμαν νὰ τὴν

ἀφίσω καὶ νὰ πᾶω σ' αὐτόν ἐδῶ τὸν Διάλογο; Ἀκούσατέ τους, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μὴ νομίζετε ὅτι σᾶς λέω ψέματα, κοιτάζοντας τί με συμφέρει.

31. Τὴν ἔβλεπα λοιπὸν ὅτι δὲν ἦταν πιά φρόνιμη, οὔτε διατηροῦσε πιά ἐκεῖνο τὸ σεμνὸ ἴφος ποὺ εἶχε τὸν καιρὸ ποὺ σύζυγός της ἦταν ὁ ἐνδοξὸς ἐκεῖνος Παιανειεύς⁽²¹⁾, ἀλλὰ καθόταν καὶ στολίζονταν, ἔσιαχνε τὰ μαλλιά της σὰν κοκότα, ἔβαζε φκισίδι στὰ μάγουλα κ' ἔβαφε καὶ τὰ μάτια της γύρω-γύρω. Ὑποπεύθηκα λοιπὸν, κ' ἄρχισα νὰ τὴν παρακολουθῶ κατὰ ποῦ ἔρχοντο τὰ βλέμματά της. Ἀφίνω ὅλα τ' ἄλλα καὶ σᾶς λέω αὐτὸ μονάχα: Κάθε νύχτα, τὸ σπιτάκι μας ἦταν γεμάτο ἀπὸ μεθυσμένους ἐραστές ποὺ τῆς ἔκαναν σερενάδες καὶ μᾶς χτυποῦσαν τὴν πόρτα· μερικοὶ μάλιστα εἶχαν καὶ τὸ θρόνος νὰ μπαίνουν μέσα μετὰ τὸ στασιό, χωρὶς καμμιά ντροπή. Κι' αὐτὴ ἢ κυρία γελοῦσε κ' εὐχαριστιόταν μ' ὅλ' αὐτὰ, κ' ἔβγαλε στὸν ἰακωτὸ ν' ἀκούσει τίς ἀγριοφωνάδες καὶ τὰ πρόστυχα τραγούδια τους, ἢ ἀνοίγε κρυφὰ τὴν πόρτα, νομίζοντας πῶς ἐγὼ κοιμόμουν, κ' ἀφίνοντο κατὰ μέρος κάθε ντροπή, πῆγαινε καὶ μοιχευόταν μαζί τους. Ἐ, αὐτὴ τὴν κατάσταση δὲ μπορούσα βέβαια νὰ τὴν ἀνεχθῶ. Δὲ θέλησα νὰ τῆς κάμω μύνηση, ἀλλὰ σηκώθηκα καὶ πῆγα στὸν Διάλογο, ποὺ ἦταν γείτονάς μας, καὶ τοῦ ζήτησα στέγη.

32. Αὐτὰ εἶναι τὰ φοβερά καὶ τρομερά ἀδικήματα ποὺ ἔκαμα ἐγὼ στὴν Ρητορικὴ. Ἀλλὰ καὶ ὅλ' αὐτὰ ἂν δὲν εἶχαν γίνει, μοῦ φαίνεται ὅτι καιρὸς μου ἦταν πιά, σαράντα χρονῶν ἄνθρωπος τώρα, ν' ἀπαλλαχθῶ ἀπὸ τίς δίκας καὶ τίς φασαρῖες τῆς ρητορικῆς τέχνης, ν' ἀφίσω ἡσυχους τοὺς δικαστές, καὶ νὰ παύσω πιά ν' ἀκούω τίς κατηγορίες τῶν τυράννων καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἐπιφανῶν καὶ νὰ ῥθῶ στὸ Λύκειο ἢ στὴν Ἀκαδημία, νὰ βρῶ τὸν καλὸ μου αὐτὸν Διάλογο, νὰ μιλῶ μαζί του, περιπατώντας ἡσυχὰ κ' ἀνθρωπινά, γιὰτὶ δὲ μοῦ χρειάζονται πιά οἱ θόρυβοι κ' οἱ φασαρῖες. Εἶχα πολλὰ νὰ πῶ ἀκόμη, ἀλλὰ σᾶς ἀφίνω τώρα νὰ ψηφίσετε κατὰ τὴν συνειδήσῃ σας.

Δίκη. Ποιὸς νικά;

⁽²¹⁾ Ὁ Δημοσθένης.

Ἐρμῆς. Ὅλες ὁ Σῦρος, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ. **33. Δίκη.** Κάποιος ρήτωρ θὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ τὸν καταψήφισε. Ὁ Διάλογος τώρα ἔχει τὸν λόγο. Καὶ σεῖς μένετε στίς θέσεις σας καὶ θὰ πάρετε διπλὸ μισθὸ γὰρ τίς δυὸ δίκας.

Διάλογος. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες δικασταί, δὲ θὰ πῶ πολλά, ἀλλὰ λίγα καὶ σύντομα, ὅπως συνειθίζω. Δὲν ἔχω ἰδέα ἀπὸ δικονομία, ὡστόσο θὰ κάμω τὴν κατηγορίαν, ὅπως ὀρίζει ὁ νόμος. Αὐτὸ ἦταν τὸ προσέμιό μου. Τώρα, οἱ ἀδικίες κ' οἱ προσβολές ποὺ μοῦ ἔκαμε ὁ κατηγορούμενος εἶναι οἱ ἀκόλουθες: Ἔως τώρα, ἤμουν γεμᾶτος σοβαρότητα καὶ μελετοῦσα τοὺς θεοὺς καὶ τὴ φύση καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ σύμπαντος. Κι' ἐνῶ συνειθίζα νὰ πετῶ στὰ σύννεφα καὶ βρισκόμουν πιά στὸ θόλο τ' οὐρανοῦ, ὅπου τρέχει στὸ φτερωτό του ἄρμα ὁ Ζεὺς ὁ ἐπουράνιος, αὐτὸς μετὰ τράβηξε κάτω, μοῦσπασε τὰ φτερά, καὶ μ' ἐξίσωσε μετὰ τοὺς κοινούς θνητούς. Ὑστερα, μοῦβγαλε τὸ τραγικὸ καὶ φρόνιμο προσωπεῖο μου, καὶ μοῦβγαλε ἄλλο κωμικὸ, ποὺ μ' ἔχει σχεδὸν γελοιοποιήσει. Κάθησε ὕστερα κ' ἀνέμιξε μαζί μου τὴν σάτυρα, τὸν λαμβο καὶ τὸν κυνισμό, τὸν Εὐπολι καὶ τὸν Ἀριστοφάνη, ἀνθρώπους συνειθισμένους νὰ περιγελοῦν κάθε τι ἀξιοσέβαστο καὶ νὰ χλευάζουσι κάθε τι σωστό, τώρα δὲ τελευταῖα ἀνακάλυψε καὶ τὸ Μένιππο, ἕναν κωμικὸ ἀπὸ τοὺς παλιούς, ποὺ γαυγίζει δυνατὰ κ' ἔχει δόντια ἀκονισμένα, καὶ τὸν ἔβαλε μέσα κ' αὐτόν, — αὐτόν ποὺ κρυφοδαγκάνει καὶ γελώντας ἀκόμα. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ θεωρηθεῖ βρισιὰ κ' ἀτίμωση γὰρ μένα τὸ ὅτι δὲν μ' ἀφίνει στὴ φυσικὴ μου μορφή, ἀλλὰ με βιάζει νὰ ὑποκρίνομαι κωμικὰ καὶ παράξενα πράγματα καὶ μετὰ κάνει γελοῖο στὰ μάτια τοῦ κόσμου; Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, εἶναι πῶς ἔγινε πιά ἕνα παράδοξο μῦθος, καὶ δὲν εἶμαι πιά οὔτε πεζὸς οὔτε ἔμμετρος, ἀλλὰ ὅσοι μ' ἀκοῦνε, μετὰ περνοῦν γὰρ ἕνα εἶδος ἱπποκενταύρου, παράξενο καὶ σύνθετο τέρας, φάντασμα τοῦ ἄλλου κόσμου!

34. Ἐρμῆς. Σῦρε, τί ἔχεις ν' ἀποκριθεῖς σ' αὐτὰ;

Σῦρος. Αὐτὴ ἢ δίκη εἶναι γὰρ μένα ἐντελῶς ἀπροσδόκητη, ὦ ἄνδρες δικασταί. Κάθε ἄλλο περίμενα παρὰ νὰ πεῖ τέτοια

πράγματα γὰρ μένα ὁ Διάλογος. Ἐγὼ τὸν βροῖκα σκυθρωπὸ καὶ κατσουφιασμένο καὶ τυραννημένον ἀπὸ τίς ἀτέλειωτες ἐρωτήσεις, κ' ὅλος ὁ κόσμος, γὰρ μετὰ τὸν σεβόταν, ἀλλὰ δὲν τὸν συμπαθοῦσε οὔτε καὶ εἶχε καμμιά σχέση μαζί του. Τὸν πῆρα λοιπὸν ἐγὼ, καὶ πρῶτα-πρῶτα τὸν συνείδησα νὰ περιπατεῖ στὴ γῆ μετὰ τὸν ἀνθρώπινον αὐτὸ τρόπο, ὕστερα τὸν ἔπλυνα καὶ τὸν ἔκαμα παστρικό καὶ τὸν ἀνάγκασα νὰ χαμογελάσει λιγάκι, ὥστε νὰ φανεῖ κάπως συμπαθητικώτερος. Τέλος, τὸν συμφιλιώσα μετὰ τὴν Σάτυρα, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ τὸν ἀγαπήσουν ὅλοι, ἐνῶ πρῶτα φυλαγόνταν νὰ μὴ τὸν πιάσουν στὰ χέρια τους, γιὰτὶ φοβόνταν τ' ἀγκάθια του, σὰ νὰ ἦταν σκαντζόχοιρος. Ἐξέρω ὅμως ἐγὼ τί τὸν στενοχωρεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο: τὸ ὅτι δὲν κάθεται νὰ συζητῶ μαζί του ἐκεῖνες τίς ἀερολογίες καὶ τὰ φιλολογήματα, ἂν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη καὶ πόσα μέτρα ἀπὸ καθαρὴ κ' ἀμετάβλητη οὐσία ἔχουσε ὁ θεὸς μέσα στὸν κρατῆρα τῆς δημιουργίας, ὅταν ἔπλασε τὸν κόσμον, καὶ ἂν ἡ Ρητορικὴ εἶναι εἰκόνα ἑνὸς μικροῦ μέρους τῆς Πολιτικῆς ἢ τὸ ἕνα τέταρτο τῆς Κολακειᾶς. Ἡ χαρὰ του, βλέπετε, εἶναι νὰ κάθεται νὰ φιλοκοσμίσει αὐτὲς τίς ἀερολογίες, σὰν τὸν φωριασμένο ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ ζύνεται. Τοῦ φαίνεται πῶς κάτι κάνει, καὶ ξιπάζεται ὅταν λένε πῶς δὲ μπορεῖ καθέννας νὰ ἰδεῖ αὐτὰ ποὺ βλέπει αὐτὸς γὰρ τίς ἰδέες. Τέτοια ζητᾷ κ' ὅλο πρὸς τὰ ψηλά κοιτάζει, ἐνῶ δὲ βλέπει οὔτε μπροστὰ στὰ πόδια του. Δὲν πιστεύω νὰ ἔχει κανένα ἄλλο παράπονο μαζί μου, ὅτι δηλαδὴ τοῦ πῆρα τὴν ἐλληνικὴν φροσινὰ του καὶ τὴν ἔκαμα βαρβαρικὴν — κ' αὐτὸ ἐνῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος περνοῦ γὰρ βάρβαρος.⁽²²⁾ Γιὰτὶ βέβαια θὰ ἦταν ἀδικία νὰ τοῦ πάρω τὴν φροσινὰ του καὶ νὰ τοῦ φορέσω ἄλλη. Ὅπως μπόρεσα ἀπολογήθηκα. Ἐλπίζω ὅτι θὰ ψηφίσετε καὶ τώρα, ὅπως καὶ τὴν πρώτη φορά.

35. Ἐρμῆς. Περίεργο. Δέκα ψήφους πῆρες πάλι, καὶ νικᾷς. Ὁ ἐνδέκατος, ὁ ἴδιος πάλι σὲ καταψήφισε καὶ τώρα. Φαί-

⁽²²⁾ Ἐννοεῖ ὅτι ὁ διάλογός του διατηρεῖ ὅλη τὴν δροσιὰ καὶ τὴν χάρη τῶν ἀττικῶν.

νεται ότι αυτός τ'όχει συνήθεια να γίχνει πάντα τρυπημένη ψήφο⁽²³⁾ και δέ θά παύσει

να φθονεί τούς πιο καλούς. Τώρα, πηγαίνετε στο καλό, κι' αύριο θά δικάσουμε τις άλλες.

M. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

(23) Κάθε δικαστής έπεργε δυό ψηφοδέλτια, δηλαδή δυό δίσκους: ο ένας ήταν τρυπημένος στη μέση και σήμαινε καταδικαστική ψήφο, ο

άλλος γεμάτος και σήμαινε ψηφο άθωωτική.

ΠΟΛΥ ΣΕ ΠΡΟΣΜΕΝΑ, ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Πολύ σέ πρόσμενα, αγάπη μου,
κι' ήρθες άργά, άργά, βλιμμένη . . .
Ήταν βαρύ, θολό τ'ό βλέμμα σου
κι' ήταν ή ύψη σου σβυσμένη . . .

Πολύ σέ πρόσμενα, αγάπη μου,
κι' ήρθες άργά, μ' άπλωτά χέρια,
χλωμά, τρεμάμενα κι' άνήσυχα,
ώσαν διωγμένα περιστέρια . . .

Κ' άργά, ξανάφυγες, αγάπη μου,
μ' ένα άπαλώτατό σου χάδι,
κι' άργά έσβύστηκες στο σούρουπο,
σαν όπτασία μέσ στο σκοτάδι . . .

* * *

Ήρθες άργά, άργά, αγάπη μου,
και βρήκες άσπρα τ'ά μυλλιά μου,
κι' ήρθες στεγνό κι' άχνό τ' άχειλι μου,
και κάποιο θρήνο στη μιλιά μου . . .

Ήρθες άργά, άργά, αγάπη μου,
κι' ή χειμωνιά σ' είχε προφτάσει . . .
Ούτε ένα λούλουδο άπ' τή νιότη μου,
ούτε τραγούδι άπ' τ'ό γιορτάσι ! . .

Ήρθες άργά, άργά, αγάπη μου.
Τί να σοϋ δώση πιά ή καρδιά μου,
σταμνί που άργά τ'ό μύρο έσκόρπησε,
στη μάταιη προσμονή ένός γάμου ! . .

* * *

Ήρθες άργά, άργά, αγάπη μου,
κι' όμως άργά δέν είναι άκόμα.
Κάτι λουλούδισε στο διάβα σου
και κάτι έγλύκανε τ'ό στόμα . . .

Ήρθες άργά, άργά, αγάπη μου,
κι' αγάπη έμένα πιά δέν πρόπει ! . .
Σάν υπερκόσμια κάποια άνταύγεια,
ή γλυκειά ύψη σου άς με σκέπη ! . .

G. ANNINOS

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

MARCEL PROUST

Τό σύγχρονο γαλλικό μυθιστόρημα, ψυχολογικό μέ τόν Paul Bourget (Cronelle Euzime, Crime d' amour, Le sens de la mort, Le disciple), πολύτομο, «βιογραφικό», δσο και ψυχολογικό μέ τόν Romain Rolland (Jean Christophe), βρίσκει, στον Marcel Proust, τόν έξαιρετικό του αντιπρόσωπο και τόν μεγαλύτερο δημιουργό του. Ο Proust, βαθύς, άμελλικτος παρατηρητής, δυνατός, έξύτατος ψυχαναλυτής, ποιητής, και μαζί άπαράμιλλος τεχνίτης τού λόγου, δέν είναι ή συγγραφέας που στέκεται μονάχα όπαδός, ή και άρχηγός, μιας σχολής. Στο όρόμο που άλλοι, βέβαια, πρωτοχάραξαν, αυτός προχωρεί, πολύ, μονάχος. Και μέ τόν ψυχολογικό μυθιστόρημα δέ θά δημιουργήσει μόνο τύπους, δραματικές συγκρούσεις, ζωή, ψυχολογία. Θά πλάσει και θά δώσει πνοή σ' έναν κόσμο ολόκληρο.

Η ζωή του ή ίδια είναι άδιάσπαστα συνδεδεμένη μέ τόν έργο του. Γεννήθηκε στο Παρίσι, τις 10 Ιουλίου 1871. Ο πατέρας του ήταν καθηγητής τής Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο. Σπούδασε στο περίφημο Λύκειο Κοντορσέ, πήρε δίπλωμα φιλολογίας, και στα 1892 παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στους φιλολογικούς κύκλους από τις στήλες τού περιοδικού Revue Blanche. Πολύ γρήγορα έγινε γνωστός μέ μιá μετάφραση τών έργων τού άγγλου John Ruskin, και τόν 1896 έβγαλε τόν πρώτο του βιβλίο, μία σειρά διηγημάτων, άφηγήσεων, σκιασμάτων, ποιημάτων και λυρικών κομμματιών, μέ τόν γενικό τίτλο «Les plaisirs et les jours», που έκαναν, τόσο στους φιλολογικούς κύκλους όσο και στον κόσμο τών σαλονιών, μεγάλη έντύπωση. Μέ τόν βιβλίο του αυτό που, όπως λέει ή Academie France στον πρόλογο που τού έγραψε, «είναι σαν ένα πρόσωπο νεανικό, γεμάτο σπάνιο θέλητρο και λεπτότατη χάρη», κι' όπου «περιγράφει μέ τήν ίδια εύχαρίστηση τόν άπελπισμένο μεγαλειό τού ήλιου που βασιλεύει και τις άνήσυχες ματαιοδοξίες μιας ψυχής σνόμπ», ή Μαργαρίτα Proust γίνεται άμέσως περιζήτητος παντού, και κυριώς στο γυναικείο κόσμο. Φίλος στενός τής Madeleine Lemaitre, τής Comtesse de Noailles και άλλων διανοουμένων γυναικών, παρνάει τή ζωή του στα σαλόνια, γνωρίζει εκεί τή ζωή, τόν κόσμο, τούς ανθρώπους. Ένα κλήθος τύπους κι' ένα πλήθος πρόσωπα, που άργότερα, όταν θά ρθει ή καιρός να νοσταλγίσει, μοναχός, τ'ά «χαμένα χρόνια», θά ξαναζωντανέψουν

μέσ στη μνήμη του και θά πάρουν τή θέση τους στις σελίδες τής μοναδικής ιστορίας που θά βγει από τόν καταστάλαγμα μέσα του τής ζωής εκείνης. Ο καιρός αυτός δέν άργεί να ρθει. Τόν 1902, ή ύγεια του, που δέν ήτανε ποτέ πολύ γερή, κλονίζεται επικίνδυνα. Ο Proust άποτραβιέται από τόν κόσμο, από κάθε δράση. Σχεδόν είκοσι ολόκληρα χρόνια, — τ'ά τελευταία δεκαπέντε μάλιστα χωρίς καμιά διακοπή, — μένει κλεισμένος στο σπίτι του. Θάλεγε κανείς, κλεισμένος στον έαυτό του. Μέ τήν παλιά ζωή του. Μέ τις άναμνήσεις του. Δέ συλλογιέται τίποτ' άλλο παρά πώς να τελειώσει τόν έργο του, τόν γιγάντιο, τόν άπέραντο έργο που θέλει να ολοκληρώσει. Γυρεύει, ψάχνει, άναζητάει μέσα του τόν καιρό που πέρασε. Στη φτωχική, τήν άπελπιστικά άσήμαντη κάμαρά του, όπου ζει μαζί του, τήν κρυφή του ζωή, δλο εκείνο τόν πλήθος από ανθρώπους κι' από θύμησης, — γράφει, γράφει άδιάκοπα, άσταμάτητα, άκούραστα. Και δέν άνακλάττει μόνον «έναν κόσμο, όπως είπε ή Fr. Mauriac, γεμάτον άναρίθμητα πρόσωπα, σ' όλες τις βαθμίδες τής κοινωνικής, τής συναισθηματικής και τής σεξουαλικής ύπαρξης τους. Σαναθυμάται μέρες, στιγμές, τόν γύρισμα ένός δρόμου μιάν όρισμένη ώρα μιας όρισμένης χρονιάς, — και σ' αυτή τήν κάμαρα, τήν άνυπόφορα μίζερη και φτωχική, άξαρνα ξαναβρίσκει και φυλάει για πάντα, όπως καρφώνουμε μιá πεταλούδα ζωντανή, τήν εύωδιά μιας βραγιάς άνθισμένης».

Έτσι, σιγά σιγά, τόν «A la recherche du temps perdu», δεκαπεντάτομο μυθιστόρημο, αρχίζει να συμπληρώνεται και να εκδίδεται. Τόν 1913 βγαίνει ή πρώτη τόνος τού πρώτου μέρους, που έχει τίτλο «Du cöté de chez Swann». Τόν 1917, ή δεύτερος. Τόν 1918, οι τρεις τόνοι τού δεύτερου μέρους, «A l'ombre des jeunes filles en fleurs», που ύστερ' από μιάν ένθουσιώδη κριτική τού Leon Daudet πέρνουν τόν Βραβείο Γκονκούρ. Τόν 1921 μέ 22, οι πέντε τόνοι τού «Le cöté de Guermantes» και τού «Sodome et Gomorrie». Ο συγγραφέας δέν προφταίνει όμως να ιδεί τυπωμένο όλο τόν έργο του, ούτε και να δώσει τήν τελευταία ματιά στα χειρόγραφα του. Πιθαίνει τις 18 τού Νοέμβρη τού 1922, αφήνοντας άκόμη ανέκδοτους έξι τόνους τού έργου του.

Μετά τόν θάνατό του, ή «Nouvelle Revue Française», που είχε εκδώσει και τ'ά προηγού-

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΑΡΓΥΡΟΣ

Ο ΤΡΥΓΗΤΟΣ

ταν αδύνατο πιά να κοιμηθώ, μη τολμώντας στο τέλος να την ξαναφωνάξω, μα νιώθοντας, γι' αυτό, πιδ παθιασμένα ακόμα, την ανάγκη να βθει, και βρίσκοντας πάντα καινούργιες προφάσεις, — τδ μαξιλάρι μου πού έκαιγε και ήθελα να μου τδ γυρίσει, τδ πόδια μου πού ήταν παγωμένα, και πού μόνο αυτή μπορούσε να μου τδ ζεστάνει με τδ χέρια της. "Όλες αυτές οι ευτυχισμένες στιγμές γίνονταν ακόμα πιδ γλυκές, έπειδη ένιωθα δι τδ τότε ακριβώς ή μητέρα μου δειχνόταν αληθινά όπως ήταν, κι' δι τδ συνηθισμένη της ψυχρότητα θά της κόστιζε πολύ. Την ήμέρα πού έφευγε, μέρα δυστυχίας, πού έγω άρπαζέμουσ από τδ φουσάνι της, ως τδ βαγόνι, ίκετεύοντάς την να με πάρει στο Παρίσι μαζί της, — ξεχώρισα πολύ καλά τί ήταν αληθινά και τί ψεύτικο απ' όσα έκανε, κι' έβλεπα τδ θλίψη της πού διαφαινόταν μέσ' από τδ μαλώματά της τδ γελαστά και τδ θυμωμένα από τδ λύπη μου «τδν κουτή,

τδ γελοία», πού αυτή ήθελε να με μάθει να τδ νικάω, μα πού κι' ή ίδια τδν ένιωθε. Αισθάνομαι ακόμα τδ συγκίνηση πού είχα μιάσ από κείνες τδς μέρες τδσ χωρισμού (ακριβώς αυτή [τδ συγκίνηση τδν άκέρια, τδν άνέγγιχτη, πού δέν τδν είχε νοθέψει ό σημερινός θλιβερός γυρισμός), μιάσ από κείνες τδς μέρες τδσ χωρισμού, πού έγω ανακάλυψα, με πόση χαρά, τδν τρυφερότητά της τδν τόσο έμοια και τδν τόσο ανώτερη από τδ δική μου. "Όπως συμβαίνει πάντα με τδς ανακαλύψεις, έγω κι' αυτήν τδν είχα μαντέψει, μα τδ γεγονότα φαινονταν να τδ διαψεύδουσε τόσο συχνά! Τδς πιδ γλυκές έντυπώσεις μου τδς έχω από τδ χρόνια πού ή μητέρα μου τύχαινε και ξαναγύριζε στδ «Λησμονιά» έπειδη ήμουν άρρωστη. "Όχι μόνο γιατί έτοι τδν έβλεπα ακόμα μιά φορά, χωρίς να τδ περιμένω, αλλά κυρίως γιατί τότες δλη της ή καλοσύνη κι' ή τρυφερότητα ξεχύνονταν χωρίς ούτε να τδ κρύβει ούτε να

τδς καταπνίγει. "Ακόμα και τότες, πού δέν είχαμ άρχισει να γίνονται πιδ γλυκές και πιδ τρυφερές από τδ σκέψη πώς μιά μέρα δέ θά τδς είχα, αυτή ή καλοσύνη κι' αυτή ή τρυφερότητα ήταν για μένα κάτι τδ τόσο μεγάλο, πού μέσ' στις χαρούμενες μέρες της άνάρρωσης είχα πάντα μιά θανάσιμη θλίψη: κόντευε ή μέρα πού θά γινόμουν άρκετά καλά, κι' ή μητέρα μου θά μπορούσε να φύγει, — κι' ως τότες δέν ήμωνα πιά τόσο άρρωστη ώστε να μην ξαναρχίσει τδς αστηρότητες και τδ συνηθισμένη της άμελικτη δικαιοσύνη.

Μιά μέρα, οι θειοί μου, πού σ' αυτούς καθόμωνα στδ «Λησμονιά», μούκρυψαν πώς θά ρχόταν ή μητέρα μου, γιατί ένας μικρός ξάδερφός μου είχε έρθει για λίγο να μου

κάμει συντροφιά, και μέσ' στδ χαρούμενη λαχτάρα της άπαντοχής, πολύ λίγο θάχα σ' εκείνον τδ νοσ μου. Αυτό ήταν ίσως τδ πρώτο από τδ διάφορα περιστατικά, τ' άνεξάρτητα από τδ θέλησή μου, πού έφταιξαν κι' αυτά για θλην εκείνη τδ ροπή πρδς τδ κακό πού είχα μέσα μου σαν δλα τδ παιδιά τδς ηλικίας μου, και πού τότες δέν τδν είχα, έγω, πιδ πολύ απ' όσο εκείνα. Αυτός ό μικρός ξάδερφος, πού ήτανε τότες δεκαπέντε χρονώ — έγω ήμουν δεκατέσσερω — ήτανε κιόλα πολύ διεφθαρμένος, και μούμαθε πράματα πού μ' έκαναν ν' άνατριχιάσω από μετανιωμό κι' από ήδονή. "Όσο τδν άκουγα, όσο άφηνα τδ χέρια του να χαιδεύουν τδ δικά μου, ένιωθα μιά χαρά φαρμακωμένη μέσα στδν ίδια της τδν πηγή. Δέν άργησα

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΑΡΓΥΡΟΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

νὰ θρῶ τῆ δύναμη νὰ τὸν παρατήσῃ, κι' ἔφυγα τρέχοντας μέσα στὸ πάρκο, μ' ἕναν πόθο τρελλὸ νὰ βρῶ τὴ μητέρα μου, ποὺ ἤξε-
ρα, δυστυχία μου, πῶς ἦταν στὸ Παρίσι, καὶ ποὺ
τὴ φώναζα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, παντοῦ, μέ-
σα στὶς δέντροστοιχίες καὶ τὰ δρομάκια του.
Ἐάφνου, ἐκεῖ ποὺ περνοῦσα μπρὸς ἀπὸ ἕνα
φράχτη, τὴν εἶδα, καθισμένη σ' ἕνα μπάνκο,
νὰ μοῦ χαμογελάει καὶ νὰ μοῦ ἀνοίγει τὴν
ἀγκυλιά της. Σήκωσε τὸ βέλο της γιὰ νὰ
μὲ φιλήσῃ, καὶ ρίχτηκα στὸ λαιμὸ της βάν-
οντας τὰ κλάματα. "Ἐκλαιγα πολλὴ ὥρα,
λέγοντάς της ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀσχημα πράγματα,
ποὺ ἔπρεπε νάχα ὅλη τὴν ἀγνοια τῆς ἡλι-
κίας μου γιὰ νὰ τῆς τὰ πῶ, καὶ ποὺ αὐτὴ μπό-
ρεσε νὰ τ' ἀκούσει σὰν ἄγγελος, χωρὶς νὰ δει-
ξει πῶς τὰ καταβαίνει, λιγοστεύοντας τὴ σημα-
σία τους μὲ μιὰ καλοσύνη ποὺ ἀλάφρωνε τὸ
βάρος τῆς συνειδησῆς μου. Αὐτὸ τὸ βάρος γι-
νόταν ἀλαφρότερο, ἀλαφρότερο ἢ ψυχὴ μου,
ἢ συντριμμένη καὶ ταπεινωμένη, ὑψωνόταν
ὀλοένα καὶ πῖο ἀνάλαφρη καὶ δυνατὴ, ξε-
χειλίζε, ἤμουν ὅλο ψυχὴ. Μιὰ γλύκα θεϊκὴ
ξεχυνόταν ἀπὸ τὴ μητέρα μου, κι' ἀπὸ τὴν
ἀγνότητά μου ποὺ τὴν εἶχα ξανάβρει. Σὲ
λίγο, ἔνωσα γύρω μου μιὰν εὐωδιά, ὅμοια
ἀγνῆ, κι' ὅμοια δροσάτη. "Ἐνα κλωνάρι πα-
σαλιάς, ποὺ τὸ κρυθεῖ ἢ ὀμπρέλλα τῆς μη-
τέρας μου, εἶχε βγάλει κιόλα λουλούδια, κι'
ἀθώρητο, εὐώδιαζε. Ψηλά-ψηλά στὰ δέν-
τρα, τὰ πουλιά κελαῖδοῦσαν μ' ὅλη τους τὴ
δύναμη. Πῖο ψηλά, ἀνάμεσα στὶς πράσινες
κορφές, ὁ οὐρανὸς ἦτανε τόσο βαθυγάλανος,
ποὺ ἔμοιαζε σὰ νάναί μὸλις ἢ ἀρχὴ ἐνὸς οὐ-
ρανοῦ ὅπου θὰ μπορούσες ν' ἀνεβαίνεις καὶ

στὸ τέλος του ποτὲ νὰ μὴ φτάνεις. Φίλησα
τὴ μητέρα μου. Δὲν ξανάνωσα τὴ γλύκα
αὐτοῦ τοῦ φιλιοῦ. Τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγε,
κι' ὁ χωρισμὸς αὐτὸς ἦταν ἀπ' ὅλους ὡς τώ-
ρα ὁ πῖο σκληρὸς. Μαζὶ μὲ τὴ χαρὰ, —τώρα
ποὺ εἶχα ἀμαρτήσῃ μιὰ φορά, μοῦ φαινόταν
πῶς ἦταν κι' ἡ κάθε δύναμη, ἡ ἀπαραίτητη
βοήθεια, ποὺ μὲ παρατοῦσαν.

"Ὅλοι αὐτοὶ οἱ χωρισμοὶ μ' ἔκαναν νὰ κα-
ταλαβαίνω, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τί θάτανε τὸ
ἀνεπανόρθωτο ποὺ θὰ ρχόταν μιὰ μέρα, ἀν
καὶ ποτὲ, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, δὲ συλλογίστηκα
στὰ σοβαρὰ πῶς θάταν δυνατὸ νὰ ζήσω με-
τὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας μου. "Ἡμουν ἀ-
ποφασισμένη νὰ σκοτωθῶ ἀμέσως μὸλις θὰ
πέθαινε. Ἀργότερα, ὁ χωρισμὸς μ' ἔμαθε κι'
ἄλλα, ἀκόμα πῖο πικρά, ὅτι συνηθίζε κανεὶς
στὸ χωρισμὸ, ὅτι ἡ μεγαλύτερη μείωση τοῦ
ἑαυτοῦ σου, ὁ ταπεινωτικώτερος πόνος, εἶναι
νιώθεις πῶς ἐπαψες νὰ πονᾷς γιὰ κείνον ποὺ
ἔφυγε. "Ἄλλωστε, ὅλ' αὐτὰ, ὑστερώτερα, δὲ
θᾶθβαιναν ἀληθινά. Ξαναθυμᾶμαι κυρίως τώ-
ρα τὸ μικρὸ περιβόλι, ὅπου πέραμα τὸ πρωί-
νὸ μας μὲ τὴ μητέρα μου, κι' ὅπου ἀνθίζα-
νε ἀμέτρητοι πανσέδες. Αὐτὰ τὰ λουλούδια
πάντα μοῦ φαίνονταν σὰν κάπως θλιμμένα,
σοβαρὰ σὰν ἐμβλήματα, μὰ γλυκὰ καὶ χνου-
δάτα, πολλές φορές μενεξεδιά, κάποτε μα-
διά, σχεδὸν μαῦρα, μὲ κάτι χαριτωμένα καὶ
μυστηριακὰ κίτρινα στολίδια, —ἀλλὰ κατά-
λευκα, μὲ μιὰν αἰθέριαν ἀγνότητά. Τώρα, τὰ
δρέπω ὅλ' αὐτὰ τὰ λουλούδια μέσα στὴ θύ-
μησή μου. Ἡ θλίψη τους ἔγινε πῖο μεγάλη
τώρα ποὺ τάνωσα. Ἡ χνουδάτη γλύκα τους
χάθηκε γιὰ πάντα.

B'

Πῶς μπόρεσε, ὅλο αὐτὸ τὸ ὀλόδροσο νερὸ
τῶν ἀναμνήσεων, νὰ ἀναδύσῃ ἄλλη μιὰ
φορὰ ἀπὸ μέσα μου, καὶ νὰ τρέξει στὴ μολε-
μένη ψυχὴ ποὺ ἔχω σήμερα, χωρὶς νὰ βουρ-
κώσει; Τὴ δύναμη ἔχει αὐτὴ ἢ πρωϊνὴ εὐω-
διά τῆς πασαλιάς, ὥστε νὰ περάσει μέσ'
ἀπὸ τόσοὺς βρώμικους ἀχνούς χωρὶς νὰ
μπλεχτεῖ μ' αὐτούς καὶ νὰ ξεθυμάνει;
"Ἄλλοίμονο! Τὴν ἴδιαν ὥρα ποὺ ξυπνάει καὶ
μέσα μου, —πολὺ μακριὰ ἀπὸ μένα, ἔξω ἀπὸ
μένα ξυπνάει ξανά ἢ ψυχὴ μου τῶν δεκατέσ-
σερω χρόνων. Τὸ ξέρω πολὺ καλά πῶς δὲν
εἶναι πῖο ψυχὴ δική μου, κι' οὔτε εἶναι

πῖο στὸ χέρι μου νὰ ξαναγίνει. Καὶ ὅ-
μως, τότες, δὲν πίστευα πῶς θὰ ρχόταν
μιὰ μέρα ποὺ θὰ τὴν ἀποζητοῦσα. Τότες δὲν
ἦταν παρὰ μιὰ ψυχὴ ἀγνῆ, κι' ἐγὼ δὲν εἶχα
παρὰ νὰ τὴν κάμω δυνατὴ καὶ ἱκανή, στὸ
μέλλον, γιὰ τὰ πῖο μεγάλα ἔργα. Πολλές
φορές, στὴ «Λησμονιά», ὑστερ' ἀπὸ ἕναν
περίπατο μὲ τὴ μητέρα μου κατὰ τίς ὁχτιές,
δίπλα στὸ νερὸ τὸ γεμάτο ἀπὸ τὰ παιγνίδια
τῶν ψαριῶν καὶ τοῦ ἡλίου, τίς ζεστὲς ὥρες
τῆς μέρας, —ἢ τὸ πρωῖ καὶ τὸ σούρουπο,
ἐκεῖ ποὺ περιδιαβάσαμε μαζὶ στοὺς ἀγρούς,
ὄνειρευόμουν μὲ πίστη αὐτὸ τὸ μέλλον, ποὺ

δὲν ἦταν ποτὲ τόσο ὠραῖο ὅσο θὰ τᾶθελε ἐκει-
νῆς ἢ ἀγάπης, ὁ πόθος ὁ δικός μου νὰ τῆς κάμω
χαρὰ, κι' οἱ δυνάμεις, ἀν ὄχι τῆς θέλησης, του-
λάχιστε τῆς φαντασίας καὶ τῶν αἰσθημάτων
ποὺ ἀναταράζονταν μέσα μου, ποὺ καλοῦσαν
παράφορα τὸ ριζικὸ ποὺ θὰ τίς ὀλοκλήρωνε,
καὶ ποὺ χτυποῦσαν ἀπανωτὰ τὰ τειχώματα
τῆς καρδιάς μου, σὰ νάθελαν νὰ τὴν ἀνοι-
ξοῦνε καὶ νὰ πεταχτοῦν ἔξω ἀπὸ μένα, στὴ
ζωή. Τότες, ἀν χοροπηδοῦσα μ' ὅλη μου τὴ
δύναμη, ἀν χιλιοφιλοῦσα τὴ μητέρα μου, ἀν
ἔτρεχα μακριὰ μπροστὰ σὰν τὰ νέα σκυλιά,
ἢ ἀν ἔμενα πίσω ἀτέλειωτες ὥρες νὰ κόβω
παπαροῦνες καὶ γαλάζια ἀγριολούλουδα, κι'
ἀν τᾶφερνα φωνάζοντας, ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦτανε
τόσο ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ ἴδιου τοῦ περίπατου
ἢ τῶν λουλουδιῶν ποὺ μάζευα, ὅσο γιὰ νὰ
ξεχύσω τὴν εὐτυχία ποὺ μὲ πλημμύριζε γιὰ
ὅλην αὐτὴ τὴ ζωὴ ποῦνιωθα μέσα μου, τὴν
ἐτοιμὴ νὰ πεταχτεῖ, νὰ ξαπλωθεῖ ὡς τὸ ἄ-
πειρο, σὲ τόπους ἀπέραντους καὶ πῖο μαγευ-
τικούς ἀπὸ τοὺς πῖο μακρινούς ἐρίζοντες
τῶν δασῶν καὶ τ' οὐρανοῦ, ποὺ θᾶθελα νάφ-
τανα ὡς αὐτούς μ' ἕνα πῆδημα μόνο. Μπου-
κέτα ἔσεις ἀπὸ γαλάζια ἀγριολούλουδα, ἀπὸ
τριφύλλια κι' ἀπὸ παπαροῦνες, ἀν σὰς ἀρπα-
ζα μὲ τέτοιο μεθύσι, μὲ τὰ μάτια φλόγες,
ὅλη ἕνας πλῆμος, ἀν μὲ κἀνατε νὰ γελάω
καὶ νὰ κλαίω, εἶναι γιὰτί σὰς ἔφτιαχνα μ'
ὅλες τίς ἐλπίδες μου ἐκείνου τοῦ καιροῦ,
ποὺ κι' αὐτὲς τώρα, σὰν καὶ σὰς, ξεράθηκαν,
σαπίσανε, καὶ χωρὶς νάχουν ἀνύσει ὅπως
ἔσεις, ξαναγίνανε σκόνη.

Γ'

Et le vent furibond de la concupiscence
Fait claquer votre chair ainsi qu' un vieux drapeau.
Baudelaire

"Ὅταν ἔγινε δεκάξη χρονῶ, πέρασα μιὰ
κρίση ποὺ μὲ βασάνισε πολὺ. Γιὰ νὰ μὲ δια-
σκεδάσουν, μ' ἔβγαλαν στὸν κόσμο. Διάφο-
ροι νέοι ἄρχισαν νάρχονται νὰ μὲ βλέπουν.
"Ἐνας ἀπ' αὐτούς ἦταν διεφθαρμένος καὶ
κακός. Εἶχε κάτι τρόπους τρυφεροῦς μαζὶ
καὶ τολμηροῦς. Αὐτὸν ἀγάπησα. Οἱ δικοὶ
μου τᾶμαθαν, καὶ δὲν ἔσπρωξαν τὰ πράμα-
τα γιὰ νὰ μὴ μὲ παραστενοχωρήσουν. Ὅταν
δὲν τὸν ἔβλεπα, τὸν συλλογιόμουν τόσο,
ποὺ κατάντησα νὰ ξεπέσω καὶ νὰ τοῦ μοιά-
σω ὅσο μοῦ ἦταν δυνατὸ. Μὲ παράσερνε στὸ

Αὐτὸ ποὺ ἀπέλιπε τὴ μητέρα μου, ἦταν
ὅτι δὲν εἶχα καθόλου θέληση. "Ὅλα τᾶκανα
στὴν ὀρμὴ τῆς στιγμῆς. "Ὅσο ἢ ὀρμὴ αὐτὴ
ἐπήγαζε ἀπὸ τὸ νοῦ ἢ ἀπὸ τὴν καρδιά μου,
ἢ ζωὴ μου, χωρὶς νάναί ὀλότελα ὅπως ἔπρε-
πε, δὲν ἦταν ὅμως κι' ἀληθινὰ κακὴ. Ἡ ὀ-
λοκλήρωση ὅλων τῶν ὠραίων ὄνειρων μου
γιὰ δουλιὰ, γιὰ γαλήνη, γιὰ φρονιμάδα, μὰς
ἀπασχολοῦσε πῖο πολὺ ἀπ' ὅλα, τὴ μητέρα
μου κι' ἐμέ, γιὰτί καταλαβαίναμε, ἐκείνη πῖο
καθαρά, ἐγὼ ἀκαθόριστα μὰ πολὺ ἔντονα,
πῶς δὲ θάταν παρὰ μιὰ εἰκόνα ποὺ θὰ προ-
βαλλόταν στὴ ζωὴ μου, τὸ εἶδωλο τῆς δη-
μιουργίας, ἀπὸ μένα τὴν ἴδια καὶ μέσα μου,
αὐτῆς τῆς θέλησης ποὺ ἐκείνη εἶχε ὄνειρευτεῖ
γιὰ μένα καὶ ποὺ τὴν εἶχε καλλιεργήσει.
Κάθε φορὰ ὅμως, αὐτὸ τὸ παρατοῦσα γιὰ
τὴν ἄλλη μέρα. Δὲ βιαζόμουν καθόλου,
στενοχωριόμουν καμιά φορὰ ποὺ ὁ καιρὸς
περνοῦσε, —μὰ εἶχα ἀκόμα τόσα χρόνια μπρο-
στὰ μου! Καὶ ὅμως, εἶχα κάποιον φόβο, κι'
ἔνωθα, θολά, πῶς αὐτὴ ἢ συνήθεια, νὰ μὴ
μὲ νοιάζει νάχω θέληση, ἀρχίζε νὰ βαραίνει
ἀπάνω μου ὀλοένα καὶ πῖο πολὺ ὅσο δια-
βαίναν τὰ χρόνια, καὶ συλλογιόμουν μὲ θλί-
ψη πῶς τὰ πράματα δὲ θᾶλλαζαν ἀπὸ τὴ
μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, κι' ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ
περιμένω, γιὰ νὰ μεταβληθεῖ ἢ ζωὴ μου καὶ
νὰ δημιουργήσω τὴ θέλησή μου, ἕνα θαῦμα
ποὺ ἐμένα δὲ θὰ μοῦ στοίχιζε τίποτα. Δὲν
ἄρκοῦσε νὰ ἐπιθυμῶ νάχω θέληση. Χρεια-
ζόταν ἀκριθῶς ἐκεῖνο ποὺ δὲ μπορούσε νὰ
γίνει χωρὶς θέληση: νὰ θέλω.

κακὸ σχεδὸν αἰφνιδιστικὰ, ὕστερα μὲ συνή-
θισε ν' ἀφήνω νὰ ξυπνοῦν μέσα μου κακοὶ
στοχασμοὶ ποὺ δὲν εἶχα θέληση δική μου νὰ
τοὺς ἀντιτάξω, —μόνη δύναμη ποὺ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ τοὺς κἀνει νὰ ξανακαταχωριαστοῦν
στὸ καταχθόνιο σκοτάδι ἀπ' ὅπου ἔβγαίναν.
"Ὅταν ἢ ἀγάπη πέρασε, ἔμεινε ἢ συνήθεια,
καὶ δὲν ἔλειπαν οἱ διεφθαρμένοι νέοι γιὰ νὰ
τὴν ἐκμεταλλετοῦν. Ἐνῶ ἦταν οἱ συνένοχοι
στὰ παραστρατήματά μου, γινόντουσαν κιό-
λα οἱ ἀπολογητὲς τους μπρὸς στὴ συνείδη-
σή μου. Στὴν ἀρχή, εἶχα φριχτὲς τύψεις, ὁ-

μολόγησα τὰ σφάλματά μου, μὰ κανέναν δὲ μὲ κατάλαβε. Οἱ φίλοι μου δὲ μ' ἀφησαν νὰ ἐπιμείνω περισσότερο. Μ' ἐπεισαν σιγὰ σιγὰ πὼς ἔλα τὰ κορίτσια ἔκαναν τὰ ἴδια, κι' ἔτι οἱ δικοὶ τους καμώνονταν μόνο πὼς δὲν ἤξεραν τίποτα. Τὰ ψέμματα πού κάθε στιγμή ἦμουν ὑποχρεωμένη νὰ λέω, ἢ φαντασία μου δὲν ἄργησε νὰ μὲ κάνει νὰ τὰ βλέπω σὰν κάτι πού ἔπρεπε νὰ κρύβει μιὰν ἀνάγκη ἀνκρόφυγη. Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, εἶχ' ἀρχίσει νὰ μὴ ζῶ πιά ὅπως ἔπρεπε ὄνειροπολοῦσα, στοχαζόμενα, αἰσθανόμενα ὅπως ἀκόμα.

Γιὰ νὰ ξεχάσω καὶ νὰ διώξω ἕλες αὐτὲς τίς κακὲς σκέψεις, ἀρχισα νὰ πηγαίνω πολὺ στὴν κόσμο. Οἱ διασκεδάσεις οἱ κοσμικὲς, πού σοῦ στεγνώνουν τὴν καρδιά, μ' ἐμάθων νὰ ζῶ ἀδιάκοπα μὲ συντροφιά, κι' ἔτσι ἔχασα, μαζί μὲ τὴν χαρὰ τῆς μοναξιάς, τὸ μυστικὸ ἀπ' ὅλες τίς χαρὲς πού μοῦχαν δώσει ὡς τότες ἢ φύση καὶ ἢ τέχνη. Ποτὲ δὲν πῆγα τόσο συχνὰ στὶς συναυλίες ὅσο ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Μὴν ἔχοντας τίποτ' ἄλλο στὸ νοῦ μου ἀπὸ τὸν πόθο νὰ μὲ θαυμάσουν σ' ἕνα κομψὸ θεωρεῖο, ποτὲ μου δὲν ἔνιωσα τόσο λίγο τὴ μουσική. "Ἀκουγα, καὶ δὲν καταλάβαινα τίποτα." Ἄν ἐτύχαινε νὰ προσέξω, εἶχα πάψει πιά νὰ βλέπω ὅ,τι σοῦ ξεσκεπάζει μπρὸς στὰ μάτια σου ἢ μουσική. Ἀκόμα καὶ οἱ περὶπατοὶ μου ἦταν σὰ νάχαν στερέψει. "Ὅ,τι ἔφτανε, μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ, γιὰ νὰ μὲ κάμει εὐτυχισμένη μιὰν ὀλόκληρη μέρα, μιὰ βούλα ἡλίου πού χρύσιζε τὴ γλῶση, ἢ εὐωδιὰ πού ξεχύνουν τὰ φύλλα μὲ τίς στεγνὲς στάλες τῆς βροχῆς, εἶχανε χάσει πιά, σὰν καὶ μένα, τὴ γλύκα τους καὶ τὸ πρόσχαρο γέλιο τους. Γὰ δάτη, ὁ οὐρανός, τὰ νερὰ λὲς καὶ μακρύναν ἀπὸ μένα, κι' ἂν καμιά φορὰ ἔμενα μονάχη μαζί τους καὶ τὰ ρωτοῦσα μ' ἀγωνία, δὲ μοῦ ψιθυρίζανε πιά αὐτὲς τίς μυστηριακὲς ἀπαντήσεις πού μιὰ φορὰ μὲ μαγεύανε. Οἱ θεοὶ πού γι' αὐτοὺς μᾶς μιλοῦν τὰ νερὰ, ὁ οὐρανός, οἱ φυλλωσιὲς τῶν δέντρων, δὲν εὐδοκοῦν νὰ ἐπισκεφθοῦν παρὰ μόνο τίς καρδιὲς πού ἔχουν ἐξαγνιστεῖ μὲ τὸ νὰ μὲνουν κλεισμένες στὸν ἑαυτὸ τους.

Καὶ τότες, γυρεύοντας ἕν' ἀντίθετο φάρμακο, κι' ἀκριβῶς γιὰτὶ δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ θελήσω ἐκεῖνο πού ἔπρεπε, πού ἦταν τόσο κοντὰ μου καὶ, ἀλλοίμονο, τόσο μακριὰ μου, μέσα μου, ἀφέθηκα ξανά στὶς ἀνομὲς χαρὲς, νομίζοντας πὼς θὰ ξαναζωντάνευα ἔτσι τὴ

φλόγα πού τὴν εἶχε σβύσει ὁ κόσμος. Χάμενος κόπος. Ὁ πόθος ν' ἀρέσω, πού μοῦκανε τόση χαρὰ, δὲ μ' ἀφήνε, κι' ἐξακολούθησα ν' ἀναβάλλω ἀπὸ μέρα σὲ μέρα τὴν τελειωτικὴν ἀπόφαση, τὴν ἀλλαγὴ, τὸ ἀληθινὰ ἐλεύθερο κίνημα, τὴ στροφή πρὸς τὴ μοναξιά. Δὲν ἀποφάσισα ν' ἀφήσω κανέν' ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ κακὰ γιὰ χάρη τοῦ ἀλλοῦνοῦ. Ἰάκανα ἕνα. Ἰὶ λέω; Ἰὶ καθένα τους, ἀναλαβαίνοντας νὰ συντρίψει ἕλα τὰ ἐμπόδια πού ὁ στοχασμὸς καὶ τὸ αἰσθημα φέρνανε στὸ ἄλλο, ἦτανε κιόλα σὰ νὰ τὸ προκαλοῦσε. Πήγαίνα στὸν κόσμο γιὰ νὰ ἴδω χάσω ὑστερ' ἀπὸ ἕνα πικραστράτημα, καὶ ξαναπαραστρατοῦσα μόλις ἠσύχαζα. Καὶ ἀκριβῶς, ἐκεῖνη τὴ φοβερὴ στιγμή, ἀφοῦ εἶχα χάσει πιά τὴν ἀγνότητά μου, καὶ πρὶν ἔχω τίς τύψεις πού ἔχω σήμερα, ἐκεῖνη τὴ στιγμή πού ἀπ' ὅλες τίς στιγμὲς τῆς ζωῆς μου ἀξίζα λιγώτερο, τότες ἦταν πού ὅλοι μοῦ δίνανε τὴν περισσότερη σημασία. Πρῶτα μὲ εἶχαν ὅλοι γιὰ ἕνα τρελλοκόριτσο πού τοῦ φαινόταν πὼς κάτι ἦταν. Τώρα, ἀπεναντίας, τ' ἀπομεινάρια τῆς φαντασίας μου ἀρέσανε σ' ὅλους καὶ τὰ χαίρονταν ὅλοι. Ἐνῶ ἐγὼ ἔκλαια, ἀπέναντι στὴ μητέρα μου, τὸ πιδὸ μεγάλο ἔγκλημα, ὅλοι μ' εὕρισκαν, βλέποντάς με νὰ τῆς φέρνομαι μὲ τρυφερότητα καὶ σεβασμὸ, τὸ καλύτερο κορίτσι τοῦ κόσμου. Ἰστερ' ἀπὸ τὴν αὐτοκτονία τοῦ λογισμοῦ μου, ὅλοι θαυμάζανε τὴν ἐξυπνάδα μου, ὅλοι ξετρελλοῦσαν μὲ τὸ πνεῦμα μου. Ἡ στεγνωμένη φαντασία μου, ἢ στερεμένη εὐκισθησία μου, ἔφταναν καὶ στοὺς πιδὸ διψασμένους γιὰ διανοητικὴ ζωὴ, τόσο ἢ δίψα τους ἦτανε ψεύτικη κι' ἀπατηλή, σὰν τὴν πηγὴ ὅπου νομίζανε πὼς θὰ ξεδιψάσουν. Ἄλλωστε, κανέναν δὲ φανταζότανε τὸ κρυφὸ κρῖμα τῆς ζωῆς μου, κι' ἦμωνα γιὰ ὅλους τὸ κορίτσι τὸ ἰδεατό. Πόσοι γονεῖς δὲν εἶπαν τότες στὴ μητέρα μου ὅτι ἂν δὲν εἶμαστε τόσο πλούσιοι κι' ἂν μπορούσε νὰ πᾶει ὁ νοῦς τους ὡς ἐμέ, δὲ θάθελαν ἄλλη γυναίκα γιὰ τὸ παιδί τους! Στὰ κατάβραθα τῆς νεκρωμένης μου συνείδησης, ἔνιωθα μολοντοῦτο, γι' αὐτὰ τὰ καλά λόγια πού δὲ μοῦ ἀξίζανε, μιὰ μεγάλη ντροπή. Μ' αὐτὴ δὲν κατάφερνε νὰ βγεῖ στὸ φῶς, κι' εἶχα ξεπέσει τόσο πολὺ, πού καταδεχόμενα νὰ τὰ ξαναλέω γελώντας στοὺς σύντροφους τῶν σφαλμάτων μου.

Δ'

«A quiconque a perdu ce qui ne se retrouve jamais... jamais!»

Baudelaire

Ἰὶ χειμῶνα τῆς χρονιάς πού ἔκλεισα τὰ εἴκοσι, ἢ μητέρα μου, πού δὲν εἶχε ποτὲ καλὴν ὑγεία, ἔπεσε ἀρρωστή. Ἐμαθα ὅτι ἔπασχε ἀπὸ τὴν καρδιά της, ὅχι σοβαρὰ, βέβαια, ἀλλὰ ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποφεύγει κάθε στενοχώρια. Ἦνας ἀπὸ τοὺς θεοὺς μου μοῦπε πὼς ἢ μητέρα μου θάθελε νὰ παντρευτῶ. Ἐνα καθήκον συγκεκριμένο, σοβαρὸ, μοῦ παρουσιαζότανε. Μοῦ δινόταν ἢ εὐκαιρία ν' ἀποδείξω στὴ μητέρα μου πόσο τὴν ἀγαποῦσα. Εἶπα ναί στὸν πρῶτο πού μὲ ζήτησε καὶ πού ἢ μητέρα μου τὸν ἤθελε, ἐπιφορτίζοντας ἔτσι, ἀφοῦ μοῦλειπε ἢ θέληση, τὴν ἀνάγκη νὰ μὲ κάνει ν' ἀλλάξω ζωὴ. Ὁ ἀρραβωνιαστικὸς μου ἦταν ἀκριβῶς ὁ ἀνθρωπος πού μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐξυπνάδα του, τοὺς καλοὺς του τρόπους καὶ τὸ δυνατό του χαρακτήρα, μπορούσε νάχει ἀπάνω μου τὴν πιδὸ εὐεργετικὴν ἐπίδραση. Ἐπειτα, ἦταν ἀποφασισμένος νὰ καθήσει μαζί μας. Δὲ θὰ χωριζόμουν ἀπὸ τὴν μητέρα μου, πράμα πού θὰ μοῦκανε πάρα πολὺ μεγάλῃ λύπη.

Βρήκα λοιπὸν κι' ἐγὼ τότες τὸ θάρρος κι' εἶπα στὸν πνευματικὸ μου ὅλα μου τὰ σφάλματα. Ἰὶν ρώτησα ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ ὁμολογήσω καὶ στὸν ἀρραβωνιαστικὸ μου. Μὲ λυπήθηκε καὶ δὲ μ' ἀφήσε, μ' ἔβαλε ὅμως νὰ ὀρκιστῶ πὼς δὲ θὰ ξαναπαραστρατήσω ποτὲ πιά, καὶ μὲ συγχώρεσε. Ἰὶ ἀργοπορημένα λουλούδια πού ἢ χαρὰ ἔκαμε ν' ἀνθίσουν στὴν καρδιά μου πού τὴ νόμιζα ἄγωνα γιὰ πάντα, ἔδωσαν σὲ καρπούς. Ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ, ἢ χάρη τῆς νιότης. — ἄμα εἶσαι νέος, καὶ ποιὰ πληγὴ δὲν κλείνει ἀπὸ μόνῃ της, μὲ τὴ δύναμη γιὰ ζωὴ ποῦχει ἢ ἡλικία, — μ' εἶχανε σώσει.

Ἄν, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος, εἶναι πιδὸ δύσκολο νὰ ξαναγίνεις ἀγνὸς παρὰ νὰ εἶσαι, πέρασα τότες μιὰν ἐποχὴ πολὺ δύσκολῃς ἀρετῆς. Κανέναν δὲν φανταζότανε πὼς τώρα ἐγὼ ἀξίζα πάρα πολὺ περισσότερο ἀπὸ πρὶν, κι' ἢ μητέρα μου μὲ φιλοῦσε κάθε μέρα στὸ μέτωπο, πού δὲν εἶχε πάψει οὔτε στιγμήνὰ τὸ πιστεύει καθαρὸ, χωρὶς νὰ ξέρει ὅτι τώρα ἐξαγνίστηκε. Μάλιστα τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνη, ἀρχισαν νὰ μὲ μαλώνουν,

ἀδίκῃ ἐντελῶς, γιὰτὶ ἔταν βρισκόμωνα σὲ κόσμο ἦμουν ἀφηρημένη, σιωπηλὴ καὶ μελαγχολικὴ. Μὰ δὲ μ' ἐνοιαζε. Ἰὶ μυστικὸ πού κρύβαμε, ἐγὼ κι' ἢ ἡσυχὴ συνείδησή μου, μ' ἔκανε πάρα πολὺ εὐτυχισμένη. Ἡ ἀνάρρωση τῆς ψυχῆς μου — πού τώρα μοῦ χαμογελοῦσε ἀδιάκοπα, μ' ἕνα πρόσωπο ποῦ μοιαζε μὲ τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας μου, καὶ πού μὲ κύτταζε μ' ἕνα ὕφος τρυφεροῦ μαλῶματος μὲσ' ἀπὸ τὰ δάκρυά της πού στεγνώναν, — μ' ἔκανε νὰ νιώθω μιὰ γλυκεῖα χαρὰ κι' ἕνα ἡδονικὸ ξεκούρασμα ἀπέραντο. Ναί, ἢ ψυχὴ μου ξαναγεννιότανε. Δὲν κατὰλαβαινα οὔτε καὶ γὼ ἢ ἴδια πὼς μπόρεσα νὰ τὴν κακομεταχειριστῶ τόσο πολὺ, νὰ τὴν κάμω νὰ ὑποφέρει, σχεδὸν νὰ τὴ σκοτώσω. Κι' εὐχαριστοῦσα μ' ὅλη μου τὴν καρδιά τὸ Θεὸ, πού τὴν ὑστερὴν στιγμή μὲ βόηθησε καὶ τὴν ἔσωσε.

Καὶ ἴσως-ἴσως, τὴν ἀρμονία αὐτῆς τῆς βαθυτάτης κι' ἀγνῆς χαρᾶς μὲ τὴν δροσάτη γαλήνη τ' οὐρανοῦ, ἔνιωθα μέσα μου τὸ βράδυ πού ἔγιναν ὅλα. Ἡ ἀπουσία τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ μου πού εἶχε πᾶει γιὰ δυὸ μέρες στὸ σπίτι τῆς ἀδελφῆς του, ἢ παρουσία στὸ τραπέζι τοῦ νέου πού εἶχε τὴ μεγαλύτερη εὐθύνη γιὰ τὰ παλιὰ παραστρατήματα, δὲν ἔριχναν, σ' αὐτὴ τὴν κατακάθαρη μαγιάτικη βραδυά, τὴν παραμικρότερη θλίψη. Ὁ οὐρανός, πού καθρεφτιζόταν ὅλος μέσα στὴν καρδιά μου, δὲν εἶχε οὔτ' ἕνα σύγγεφο. Ἡ μητέρα μου ἐξάλλου, σὰ νὰ ὑπῆρχε ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὴν ψυχὴ μου, μ' ὅλο πού δὲν ἤξερε ἀπολύτως τίποτα γιὰ τὰ σφάλματά μου, μιὰ μυστηριακὴ συνεννόηση, εἶχε γίνει σχεδὸν ἐντελῶς καλὰ. «Δεκαπέντε μέρες ἀκόμα θέλει προσοχή, εἶχε πεῖ ὁ γιατρός, κι' ὑστερα δὲν ὑπάρχει πιά φόβος νὰ ξανακυλήσει!» Αὐτὰ τὰ λίγα λόγια ἦτανε γιὰ μένα ἢ ὑπόσχεση μιᾶς μελλοντικῆς εὐτυχίας τόσο γλυκεῖας, πού μοῦ φέρνε δάκρυα. Ἡ μητέρα μου φοροῦσε ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἕνα φουστάνι πιδὸ κομψό, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ, ὑστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα μου, πού μολοντοῦτο ἦτανε πεθαμένος τώρα δέκα χρόνια, εἶχε βάλει λίγο μα-

θι στὸ συνηθισμένο μαῦρο της φόρεμα. Ἴαχε λιγάκι χαμένα πού ἦταν ἔτσι ντυμένη, ὅπως τὴν κειρὸ πού ἦταν πιὸ νέα, κι' ἦτανε θλιμμένη κι' εὐτυχισμένη πού εἶχε καταπνίξει τὸν πόνο καὶ τὸ πένθος της γιὰ τὸ μ' εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ γιορτάσῃ τὴν χαρὰ μου. Ἰσκανα νὰ τῆς βάλω στὸ στήθος της ἓν τριανταφυλλὶ γαρύφαλλο, πού στὴν ἀρχὴ δὲν τὸ θέλησε, καὶ πού ὕστερα τὸ πήρε καὶ τὸ φόρεσε, δισταχτικὰ καὶ ντροπαλά, γιὰτὶ ἐγὼ τῆς τῶχά δώσει. Ἦν ὥρα πού εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ καθήσουμε στὸ τραπέζι, τράβηξα κοντὰ μου, κατὰ τὸ παράθυρο, τὸ πρόσωπό της πού εἶχε ὀλη τὴ φινέτσα τῆς ξεκούρασης ἀπὸ τὰ βάζονα πού εἶχε περάσει, καὶ τὴ φίλησα μὲ λαχτάρια. Ἐκαμα λάθος ἔταν εἶπα πὼς ποτὲ δὲν ξανάκνωσα τὴ γλύκα ἐκείνου τοῦ φιλοῦ τῆς «Λημονιάς». Ἰὸ φιλὶ ἐκείνης τῆς βραδυᾶς ἦταν κι' αὐτὸ τόσο γλυκὸ ὅσο κανένα. Ἡ καλύτερα, ἦτανε τὸ ἴδιο τὸ φιλὶ τῆς «Λημονιάς» τὸχε καλέσει ἡ γοητεία τῆς στιγμῆς γλύστρησε ἀνάγκωρα ἀπὸ τὰ βάλθη τῶν περσασμένων, κι' ἦρθε καὶ στάθηκε ἀνάμεσά στὰ κάπως ἀχνὰ ἀκόμα μάγουλα τῆς μητέρας μου καὶ στὰ χεῖλῃ μου.

Ἦπιανε γιὰ τὸ γάμο μου, πού δὲ θ' ἀργοῦσε νὰ γίνῃ. Ἐγὼ δὲν ἔπινα παρὰ νερό, γιὰτὶ τὸ κρασί μου φερνε μιὰ πάρα πολὺ δυνατὴ διέγερση στὰ νεῦρα. Ὁ θεὸς μου δῆλωσε ὅτι, σὲ μιὰ τέτοια στιγμῆ, μπορούσα νὰ κάμω μιὰ ἐξάλειψη. Ξαναβλέπω πολὺ καλά τὸ χαρῶπό πρόσωπό του ὅταν ἔλεγε αὐτὰ τὰ ἡλίθια λόγια... Θε μου! Θε μου! Ἰὰ εἶπα ὅλα μὲ τὴν ἡρεμία, θ' ἀναγκαστῶ νὰ σταματήσω ἐδῶ; Δὲ βλέπω πιά τίποτα! Ναί... ὁ θεὸς μου εἶπε πὼς μπορούσα πολὺ καλά, σὲ μιὰ τέτοια στιγμῆ, νὰ κάμω μιὰ ἐξάλειψη. Μὲ κύτταξε καὶ γέλασε λέγοντας αὐτὰ, ἐγὼ ἦπικ γρήγορα, πρὶν κυττάξω τὴν μητέρα μου, ἀπὸ φόβο μὴ δὲ μ' ἀφήσει. Ἐκείνη εἶπε γλυκὰ: «Δὲν πρέπει ν' ἀφήνουμε ποτὲ τὸ κακὸ ὅτε τόσο-δὰ νὰ μᾶς ἀγγίζει.» Μὰ ἡ σκμπάνια ἦτανε τόσο δροσερὴ, πού ἦπια ἀκόμα δυὸ ποτήρια. Ἰὸ κεφάλι μου εἶχε γίνῃ πολὺ βερύ, ἔνωθα συγχρόνως τὴν ἀνάγκη νὰ ξεκουραστῶ καὶ νὰ ξεσπάσω κάπου τὰ νεῦρα μου. Σηκωνόμαστε ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ὁ Ἰάκωβος μὲ πλησίασε καὶ μοῦπε, κυττάζοντάς με στὰ μάτια:

— Ἐρχόσαστε μαζί μου; Θάθελα νὰ σὰς εἰδειχνα κάτι στίχους πού ἔγραψα.

Ἰὰ ὠραία του μάτια ἔλαμπαν γλυκὰ στὰ δροσερὰ μάγουλά του. Ἀνασήκωσε ἀργὰ τὰ μουστάκια του μὲ τὸ χέρι του. Ἐνωσα πὼς χάνομαι, καὶ βρέθηκα χωρὶς δύναμη ν' ἀντισταθῶ. Εἶπα τρέμοντας:

— Ναί, εὐχαρίστως.

Ἦν ἀληθινὰ ἔνοχη πράξη, τὸ κίνημα τὸ φοβερό, τὸκαμα ἀκριβῶς τὴν ὠρα πού ἔλεγα αὐτὰ τὰ λόγια, ἴσως καὶ πρωτότερα, τὴν ὠρα πού ἔπινα τὸ δεύτερο ποτήρι τῆς σμπάνιας. Ἰστερα, δὲν ἔκαμα τίποτ' ἄλλο παρὰ ν' ἀφεθῶ. Εἶχαμε κλειδῶσει τίς δυὸ πόρτες, κι' ἐκεῖνος, μὲ τὴν πνοή του μέσ' στὰ μάγουλά μου, μ' ἔσφιγγε, ἐνῶ τὰ χέρια του ψυχούλευαν ὅλο μου τὸ κορμί. Ἰότες, ἐκεῖ πού ἡ ἡδονὴ μὲ ἀδραχνε ὀλοένα καὶ πιὸ πολὺ, ἔνωθα νὰ ξυπνάει στὰ βάλθη τῆς καρδιάς μου μιὰ θλίψη καὶ μιὰ ἀπελπισία ἀπέραντη. Μοῦ φαινόταν πὼς ἔκανα τὴν ψυχὴ τῆς μητέρας μου νὰ κλαίει, τὴν ψυχὴ τοῦ ἀγγέλου πού μὲ φύλαγε, τὴν ψυχὴ τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶχα μπορέσει ποτὲ νὰ διαβάσω χωρὶς φρίκη πὼς βασανίζουσι κάποιοι παλιανθρώποι διάφορα ζῶα, τὴν ἴδια τὴν γυναῖκα τους, τὰ παιδιὰ τους. Αὐτὴ τὴ στιγμῆ, ἔνωθα ἔτσι, ἀκαθόριστα, ὅτι σὲ κάθε σαρκοκὴ καὶ ἀνομη χαρὰ, τὸ κορμί πού χαίρεται ἔχει τὴν ἴδια θηριωδία, κι' ὅτι μέσα μας, ἓνα σωρὸ καλῆς προθέσεως, ἓνα πλῆθος ἀγνοῖ ἀγγελιοὶ, τυραννιοῦνται καὶ θρηνοῦν.

Σὲ λίγο, οἱ θεοὶ μου θὰ τελειώνανε τὴν παρτίδα τους καὶ θὰ ρχόντανε. Θὰ προφταίναμε, — δὲ θὰ παραστρατοῦσα ποτὲ πιά, ἦταν ἡ τελευταία φορὰ... Ἐκείνη τὴ στιγμῆ, πάνω ἀπ' τὸ τζάκι, εἶδα τὸν ἑαυτὸ μου στὸν καθρέφτη. Ὀλη αὐτὴ ἡ ὁσλὴ ἀγωνία τῆς ψυχῆς μου δὲν ἦταν ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό μου, πού ἀπόπνεε ὀλόκληρο, ἀπὸ τὰ λαμπερὰ μάτια ὡς τὰ φλογισμένα μάγουλα καὶ τὸ ἔτοιμο στόμα, μιὰ σαρκοκὴ χαρὰ, ἡλίθια καὶ χτηνιώδεια. Καὶ συλλογίστηκα τότες τί φρίκη θάκανα σ' ὅποιον μ' εἶχε ἰδεῖ πρωτότερα νὰ φιλῶ τὴν μητέρα μου μὲ τέτοια μελαγχολικὴ τρυφερότητα, καὶ μ' ἀντίκρυζε τώρα, ἔτσι, μεταμορφωμένη σὲ κτήνος. Μὰ τὴν ἴδια στιγμῆ, δίπλα στὸ πρόσωπό μου, ὀρθώθηκε στὸν καθρέφτη τὸ στόμα τοῦ Ἰάκωβου, ἀχόρταγο κάτω ἀπ' τὰ μουστάκια του. Ἰαραγμένη ὡς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι μου, σίμωσα τὸ κεφάλι μου κοντὰ στὸ

δικό του, ὅταν, ἀπέναντί μου, εἶδα, ναί, τὸ λέω ὅπως ἔγινε, ἀκούστε με ἀφοῦ μπορῶ νὰ σὰς τὸ πῶ, στὸ μπαλκόνι, μπρὲς στὸ παράθυρο, εἶδα τὴν μητέρα μου πού μὲ κύτταζε ἀποσβολωμένη. Δὲν ξέρω ἂν ἔβγαλε φωνή, δὲν ἀκούσα τίποτα, μὰ ἔπεσε πισόπλατα, κι' ἔμεινε μὲ τὸ κεφάλι πιασμένο ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ κάγκελα τοῦ μπαλκονιοῦ...

Δὲν εἶναι ἡ τελευταία φορὰ πού σὰς λέω αὐτὴ τὴν ἱστορία: σὰς τὸ εἶπα, λίγο ἔλειψε νὰ μὴ χτυπηθῶ καθόλου, κι' ὅμως εἶχα σωστά σημαδέψει, μὰ τράβηξα κακὰ. Μολοντοῦτο, δὲ μπόρεσαν νὰ μοῦ βγάλουν τὴ σφαῖρα κι'

οἱ ἀνωμαλίες στὴν καρδιὰ ἀρχίσανε. Ἡ διαφορά εἶναι πού μπορεῖ νὰ μείνω ἔτσι ὀχτὼ μέρες ἀκόμα, χωρὶς νὰ μπορῶ ὅτε στιγμὴ νὰ μὴ συλλογιέμαι πὼς ἀρχίσα καὶ νὰ μὴ βλέπω τὸ τέλος. Καλύτερα νὰ μ' ἔβλεπε ἡ μάνα μου νὰ κάνω κι' ἄλλα κρίματα, ἀκόμα καὶ κείνο, μὰ νὰ μὴν εἶχε ἰδεῖ αὐτὴ τὴν χαρούμενην ἔκφραση ποῦχε στὸν καθρέφτη τὸ πρόσωπό μου. Ὅχι, δὲ μπορεῖ νὰ τὴν εἶδε... Σύμπτωση... Ἦρθε ἀποπληξία μιὰ στιγμὴ πρὶν μὲ ἰδεῖ... Δὲν τὴν εἶδε... Δὲ μπορεῖ νὰ τὴν εἶδε! Ὁ Θεός, πού τάξερε ὅλα, δὲ θὰ τῶθελε.

Μεταφρ.

N. ΔΤΖ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΤΡΙΝ

Η ΑΛΙΟΣΙΑ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

III

Σὲ τρεῖς μέρες, ὁ καιρὸς εἶχε καλύτερῆ. Καὶ μιὰ μέρα, πολὺ πρωτὶ, ὁ Γιαρμόλου πῆκε στὴν κίμαρά μου καὶ μοῦπε ἀπλά:

— Πρέπει νὰ τὸ πασιτρέψω τὸ ντουφέκι, ἀφεντικῶ.

— Γιὰ ποῖο λόγο; ρώτησα ἐγὼ, καθὼς τεντωνόμουνα κάτω ἀπ' τὸ πάπλωμά μου.

— Ὁ λαγὸς φάνηκε μιθῆς τὴ νύχτα γιὰ τὰ καλά. Πολλὰ ἀχνάρια φαίνονται χάμου. Δὲ θέλεις νὰ πᾶμε λίγο κυνήγι;

Ἐβλεπα πὼς ὁ Γιαρμόλου ἀνυπομονοῦσε νὰ πάει πιὸ γρήγορα στὸ δάσος, ἔκρυβε ὅμως ἀπὸ μένα τὴ φλογερὴ ἀποθυμὰ τοῦ κυνηγιοῦ κάτω ἀπὸ ἓνα πλαστὸ ἦφος ἀδιαφορίας. Καὶ πραγματικὰ, στὸ διάδρομο, βρισκότανε κίολας τὸ μονόκαννὸ του, ἀπ' ὅπου δὲν ξέφυγε ἴσαμε τώρα μῆτε μιὰ μπεκάτσα, μολονότι ἡ κἀννη του ἦτανε στολισμένη μὲ καμπόσαι τενεκεδένια μπαλώματα, στρωμένα σὲ μέρη ὅπου ἡ σκοπιὰ καὶ τὸ μαπαροῦτι εἶχαν καταφάει τὸ σίδηρο.

Σὰ μπήκαμε στὸ δάσος, βρεθίκαμε ἀμέσως κίολα μπροστὰ στὰ χνάρια τοῦ λαγοῦ, (δύο ποδαράκια πλαί-πλαί καὶ δύο ἀπὸ πίσω). Ὁ λαγὸς εἶχε βγεῖ στὴ δημο-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

σιὰ, τὴ διέσχισε καμμιὰ διακοσαριὰ μέτρα κι' ἔκανε ἀπ' τὸ δρόμο ἓνα τεράστιο πῆδημα σὲ μιὰ συστάδα ἀπὸ νεαρὲς βιλανιδιές.

— Καὶ τώρα, ἀφεντικῶ, θὰ τονὲ φέρουμε βόλτα, εἶπε ὁ Γιαρμόλου. Μιὰ πού πῆδηξε, δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ πέσει χάμου. Ἐσύ, ἀφεντικῶ, τράβα πέτρα κατὰ τὸ... (Συλλογίστηκα λίγο, μελετώντας διάφορα σημεῖα, πού μονάχα αὐτὸς τὰ ἴξερε...) Σῶρε κατὰ τὸ παλιὸ τὸ χάνι. Ἐγὼ θὰ τονὲ φέρω ἓνα γύρω ἀπ' τὸ Ζαμίλιν. Μόλις τὸν κυνηγήσει τὸ σκυλί, ἐγὼ θὰ σὲ κράξω.

Καὶ χιῖθηκε μονομιᾶς, λὲς καὶ βούτηξε μέσα στὴ βαθειὰ λόχη τῶν μικρῶν θάμνων. Ἐγὼ ἀνταξόμουνα. Μῆτε ὁ παραμικρότερος ἦχος δὲν προδίδνε τὸ βιάδιμα τοῦ λαθροθήρα, μῆτε τὸ παραμικρότερο κλαδίκι δὲν ἔτριξε κάτω ἀπ' τὰ ποδαράκια τοῦ πού τάχε ντυμένα μὲ φλοῦδες φλαμουριάς.

Ζύγωσα δίχως βιάση στὸ παλιὸ χάνι — μιὰ ἀκατοίκητη ἐρειπωμένη καλύβα — καὶ στάθηκα στὴν ἄκρη τοῦ πενιόδασου κάτω ἀπὸ ἓνα ψηλὸ ἔλατο μὲ ἴσιο γυμνὸ κορμό. Ὀλόγυρα ἦτανε τὴν γαλήνη, ὅπως εἶναι μονάχα τὸ χειμῶνα μέσα στὸ δάσο μὴν ἡσυχὴ μέρα. Ἰὰ κλαριά, καθὼς ἦτα-

νε φορτωμένα ἀπὸ φρουτωτὲς νυφάδες χιονιοῦ, γέροντες στὴ γῆς πέροντας μὴ ἐξαίτια γιορτινὴ μὰ καὶ κρούα ὄψη. Κάπου-κάπου κοβόντανε ἀπ' τὴν κορφή τῶν δέντρων κανένα λεπτὸ κλαράκι κ' ἀκουγόταν πέρα πολὺ καθαρὰ πὼς πέφτοντας σκάλωνε μ' ἀνάλαφρα τριξήματα πᾶνω στ' ἄλλα. Ὁ ἥλιος ρόδιζε στάνοιχτὰ καὶ λουλάκιζε στὸν ἴσκιο. Ἐμένα μ' ἐκυρίεψε μιὰ σιωπηλὴ γοητεία ἀπ' τὴ θριαμβευτικὴ καὶ παγωμένη τούτη σιγή, καὶ μοῦ φαινότανε πὼς ἐνοιῶθα νὰ περνάει ὁ χρόνος δίπλα, ἀργὰ κ' ἀδόρυβα. . . Ἐάρνου, μακριά, μέσα στὸ πύκνωμα τοῦ δάσου, ἀντιλάλησε τ' ἀλύχτισμα τοῦ Ριάμπτσικ, τὸ χαρακτηριστικὸ ἐκεῖνο ἀλύχτισμα τοῦ σκύλου ποὺ τρέχει ξοπίσω ἀπ' τὸ θῆρμα: στριγγό, λαγαρὸ καὶ νευρικό, σχεδὸν ὅμοιο μὲ σφύριγμα. Σὺγκαιρα ἀκουσα τὴ φωνὴ τοῦ Γιαρμόλα ποὺ ξεφώνιζε μὲ λύσσα πίσω ἀπ' τὸ σκυλί: «Πιάστονε! . . Πιάστονε!», τὴν πρώτη συλλαβὴ μ' ἓνα σερνάμενο λεπτὸ τόνο, καὶ τὴ δεύτερη μὲ μιὰ κοιμμένη νότα μπάσου.

Μοῦ φαινότανε, κρίνοντας ἀπὸ ποιά μεριά ἐρχότανε τ' ἀλύχτισμα, πὼς τὸ σκυλί ἔτρεχε κυνηγώντας τὸ ζῶο στὰ ξερβία μου, κ' ἐγὼ τότες ἔτρεξα βιαστικὰ περνώντας τὸ μικρὸ λειμῶνα, γιὰ νὰ τοῦ κόψω τὸ δρόμο. Δὲν πρόφταξα ὅμως νὰ κάνω εἴκοσι βήματα, καὶ νὰ ἕνας πελώριος σταχτής λαγὸς ὄρμησε πίσω ἀπὸ ἓνα κούτσουρο, καὶ μ' ἀραιὰ ψηλὰ πηδήματα, δίχως βία, διπλώνοντας τὰ μακριὰ ἀντιά του, ἔσκισε τὸ μονοπάτι σὰ σαῖτα καὶ κρύφτηκε μέσα στὰ χαμόδεντρα. Ξοπίσω του, μ' ὀρμή, ξεπετάχτηκε κ' ὁ Ριάμπτσικ. . . Σὰ μ' εἶδε, κούνησε ἀλαφρὰ τὴν οὐρά του, δάγκωσε γοργὰ καμπόσες φορὲς τὸ χιόνι καὶ πάλι ἄρχισε τὸ κυνηγητὸ τοῦ λαγοῦ.

Ὁ Γιαρμόλα παρουσιάστηκε ξάφνου χωρὶς κανένα θόρυβο πίσω ἀπ' τὰ χαμόδεντρα.

— Μὰ γιατί λοιπόν, ἀφεντικό, δὲν τοῦ κοιπες τὸ δρόμο; φώναξε καὶ πλατάγισε μὲ ὕψος ἐπιτιμητικὸ τὴ γλῶσσα του.

— Μὰ ἦτανε πολὺ μακριά. . . πᾶνω ἀπὸ διακόσια βήματα.

Ὁμως, σὰν εἶδε τὴν ταραχὴ μου, ὁ Γιαρμόλα μαλάκωσε ἀμέσως.

— Ἐ, δὲ βλάφτει. . . Τώρα πὰ δὲ θὰ

μὰς ξεφύγει. Πηγαίνετε στὸ Εἰρήνοβσκυ, τώρα θὰ τραβήξει κατὰ κείθε.

Τραβήξα, λοιπόν, στὴ διεύθυνση τοῦ Εἰρήνοβσκυ καὶ σὲ δυὸ λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀκουσα τὸ σκυλί νὰ κυνηγάει τὸ λαγὸ κάπου ἐκεῖ, σιμὰ σ' ἐμένα. Γεμάτος ἀπὸ ταραχὴ κ' ἀδημονία, ἔτρεξα κρατώντας τὸ ντουφέκι στὸ χέρι, ἀνάμεσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, τσακίζοντας τὰ κλαριά δίχως νὰ προσέχω διόλου τὰ τραχειὰ τους χτυπήματα. Ἐτρεχα ἔτσι ἀρκετὴ ὥρα κ' ἄρχισα πὰ νὰ λαχανιάζω, ὅταν ξάφνου εἶδα πὼς τ' ἀλύχτισμα τοῦ σκύλου εἶχε πάρει ὀλότελα. Τότε προχώρησα πὶὸ σιγά. Μοῦ φαινότανε πὼς ἀν' ξικολοιθοῦσα νὰ βαδίζω ὅλο ἴσω, σίγουρα θ' ἀπαντοῦσα τὸ Γιαρμόλα στὸ Εἰρήνοβσκυ. Ὁμως, πολὺ γρήγορα κατάλαβα πὼς ὅση ὥρα ἔτρεχα προσπαθώντας νὰ φέρω βόλτα τοὺς θάμνους καὶ τὰ κουφάρια δίχως νὰ προσέχω διόλου τὸ δρόμο, περιπλανήθηκα μέσα στὸ δάσος. Τότες ἄρχισα νὰ φωνάζω τὸ Γιαρμόλα. Μὰ ἐκεῖνος δὲ μ' ἀποκρίθηκε.

Μολταῦτα, προχωροῦσα μηχανικά. Τὸ δάσος ὀλοένα ἀραιώνει, τὸ ἔδαφος κατηφόριζε καὶ γινότανε σβωλιάρικο. Τὰ ἴχνη ποὺ ἀφίτανε τὰ παπούτσια μου στὸ χιόνι μαυρίζανε ἀμέσως καὶ γέμιζαν νερό. Εἶχα βυθιστεῖ μάλιστα κάμποσες φορὲς ὡς τὸ γόνατο μέσα στὰ βαλτονέρια. Ἀναγκαζόμουνα νὰ πηδάω, ἀπὸ σωρὸ σὲ σωρὸ χώματα, ποὺ καθὼς ἦτανε σκεπασμένα ἀπὸ πυκνὸ στρώμα γρασιδιοῦ, ἐνωθα τὰ ποδάρια μου νὰ βουτᾶνε μέσα σ' αὐτὰ σὰ μέσα σ' ἓνα ἀπαλὸ χαλί.

Τὰ χαμόδεντρα, σὲ λίγο, ἄρχισαν ν' ἀραιώνουν ὅλος διόλου. Μπροστὰ ξινοίχτηκε τότες ἓνας μεγάλος στρογγυλὸς βάλτος σκεπασμένος ἀπὸ χιόνια, καὶ κάτω ἀπ' τὸ λευκὸ τὸ στρώμα του ξεπρόβαλλαν ἀραιοὶ σβῶλοι ἀπὸ χώματα. Στὴν ἀντίθετη ἄκρη τοῦ βάλτου, ἀνάμεσα σὲ δυὸ μεγάλα δέντρα, φαινότανεσαν οἱ λευκοὶ τοῖχοι μὰς καλύβας. «Φαίνεται πὼς ἐδῶ θὰ κάθεται ὁ δασοφύλακας τοῦ Εἰρήνοβσκυ, σκέφτηκα. Πρέπει νὰ μπῶ μέσα καὶ νὰ ρωτήσω γιὰ τὸ δρόμο.»

Ὅσο δὲν ἦτανε καὶ τόσο εὐκολο νὰ φτάσω ὡς τὴν καλύβα. Κάθε λίγο, βούλιαζα μέσα στὸ τέλημα. Οἱ μπότες μου ἦταν γιομάτες νερό, καὶ σὲ κάθε βῆμα παφλάζα-

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΑΡΓΥΡΟΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

νε τόσο ἀπελπιστικά, ποὺ καταντοῦσε μαρτύριο νὰ τὶς σέρνει κανεὶς μαζί του.

Ἐπιτέλους τὸν πέρασα τοῦτο τὸ βάλτο, ἀναρριχήθηκα στὸ μικρὸν ἀνήφορο, καὶ τώρα πὰ μποροῦσα νὰ ξεκίσω μὲ τὴν ἡσυχία μου τὴν καλύβα. Ὁμως, αὐτὸ τὸ πρῶμα ποὺ εἶχα μπροστὰ στὰ μῆτια μου δὲ μποροῦσε νὰ ὀνομαστεῖ καλύβα, δὲν ἦτανε παρὰ ἓνα φανταστικὸ παιχνιδάκι τοῦ παραμυθιοῦ. Ἡ καλύβα δὲν ἄγγιζε τὸ ἔδαφος, μόνο ἦτανε χτισμένη πᾶνω σὲ χοντρὰ παλούκια, γιὰ νὰ προφυλάγεται ἴσως ἀπ' τὶς πλημμύρες ποὺ σκεπάζαν τὴν ἀνοιχτὴ ὀλόκληρο τὸ δάσο τοῦ Εἰρήνοβσκυ. Ἡ μιὰ πλευρὰ της εἶχε κατακαθίσει ἀπ' τὴν πολυκαιρία, κ' αὐτὸ τῆς ἔδινε μιὰν ὄψη θλιβερή. Ἀπ' τὰ παράθυρα τῆς λείπανε καμπόσα τζάμα, καὶ τᾶχαν ἀντικαταστήσει μὲ κάτι λερὰ κουρέλια ποὺ βγαίνανε κατὰ ἔξω σὰ δύσμορφες καμποῦρες.

Πάτησα τὸ χερούλι τῆς πόρτας καὶ τὴν ἀνοιξα. Ἡ καλύβα ἦταν πολὺ σκοτεινὴ, κ' ἐγὼ, ἐπειδὴ εἶχα κυττάξει πολλὴ ὥρα τὸ χιόνι, ἔβλεπα μπροστὰ στὰ μῆτια μου νὰ κλωθογυρίζουνε λίλα κύκλοι, καὶ δὲ μοῦ ἦταν μπορετὸ νὰ διακρίνω ἀμέσως ἀν' ὑπῆρχε κανένας ἐκεῖ μέσα.

— Ἐ, καλοὶ ἀνθρώποι! Ἐ, ἀπ' τὸ σπῆτι! φώναξα δυνατὰ.

Τότες κάποιος ἄρχισε νὰ σαλεύει μπροστὰ στὸ τζάκι. Ζύγωσα πὶὸ κοντὰ κ' εἶδα μιὰ γριά ποὺ καθότανε κατάχαμα. Μπροστὰ της ἦταν ἓνας τεράστιος σωρὸς ἀπὸ κοτόφτερα. Ἡ γριά ἔπιανε ξεχωριστὰ ἓνα-ἓνα τὸ κάθε φτερό, τὸ μάδαγε, κ' ἔριχνε τὸ μαλακὸ πούμπουλο στὸ καλάθι καὶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ πετοῦσε καταγίς.

«Βρὲ αὐτὴ εἶναι ἡ Μανούλιχα, ἡ στρίγλα τοῦ Εἰρήνοβσκυ!», μοῦ πέρασε ἀπ' τὸ κεφάλι ἡ σκέψη, σὰν τὴν εἶδα πὶὸ προ-

σεχτικά. "Όλα τὰ χαρακτηριστικά τῆς μίγσις, ἕως τὴν παρουσιάζουν τὰ λαϊκὰ τραγούδια, ἦσαν ζωντανεμένα μερσοῦ μου: μίγσις ξεραγικανιά, βαθουλιασμένα, πὸ τέλειωναν, στὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου, σ' ἓνα σουβλερό, μακρὸ καὶ ζαρωμένο σαγόνι πὸ ἔσμιγε σχεδὸν μὲ τὴ γαμψή της μύτη. Τὸ βαθουλιασμένο ξεδοντιασμένο στόμα της σάλευε ἀδιάκοπα, λὲς καὶ κίτι ἀναμισσοῦσε δίχως σταματημό, ἐνῶ τὰ ξεθωριασμένα μάτια της, πὸ κάποτε ἐκρεπε νὰ ἦσαν γαλανὰ, ἀτένιζαν ψυχρὰ, στοργγγυλά, γουρλωμένα κάτω ἀπ' τὰ πολὺ μικρὰ κόκκινα ματόκλαδα, σὰν τὰ μάτια πρωτόφαντου κ' ἀπαίσιου ὄρνιου.

— Γειάσου, γιαγιά! εἶπα ἐγὼ ὅσο μποροῦσα πὸ διαχυτικά. Μὴν τύχει κ' εἶσαι τοῦ λόγου σου ἢ Μανούλιχα;

Μὰ γι' ἀκίντηση, κίτι σὰ ν' ἄρχισε νὰ κοχλιάζει καὶ νὰ χουρχουρίζει μέσα στὰ στῆθη τῆς γριᾶς ὕστερα, ἀπ' τ' ἄδειο ἀκίνητο στόμα της, ξεχυθῆσανε κίτι ἀλλόκοτοι ἦχοι πὸ πότε μοιάζανε μὲ πνιχτὸ κροῶξιμο γερακόρακα, καὶ πότε πάλι ἄλλοιζαν ξαφνικὰ σ' ἓνα βραχνὸ κοιμένο σφύριγμα.

— Σ' ἄλλους καιροὺς μπορεῖ καὶ νὰ μὲ λέγανε Μανούλιχα οἱ καλοὶ ἀνθρώποι. . . Μὰ τώρα, στρίγγλα καὶ καρακάξα μὲ κράζουνε. Ἐσὺ τί θὲς στὰ λιμέρια μου; ρώτησε ἐχθρικὰ δίχως νὰ διακόψει τὴ μονότονη δουλειά της.

— Μὰ νά, γιαγιάκα, ἔχασα τὸ δρόμο. Μήπως σοῦ βρῖσκαται λίγο γάλα;

— Δὲν ἔχω γάλα, μὲ ἀντίκοιπε μὲ θυμὸ ἢ γριά. Πολλοὶ σὰν τοῦ λόγου σου τριγυρᾶνε στὸ δάσος. . . Δὲ μπορεῖς δὲ ὅλους νὰ τοὺς ταγίσεις καὶ νὰ τοὺς ποτίσεις. . .

— "Ἐ, κυρά, δὲν εἶσαι βλέπω διόλου φιλόξενη.

— Καὶ πολὺ σωστὰ τόκες αὐτό, ἄρχοντά μου: διόλου φιλόξενη δὲν εἶμαι. Δὲν τὴν καρτεροῦσανε δὲ τὴν ἀφεντιά σου, βλέπεις! . . . Κουράστηκες — κάτσε νὰ ξαποστάσεις, δὲ σὲ διώχνει κανένας ἀπὸ δῶ. . . Ἦν ἔξερεις τὴν παροιμία; «Ἐκεῖ ποῦν' τὰ δόντια, λείπουν τὰ παξιμάδια». Αὐτὸ εἶναι. . .

Οἱ κουβέντες αὐτὲς μὲ πείσανε πὸς ἢ γριά πραγματικὰ βρισκόντανε σὲ διωγμὸ σ' ἐκεῖνο τὸν τόπο, ἐπειδὴ ἐκεῖ πέρα δὲν

ἀγαποῦν καὶ δὲν τίς καταλαβαίνουν τίς δηχτικές, γεμάτες ἀπὸ σπάνιες λέξεις καὶ νοήματα κουβέντες, πὸν μὲ δαῦτες τόσο πρόθυμα ἐπιδεικνύεται ὁ εἰγλωττος βορρινός. Σιὸ μεταξὺ, ἢ γριά ἐξακολουθοῦσε μηχανικὰ τὴ δουλιὰ της κ' ὄλο μονομούριζε γάτι, ὄλοένα πὸ σιγανὰ καὶ πὸ ἀκατάληπτα. Ἐγὼ δὲν ξεχώριζα παρὰ μόνον μερικὲς λέξεις πὸν δὲν εἶχαν καμμιά σινοχή. «Νά ἴην ἢ γριά Μανούλιχα. . . Σάματις εἶδες κ' ἄλληγε σὰν καὶ δαῦτη. . . Πολλὰ χρονάκια ἔχω ἢ καιφερὴ στὴν καμπούρα μου. . . Τὰ ποδάκια ποῶνε, δὲ βυστᾶνε πιά σωστὴ καρακάξα. . .»

Ἐγὼ τὴν ἀκουγα σιωπηλὸς κάμπισα λεπτιὰ τῆς ὄρας, κ' ἢ ξαφνικὴ σκέψη πὸς εἶχα μπροστά μου μιὰν ἀνισόρονη γυναῖκα μοῦφερονε ἓνα αἶσθημα ἀηδίας καὶ τρόμου.

Μολαταῦτα, πρόλαβα κ' εἶδα τὸ ἔσωτερικὸ τῆς καλύβας. Τὸ μεγαλύτερο μέρος της τὸ κατεῖχε ἓνας πελώριος φούρνος. Πουθενὰ δὲν εἶδα εἰκονίσματα. Στους τοίχους, ἀντὶς γιὰ τὰ πατροπαράδοτα πορτραῖτα τῶν κυνηγῶν μὲ κίτι πράσινα μουστάκια καὶ μενεξεδένια σκυλιά, καὶ τίς φωτογραφίες ἀγνώστων στρατηγῶν, δὲ πὸς συνηθίζουνε νὰ στολίζουνε τὰ σπίτια τους οἱ χωρικοὶ ἐκείνων τῶν τόπων, κρεμόντουσαν ματσάκια ἀπὸ ξερὰ χόρτα, δέματα ἀπὸ ξεραμένες ρίζες καὶ σκευὴ τῆς κουζίνας. Ὅσο, μὴτε καμμιά κουκουβάγια, μὴτε κανένας μαῦρος γάτος σὲ καμμιά γωνιά. "Ὅμως εἶδα νὰ μ' ἀτένιζουνε, ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ φούρνου, δυὸ παρδαλὰ μεγάλα πουλιὰ μὲ μάτια ξαφνιασμένα καὶ δύσπιστα.

— Λίγο νερὸ μπορῶ νὰ σοῦ ζητήσω, κυρά; τὴ ρώτησα ὑψώνοντας τὴ φωνή.

— Νά, ἐκεῖ εἶναι τὸ μαστέλλο, ἔκαμε νόημα ἢ γριά μὲ τὸ κεφάλι της.

Τὸ νερὸ εἶχε μιὰ γεύση βαλτώδικης σκουριῆς. Ἐὐχαρίστησα τὴ γριά (πράμα πὸν δὲ φάνηκε νὰ τῆς κάνει καμμιά ἐντύπωση) καὶ τὴν ρώτησα πὸς θὰ μπόραγα νὰ ξανάβρισκα τὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριό.

Ἐκεῖνη σήκωσε ἄξαφνα τὸ κεφάλι της, μὲ κοίταξε μὲ προσοχή, μὲ τὰ ψυχρὰ σὰν τοῦ ὄρνιου μάτια της, καὶ μουμούρισε γοργά:

— "Ἄμε, ἄμε. . . σύρε στὸ καλὸ, παλληκᾶρι μου. Δὲν ἔχεις καμμιά δουλειὰ δῶ

χάμω. Καλὸς κ' ἄξιος μουσαφίρης, μὰ δὲν εἶσαι γιὰ μᾶς. . . Τράβα, παιδί μου, τράβα. . .

Καὶ στ' ἀλήθεια, δὲ μ' ἀπόμεινε τίποτε ἄλλο νὰ κάνω παρὰ νὰ φύγω. "Ὅμως, ξάφνου μοῦ πέρασε ἢ ἰδέα νὰ δοκιμῶ τὸ στερνὸ μέσο γιὰ νὰ μαλακώσω τουλιχιστὸ λιγάκι τὴν ἀσθηρότητα τῆς γριᾶς. "Ἐβγαλα λοιπὸν ἀπ' τὴν τσέπη μου ἓνα καινούργιο ἀργυρὸ νόμισμα καὶ τ' ἀπλωσα στὴ Μανούλιχα. Καὶ δὲ γελίστηκα: μόλις ἀντίκρουσε τὰ λεφτά, ἢ γριά ἄρχισε νὰ ταραῖζεται, τὰ μάτια της ἀνοιξαν ἀκόμη πὸ πολὺ κ' ἀπλωσε πρὸς τὸ νόμισμα τὰ γαμψὰ ροζιάρικα καὶ τρεμάμενα δάχτυλά της.

— "Ἄ, ὄχι ἔτσι, κυρά Μανούλιχα, δὲ στὸ δίνω τζάμπα, τὴν κοροῖδεῖρα ἐγὼ κρύβοντας τὸ νόμισμα. Θὰ μοῦ πεῖς πρῶτα τὴ μοῖρα μου.

Τὸ σοκολατὶ ζαρωμένο μοῦτρο τῆς μίγσις μαζεύτηκα σ' ἓνα ἄθελο μορφαμὸ. Φαίνεται πὸς δίσταζε καὶ κῦτταζε ἀναποφάσιστα τὸ χέρι μου ὅπου εἶχα σφιγμένο τὸ χροῖμα. Ὅσο, ἢ ἀπληστία της νίκησε.

— Καλά, καλά, πᾶμε σὰν εἶναι ἔτσι, πᾶμε, μουμούρισε καθὼς σηκωνόταν μὲ κόπο ἀπ' τὸ πάτωμα. Δὲ ρίχνω πιά τὰ χροῖτά σὲ κανένα, ὁμορφονιέ μου. . . Τὰ ξέχασα. . . Γέρασα πιά. . . τὰ μάτια μου δὲ βλέπουνε. . . Μονάχα γιὰ σένα, γιὰ τὸ κατῆρι σου.

Κρατώντας τὸν τοῖχο, τρέμοντας σὲ κάθε βῆμα, μὲ τὸ καμπουριασμένο κορμί της, ζύγωσε ἢ γριά τὸ τραπέζι, βρῆκε μιὰ πολυμεταχειρισμένη κόκκινη καὶ φουσκωμένη ἀπὸ τὴν πολυκαιρία τράπουλα, τὴν ἀνακάτησε καὶ μοῦ τὴν ἀπλωσε.

— Κόψε δῶ. . . Μὲ τ' ἀριστερὸ χέρι κόψε. . . Τῆς καρδιάς. . .

Σάλωσε πρῶτα τὰ δάχτυλα κ' ἄρχισε νὰ στρώνει τὰ καβαλιστικά της σχήματα. Τὰ χαρτιά πέφτανε πάνω στὸ τραπέζι μὲ τέτοιο ἦχο σὰ νάτανε καμωμένα ἀπὸ ζυμᾶρι, καὶ στρωνόντουσαν σ' ἓνα καινικὸ ὀχτάγωνο ἄστρο. "Ἄμα τὸ τελευταῖο χαρτὶ ἔπεσε πάνω στὸ ρῆγα, ἢ Μανούλιχα ἀπλωσε τὰ ξεραγικανιά της χέρια σ' ἔμένα.

— Νά μ' ἀσημῶσεις πρέπει γιὰ τὸ γοῦρι, καλέ μου ἄρχοντα. . . Ἰνυχερὸς εἶσαι, πλού-

σιος θὲ νὰ γίνεις. . . ἄρχισε νὰ λέει μακροσυρτα, μὲ παρακλητικὴ ἀτσιγγίνικη φωνή.

Ἐγὼ τῆς ἔπεινα τὸ νόμισμα πὸν κρατοῦσα στὸ χέρι μου. Ἦ γριά τότε μ' ἐπιτηδεότητα μαῖμοῦς τῶκρυφε μέσα στὸ στόμα της.

— Τρανὸ ἰντερέσσο σοῦ πέφτει ἀπὸ δρόμο μακρινὸ, ἄρχισε κείνη μὲ μιὰ γυμνασμένη γρήγορη φωνή. Θ' ἀνταμῶσεις μὲ μιὰ ντάμα καὶ θὲ νὰ κάνεις μιὰ γυμνασμένη κουβέντα σὲ μιὰ μεγάλη πόρτα. . . Σύντομα θὲ νὰ λάβεις μιὰν ἀνέλπιστη εἰδηση ἀπὸ κάποιον σπαθᾶτο κύριο. Σοῦ πέφτουνε καὶ κίτι σκελέτια, κ' ὕστερις πάλι σοῦ πέφτουνε καὶ κίτι λίγα λεφτά. . . Θὲ νὰ βρεθεῖς σὲ μιὰ μεγάλη παρέα, θὲ νὰ πεῖς, θὲ νὰ μεθῆσεις. . . "Ὅχι καὶ πολὺ, βῆμως σοῦ πέφτει ἓνα μικρὸ γλεντάκι. . . Πολλὰ χρόνια θὲ νὰ ζήσεις. . . "Ἄ δὲν πεθάνεις στὰ ἐξηνταεφτά σου χρόνια, θὲ νά. . .

"Ἄξαφνα στάθηκε, κόμπιασε, σήκωσε τὸ κεφάλι σὰ ν' ἀπογοραζότανε κίτι. "Ἐγινε κ' ἐγὼ προσεχτικὸς. Μιὰ γυναικεία φωνή, δροσερή, εὔηχη καὶ δυνατὴ, τραγουδοῦσε πλησιάζοντας τὴν καλύβα. Ξεδιάλυνα τότες χωρὶς δυσκολία τὰ λόγια ἑνὸς χωριάτικου ρούσσικου τραγουδιοῦ:

Μὴν ὁ ὕπνος ὁ γλυκὸς
τὸ κεφάλι μου βαρᾶνει.
Καὶ τὸ γόνα μου λυγᾶει
Πρὸς τὸ λούλουδο πὸν γέρονει.

— "Ἐλα, ἔλα, τράβα τώρα, παλληκᾶρι μου, εἶπε μὲ ταραχὴ ἢ γριά, σπρώχνοντάς με μὲ τὸ χέρι της ἀπ' τὸ τραπέζι. Δὲν ἔχεις πιά καμμιά δουλειὰ νὰ τριγυρᾶς στὶς ξένες καλύβες, Σύρε ντὲ ἀπὸ κείθε ποῦρδες. . .

Μ' εἶχε πιᾶσει μάλιστα καὶ ἀπ' τὸ μανίκι τοῦ σακκακιοῦ μου καὶ μὲ τραβολόγοῦσε κατὰ τὴν πόρτα. Ἦ μορφή της μαρτυροῦσε μιὰ παράξενη θηριώδικη ἀγωνία.

Μὰ ἢ φωνὴ πὸν τραγουδοῦσε τὸ ἀπλὸ τραγούδι κόπηκε ξαφνικὰ πολὺ σιμὰ στὸ φρεωχόσπιτο, τὸ σιδερένιο χερουλί τῆς πόρτας βρόντηξε δυνατὰ, καὶ μέσα στὸ φρεωμένο ἀνοιγμα φάνηκε μπαίνοντας μὲ βία ἓνα ἀψηλὸ κορίτσι πὸν γελοῦσε. Κρατοῦσε μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἀνασηλωμένη μὲ προσοχὴ τὴ ριγωτὴ ποδιά του, ἀπ' ὅπου ξερόβαλαν τρεῖα μικροῦτσικα κεφαλάκια πουλιῶν μὲ κόκκινα λαμποδᾶκια καὶ μαῦρα σὰ χαντρίτσες γυαλιστερὰ ματάκια.

— Για δὲς ἐδῶ, γιαγιά, πάλι μοῦ φρο-
τωθήσανε οἱ σπῖνοι, φώναξε κείνη γελών-
τας δυνατῶς. Για δὲς τί κομικά πού εἶναι. . .
Πεινάνε τὰ κομμάτια. Κι' ἐγώ σάν ἐπί-
τηδες δὲν εἶχα μίτη ἓνα κομματάκι φρομί
μαζί μου.

— Ὅμως, σὰ μὲ εἶδε ξαφνικά, γίνηκε κατα-
κόκκινη κι' ἔκαψε μονομῆς. Τὰ λεπτο-
γυρισμένα φρύδια της σουφρώσανε ἄθελα
καὶ τὰ μάτια της στραφίκανε μὲ μιὰ βου-
βὴ ἐρώτηση κατὰ τὸ μέρος τῆς γερόντισσας.

— Νά, ἀπὸ δῶ, ἢ ἀφεντιά του. . . ζη-
τάει νὰ μάθει τὸ δρόμο πὸν πάει στὸ χω-
ριό, τῆς ἐξήγησε ἡ γριά. — Ἐ, ἀρχοντά μου,
στράφηκε σὲ μένα μὲ ἄρος ἀποφασισμέ-
νο: Φτάνουν πιά τὰ σούρτα-φέρτα. . .
— Ἦπιες τὸ νεράκι σου, κουβέντισες, ἔ,
καιρὸς πιά καὶ νὰ μᾶς ἀποχαιρετήσεις. Δὲν
εἶναι ἡ παρῆα μας γιὰ σένα. . .

— Ἀκουσε δῶ, δημοφύλα μου, εἶπα
ἐγὼ γυρίζοντας στὴν κοπέλλα. Δεῖξε μου,
σὲ παρακαλῶ, τὸ δρόμο πὸν πάει στὸ Εἰ-
ρήνοβασκί, γιατί δὲ θὰ κατορθώσω ποτέ
μου νὰ βγῶ ἀπ' τὸ βάλτο σας.

Φαίνεται πὼς θὰ τῆς ἔκανε μεγάλη ἐν-
τύπωση ὁ μαλακός, παρακαλεστικὸς τόνος
τῆς φωνῆς μου καθὼς τῆς ἔλεγα τοῦτα τὰ
λόγια, γιατί ἀμέσως ἀκούμπησε πάνω στὸ
φουρνέλο, μ' ἀπειρη προσοχή, δίπλα στὰ
μαυροπούλια, τοὺς σπῖνους της, πέταξε στὸ
παγκάκι τὸ κοντογοῦνι της πὸν τὸ κράτα-
γε στὸ χέρι, καὶ βγῆκε σιωπηλῶς ἀπ' τὴν
καλύβα. Ἐγὼ πῆγα κατόπι της.

— Ὅλα τοῦτα τὰ πουλάκια σου τὰ-
χεις ἡμερωμένα; τὴ ρώτησα φτάνοντάς
την.

— Ἠμερωμένα, ἀποκοιθῆνε ξεκομμένα
δίχως νὰ μὲ κοιτάξει διόλου. Νά, δέστε κεῖ,
εἶπε καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸ φράχτη.
Βλέπετε ἓνα μικρὸ μονοπάτι; Νά, ἐκεῖ, ἀνά-
μεσα στὰ ἔλατα; Βλέπετε;

— Τὸ βλέπω. . .

— Αὐτὸ λοιπὸν θὰ πάρετε, ὀλίγια. Ἀμα
φτάσετε στὰ κούτσουρα ἀπ' τὴς βαλανι-
διές, θὰ στρίψετε ἀριστερά. Κι' ἔτσι ὀλένα
θὰ τραβᾶτε ἴσια μέσα στὸ δάσος. Ὑστε-
ρις θένα βρεθῆτε δίχως δυσκολία μπροστὰ
στὸ Εἰρήνοβασκί.

Ἐνῶ ἐκεῖνη μοῦδειχνε μὲ τεντωμένο
χέρι τὴ διεύθυνση τοῦ δρόμου πὸν ἔπρεπε

(Ἀκολουθεῖ)

ν' ἀκολουθήσω, ἐγὼ τὴ θάμιζα δίχως
νὰ τὸ θέλω. Δὲν εἶχε ἀπάνω της τίποτα
τὸ κοινὸ μὲ τὴς κοπέλλες τοῦ τόπου, πὸν
τὰ πρόσωπά τους, κάτω ἀπ' τ' ἀκαλαίσθη-
τα τσεμπέρια πὸν μὲ δαῦτα σκεπάζανε τὸ
μέτωπο, τὸ σαγόνι καὶ τὸ στόμα, εἶχαν
τὴν ἴδια φοβισμένη καὶ χαμένη ἔκφραση.
Ἡ ἀγνωστί μου ὅμως, μιὰ ψηλόλιγνη με-
λαχροινὴ κοπέλλα καμμιὰ εἰκοσιπενταριά
χρονῶ, ἦτανε κομψὴ καὶ λυγερή. Τὸ πλαιῖο
ὀλόλευκο πονκιάμισσὸ της ἔπεφτε λεύτερον
μ' ὁμορφες πτυχές πάνω στὸ νεαρὸ καὶ
μεστὸ της στῆθος. Τὴν ἀσυνήθιστη ὁμορ-
φιά τοῦ προσώπου της, ἅμα τὴν ἔβλεπε
κινένας μιὰ φορὰ, ἦτανε πολὺ δύσκολο
νὰ τὴν ξεχάσει, ἴσως ἦτανε καὶ πολὺ δύ-
σκολο νὰ τὴ συνηθίσει, νὰ τὴν περιγρά-
ψει. Ὅλη ἡ σαγήνη του ἦταν συγκεντρο-
μένη μέσα σὲ τοῦτα τὰ μεγάλα, ὑγρά, λαμ-
περὰ καὶ σκοτεινὰ σύγκαιρα μάτια, πὸν τὰ
λεπτὰ τσακίρικα φρύδια τοὺς δίνανε ἓνα
ἀσύλληπτο ἔχνος πονηριάς μὰ κι' ἀβωό-
τητας, στὸ μελαχροινὸ ρόδινο χρῶμα τῆς
ἐπιδερμίδας, στὸ πεισματάρικο σούφρωμα
τῶν χειλιῶν πὸν τὸ κάτω ἦτανε πιὸ παχὺ
κι' ἔβγαινε μπροστὰ μ' ἓνα θεληματικὸ
καὶ κακριτσιόζικο τρόπο.

— Καὶ δὲ σκιαζόσαστε πὸν ζῆτε ὀλομό-
ναχες σὲ τούτη τὴν ἐρημιά; τὴ ρώτησα καὶ
στάθηκα μπροστὰ στὸ φράχτη.

Ἐκεῖνη ἀνασήκωσε μ' ἀδιαφορία τοὺς
ὤμους της.

— Τί ἔχουμε νὰ σκιαχοῦμε τάχατες;
Δῶ πέρα δὲν ἔρχονται οἱ λύκοι.

— Καὶ μήπως μονάχα οἱ λύκοι ὑπάρ-
χουνε. . . Μπορεῖ νὰ σᾶς σκεπάσει τὸ χιόνι,
νὰ πιᾶσει καμμιὰ πυρκαγιά. . . Ποιὸς
ξέρει τί ἄλλο μπορεῖ νὰ συμβεῖ ἀκόμα. Εἴ-
σαστε ὀλομόναχες δῶ πέρα καὶ κινένας
δὲ θὰ μπορέσει νὰ σᾶς βοηθήσει.

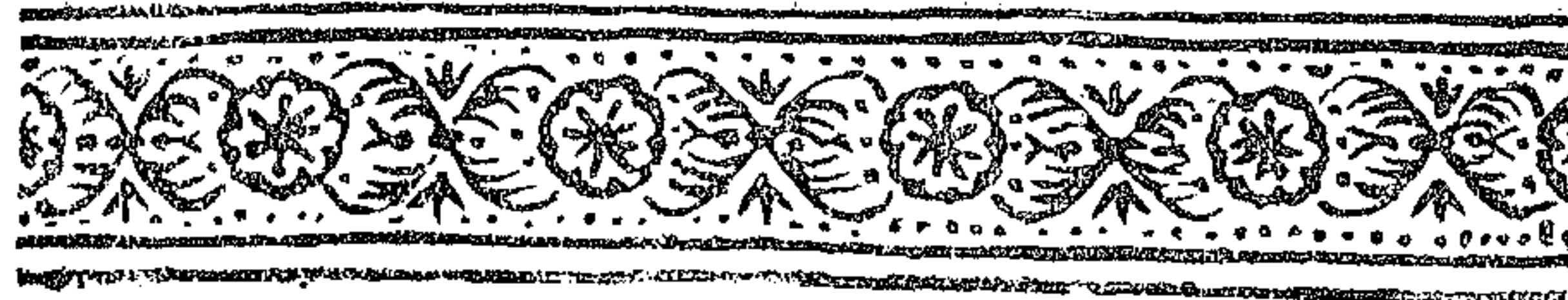
— Τόσο τὸ καλύτερο! εἶπε κάνοντας μιὰ
περιφρονητικὴ χειρονομία. Τὸ μόνο πὸν
ζητᾶμε μεῖς εἶναι νὰ μᾶς ἀφήσουνε ἡσυχες,
ἔμεινανε καὶ τὴ γιαγιά μου, ἐπειδὴς. . .

— Ἐπειδὴς;

— Σάν πολλὰ ζητᾶς νὰ μάθεις, γοή-
γορα θὲ νὰ γεράσεις, μὲ διέκοψε ἀπό-
τομα. Καὶ δὲ μοῦ λέτε, ποιὸς εἶσατε
τοῦ λόγου σας; ρώτησε μὲ κάποια ἀνη-
συχία.

Μεταφρ.

ΑΘΗΝΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΙΕΖΑ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΒΕΙΚΟΝΕΣ (*)

Ἀνιέζα, συγχρόνως. — Φύγε, Πέτρο! . .
Δὲν ἀντέχω πιά! . . Θὰ τὸν ἀφήσω καὶ θὰ
σὲ σκοτώσω! . .

[Ὁ Πέτρος μένει ἀναποφάσιτος. Ἀλλὰ
βγαίνει ἀπ' τὸ βᾶθος ὁ Νικόλας, τὸν τραβᾶ,
τὸν παρὰσούρει καὶ χάνονται μαζί. Ἡ Ἀ-
νιέζα ἐξακολουθεῖ νὰ παλεῖ μὲ τὸν παπ-
πού της πού, τὴν ἴδια στιγμή πὸν χάνεται
ὁ Πέτρος, πέφτει κάτω λιπόθυμος ἀπὸ τὴ
σύγκρουση καὶ τὸν ἀγῶνα. Αὐτὰ ὅλα γίνονται
στιγμιαῖα.]

Ἀνιέζα, βλέποντας τὸν παππού της χά-
μω, φωνάζει. — Παππού! . . (Τὸν παπα-
τεύει, τὸν κουνᾶ.) Δυστυχία μου! . . Νικό-
λα! . . Νικόλα! . . Τρέξε! . . Ὁ παππούς
κάτι ἔπαθε! . . (Τοῖγυρᾶ σάν τρελλή!) Βοή-
θεια! . . Βοήθεια! . .

Νικόλας, προσιτρέχει ἀπὸ τὸ βᾶθος, ἀφοῦ
ἔβγαλε τὸν Πέτρο. — Τί εἶναι; . . (Κάνει
πρῶτα τὸν ἀνήξερο, ἀλλὰ βλέποντας χάμω
τὸν Κόντε.) Ἄ! . . (σκύβει καὶ τὸν πιάνει.)
Λιγοθύμησε. . . δὲν εἶναι τίποτα. . . Νὰ τὸν
πᾶμε μέσα. . . Πιάσε μου, κυρὰ μου. . .
Μπορεῖς;

Ἀνιέζα. — Ὅχι, ἔχι. . . Νὰ τὸν ξεπλώ-
σουμε ἐδῶ στὸν καναπέ. . . (Τὸν σηκώνουν
κι' οἱ δύο καὶ τὸν ξαπλώνουν στὸν πρᾶθινο
καναπέ. Ὁ Νικόλας τοῦ τρίβει τὰ χέρια. Ἡ
Ἀνιέζα τοῦ ἀνοίγει τὸ στόμα καὶ φουᾶ
μέσα.)

Νικόλας. — Τρίβε του τὰ χέρια. . . Νὰ
πᾶω νὰ φέρω λίγο νερό. . .

Ἀνιέζα. — Ἐχει ἐκεῖ στὴ βίκα. . . Ἐρή-
γορα! . .

Νικόλας, ἀπομακρύνεται ἀριστερά. — Θὰ
συνέρθη. . . μὴ φοβᾶσαι. . .

Ἀνιέζα. — Παππού! . . Νόννο! . . (Ἐξα-
κολουθεῖ νὰ τὸν περιποιεῖται. Ἀλλὰ ὁ φῶ-
βος της τώρα εἶναι λιγότερος, κι' ἡ ἔκφρα-
ση τοῦ προσώπου της ὀλοένα ἀγριεύει. . .)

Νικόλας, γυρίζει μὲ τὴ βίκα. — Βρέχ'
του τὸ κεφάλι. . .

Ἀνιέζα, βρέχει ἀπὸ τὴ βίκα τὸ μαντήλι
της καὶ τὸ βάζει στὸ μέτωπο τοῦ παππού.
Ἐκεῖνος ἀναδεύεται, στενάζει. — Νά! Συνέρ-
χεται! . . Παππού! . .

Κόντε-Τζάννες, ἀνοίγει τὰ μάτια του
μ' ἓνα στεναγμό. — Τί εἶναι; . . (Συνέρχε-
ται κι' ἀνακάθεται ἀπότομα. Ἐκεῖνοι τρα-
βιοῦνται ἀπὸ κοντὰ του τρομαγμένοι. Ἀ-
γριοκοιτάζει μιὰ στιγμή τὴν Ἀνιέζα, πὸν
σκύβει λίγο τὸ κεφάλι, κι' εὐθὺς γυρίζει
στὸ Νικόλα. — Καλῶς τογε! σὲ γύρευα! Ποῦ
ἦσουν; (Πεῖ μὲ θυμὸ τὸ βρεμμένο μαν-
τήλι ἀπὸ πάνου του.)

Νικόλας. — Κοιμόμουνα, ἀφέντη. . . Κι'
ἀκούγοντας τὴς πιστολιές. . .

Κόντε-Τζάννες. — Ἐτρεξες, ἔ;

Νικόλας. — Νασκε!

[Τὴ στιγμή αὐτὴ μπαίνει ἀπὸ δεξιὰ ὁ
Στέλιος, ὁ δασοφύλακας, μὲ τὸ ντουφέκι
του, καὶ τοὺς κοιτάζει σαστισμένος.]

Κόντε-Τζάννες, βλέποντας τὸ Στέλιο, στὸ
Νικόλα. — Ἔσαι ψεύτης! Νὰ ποιὸς κοιμό-
τανε (τοῦ δείχνει τὸ Στέλιο) κι' ἀκουσε τὴς
πιστολιές. . . Ἐσὺ ἔκανες ἄλλη δουλειά. . .
Τώρα θὰ σοῦ πῶ, περίμενε. (Στὸ δασοφύ-
λακα.) Δὲν εἶναι τίποτα, Στέλιο! Κατεβή-
καμε, ἡ κοντεσσίνα κι' ἐγώ, νὰ πάρουμε τὸν
ἀέρα μας στὸ περβόλι. . . καὶ ρίξαμε δυό-
τρεῖς. . . ἔτσι γιὰ διασκέδαση. . . Πήγαινε
νὰ κοιμηθῆς.

Στέλιος. — Προστάζεις τίποτα;

Κόντε-Τζάννες. — Ὅχι. . . Ἄγ ἀκου-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

σε και κανέναν άλλος κι' ανησούχησε, ήσυχασέ τον. Έμεις ήμασταν, πές... διασκοιδήζουμε!

Στέλιος. — Πολύ καλά!... Προσκυνώ! (Φεύγει.)

Κόντε-Τζάννες, σιό Νικόλα. — "Έλα εδω τώρα σύ!... Τό ξέρεις πώς είσ' ένας άπιστος κι' ένας άτιμος;... Και θα σε σκοτώνα τούτη τή στιγμή, αν είχα τó πιστόλι στα χέρια μου και δέν ήταν μπροστά τούτη-δω! (Δείχνει τó περμένο χάμω ρεβόλβερ και τήν Ανιέζα, πού κοιτάζει τώρα βλοσυρά.) Ίδες τη! Είν' έτοιμη νά μπή πάλι στη μέση και νά γλυτώση και σένα, όπως έγλύτωσε και τέν άλλον... Σήνωσε, θλέπει, παντιέρα! Πάει κόντρα τού παππού! Λοιπόν, χρώστα της χάρη. Και φεύγα! Νά μή σε ξαναϊδω στα μάτια μου, Νικόλα! Νά πές νά σε πάρη δούλο έ Ήλιος. Άκας;... Μά κοιτάξε καλά! (Άγορεύει και σηκώνεται.) Μή σε ιδω ποτέ, όχι νάρηης στο σπίτι μου, παρά και νά περάσης απόξω, γιατί θα σε σκοτώσω σά σκυλλ! (Φωνάζει.) "Έλα! φεύγα! χάσου!... Δέν έχω ανάγκη νά μου πής!... Ξέρω πολύ καλά τι έκαμες! Πώς έτοιμοι δώ θα μπορούσαν νά σμίγουνε, αν δέν ήσουν εσύ, ό άπιστος, ό άτιμος, ό χαμένος;... "Όξω! δξω! παλιόσκυλο!

[Ο Νικόλας, χωρίς μιλιά, με μιá ματιά μόνο στήν Ανιέζα, φεύγει προς τó βάθος.]

Κόντε-Τζάννες, στήν Ανιέζα. — "Εσύ τώρα!... Κόπιασε δώ!...

Ανιέζα, απότομα. — Μιά στιγμή! (Τρέχει στο Νικόλα πού φεύγει και τόν σταματά. Σιγά.) "Έφυγε καλά; Μήν πληγώθηκε;...

Νικόλας. — "Όχι, όχι, καθόλου!

Ανιέζα. — Μή λυπάσαι! Σε λίγο πάλι δικός μας θα είσαι!... Νά σοδ πώ... Τρέχα πές του νά μή φοβάται για μένα. Νά κοιμηθῆ ήσυχος... άκοδος;

Κόντε-Τζάννες, σ' δλο αυτό τó διάστημα φωνάζει. — "Ανιέζα!... Ανιέζα!... Μ' αυτόν μιλάς άκόμα;... Και μπροστά μου; [Ο Νικόλας φεύγει]

Ανιέζα, ξαναγυρίζει. Με συγχωρείς!

Κόντε-Τζάννες. — Τι τού είπες;

Ανιέζα. — Την πρώτη μέν πληγώθηκε τó παιδί... Για φαντάσου νά τó σκοτώνες!...

Κόντε-Τζάννες. — Αυτό τούπρεπε! Τους κλέφτες πού πατοδν τά σπίτια, τούς σκοτώνουν!

Ανιέζα. — Παππού, είσαι κακός!... Δέ σ' αγαπώ πιά!...

Κόντε-Τζάννες. — Ουτί' εγώ!... Ουτί' εγώ!...

Ανιέζα. — Πολύ καλά! Είμασταν σύμφωνοι!... Πάμε τώρα άπάνου... Είσαι με τά νυχτικά και θα κρυώσης.

Κόντε-Τζάννες. — Και τι σε ναιάζει; Δέν είπες πώς δέ μ' αγαπάς πιά;...

Ανιέζα. — Και τó ξαναλέω!

Κόντε-Τζάννες. — Λοιπόν, δέν πάω πουθενά! Έδω θα κάτσω! "Άς κρυώσω!... άς πεθάνω!

Ανιέζα. — Κι' εγώ! (Πεισματικά, πάλι και κάθεται σέ μιá πολυθρόνα, από τάλλο μέρος. Κοιτάζει ίσια μπροστά της.)

Κόντε-Τζάννες, τήν κρυφοκοιτάζει λίγες στιγμές χωρίς μιλιά' έπειτα, απότομα, σηκώνεται, τήν πιάνει από τά δυό χέρια και τή σηκώνει. — Πού τάμαθεσ εσύ αυτά;... Δέ μου λές πού τάμαθεσ αυτά εσύ;! (Μιλώντας, τήν κουνά, τήν τρανιάζει). Σάφια ποτέ νά μιλήσης μ' άνθρωπο;... Σουδωσα ποτέ νά διαβάσης βιβλίο;... Πώς ξέρεις λοιπόν εσύ νά μου σηκώνεσαι τή νύχτα κρυφά και νά κατεβαίνης στο περβόλι, (πνιχτά) νά βρισκῆς τόν αγαπητικό σου;... "Εσύ; "Η Ανιέζα Ντ' Ιστρια; μιá... παλιοκοπέλα;... Λέγε! λέγε μου! (Τήν τρανιάζει). Δέ μιλάς;... γιατί δέ μιλάς; ("Η Ανιέζα τόν κοιτάζει βλοσυρή, άμίλητη, σάν έχθρό.)

Ανιέζα, άξαφνα. — "Άσε με πιά! Με πονάς! (Με τήν πρώτη της δύναμη, αποσπῆ τά χέρια της κι' απομακρύνεται.)

Κόντε-Τζάννες, πάει κοντά της, αλλά δέν τήν ξαναπιάνει — Καταλαβαίνεις τι έκαμες;... Καταλαβαίνεις τι κάνεις;

Ανιέζα. — Δέ φταίω εγώ!

Κόντε-Τζάννες. — "Άλλά ποιός; ποιός φταίει;

Ανιέζα. — "Εσύ!...

Κόντε-Τζάννες. — "Εγώ; Και γιατί; Γιατί σε ζήτησε και δέ σ' έδωσα; "Ηταν δικαίωμα μου! "Έτσι ήθελα!

Ανιέζα. — "Όχι! "Άλλά γιατί σου τόν ζήτησα εγώ και δέ μου τόν έδωσες!

Κόντε-Τζάννες. — Κι' αυτό ήταν δικαίωμα μου!

Ανιέζα. — "Όχι, δέν ήταν, γιατί έλεγεσ πώς μ' αγαπούσες. "Αν μ' αγαπούσες, πώς μπορούσες νά μου άρνηθῆς τήν εύτυχία

μου; Για νά είμαι πάντα κοντά σου; για νά μ' έχης μόνο εσύ;... Αυτό είν' έγωισμός! Με θυσιάζεις έμένα για νά...
Κόντε-Τζάννες, τήν κόβει. — "Άκου την! άκου την!... Θέ μου! μά πού τάμαθε αυτά; πού; πού;... "Εκείνος σου τάπε; εκείνος;

Ανιέζα. — "Όχι! εκείνος δέ μουπε τίποτα! "Εγώ τά καταλαβαίνω μόνη μου Δέν είμαι κανένα μωρό παιδί!... "Εκείνος μουπε νά περιμένουμε... Με παρακάλεσε μόνο νά βλέπομαστε καμμιά φορά, νά μιλούμε... Δέ μπορούσα νάρνηθω αυτή τή χάρη σ' έναν άνθρωπο πού μάγαπῶ τόσο πολύ...
Κόντε-Τζάννες. — Και πού τόν αγαπῆς, ε;

Ανιέζα. — "Ε, ναί... δέν τó κρύβω...
Κόντε-Τζάννες, με ξαφνική τρυφερότητα, με παράπονο. — Και τόν παππού σου λοιπόν; "Αλήθεια; δέν τόν αγαπῆς πιά καθόλου τόν παππού;...

Ανιέζα, τόν κοιτάζει μιá στιγμή έκπληκτη γι' αυτή τήν άλλαγή, έπειτα γυρίζει άλλοδ τά μάτια και ψιθυρίζει. — Δέν ξέρω...
Κόντε-Τζάννες, καλοπιασιά. — "Όχι, "Ανιέζα... Δέν τó πιστεύω... Δέν πιστεύω πώς έπαφες νά μάγαπῆς έμένα, τόν παππού σου, γι' αγάπη ένδς ξένου!... "Έλα! κοιτάξέ με στα μάτια... (Τῆς πιάνει τó κεφάλι μαλακά, χαϊδευτά, και προσπαθεῖ νά τήν κάνει νά τόν κοιτάξῃ.)

Ανιέζα, με φρίκη, άποσπῆται, τραβιέται. — Μή μάγγιζης!... Δέ σ'αγαπώ!... Τράνταξέ με, χτύπα με, σπρώχνε με, μά νά μή με χαϊδεύης, ούτε νά με φιλάς!... Δέ θέλω πιά χάρδια από τó κακό χέρι πού λίγο έλειψε νά μου τόν σκοτώση!... Και τι θα γινόμεν εγώ; Δέ συλλογίστηκεσ λοιπόν πώς αυτόν τόν άνθρωπο τόν αγαπώ όσο πριν άγαπούσα σένα;

Κόντε-Τζάννες, τήν ακούει μ' έκπληξη, με λύπη, και σιό τέλος με θυμό, με λύσσα. — "Α, έτσι;... Καλά λοιπόν!... "Ό,τι έκαμες, έκαμες' ως έδω ήταν! "Από δώ κι' έμπρός, ούτε θα τόν ξαναϊδῆς ποτέ, ούτε θα τού γράψης!... "Ο Νικόλας, ό αντίχριστος, έφυγε, δέν ξαναζυγώνει έδω, και με άλλον δέν έχω φόβο νά συνεννοηθῆς. Στιγμή δέ θα σάφίνω από κοντά μου, από τά μάτια μου! Τήν ήμέρα μαζί μου. Και τή νύχτα, για νά κοιμάμαι λίγο ήσυχος, θα κλειδώνω τήν κά-

μαρα και θα κρατώ τó κλειδί στο χέρι μου. Κόπιασε νά μου τó πάρης χωρίς νά ξυπνήσω!... Και θα περιμένῆς φυλακισμένη στον πύργο μαζί μου, θα περιμένῆς! Σε θέλω και θα σε κρατήσω! Δέ θα σε πάρη κανείς άπ' τά χέρια μου όσο ζω! Και θα περιμένῆς πολύ! Γιατί θα ζήσω, θα ζήσω!... "Αφού δέν πέθαν' άπόψε, θα πάω... ένα τó χρονώ!

Ανιέζα, απότομα, κινάει με δριμή, δεξιά, μουρμουρίζοντας με πείσμα. — Κι' εγώ θα σου φύγω!... Θα ιδῆς!

Κόντε-Τζάννες, ξοπίσω της. — Τι λές; "Ανιέζα, φεύγοντας. — Τιποτα!
Κόντε-Τζάννες — Πού πῶς;
Ανιέζα. — "Απάνου! (Φεύγει)

Κόντε-Τζάννες. — Στάσου! (Τήν ακολουθεῖ τρέχοντας.) "Ανάθεμα τήν ώρα και τή στιγμή!...

Αύλαλα—Διάλειμμα.

EIKONA 7H

Κρεββατοκάμαρα στον πύργο. Δεξιά, κρεββάτι. Στο βάθος, πόρτα. "Ο Κόντε-Τζάννες, άρρωστος από ίσχιαλγία, ξαπλωμένος σιό κρεββάτι, σχεδόν άκίνητος. Ποιεί φοβερά. "Η Ανιέζα τόν παρασιτέκει.

Κόντε-Τζάννες, κλαφτιά. — "Αχ!... ώμέ! Δέ μπορώ... δέ θαστώ πιά!... "Ένα κάρθουνο αναμμένο έχω έδω, στήν άντζα μου!... "Ένα σκυλι λυσσασμένο με δαγκιώνει άκατάπαυτα!... "Αϊ!... αϊ!...

Ανιέζα. — Νά φωνάξουμε, παππού, τó γιατρό...
Κόντε-Τζάννες. — Τι νά τόν κάμω τó γιατρό;... Ξέρω τι θα μου πῆ. "Ό,τι μου είπε και τήν άλλη φορά... Ζεστό μπάνιο... άχ... τρίψιμο με σπέρτο... μιá κουταλιά από κείνο τó γιατρικό, άμα ό πόνος δυναμώνει άνυπόφορα... Κι' έπειτα θα προσθέση: «Υπομονή! τó κακό θα κάμῃ τήν περίοδó του»... Εύχαριστώ πολύ... Τό ξέρω κι' εγώ...

Ανιέζα. — Παππού, άς κάμουμε και τó γιατρικό πού είπε ή Μιχάλαϊνα...
Κόντε-Τζάννες. — Ποιό;
Ανιέζα. — Τό τούβλο. Νά κάψουμε ένα τούβλο στο φούρνο, νά τó σούσουμε με ξύδι και... νά κάτσης άπάνω.

Κόντε-Τζάννες. — Πάψε, πάψε! Αυτά δέν

είναι γιατρικά· είναι γιατροσόφια. . . Θα βα-
σανιστώ, τὸ ξέρω. . . "Ἐχω πέντε μέρες τώ-
ρα; . . . "Άλλες δεκαπέντε τὸ λιγώτερο. . .
Τόσο κάνει πάντα. . . Βόηθα με, παιδί μου. . .
σιάζε μου τὰ σκεπάσματα. . .

Ανιέζα, τὸν βοηθεῖ νὰ σκεπαστῇ καλύ-
τερα. — Κατάκατσε τώρα λίγο; . .

Κόντε-Τζάννες. — Ναι. . . λιγάκι. . . Μὰ
θὰ ξαναρχίσω. . .

Ανιέζα. — Νὰ σοῦ δώσω μιὰ κουτάλι;
Κόντε-Τζάννες. — "Όχι. . . "Α, μὴ μὲ
κουράξῃς! . . "Αἱ!

Ανιέζα. — Μὰ δὲ μπορεῖς καθόλου νὰ
κουνηθῆς;

Κόντε-Τζάννες. — Τί λές ἐκεῖ! "Ἐχω
πιὰ μέση; . . Νὰ, ἀπὸ δῶ ἀρχίζει τὸ κακὸ (πιά-
νει τὸ γοφό του) καὶ φτάνει ὡς τῆ φτέρ-
να! . . Σιὰ τικα. . . Ἰσχυαλγία. . . "Ἔτσι
εἶναι. . .

Ανιέζα. — Δὲ δοκιμάζεις λιγάκι νάνα-
σηκωθῆς; . . "Ἐγὼ λέω πὼς θὰ μπορέσης. . .

Κόντε-Τζάννες. — Μόνος μου; . . Μπά!
μπά! μπά! . . Μόνο τῆς πρώτες μέρες κάτι
μπορούσα. . . Τώρα, ἀδύνατο! . . Για. . .
(Κάνει λίγο νάνασηκωθεῖ κι' εὐθὺς ξανα-
πέφτει φωνάζοντας;) "Αἱ! αἱ! αἱ! . .

Ανιέζα. — Μὰ τί νὰ κάμουμε; . . Θέ-
μου! . .

Κόντε-Τζάννες. — "Ό,τι καὶ νὰ κάνουμε,
τὸ κακὸ δὲ θὰ περάσῃ παρὰ ὅταν θέλῃ αὐ-
τό. . . Μὰ θὰ περάσῃ, παῦ θὰ πάῃ! . . "Ἐνα
μόνο μοῦ κακοφαίνεται. . . πὺ κλειστικὲς
μαζὶ μου καὶ σὺ. . .

Ανιέζα. — Δὲ μὲ νοιάζει γιὰ μένα. . .
Μόνο ἐοῦ πὺ υποφέρεις. . .

Κόντε-Τζάννες. — Θὰ σ' ἔστερνα τώρα
λίγο περίπατο μὲ τὸ Μιχάλη. . . μὰ νὰ σοῦ
πῶ τὴν ἀλήθεια. . . ἀπὸ τότες πὺ μὲ πρό-
δωσε ἔτσι ἐλεεινὰ ὁ Νικόλας, δὲν ἀφιδέβου-
μαι πιὰ ἄνθρωπο γεννημένο! . .

Ανιέζα. — "Ὡ, παππού! μὴν τὰ θυμᾶσαι
πιὰ ἐκεῖνα! . . περάσανε! . .

Κόντε-Τζάννες. — "Αλήθεια, "Ανιέζα
μου! (Τρυφερά;) "Ἐκεῖνα ὄλα εἶναι περα-
σμένα; . . Δὲν ἀγαπᾶς πιὰ παρὰ τὸν παπ-
πὺ πολὺ; . .

Ανιέζα. — Μὰ ναι, ναι! . . Δὲ στὸ εἴ-
πα; . . Τί μπορούσα νὰ κάμω χωρὶς τὴ θέ-
λησή σου; . . "Ἡμουν τρελλή! . .

Κόντε-Τζάννες. — "Αχ! . . "Ἐλα κοντά
μου, "Ανιέζα. . . Κάθησε δῶ. ("Ἡ "Ανιέζα

κάθεται στὸ κρεβάτι πλάι του' ἐκεῖνος κά-
νει νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ.)

Ανιέζα. — Μή! μὴν κουιέσαι! θὰ πο-
νέσης! . . (Τοῦ βγάζει ἀπὸ πάνω τῆς τὸ χέ-
ρι του καὶ τοῦ τὸ κατεβάσει σιγά.) "Ἔτσι! . .
κάθου ἡσυχος. . . Κι' ἐγὼ ἐδῶ. . . κοντά
σου. . . Δὲν πονᾶς πολὺ τώρα; . .

Κόντε-Τζάννες. — "Όχι. . . εἶναι ἡ ὥρα
πὺ μὰφνει. . .

Ανιέζα. — Θέλεις νὰ σοῦ διαβάσω τίπο-
τα; . . Νὰ σοῦ γράψω; . .

Κόντε-Τζάννες. — "Όχι, ὄχι. . . Μοῦ
πονάει καὶ τὸ κεφάλι. . . "Αν θέλῃς ἐοῦ,
πάρε τὸ βιβλίο σου καὶ διάβασε. . .

Ανιέζα. — Καλὰ. . . ἀργότερα. . . "Ἡ
καίμενη ἡ σὺλλογή! . . Μ' αὐτὰ καὶ μ'
αὐτὰ. . . τὴν ἔχουμε ἀφήσει ἕνα μῆνα
τώρα!

Κόντε-Τζάννες, χασμουριέται. — Δὲν
πειράζει. . . "Αμα γίνω καλά, τὴν ξαναπιά-
νουμε. . . "Αχ, τὰ μάτια μου κλειοῦνε. . .
Νὰ μ' ἔπαιρνε λίγο ὁ ὕπνος, τώρα πὺ δὲ
μοῦ πονεῖ. . .

Ανιέζα, σηκώνεται. — Ναι, ναι, παππού!
προσπάθησε νὰ κοιμηθῆς. . . Δὲν κοιμᾶσαι
σχεδὸν ὀληνύχτα. . . "Αμα ἔτοιμαστῇ τὸ
μπάνιο σου, θὰ σὲ ξυπνήσω. . .

Κόντε-Τζάννες, μὲ κλειστὰ μάτια. —
Καλὰ! . .

Ανιέζα. — "Ἐγὼ τώρα θὰ διαβάσω. . .
(Πιάει σιγά σιγά, παίρνει ἀπὸ τὴν τουαλέτα
τῆς ἕνα βιβλίο μὲ σελιδοδείκτη, κάθεται
μπροστὰ καὶ ψευτοδιαβάζει. "Ὁ τοῦς τῆς
εἶναι στὸν κόντε-Τζάννε. Κατασκοπεύει τὸν
ὕπνο του. Κάθετόσο τὸν ρωτᾷ σιγά.) — Παπ-
πού. . . κοιμήθηκες; . .

Κόντε-Τζάννες. — Κεντεύω. . .

Ανιέζα, διαβάζει, κατασκοπεύει, σὲ λί-
γο, σιγά. — Παππού. . .

Κόντε-Τζάννες. — Μμ. . . μμ. . .

Ανιέζα, διαβάζει, σὲ λίγο, σιγά. — Παπ-
πού! . . (Λίγο πιὸ δυνατὰ;) Παππού! . .
(Δὲν παίρνει ἀπάντηση Μὲ χαρὰ;) Κοιμή-
θηκε! (Σηκώνεται καὶ τὸν κοιτάζει)

Κόντε-Τζάννες, ἀξαφνα. — "Αἱ! . . μοῦ
ξαναρχίζει! . . "Α, ὄχι! πρέπει νὰ προλάβω
νὰ κοιμηθῶ! . . "Ανιέζα μου, δὲς
μου μιὰ κουτάλι! . .

Ανιέζα. — Ναι, ναι! . . Μὰ δὲ σὺπα
καὶ πρωτότερα νὰ σοῦ δώσω; . . (Μιλῶν-
τας σιγά, πάει στὸ κοιμοδῆνο, παίρνει ἕνα

μπουκάλι μὲ γιατρικὸ κι' ἕνα κουτάλι καὶ
τοῦ δίνει μιὰ κουτάλι.)

Κόντε-Τζάννες. — Δὲ θὰ μοῦ κάμῃ τί-
ποτα μιὰ. . . Δὲς μου ἄλλη μιὰ!

Ανιέζα. — Μὴ σὲ βλάψῃ, παππού!

Κόντε-Τζάννες. — Ὁὐ! τὴν ἄλλη φορὰ
ἐπαιρνα καὶ τρεῖς! . .

Ανιέζα. — Νά! . . Αὐτὴ δὲ στὴ γέμισα. . .
(Τοῦ δίνει ἄλλη μιὰ κουτάλι.)

Κόντε-Τζάννες. — "Αχ, ἀχ, ἀχ! . . (Κλεί-
νει πάλι τὰ μάτια του καὶ βυθίζεται. . .)

Ανιέζα, ἀφίνει σιγά-σιγά τὸ μπουκάλι
μὲ τὸ κουτάλι στὴ θέση του, ξαναπαίρνει
τὸ βιβλίο τῆς, τριγυρίζει καὶ κατασκοπεύει
πάλι τὸν ὕπνο τοῦ κόντε-Τζάννε. Σὲ λίγο
τραβᾷ τὸ κορδόνι τοῦ κουδουνιοῦ.)

Ζαφειρούλα, μπαίνει ἀπὸ τὸ βάθος. —
"Ὅριστε!

Ανιέζα. — Σιγά! . . Κοιμᾶται! . . "Αμα
ξυπνήσῃ, νὰ κάμῃ μπάνιο. . . πολὺ ζεστὸ. . .
τὸ ἕνα πόδι μόνο, ὡς τὸ γόνατο. . .

Ζαφειρούλα. — Ἐέρω. . .

Ανιέζα. — Κι' ὕστερα θὰ φάμε. . .

Ζαφειρούλα. — Μὰ εἶναι ὄλα ἔτοιμα. . .

Ανιέζα. — Καλὰ. Θὰ σὲ φωνάξω.

Ζαφειρούλα, κοιτάζει τὸν κόντε Τζάννε
μὲ συμπόνια. — Ὑποφέρει;

Ανιέζα. — Πολὺ! . . Περισσότερο ἀπ' τὴν
ἄλλη φορὰ. . . Τοῦ λέω νὰ φωνάξουμε τὸ
γιατρό, καὶ δὲ θέλει. . .

Ζαφειρούλα. — Μὰ νὰ τὸν φωνάξουμε
χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσουμε. Μπά! (Κάνει νὰ
φύγῃ.)

Ανιέζα. — Μὰ νὰ σοῦ πῶ. . . "Ασε νὰ
ἴδωμε. . . ("Ἄξαφνα σιγά;) Ζαφειρούλα!

Ζαφειρούλα. — "Ὅριστε!

Ανιέζα, μὲ ἀφέλεια. — "Ἐκεῖνος ὁ κακό-
μοιρος ὁ Νικόλας τί νὰ γίνεται;

Ζαφειρούλα. — Ποιὸς τὸν ξέρει; Μήπως
ζυγώνει; . . "Ἡθελα ἔμως νάξερνα, γιὰ τὴν
ἐδίωξε ὁ ἀφέντης; . .

Ανιέζα. — Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω καλά. . .
Γιὰ τίς ψάθες τῆς σταφίδας μοῦ φαίνεται. . .
Πῆρε τὸ μέρος τοῦ Μιχάλη κι' ὁ παππὺς
θύμωσε. . . "Αλήθεια, αὐτοὶ οἱ Ζηναῖοι εἶναι
ἀκόμα στὸν Καλλιπάδο; . .

Ζαφειρούλα. — Δὲν ξέρω. . . δὲν εἶδα
κανένα τους. . . Μὰ δὲν πιστεύω νὰ φύγα-
νε. . . χτές πὺ πέρασῃ, ἡ βίλλα τους ἦταν
ἀνοιχτή. Γιατί, κυρά μου;

Ανιέζα. — "Ἔτσι. Θέλω νὰ φύγουμε, γιὰ

νὰ ἡσυχάσῃ ὁ παππὺς. Φοβάται. . . μὴν ξα-
νάρθουν νὰ μᾶς κάμουν βίζιτα. Καὶ ξέρεις
ἀν θέλῃ κόσμο στὸν πύργο. . .

Ζαφειρούλα. — "Ὡ, ναι! Μὰ πὼς μπορεί;

"Αφοῦ δὲν πῆγε νὰ τοὺς γυρίσῃ τὴ βίζιτα;

Ανιέζα. — "Ἔτσι τοῦ λέω κι' ἐγὼ. . . Κα-
λὰ, Ζαφειρούλα. Πήγαινε τώρα. Δὲ θέλω
τίποτ' ἄλλο.

[Ἡ Ζαφειρούλα φεύγει.]

Ανιέζα, πλησιάζει τὸ κρεβάτι, σιγά. —
Παππού! . . (Δυνατὰ;) Παππού! . . (Δυνα-
τώτερα;) Παππού! . . (Μὴ λαβαίνοτας ἀ-
πάντηση;) "Ὡ, τώρα θάργῃσῃ νὰ ξυπνήσῃ! . .
Κι' ἀν ξυπνήσῃ, τί; Μήπως μπορεί νὰ κου-
νηθῇ; . . "Ἐμπρός! . . (Τρέχει πάλι στὸ κου-
δούνι καὶ χτυπᾷ μὲ βία.)

Ζαφειρούλα, ξαναμπαίνει τρομαγμένη. —
Τί εἶναι, κυρά; . .

Ανιέζα, προσποιούμενη μεγάλη ταραχὴ
καὶ λύπη. — "Ὁ παππὺς. . . Δὲν εἶναι καλά ὁ
παππὺς! . . (Βιαστικά;) Εἶναι βυθισμένος! . .
Κάθε τόσο τούρχειται σπασμὸς! . .

Ζαφειρούλα. — Χριστὸς καὶ Παναγία!
(Κάνει νὰ προχωρήσῃ.)

Ανιέζα, τὴν ἐμποδίζει μὲ τρόπο, χειρο-
νομώντας καθὼς μιλά. — Πῆρε δυὸ κουταλιὰς
ἀπὸ κείνο τὸ γιατρικὸ καὶ φοβάμαι μὴ τὸν
ἔδραψε! . . Πρέπει νὰ πάω νὰ φωνάξω τὸ
γιατρό! . . Πὲς ἀμέσως νὰ μοῦ σελλώσουν
τὴ Ντορέ!

Ζαφειρούλα. — Μὰ τοῦ λόγου σου θὰ
πᾶς γιὰ τὸ γιατρό;

Ανιέζα. — Ναι! . . Μὴ νομίσης πὼς θὰ
πάω στὴ χώρα, νὰ φέρω τὸ γιατρό μας! . .
Στὸ χωριὸ θὰ πεταχτῶ καὶ σὲ δέκα λεπτὰ
θάρμαι πίσω. . . "Ἐλα γρήγορα! Τρέχα! (Τὴ
σπρώχνει πρὸς τὴν πόρτα σὰν τρελλή.) Κιν-
δυνεύει! . . Τὸ καταλαβαίνεις;

Ζαφειρούλα, σαστισμένη. — Πάω. (Φεύ-
γει.)

Ανιέζα, κλείνει πίσω τῆς τὴν πόρτα.
Πολὺ βιαστικά, περνᾷ ἕνα φουστάνι, φορεῖ
ἕνα καπέλο, ἀρπάζει τὸ τουαλέτι της καὶ
ρίχνει μέσα ὄλα κοσμήματα προσφαίνει ἀπ'
τὰ συρτάρια τῆς τουαλέτας τῆς. Βγάζει
ἀπὸ ἕνα συρτάρι καὶ τὴ μυιατοῦρα τῆς
μητέρας τῆς, πὺ τὴ φιλεῖ μιὰ στιγμὴ καὶ
τὴ ρίχνει στὸν κόρφο τῆς. "Ἐπειτα πλησιάζει
τὸ κρεβάτι, κοιτάζει τὸν παππὺ τῆς,
δακρύζει καὶ τοῦ μιλά σὰ νάταν ξύ-
πνιος:

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

Τὸ Δεματωενθίριον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ ρευστὰ ὄνειρα
καὶ τοὺς ἀτμώδεις πόθους

Ἐκείνοι οὖν ἄνθρωποι ποὺ κινεῖται πρὸς τὴν ζωὴν μὲ τὸ σκυθρωπὸ πρόσωπο καὶ τὸ ξεχασμένον βλέμμα ἐξορίστων τῆς Σιβηρίας ποὺ ἴδαν κῆρυκα ἀπ' τὸ παράθυρό τους, μέσα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, νὰ πέσει τὸ χιόνι πάνω στὰ χιόνια. Ὅλα τοὺς φαίνονται ὁμοίωσιν, ἄδεια καὶ πληκτικά. Στὸ συμπόσιο τῆς ζωῆς δὲ δείχνουν οὔτε βουλιμία, οὔτε θαρραλὴ ἰκανοποίησι. Κρατῶν τὴν σκίαση χορτασμένων. Τίποτα δὲν τοὺς ἐνθουσιάζει καὶ δὲν τοὺς μεθάει. Ὅ,τι ἄλλοι ἄνθρωποι θεωροῦν ἐξαιρετικὴ τύχη, αὐτοὶ τ' ἀφίχονται μ' ἀπογοήτευση νὰ πέσει ἀπὸ τὰ χέρια τους. Ὁνειρεύονται πάντα καὶ τὴν ἄλλο καὶ ποθοῦν πάντα καὶ τὴν περισσότερο. Ἀλλά δὲν μποροῦν ποτέ νὰ τὸ κάνουν συγκεκριμένο. Τὰ ὄνειρά τους εἶναι ρευστὰ καὶ οἱ πόθοι τους ἀεμώδεις· δὲν ἔχουν ποτέ μιὰ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενό τους εἶναι κάθε στιγμὴ διάφορο. Ἡ ζωὴ τους περνᾷ σχεδὸν χωρὶς πράξεις καὶ χωρὶς πραγματοποιήσεις κανενὸς εἶδους — σ' ἕνα Γαλαξία ἀναρίθμητων καὶ νεφελωδῶν ρεμβασμῶν. Κάθε πράξις τοὺς φαίνεται ἐλάττωσι καὶ κάθε πραγματοποίησι περιορισμῶν. Ὅ,τι αὐτοὶ θέλουν νὰ νὰ αἰσθάνονται πῶς ζοῦν, θέλουν ἢ ἀμεση πραγματοποίησι καὶ ὁ ἀδιάκοπος μετασχηματισμὸς, — χωρὶς καμία ἀπὸ μέρος τους προσπάθεια, — ὅλων τῶν εἰκόνων καὶ ὅλων τῶν καταστάσεων ποὺ δημιουργεῖ, κάθε στιγμή, ἢ φαντασία τους. Ὅ,τι αὐτοὶ θέλουν, θέλουν νὰ ζοῦν ἀδιάκοπα σ' ἕνα κλίμα παραμυθιοῦ, — ἐλεύθεροι ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος, ἐλεύθεροι ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἴδιου τοῦ κορμιοῦ τους: Νᾶναι μέσα στὸ μεγάλο ἐκεῖνο πλοῖο ποὺ περνᾷ στὸ βάθος τοῦ θαλάσσιου ὀρίζοντα ὅταν αὐτοὶ βρῶσκονται στὴν παραλία, νᾶναι καθισμένοι στὸ κατώφλι τῆς ἀνθισμένης ἐκείνης βίλλας ποὺ τὴν βλέπουν περνώντας μ' ἕνα τραῖνο, νὰ μεταμορφώνονται σὲ πρόσωπα τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ θρόνου, νὰ μεταφέρονται στιγμιαία ἀπὸ ἕνα τόπο σὲ ἄλλον καὶ ἀπὸ μιὰ κατάσταση σὲ ἄλλη, νὰ ζοῦν ἐξαιρετικὴς περιπέτειες καὶ μοναδικούς ἔρωτες, νᾶναι, τέλος, ὅ,τι λαχταροῦσε ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος τοῦ Φλωμπέρ, — ὅλο τὸ πνεῦμα καὶ ὅλη ἡ ὕλη, δηλαδὴ Θεοί...

Δὲν πρόκειται γιὰ τραγῶδες, γιατί ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ὀνειρεύονται καὶ ποθοῦν, ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ ἔζησαν πραγματικά. Ἄν σήμερα τὸ βλέμμα τους εἶναι πένθιμο, εἶναι γιατί δὲν ξαναβρίσκει τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν μαγεία

ποὺ ἄλλοτε τὸ φώτιζαν. Ἄν ὅλα τοὺς φαίνονται ἀνόητα, εἶναι γιατί ἔχουν ἀκόμα ζωὴν στὰ χεῖλια τους τὴν γλυκύτερη γέυσις ἐνός συμπόσιου ἐξαιτίας. Ἄν ἔχουν τὸ ὕψος ἐξορίστων, εἶναι γιατί πραγματικά εἶναι ἐξορίσται: Ἐἶναι ἐκπτώσι ἀγγελοῦ ποὺ διατηροῦν τὴν νοσταλγικὴ ἀνάμνησι ἐνός χαμένου παραδείσου...

Ὁ χαμένος αὐτὸς παράδεισος εἶναι ὁ κόσμος τῆς παιδικῆς τους ἡλικίας, — ὁ μοναδικὸς καὶ μυστηριώδης τόπος τῆς τέταρτης διάστασις.

Στὸν τόπο αὐτὸν, ὁ χρόνος εἶναι ἀγνωστός καὶ τὸ διάστημα δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο. Τὰ σύνορά του ἀγγίζονται ἀπὸ τὴν μιὰ πλευρὰ τὴν πραγματικότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη χάνονται μέσα στὸ ἀπέραντο βασίλειο τῆς φανταστικότητος: ἔτσι, φαντασία καὶ πραγματικότητα ἐνώνουνται καὶ συγκεντρώνονται σ' αὐτὸν σ' ἕνα καὶ τὸ ἴδιο πράγμα. Ἡ ζωὴ, ἔκει, δὲν εἶναι μιὰ κατάσταση ποὺ ὑπάρχει καὶ ποὺ πτέκει ἀντικρυστὸν ἄνθρωπο: εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη προέκτασι τοῦ ἐαυτοῦ του, — καὶ σὺν τὴν προέκτασι ζωντανῶν σκιῶν στὸ λευκὸ καὶ παρθένο παιδί τοῦ κινηματογράφου. Κάθε πρῶμα, ἔκει, μπορεῖ, χωρὶς νὰ χάσει τὴν πραγματικὴν του ὑπόστασι, νὰ πέρνει τὰ πῶς ποικίλα σχήματα καὶ τίς πῶς παραδόξες ὀντότητες χωρὶς, καὶ αὐτὲς, νᾶναι λιγότερο πραγματικὲς. Κάθε βῆμα, ἔκει, εἶναι μιὰ ἀνακάλυψι — καὶ ὅμως ὁ τόπος αὐτὸς διατηρεῖ ἀδιάκοπα τὸ γοητευτικὸ, καὶ ἀνησυχαστικὸ μαζί, μυστήριον τοῦ ἀνεξερεύνητου, γιατί εἶναι σ' ἀέναο μετασχηματισμῶ. Ἄλλ' ὅ,τι εἶναι ἀκόμα πῶς θαυμαστὸ στὸν κόσμο αὐτὸν, εἶναι ἡ γέυσις τῆς γοητείας ποὺ ἔχει κανεὶς ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα καὶ ἀπ' ὅλες τίς στιγμὲς, ἡ ἐντατικότητι τῆς ζωῆς καὶ τὸ θάμβος τῆς. Τίποτα, τίποτα στὸν κόσμο τῆς πραγματικότητος δὲν μπορεῖ νὰ δώσει τὴν ἴδια παλμώδη χαρὰ, τὸν ἴδιο γλυκασμὸ εὐτυχίας!

Ὅλοι μας ζήσαμε στὸν τόπον αὐτὸ. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ γι' αὐτοὺς μιῶν δὲν στάθηκαν ἀπλοὶ του μόνο ὑπῆκοοι, ὅπως οἱ περισσότεροί μας. Γεννημένοι μὲ μιὰ ψυχὴ πῶς ἀγνή καὶ μὲ μιὰ φαντασία πῶς δυνατὴ, ὑπῆρξαν οἱ ἐξερευνητὲς του καὶ οἱ βασιλιάδες του. Πῆγαν μακρύτερα ἀπ' ὅλους μας, εἶδαν θαυμαστότερα πράγματα, χάρηκαν ἐντονότερα, δημιούργησαν περισσότερα. Γι' αὐτὸ σήμερα περιφέρονται στὴ ζωὴ τὴν πικρία καὶ τὴν ὑπερηφάνεια ἐξορίστων — ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐμεῖς ζοῦμε σ' αὐτὴν σὺν μετανάστες. Γι' αὐτὸ ὀνειρεύονται ἀδιάκοπα ὑπέροχα πράγματα — ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐμεῖς ἔχουμε συνθηκολογήσει μὲ τὴν πραγματικότητα. Ἐἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ γιατί ἔχουν πάρα πολλὰ νὰ ξεχάσουν, δὲν μποροῦν νὰ ξεχάσουν...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Χρῖστος Λαδάς

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ κείνους ποὺ γνώριζαν τὸν Χρῖστο Λαδά, τὸν θεωροῦσαν σὺν ἕνα ἐξαιρετικῶς ἔξυπνο καὶ τίμιον ἄνθρωπο. Ὅλοι βέβαια τὸν συμπαθοῦσαν, γιατί τὰ ἐκφραστικά του μάτια καὶ τὸ χαμόγελό του, ποὺ πάντα σχεδὸν ἀνθίξε στὰ χεῖλη του, ἀγνοοῦσαν καλοσύνη καὶ συμπάθεια. Λίγοστοὶ ὅμως εἶναι κείνοι ποὺ εἶχαν τὴν τύχη νὰ συνδεθοῦνε στενὰ μαζί του καὶ νὰ νιώσουν ὅλα τὰ δῶρα ποὺ τοῦχαν οἱ θεοὶ χαρίσει.

Πηγαῖος μουσικὸς καὶ ποιητὴς, μ' ἔμφυτο τὸ αἰσθημα τῆς ἀρμονίας καὶ τοῦ ρυθμοῦ. Ἀλῶς νὰ σπουδάσει μουσικὴ καὶ χωρὶς νὰ ξαίρει καὶ νὰ διαβῆσει νότες, ἔπαιξε ἀριστοτεχνικά στὸ πιάνο Μπάξ, Μπετόβεν καὶ ὅλους τοὺς μεγάλους μουσουργούς. Καὶ χωρὶς νὰ μάθει ποτέ τοὺς μετρικούς κανόνες τῆς νεοελληνικῆς ποίησις, ἔγραψε ποιήματα μὲ τὸ ψευδώνυμο Ἄντρεας Βορηάς, ποὺ ὅταν δημοσιευτοῦνε, θὰ τὰ θαυμάσουν ὅσοι νιώθουν τὴν ἀληθινὴν ποίησι.

Ἡ ψυχὴ του ἦταν ὄρατι, εὐγενική, γενναία, καὶ ἡ καρδία του γιορτινὴ ἀπάνταστους θησαυροῦς καλοσύνης καὶ ἀγάπης. Ἡ μόρφωσί του εἶταν μεγάλη καὶ τὸ πνεῦμα του εἶχε τὴν διαύγεια τ' οὐρανοῦ τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὅταν συζητοῦσε μὲ τοὺς φίλους του, τὴν εὐστοργία τοῦ Πλατωνικοῦ Σοκράτη. Τὰ λόγια του εἶταν πάντα ὄρατι καὶ ὅταν ἀκόμα μιλοῦσε γι' ἀσήμαντα πράγματα.

Ὅμως, ἡ σκληρὴ του μοῖρα τὸν ἀνάγκασε ἀπὸ παιδί νὰ δουλεύει ἀδιάκοπα γιὰ νὰ ζήσει τοὺς δικούς του, ἀνηράντας, μὲ τὴν μεγάλῃ του ζωτικότητι, καὶ τὴν ἀρρώστια του ἀκόμα, ὡς τὴ στιγμή ποὺ σωρῶσθη ἀνήμπορος πῶς στὸ κρεβάτι.

Μὰ εἶταν, ἀλίμονο! πολὺ ἀργά, καὶ πέθανε πῶς ὅταν ἔφημοστος μὲ τὰ σπασμένα ἡνία» ὅπως τὸν λέει ὁ Μαλακίσης στὸν ὄρατι ἐπιτάφιο ποῦ ἔγραψε γι' αὐτόν.

Πέθανε ὄρατι, ὅπως πεθαίνουν οἱ διαλεχτοὶ τῶν Θεῶν, κρατώντας ἀνεγγίχτους ὡς τὴν τελευταία του πνοὴ τοὺς θησαυροὺς τῆς ψυχῆς του, τῆς καρδίας καὶ τοῦ μυαλοῦ του, ἂν καὶ μέρες πρὶν εἶχε νιώσει πῶς ζύγωνε τὸ τέλος του.

Τέτοιος εἶταν ὁ Χρῖστος Λαδάς ποὺ θὰ μείνει ὀλοζώντατος στὴ μνήμη ἐκείνων ποὺ τὸν ἐνωσαν καὶ τὸν ἀγάπησαν.

Κ. Α.

Ἡ μετεπαναστατικὴ ρωσικὴ λογοτεχνία

Φίλη α' Εὐστία»

Παρακολουθῶ μὲ βιασμένον ἐνδιαφέρον τὴν περίφημη μελέτη τοῦ κ. Ζεβγά γιὰ τὴ σύγχρονη ρωσικὴ φιλολογία.

Ἐξίσως ὅμως ἀπὸ μερικὲς παρατηρήσεις — ὀλοτέλα πληροφορικῆς καὶ αὐτῆς — ποὺ θὰ εἶχα νὰ κάνω, εἶδα ὅτι, ἀναφέροντας τὸ ἔργο τοῦ Πιλνιάκ, λέει πῶς ἐλληνικὰ δημοσιεύθηκε μονάχα ἕνα του σύντομο διήγημα.

Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Γιατί ἐγὼ ἢ ἴδια μετάρησα καὶ ἐδημοσίευσαν ἕνα μεγάλο διήγημα

τοῦ Βόρι Πιλνιάκ στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» τοῦ 1929, ἄλλο ἕνα τοῦ Ἰβάνωφ, στὴν «Πρωτοπορία» τοῦ 1929, καὶ ἕνα διήγημα τῆς Λυδίας Σεϊφούλινα, πῶς στὸ ἴδιο περιοδικὸ τοῦ 1931, μεταφρασμένα καὶ αὐτὰ ἀπὸ μένα.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ἀκρίβεια

Φιλικὰ
ΑΘΗΝΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

Τελευταία ἀπάντησι

«Παραξενεύομαι» γράφει ὁ κ. Ποριώτης, μὲ τὴ γνώμη του πῶς ἂν ἐκοίταξε ὁ Ἰωβ ξένῃ γυναίκα, τὸ νὰ ἀλέση ἢ δική του σὲ ἄλλον «ταιριάζουν — ὡς ἀντίποινα, — περίφημα καὶ γραφικώτατα» (τεύχ. 141, σελ. 1171), καὶ γιὰ νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ, «μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία μαρτυροῦνε πῶς τὸ ἄλεσμα στὸ χειρόμυλο εἶταν μιὰ καὶ ἴσως ἡ σκληρότερη ἀγγυρεῖα τοῦ σκλάβου, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωβ λέγει «γραφικώτατα» τὴ βαρεῖα κατάρα, ἂν ἔκαμε αὐτὸ, νάκοψη καὶ τὴ γυναίκα του, τὴν ἀρχόντισσα, σκλάβαν ν' ἀλέθῃ σὲ ξένο σπίτι».

Πρέπει λοιπὸν τώρα νὰ πληροφορηθῶ καὶ ἐγὼ τὸν κ. Π. γιὰ ποιὸν λόγον διαφωνῶ.

Δὲν τὸ βρῶσκω «περίφημο» νὰ τιμωρηθῇ ὁ ἀθῶος καὶ ὄχι ὁ ἐνοχος. Ἦ ἐχρώσταγε ἢ γυναίκα τοῦ Ἰωβ, ἂν ἐπάθαινε τὸ ἕνα, νὰ πάθῃ καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἀπάνω στὸν ψυχικὸ πόνο νὰ τῆς προστεθῇ καὶ ὁ σωματικὸς. Ἐἶναι ἄδικο, πολὺ ἄδικο! Ἄς πάρομε τὴ φράσι καὶ γραμματικῶς: δὲν νομίζω ὁ κ. Π. ὅτι ἀπὸ τὸ «ἀλέσαι» ποὺ εἶναι χρόνον στιγμιαίου, θὰ πῆγαινε καλλίτερα ἀπαρέμφοτο χρόνον διαρκούς (ἀλέθει) ὅπως τὸ μετέφρασαν καὶ οἱ δύο μεταφρασταί; Καὶ οἱ σύνδεσμοι: «ἀρα καὶ» δὲν φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ συνδέουν ἀνάλογη μὲ τὸ παράπτωμα τιμωρία; Καὶ ἄλλοι στὸ σπῆτι τῆς ἢ γυναίκα τοῦ Ἰωβ, «ἢ ἀρχόντισσα», ὡστε στὸ ἔξης νὰ ἀλέθῃ «ἄλλω»;

Ὅσο γιὰ τὸ «γραφικώτατα», ἔχω τὴν ἰδέα πῶς «γραφικῶς» ἴσα-ἴσα ταιριάζει πῶς πολὺ τὸ «ἀρέσαι», ἐπειδὴ τότε ἢ Γραφὴ διέτασσε νὰ τιμωρηθῆται κανεὶς σύμφωνα μὲ τὸ εἶδος τῆς ἐνοχῆς του: «καὶ ἐάν τις δῶ μῶμον τῷ πλησίον, ὡς ἐποίησεν αὐτῷ, ὡσαύτως ἀντιποινηθήσεται αὐτῷ» σύντριμμα ἀντι συντρίμματος, ὀφθαλμὸν ἀντι ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντι ὀδόντος.» (Λευτ. ΚΑ'. 19—20).

Τὴ διάταξι αὐτὴ βλέπουμε νὰ ἐφαρμόζεται καὶ στὴ σχετικὴ ἱστορία τοῦ Δαυὶδ: «τὸν Οὐρίαν ἐπάταξας ἐν ρομφαίῃ καὶ τὴν γυναίκα αὐτοῦ ἔλαβες σεαυτῷ εἰς γυναίκα. Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ρομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου καὶ λήψομαι τὰς γυναίκας σου καὶ δώσω τῷ πλησίον σου.» (Β'. Βασιλ. ΙΒ'. 9—11).

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι ὅτι ὡς «ἐννοια» συμφωνεῖ τὸ «ἀρέσαι», ὅπως τὸ ἔχουν ὅλα τὰ ἐπίσημα κείμενα τῆς Π. Διαθήκης ποὺ ἀνέφερα στὸ 142^ο τεύχος. Τώρα, τὸ κῆρος ἐνός ἀπ' αὐτὰ ἀμφισβητεῖ ὁ κ. Ποριώτης. Συνηθισμένος νὰ ἐκφορᾶται πάντα μὲ πολλὰ λόγια, θεωρεῖ ἄνευ ἰσχύος τὴν ἐγκρισί (ὄχι «σύστασι» ποὺ σημαίνει ἄλλο) τῆς Π.Α. ποὺ ἐξέδωκε ἢ «Ζωή», ἐπειδὴ ἢ

ἔγκρισις αὐτὴ ἀποτελεῖται «ἀπὸ ἐφτά ἀράδων» (ὁ κ. Π. τίς μέτρησε καὶ υπογραμμίζει) τῆς Ἰ. Συνόδου.

Μὰ οἱ ἀποφάνσεις κρίνονται ἀπὸ τὸ ποιόν, ὄχι ἀπὸ τὸ ποσόν τῶν λόγων ποῦ διατυπώνονται καὶ οἱ «ἐφτά ἀράδες» τῆς Ἰ. Σ. ὅταν ἐξαρθῶνται ἀπὸ τὸ ρῆμα «ἐγκρίνω», ἔχουν τὴν ἴδια δύναμι πού θὰ εἶχαν καὶ ἐκατὸν ἐφτά! Εἶναι τόσο ἀπλὸ τὸ ζήτημα, ποῦ ἀπορῶ πῶς ὁ κ. Π. τὸ παίρνει ἔτσι καὶ πῶς ἀποκαλεῖ τὴν ἐκδοσὶ τῆς «Ζωῆς» «ἰδιωτικὴ», οὐ γὰρ πρόκειται γιὰ κανένα καταστατικὸ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς ἀδελφότητος, καὶ ὄχι γιὰ βιβλίον στερεότυπο, ποῦ βασίζεται «σὺν ἀρίστως τῶν ἐκδόσεων κατὰ τοὺς Ο'» καὶ προσρίζεται «διὰ πάντα εὐσεβῆ, μάλιστα δὲ τοὺς τὰ ἱερὰ γράμματα σπουδάζοντας», ἐλλείπει ἄλλου ἑλληνικοῦ κειμένου.

* *

Τὴ γνώμη μου γιὰ τὰ «ἡμερομηνία» καὶ τὸ «μαριώλο» δὲν τὴν εἶχα στείλει γιὰ δημοσίευσιν, μὰ ποῦ δὲν εἶχα πεποιθῆσι. Τὴν εἶχα ὡς ὑπερῶς ὁ γράμμα ποῦ ἔτυχε νὰ στείλω τότε στὸν κ. Ξενοπούλου, ἐπρόθετα δέ: «νὰ ἴδωμε τί θὰ εἰποῦν οἱ γλωσσολόγοι». Ἡ «Ν. Ἑστία» τὴν ἐδημοσίευσεν ὡς ἀπάντησιν στὸν κ. Χ. Χ. (Ἰωάννινα) ποῦ εἶχε ζητήσει τὸ δεύτερον, ποῦ θὰ παράγεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἀγνωστην σὲ μένα ἰταλικὴ λέξι ποῦ σημειώνει ὁ κ. Ποριώτης.

Ἡμέραι, 22. 2. 33 ΤΟΥΛΑ ΠΑΠΑΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Σ. τ. Ν. Ε. — Δημοσιεύομε αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν, γιατί εἶχαμε ὑποσχεθῆναι πρὸ καιροῦ στὴ δ. Παπαχρονοπούλου, ἂν τῆς ἀπαντοῦσε ὁ κ. Ποριώτης, νὰ δίναμε καὶ σ' αὐτὴν τὸ λόγο ἄλλῃ μὰ φροῦ. Ἀλλὰ ἡ συζήτηση ἐδῶ τελειώνει.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Ἀλληλογραφία

Σπάνια μοῦ τυχαίνει τώρα πιά νὰ διαβάω τὰ κύρια ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων: συμπτωματικὰ συνήθως γραμμένα, ἅμα δὲν πρόκειται νὰ ἐνισχύσουν σὲς πεποιθήσεις τοῦ τὸν πεπεισμένο ἀπὸ πρὶν ἀναγνώστη τους, δὲν ἔχουν πολλὰ νὰ προσφέρουν. Ἀλλὰ ὅταν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, στὴ θέση τοῦ κυρίου ἄρθρου μᾶς ἀπὸ τίς πρὸ συντηρητικῆς ἀπογευματινῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας, εἶδα ἕνα γράμμα μὲ τίτλο «ἡ νέα ἐπανάστασις», καὶ ὑπογραφή «Ἕλληνας νέος», ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔμεινα ἀσυγκίνητος: λίγες μέρες πρὶν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» εἶχα γράψει ἐδῶ κι' ἐγὼ γιὰ τὴν νέα ἐπανάστασιν, τὴν «πολὺ πρὸ ριζικῆ, πολὺ πρὸ βαθιὰ ἐπανάστασιν» τῆς ψυχῆς ἐναντίον τῆς ὕλης, καὶ τέτοιον περίπου εἶταν καὶ τὸ θέμα τοῦ ἀγνωστοῦ ἐπιστολογράφου: ἔλεγα πῶς νὰ, δὲν εἶμαι μόνος στὴν Ἑλλάδα νὰ μιλῶ γιὰ τὴν ἀνάγκη μᾶς ἐπαναστάσεως ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὸ μαρξισμό, μᾶς ἐπαναστάσεως ποῦ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν χριστιανικὴν κλίμακα τῶν ἀξιών, ἐκείνην ποῦ τὴν ὑποκαίπτει τόσα χρόνια τώρα τὸ ἀστικὸ

καθεστῶς. Ἀκόμα περισσότερο μὲ συγκινοῦσε τὸ γεγονός πῶς ὁ ἐπιστολογράφος εἶταν νέος: μ' ἐνίσχυε τοῦτο στὴν πεποίθησή μου πῶς ἐμεῖς οἱ νέοι προλαβαίνουμε ἀκόμη νὰ συνεφέρουμε τὸν κόσμο, — εἴτε τὸν προεπαναστατικὸ εἴτε τὸν μεταεπαναστατικὸ, — καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουμε πρὸς ἀληθινὰ καινούργιες ἢ ὀλίτελλοι ξεχασμένες κατευθύνσεις. Καὶ ἐδιάβασα τὸ ἄρθρον μὲ προσοχὴ. Λίγες μέρες ἀργότερα, ἡ ἴδια ἐφημερίδα ἐδημοσίευσεν σὲ θέσιν δευτέρου ἄρθρου, ἄλλην ἐπιστολήν, ἀπάντησιν καὶ συμπλήρωμα τῆς πρώτης, μὲ τίτλο «ἡ ἐπανάστασις τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας» καὶ ὑπογραφή «Ἕλληνας φοιτητής». Θὰ ἤθελα ἐδῶ νὰ ἐκθέσω, σὲ ὅσιν ἔκτασιν μοῦ ἐπιτρέπει ὁ χρόνος, τίς ἀντιδράσεις ποῦ ἐδοκίμασα διαβάζοντας αὐτὰ τὰ δύο γράμματα.

* *

Ὁ «Ἕλληνας νέος» διαπιστώνει πρῶτα-πρῶτα ὅτι «ἡ προηγουμένη γενεά, ἡ τουλάχιστον οἱ λεγόμενοι διανοούμενοι κύκλοι τῆς» εἶχαν «προσκολληθῆναι εἰς τὰς ἀριστεριστάς θεωρίας, τὰς ἐπιστημονικὰς, τὰς φιλολογικὰς, τὰς οικονομικὰς, τὰς πολιτικὰς». Ἐπειδὴ δὲν εἶμαι μαρξιστής, δὲν πιστεύω πῶς ὑπάρχουν στὴν ἐπιστήμην «ἀριστερές» καὶ «δεξιές» κατευθύνσεις: κατὰ τὰ ἄλλα, συμφωνῶ κι' ἐγὼ ὅτι ἡ γενεὰ τῶν πατέρων μας ἀνέδειξε, ἐν μέρει ἄθελά της καὶ ἐν μέρει θεληματικὰ, θεωρίας ποῦ εἶχαν γιὰ ἀμείωτη συνέπεια τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόψεων ἐκείνων ποῦ ἔφεραν σήμερον σὲ ἀδιέξοδον τὸ ἀστικὸ καθεστῶς. Ὁ ἐπιστολογράφος, συνεχίζοντας, ἱρροεῖ ὅτι ἡ «νέα ὀρθοδοξία» ἐπεκράτησε κυρίως στὴν Ἰταλία μὲ τὸν Μανσολίνι καὶ στὴ Γερμανία μὲ τὸν Χίτλερ: εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἡ ἐνίσχυσις ποῦ παρέσχε ὁ πρῶτος στὸ φουτουρισμό, καὶ ἡ ἀντίδρασις ποῦ συνήνησε ὁ δεύτερος ἀπὸ τὰ καθολικὰ κόμματα τῆς Γερμανίας, ὥστε οἱ δηλώσεις τοῦ «Ἕλληνας νέου» νὰ φαίνονται τουλάχιστον παράδοξες.

Ἀλλὰ οἱ διαφορῆς μου δὲ σταματοῦν ἐδῶ: γιὰ δείγμα τῆς μεταβολῆς ποῦ ἐπῆλθε τὰ τελευταῖα χρόνια στοὺς κόλπους τῆς ἐπιστήμης, ὁ ἐπιστολογράφος λέει ὅτι «ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου» ποῦ ἐδημιούργησε μὴ κίνησιν ποῦ ἔφτασε ὡς τὴν ἀρνήσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, «κατὰ κλίμακα ἤδη σὺντριμμα ἐπιστημονικόν, μὲ τὴν ἀνακρίθειάν της, ἀποδειχθεῖσαν ἀπὸ τὰς νεωτέρας ἐργασίας τοῦ Μέντελ καὶ τῶν ὀπαδῶν του». Δὲν νομίζω σωστὸ νὰ γράφονται τέτοιες ἀνακρίθειες ἀκόμη καὶ σὲ κύρια ἄρθρα ἐφημερίδων, ποῦ βέβαια ἔχουν πάντα γιὰ ἐλαφρυντικὸν τὸν ἕνα χαρακτηριστικὸν καιρικὸν καὶ πρόχειρον: ὁ δαρβινισμὸς δὲν ἀρνήθηκε τὴν ὑπάρξιν τοῦ Θεοῦ, οὔτε καὶ καμιά ἄλλη ἐπιστημονικὴ θεωρία. Ἀσχολήθηκε μὲ ζητήματα τέτοια φύσεως: ἂν μερικοὶ ἀθεοὶ νόμισαν ὅτι μπορούσαν νὰ στηριχθοῦν στὸ δαρβινισμόν γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τίς ἰδέες τους, αὐτῶν, τῶν Χαϊνελ καὶ τῶν Μπύγκερ ἢ πλὴν ἡ ἀποδείχθη, ἐνῶ ὁ δαρβινισμὸς, ἐξελισσόμενος ὅπως οἱ περισσότερες ἐπιστημονικῆς θεωρίας, ἐξακολουθεῖ διὰ τὰς σὲς παλιὰς τοῦ Λαμάρκ καὶ τίς καινούριες τοῦ Λ. Κενὰ νὰ δίνει μερικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐρημι-

ναία τῆς «παραγωγικῆς» θεωρίας ποῦ ὡς τὰ σήμερον μένει ἀτράνταχτη ἀτράνταχτη ὅσα καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις πολλῶν ἀπὸ τοὺς σοφοὺς ποῦ τὴν ὑποστηρίζουν. Ἐλῶς, ὁ Μέντελ, οἱ ἐργασίες τοῦ Μέντελ, ποῦ δημοσιεύθηκαν στὰ 1866, δὲν εἶναι αἰσθητὰ «νεώτερες» ἀπὸ τοῦ Ντάρβιν: ὅταν τις ἀνεκάλυψαν, ξανά γύρω στὰ 1900, χαμένες μέσα σὲ κάποιον ἐπαρχιακὸν γερμανικὸν περιοδικόν, θεωρήθηκε πῶς δύναν — ἂν καὶ ἀμφισβητήσαμε καθ' ἑαυτὸς — νὰ κῆρος σὲς θεωρίας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ντάρβιν.

Ἄλλο δείγμα, ὁ ἐπιστολογράφος ἀναφέρει τὴν θεωρίαν τοῦ Φρόϊντ: κι' ἐδῶ νομίζω ὅτι τὰ σφάλματά του εἶναι καὶ πραγματικὰ καὶ ἱστορικὰ: ἂν δὲ γελιέμαι, τὴ βάζει νὰ «ἀμφισβητῆται τὴν ὑπαρξίν ἠθικῆς» καὶ λέει ὅτι «δὲν λαμβάνεται πλέον σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἀπὸ κανένα ἐπιστήμονα». Μέσα στὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τοῦ τέλους τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἕναν κόσμον ποῦ πίστευε σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὴν ὕλη, καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀκόμη καὶ τίς πρὸ καθαρὰ ψυχικῆς ἀνωμαλίας σὰν ἀποτελέσματα ἀλλοιώσεων σωματικῶν, ἦρθε ὁ Φρόϊντ καὶ ἐκήρυξε μὲ ὑπερβολὴν καὶ μὲ ἀκρότητες τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀπὸ τὸν σωματικόν τὸ κίνημα του, μέσα στὸν ὕλισμόν ποῦ τὸν περιέβαλλε, εἶταν ἀληθινὰ ἐπαναστατικόν: γιὰ τοῦτο, χρειάστηκε εἰκοσι χρόνια ὄσπου, μπαίνοντας μέσα στὴ γενικὴ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ὕλισμου, ἡ ὁποία ἀρχίζε νὰ δυναμώνει γύρω στὰ 1910, νὰ μπορέσει νὰ κινήσῃ τὴν προσοχὴν ἑνὸς ἐκτετατοῦ ἐπιστημονικοῦ κύκλου. Καὶ ὁ κύκλος αὐτὸς εὐρύνεται συνεχῶς. Ἄν ὁ ἴδιος ὁ Φρόϊντ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του ἐβγαλαν ἀπὸ τίς θεωρίας τοῦ ἀντιθρησκευτικῆς συμπεράσματα, εἶναι γνωστὸ πῶς ἄλλοι ὀπαδοὶ του χρησιμοποίησαν τίς θεωρίας του γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἄλλοι, κληρικοὶ, χρησιμοποιοῦν τίς μεθόδους του γιὰ νὰ γνωρίσουν βαθύτερα τίς ψυχῆς τίς ὁποῖες τοὺς ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ ποδηγετοῦν καὶ νὰ σώζουν. Τὴν ἠθικὴν δὲν τὴν κλονίζει ὁ Φρόϊντ: τὴν ἐνισχύει γιατί τὴν κάνει πρὸ δίκαιη, πρὸ ἀνθρώπινη, καὶ τῆς δίνει τὴν πρὸ γερῆς τῆς βίαις, τὴν γνωριμίαν μὲ τὰ ἔγκατα τοῦ ψυχικοῦ κόσμου.

Δεύτερος ἐπιστολογράφος, ὁ «Ἕλληνας φοιτητής», ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχει πρὸ πρόσφατη τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὄχι μόνον δὲν ἀνασχευάζει τίποτε ἀπ' ὅσα διάβασεν στὸ πρῶτον γράμμα, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλες συζητήσιμες προτάσεις. Ὁ «Φοιτητής» νομίζει ὅτι ἡ νέα ἐπανάστασις θὰ ἐρθεῖ ἀνὰ συνεχῶς «τὴν μεγάλην ἰδεοκρατικὴν παράδοσιν, ἣτις εἶναι γέννημα καὶ θρόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος»: δὲν ξέρω ἂν ὁ «φοιτητής» αὐτὸς τίς γνώσεις του τίς συγκεντρώνει ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν βιβλίων του, ἀπὸ τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας, ἢ ἀπὸ τὰ ἄρθρα τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: θὰ εἶταν ἄμωσ καιρὸς νὰ συνειδητοποιηθεῖ μέσα στὴν ψυχὴ τῶν μορφωμένων νέων ἡ ἀντίληψις ὅτι ἂν χρειάζεται, ὅπως ἀλήθεια χρειάζεται, κάποια ἐπανάστασις, αὐτὴ θὰ πρέπει πρῶτα—πρῶ-

τα νὰ στραφῆ πρὸς τίς ρίζες τοῦ μεγάλου ἀστικοῦ κακοῦ, πρὸς τὴν ρίζαν τῆς ἀθρησκείας, τῆς νοσησαρχίας, τοῦ ὕλικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ, πρὸς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ὅπως εἶταν στὴν ἀρχαϊότητά καὶ ὅπως ξαναπρόβαλε μὲ τὴν Ἀναγέννησιν γιὰ νὰ φέρῃ μέσα σὲ τετρακόσια χρόνια τὸν κόσμο ἐκεῖ ποῦ τότε βλεποῦμε σήμερον καταντημένο. Ὁ «φοιτητής» νομίζει ὅτι τὰ «κίνητρα τῆς ἐπαναστάσεως» βρίσκονται στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα: δὲν ξέρει, ἂν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ξέρει, ὅτι ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ ἔγινε κι' ὅλας μὴ φορὰ στὴν Ἀναγέννησιν, ξανά γινε καὶ ξαναγίνεαι κάθε μέρα στὴ Νέα Ὑόρκη, στὴ Λόντρα, στὸ Παρίσι, στὴ Ρώμη, στὸ Βερολίνο, στὴ Μόσχα. Ἡ Ἑπανάστασις ποῦ χρειάζεται ξελίγησε κάποτε ἀπὸ ἕνα ταπεινὸ χωριὸν τῆς Ἰουδαίας μακρὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀπὸ τὴν ῥωμαικὴν σαπίαν τοῦ καιροῦ τῆς.

* *

Ἀναγνωρίζω ὅτι, ἀφοῦ ὁ ὄχλος, γιὰ νὰ παρασύρεται, εἴτε πρὸς τὸ καλὸν εἴτε πρὸς τὸ κακόν, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λέξεις κούφιας σὰν τὴν «ἐπιστήμη» καὶ σὰν τίς «νέες ἰδέες», εἶναι σκόπιμον νὰ τίς ἐκμεταλλεύονται καὶ οἱ δύο παρατάξεις ποῦ ἀντιμάχονται σήμερον γιὰ τὴν ἔξουσίαν: τόσο περισσότερο τὸ ἀναγνωρίζω, ποῦ ὁ ἴδιος, καντεῦνον τώρα δέκα χρόνια, τὸ ὑπέδειξα καὶ τὸ ὑπεστήριξα. Ἡ ἐπιστήμη, οὐδέτερον ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς, μπορεῖ νὰ δώσει ἐπιχειρήματα σὲ ἀσοδήποτε ἀντίθετες θεωρίας: εἶναι πολὺ φυσικόν, καὶ οἱ ἀστοὶ διανοούμενοι, τώρα ποῦ ἀναγκάζονται ἀπὸ τὰ πράγματα, μπροστὰ στοὺς κινδύνους ποῦ διατρέχει ἡ τάξι τους, νὰ ξυπνήσουν, εἶναι φυσικόν νὰ θελήσουν νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ τὰ ὄπλα τῆς «ἐπιστήμης» καὶ τῶν «νέων ἰδεῶν»: ἡ χρησιμοποίησις ὁμοῦ αὐτῆ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεαι ὑστερα ἀπὸ γερὴ θεμελίωσιν ἐπάνω στὰ δεδομένα.

Ὅσο γιὰ τὴν «νέα ἐπανάστασις» αὐτὴ, ἂν μπορέσει νὰ γίνεαι, πάντως μ' ἕναν τρόπο ἢ μ' ἕναν ἄλλο, μὲ τὸ νόμον ἢ μὲ τὴν βίαν, θὰ στραφῆ ἐναντίον τῶν πνευματικῶν ἀξιών οἱ ὁποῖες ἐδημιούργησαν τὸ ἀστικὸ καθεστῶς, καὶ θὰ τίς ἀποβάλλει. Ἕνας κόσμος γερασμένος, ἀτροφικὸς, ὁ ἀντιχριστιανικὸς κόσμος τῆς Ἀναγεννήσεως, ἔδωκε ὑστερα ἀπὸ πτώσεις διαδοχικῆς, τελευταῖον τοῦ καρποῦ, τὸν ἱστορικὸν ὕλισμόν. Ὅπως ξέρομε νὰ συμβαίνει πάντα μέσα στὴν πορεία τῆς ἱστορίας, ἡ τάξι ποῦ εἶχε στὰ χεῖρα τῆς, τὰ ἐξωτερικὰ μέσα τῆς σκέψεως, τὴν ἀνεσθία καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἐξέθρεψε τὰ πνευματικὰ ὄπλα τῆς καταστροφῆς τῆς. Γιὰ ἐκείνους ποῦ δὲ δέχονται νὰ συμμαχῶσιν μὲ τὴν σκέψιν αὐτὴν καὶ τίς καταστρεπτικῆς τῆς συνέπειες, ὁ ἀντίπαλος μένει πάντα ὁ ἴδιος: οἱ ἀστικῆς ἀξίες. Αὐτὲς ἐδημιούργησαν τὸ μηχανικὸν πολιτισμόν, κι' ὁ μηχανικὸς πολιτισμὸς ὀδήγησε στὸ μαρξισμόν. Τώρα οἱ ἀστοὶ ζητοῦν νὰ ἀκρωθῆ ἡ ἱστορία τεσσάρων αἰώνων καὶ νὰ ξαναρχίσουν τὸ παιγνίδι ἀπὸ τὴν ἀρχήν: μὰ καὶ νὰ τοὺς ἔδινε ἡ ἱστορία αὐτὸ τὸ δικαίωμα, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶταν πάλι τὸ ἴδιον: ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ξανα-

φτιάναμε ἐξέει ποὺ βρισκόμαστε τώρα. Ἔτσι τὸ δῶλημα μένει καὶ θὰ μένει πάντα: ἡ Ἀναγέννηση καὶ ἡλυστικός κομμουνισμός, ἡ Χριστιανισμός καὶ χριστιανικός κομμουνισμός. Τὸ ἀσυνεπὲς πνεῦμα ἐδούλεξε τὸ πρῶτον τὴν φτιάνα σὲς τελευταίες του συνέσεις, ἂν βλέπει πὸς ὁ δρόμος ποὺ πῆρε τοῦ εἶταν ἀσύνφορος, τόσο τὸ χειρότερον. Λιζὲς του, καὶ μόνο διζέες του, καὶ ζέες θὰ πληρώσει.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Πρῶται ἐπιτελέσεις ἔργων Πετρίδη καὶ Ποηγρίδη. — Ἑλληνίδες καλλιτέχνιδες τοῦ τραγουδιοῦ. — Ἑλληνίδες σολίστ τοῦ πιάνου. — Ἡ νέα συμφωνική ὀρχήστρα. — Αἱ συμφωνιαὶ συναυλίαι.

Στὸν προηγούμενον μουσικὸ ἀπολογισμὸν ποὺ ἔγραψα στὴν «*Νέα Ἑστία*», μίλησα ἐκτενῶς γιὰ τὸν Πέτρο Πετρίδη μὲ τὴν ὀρχήστρα τῆς ἐκτελέσεως τῆς «*Ἑλληνικῆς Σούιτας*» του. Σήμερα μοῦ δίνεται ἡ ὀρχήστρα νὰ μιλήσω γιὰ τὸν Γεώργιο Ποηγρίδη, τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς τρεῖς ξενητεμένους ὡς τώρα στὴν ἑστία «*Ἑλληνικῆς Σούιτας*» του. Σήμερα μοῦ δίνεται ἡ ὀρχήστρα νὰ μιλήσω γιὰ τὸν Γεώργιο Ποηγρίδη, τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς τρεῖς ξενητεμένους ὡς τώρα στὴν ἑστία «*Ἑλληνικῆς Σούιτας*» του. Σήμερα μοῦ δίνεται ἡ ὀρχήστρα νὰ μιλήσω γιὰ τὸν Γεώργιο Ποηγρίδη, τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς τρεῖς ξενητεμένους ὡς τώρα στὴν ἑστία «*Ἑλληνικῆς Σούιτας*» του.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης, στὴ συναυλία τῆς Χαρωδίας του, μᾶς παρουσίασε μιά τελευταία σύνθεσι τοῦ Ποηγρίδη, «*Τρία Βυζαντινά μέλη*», γιὰ σοπράνο σόλο, τρίφωνη γυναικεῖα χορωδία καὶ ὀρχήστρα. Ἐίναι προφανές ὅτι ὁ Ποηγρίδης εἶναι ἕνας Βυζαντινολόγος. Κι' αὐτὸ δὲν μᾶς ἐκπλήττει, ἀφοῦ κατέγεται ἀπὸ τὴν Πόλι, κι' ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια ἡ ψυχὴ του ζυμώθηκε μὲ τὴ γνήσια Βυζαντινὴ παράδοσι ὅπως αὐτὴ διατηρεῖται μόνο στὸ Φανάρι, στοὺς Πατριαρχεικούς χορούς ποὺ διευθύνονται ἀκόμα ἀπὸ τὸν Ἀρχοντὰ Μέγα Προτογράφην Ἰακώβον τὸν Ναυπλιώτην. Ἐίναι ἀξιοσημεῖο καὶ πολὺ ἐνδεικτικὸ γιὰ τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ Ἑλληνόσινθετου ὅτι στὰ τρία Βυζαντινά μέλη του ὁ Ποηγρίδης δὲν μεταχειρίζεται κανένα ἀπὸ τὰ γνωστὰ Βυζαντινὰ θέματα. Δημιουργεῖ ὁ ἴδιος τὶς μελωδίες του, καὶ τὶς περιβάλλει μὲ μιά γνήσιος Βυζαντινὴ ἀρμολογία ποὺ κατορθώνει νὰ δημιουργῇ μὲ ἀπλά καὶ σαφὰ μελετημένα μουσικὰ μέσα. Ἡ ἑναρμόνισις καὶ ἐνορχήστρωσις τῶν ἄγνων αὐτῶν μελωδιῶν τοῦ Ποηγρίδη εἶναι λιτὴ καὶ διάφανη. Ὁ Ἑλλήν συνθέτης φαίνεται πὸς στὰ μακρὰ χρόνια τῆς διαμονῆς του στὴν ἑστία, γνώρισε ὅλους τοὺς δρόμους τῶν νέων μουσικῶν τεχνουργιῶν — ἀρσενικούς καὶ ὀρθόδοξους. Γι' αὐτὸ διάλεξε τὸν ἀπλοῦστερον καὶ τὸ φωτεινότερον δρόμον τῆς τέχνης, ποὺ εἶναι πάντα ὁ καιαλληλότερος γιὰ ἕναν Ἑλληνα συνθέτη, ὅταν αὐτὸς ξέρει νὰ ζητήσῃ

τὶς ἐμπνεύσεις του μέσα στὰ πλούσια μεταλλεῖα τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων.

Στὴν ἐκτέλεσι τῆς συνθέσεως αὐτῆς τοῦ Ποηγρίδη ἀπὸ τὴν Χαρωδία καὶ τὴν ὀρχήστρα, ὁ κ. Οἰκονομίδης προτοστάτησε μὲ ξεχωριστὴ ἀταργὴ καὶ φροντίδα. Ἰδιαίτερος χειροκροτήθηκε ἡ Ἀνίς Μαύτα ἀπὸ σόλο «*Ἰδε ὁ Ἄριστος τοῦ Θεοῦ*» μὲ τὶς ἄγνες δοξαριές τῆς φωνῆς τῆς ποὺ διέγραψαν φωτερές καμπύλες στὸ ἀρμονικὸ Βυζαντινὸ φόντο χωρὶς κανένα χιμακτῆρον κοινότοπον βοκαλιζ.

Ἡ «*Συμφωνία*» τοῦ Πετρίδη, τὸ δεύτερον ἔργο του ποὺ παρουσίασε φέτος ἡ ὀρχήστρα τῶν Συμφωνικῶν Συναυλιῶν μὲ τὴν διεύθυνσι τοῦ Μητροπούλου, στηρίζεται βέβαιον μορφολογικῶς πάντα ἐπάνω στὸ καθιερωμένον κλισικὸ δίσταγμα τοῦ εἴδους, οὐσιωδῶς ὅμως εἶναι μιά ἐξόχως νεοτεριστικὴ δημιουργία, στὴν ὁποῖαν ὁ συνθέτης δείχνει τάσεις νὰ καταργήσῃ τὶς καθαρὰ χαραγμένες μουσικὰς ἐκδοχὰς, καὶ ν' ἀποκρυσταλλώσῃ μέσα σὲ δικὸ του συμφωνικὸ πλαίσιον προγραμματικὰς ἐντυπώσεις καὶ ἰδέες. Ὁ Πετρίδης σ' αὐτὸ τὸ ἔργο του ἀκολουθεῖ γενικὰ τοὺς Λωρικούς τρόπους. Γι' αὐτὸ εἶναι ὁ ἀρμονικὸς τῆς ἔχουν μιά γήνησι, μὲ τραχὺτητα χαρακτηριστικὴ, ποὺ συνταυρίζεται στὴν ἑστία Ἑλληνικὴ ἑστία τοῦ ἔργου. Στὴν πρώτη ἀκρόασι, ἡ «*Συμφωνία*» τοῦ Πετρίδη ξενίζει κάπως τὸν ἀκροατὴ ποὺ δὲν εἶναι μυημένος στὰ μυστήρια τῆς πολυτονικότητος καὶ τῆς ἀτονικότητος ποὺ τραβοῦν ἀκάθεκτα, ὅπως ὅλες αἱ καινοτοπίες, τὸν κάθε ἀξιο τοῦ ὀνόματός του συγχρονισμένον συνθέτη.

Ὁ Πετρίδης εἶναι μιά ἐξόχως ἰδιότυπη μουσικὴ φυσιογνωμία. Γερμάτος ὄρμος, δυναμικότητες ἀπότομες, ἀλλὰ καὶ ζυγισμένος καὶ ὀρθολογισμένος, θάλαγα, στὴν γάθε του ἐκδήλωσι. Μισεῖ καὶ ἀποφεύγει τὰ μάταια διακοσμητικὰ στοιχεῖα, ποὺ μοροῦν νὰ παραβλάψουν τὴν καθαρὴν οὐσίαν τῆς μουσικῆς του. Ὑπογραμμίζει ἔντονα τὴν προσωπικότητά του, χωρὶς ὅμως νὰ προκαλῇ κανένα. Οἱ ρυθμοὶ του εἶναι σαφῶς καθορισμένοι. Τὰ θέματα του πρωτότυπα καὶ ἀνόθευτα. Ἐἶναι φανερά ἀντιρομαντικὸς. Φθάνει πολλές φορὲς στὰ σύνορα τῆς εἰρωνείας, καὶ τὸ μουσικὸ πνεῦμα του εἶναι κοφτερὸ σὰν ἀκόνι. Μιά τάσις ὑπερβολικῆς χρήσεως τῶν χαλκίνων πνευστῶν καὶ τῶν χροιστῶν ὀργάνων τῆς ὀρχήστρας του, μοῦ φάνηκε πὸς βαρύνει κάπως τὰ δύο τελευταῖα μέρη τῆς Συμφωνίας του, ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὁποίας, μὲ τὴν ἐμπνευσμένην διεύθυνσι τοῦ Μητροπούλου, — ποὺ γίνεται πάντα τὸ alter ego τοῦ συνθέτου τὸν ὁποῖον ἐρμηνεύει — μοροῖ νὰ πῆ κανεὶς πὸς ὑπερακόντισε πράγματι ὅλες τὶς ἀξιώσεις τοῦ συνθέτου.

Σ' ἕνα ἄλλο ρεσιτάλ μεταγενέστερον τοῦ Πετρίδη ἀκούσαμε μιά σειρά πολὺ ἐνδιαφέρουσες Ἑλληνικὰς μελωδίας του τραγουδισμένες ἀπὸ τὴν κ. Κλειὴν Καραντινοῦ μὲ συνοδείαν τοῦ ἰδίου συνθέτου στὸ πιάνο. Ὁ κύκλος αὐτὸς τῶν μελωδιῶν προκίλεσε στὴν ἑστία εὐμενέστατες κριτικὰς στὰ 1926, ὅταν τὶς παρουσίασε, γιὰ πρῶ-

τὴν φορὰ, στὸ Γαλλικὸ κοινό, ἡ φημισμένη καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ κ. Jane Bathori. Τὸ πρόγραμμα ποὺ μᾶς ἔδωσε ἔδω ὁ Πετρίδης παρουσίαζε στὴν ἀρχὴ ἑξὶ δημοτικὰ τραγουδία πολὺ ἀριστοτεχνικὰ ἐναρμολογημένα: *Μὰ τί τὸ θέλ' ἡ μάνα μου...* — *Κλαίετε, μάτια 'μ, κλαίετε* — *Νανούρισμα* — *Ὁ Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου* — *Λαζαριστικὸς* — *Ἄν πεθάνω*, ἔπειτα τέσσαρα πρωτότυπα τραγουδία τοῦ συνθέτου γνωστὰ σὲς Ἀθήνας ἀπὸ προηγούμενες ἐκτελέσεις, τὸ *Νανούρισμα*, τὴν *Ἀχιλῆα* ἐπάνω σὲ στίχους τοῦ Βαλαωρίτη, τὸ *Τραγοῦδι τοῦ Τρωητοῦ* (δημοτικὸ) καὶ *Τρεῖς ἀδερφὲς* ἐπάνω σὲ στίχους τοῦ Γρυπάρη. Ἀκολουθοῦσαν Ὁ *Τάφος*, ἡ *Νερόδα* (στὴν Παλαμᾶ) καὶ ἡ *Λήθη* (στὴν Μαβίλη). Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ προγράμματος ἦταν ἕνας κύκλος πέντε τραγουδιῶν τοῦ Ἀλμπρουχτ Πουφφου, ὁ *Θάθος Ἀγάπης*, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα — δραματικώτατες σελίδες γερμάτες ἀθροιστικῶς καὶ βαθειὰ συγκίνησι, γιὰ τὶς ὁποίας ἔχουν ἐκφρασθεῖ μὲ ἀνεκφυλάκτο ἐνθουσιασμὸ οἱ σημαίνοντες Γάλλοι κριτικοί.

Τὸ ἠραιότερον ρεσιτάλ τραγουδιοῦ τῆς ἐφετεινῆς μουσικῆς περιόδου, ποὺ θὰ παραμείνῃ ἀληθινῶς ἀκούσιον σ' ὅσους τὸ ἀκούσαν, ἦταν ὁ κύκλος τῆς *Ὁραίας Μυλωνοῦς* τοῦ Σοῦμπερτ τὸν ὁποῖον τραγοῦδησε ὀλοκληρῶν ἡ Ἀνίς Λούλα Μαύτα στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, συνοδευομένη σὲ πιάνο ἀσπυγκριτὰ ἀπὸ τὸν Μητροπούλου. Τὸ ρεσιτάλ αὐτὸ ἦταν μιά ἀληθινὴ ἱεροτελεστία τοῦ Γερμανικοῦ Heil, ὅπως τὸ ἀποκρυστάλλωσε καὶ τὸ ἀποθανάτισε ὁ Σοῦμπερτ. Καὶ οἱ δύο ἐρμηνευταί, βαθειὰ μυημένοι σὲ μουσικώτατον αὐτὸ εἶδος, μᾶς ἔδωσαν τὴν ὀλοκληρῶσι τῶν εἰκοσι αὐτῶν τραγουδιῶν, ποὺ ἀποτελοῦν σελίδες μοναδικὰς καὶ ἀφθαστες μέσα σ' ὅλη τὴ μουσικὴ φιλολογογία. Ἡ Ἀνίς Μαύτα εἶναι πλέον μιά φθασμένη καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ πῆρε τὸ μουσικὸ χρῆμα στὴ Βιέννη ὕστερον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σύντονη καὶ φωτισμένη μελέτη. Στὸ ἀβίαστο καὶ φυσικὸ τραγοῦδι τῆς, ποὺ ῥεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια δημοσπονηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Σοῦμπερτ, ζωντανεύουν τὰ εἰκοσι χαριτωμένα μουσικὰ εἰδύλλια τοῦ κύκλου τῆς «*Schöne Müllerin*» μέσα σ' ἀνθισμένο πλαίσιον τους, μὲ τὴν ἀφθαστην ἀγνότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ τὴ διαφάνεια τῆς ἐκφράσεως.

Ἡ Ἀνίς Μαύτα τραγοῦδησε Γερμανικὰ ὀλοκληρῶν τὸν κύκλον μὲ μιά τέλεια dictio, ποὺ μᾶζι μὲ τὴν ὑπερβολικώτατη μουσικὴ ἐκφρασι καὶ ἔδινε σὲ κάθε τραγοῦδι, ὀλοκληρῶν ἑναλλάξ τὴν εἰδυλλιακὴν χάρι, τὴν δρασι, τὸν αἰσθηματισμὸν, τὴν δραματικὴν συγκίνησι, τὴν ἐλεγευστικὴν θλάσι. Ἡ λυρικώτατη φωνὴ τῆς, ὀμοιογενῆς στὴν ἐντέλεια, εἶναι ἄξια νὰ συγκλονίσῃ τὸν ἀκροατὴ μὲ δυνατὰ δραματικὰ ἔσπασματα ὅπως στὴν *Ἀνταρμονία* (Unge-lult) καὶ στὸ *Κακὸ Χρῶμα* (Die böse Farbe). Στὰ δύο αὐτὰ ὑποδειγματικὰ σὲ εἶδος τους τραγοῦδια, ἡ Ἑλληνικὴ καλλιτέχνις φάνηκε πραγματικῶς ἀντά-

ξια τῶν πλέον φημισμένων Heidersängerinnen τῆς Γερμανίας.

Μιά ἄλλη Ἑλληνικὴ καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ ἔδωσε ἡδὴ ὑπέροχον δείγματα τοῦ ταλέντου τῆς στὴ λυρικὴ σκηνή, εἶναι ἡ κ. Μιρέιγ Φλέρη. Ἄν καὶ δὲν εὐτύχησε νὰ πῆ ἀκόμη σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα μουσικὰ κέντρα τῆς Ἑθνοπίας, ῥᾶς δείχνει ἀπὸ τώρα μὲ πληροῦτητα ἐκφράσεως καὶ μιά μουσικὴ ὀριμότητα γιὰ τὴν ὁποῖαν ὁ καθηγητὴς τῆς κ. Κίμων Τριανταφύλλου δέκται μοροῖ νὰ εἶναι περὶφορος. Ἡ Μιρέιγ Φλέρη πῆρε πέρην τὸ πρῶτον βραβεῖον τραγουδιοῦ καὶ μελοδραματός ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Ὁδεῖον. Θριαμβεῖται κυριολεκτικῶς στὴ Λοῦζα τοῦ Σαρπεντιέ, ἐπιδειξασα ἐξίσου μεγάλα σκηνικὰ ὅσο καὶ φωνητικὰ χιμακτῆματα. Ἐἶναι γεννημένη γιὰ τὸ λυρικὸ θέατρο, καὶ ἡ φωνὴ τῆς, ἀπέραντης ἐκτάσεως καὶ δυναμικότητος, ἔχει ἕνα χρῶμα ἰδεώδους περιπαθείας. Τραγοῦδησε τελευταῖα μὲ τὴν νέα συμφωνικὴ ὀρχήστρα στὸ «*Κεντρικὸν*» τὶς ἄριες τῆς *Λοῦζας*, τῆς Μικαέλας ἀπὸ τὴν *Κάρμεν*, τῆς Ὁρηλίας ἀπὸ τὸν *Ἀμλέτο*, τοῦ *Ambroise Thomas*, τραγοῦδια τοῦ *Henri Duparc* μ' ἕναν τρόπο ποὺ τῆς δίνει ὅλα τὰ δικαιώματα νὰ διεκδικήσῃ τὴν πρώτη θέσι τῆς λυρικῆς σκηνῆς στὸ Ἑθνικὸν μας Μελοδραμα — ἂν ποτὲ φθάσῃ τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἰδοῦμε πραγματοποιημένο τὸ μουσικὸ αὐτὸ ὄνειρό μας.

Τέσσερις Ἑλληνίδες σολίστ τοῦ πιάνου ἔλαβαν μέρος σὲς συναυλίες τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν. Ἡ Ἀνίς Τζίνα Μπαζιόουε, πολὺ γνωστὴ σὲς Ἀθήνας ἀπὸ προηγούμενες ἐπιτυχίες τῆς, σὲς ὁποίας πρόσθεσε ἀκόμη μιά λαμπρὴ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐκτέλεσι τοῦ *Δ' Κονσέρτου* τοῦ Σαίν-Σάνς. Ἡ Ἀνίς Μαρίκα Παπαϊωάννου, γερμάτη χάρη, κομμωπρέπεια καὶ ποιητικὸ ἀναπτέρωμα, ἔπαιξε τὸ *B' Κονσέρτο* τοῦ Σοπέν. Ἡ Ἀνίς Αἴλα Λαλαούνη ἔπαιξε τὸ *Κονσέρτο* σὲ σὶ μπεριὸλ τοῦ Τσαϊκόβσκι μὲ τὴν ἔμφυτη μουσικότητα ποὺ τὴ διακρίνει. Καὶ ἡ Ἀνίς Πηγελοῦνη Παγκασιῆ, νεαρῶτατη ἀκόμη, ἀριστεῖον ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Ἑθνικοῦ Ὁδείου, ἔπαιξε τὸ *Κονσέρτο* εἰς μὴ μπεριὸλ τοῦ Λιστ μὲ τὴν καταπληκτικὴν ἐπίδειξι μουσικῶν καὶ τεχνικῶν χιμακτῆτων. Ἄν οἱ ἐκτελέσεις τῶν Ἑλληνίδων αὐτῶν πιανίστ δὲν μᾶς ἀποζημιώσαν ἐπαρκῶς γιὰ τὴ φρεσινὴ στέρησι μας ἀπὸ τὶς ἐκτελέσεις τῶν παγκοσμίου φήμης καλλιτεχνῶν τοῦ πιάνου, ὅπως ὁ Σνάμπελ, ὁ Μπραῦλόφκι, ὁ Μπαχάουε, ποὺ εἴχαμε ἀκούσει πέρην, μᾶς ἔδωσαν πάντως μιά μεγάλη ἰκανοποίησι γιὰ τὶς μουσικὰς μονάδες ποὺ ἡ Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὕστερον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐντατικὴ καὶ εὐσυνείδητη ἐργασία τῶν Ἑλληνικῶν μας Ὁδείου.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Μητροπούλος θριαμβεῖται ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας στὴ Ρώμη, στὴ Βενετία, στὸ Παρίσι. Ὁ Ἑλλήν Ἀρχιμουσικὸς πῆρε πλέον τὸ μεγάλο χρῶμα καὶ ἀναδείχθηκε μιά διεθνῆς καλλιτεχνικὴ προσωπικότης. Στὸ προ-

φτάναμε ἐκεῖ πού βρισκόμαστε τώρα. Ἔτσι τὸ δίλημμα μένει καὶ θὰ μένει πάντα: ἢ Ἀναγέννηση καὶ ὀλισθηρὸς κομμουνισμὸς, ἢ Χριστιανισμὸς καὶ χριστιανικὸς κοινωνισμὸς. Τὸ ἀπικερδὸ πνεῦμα ἐδιέλαξε τὸ πρῶτο· τώρα πού φτάνει στίς τελευταῖες του συνθέσεις, ἂν βλέπει πὸς ὁ δρόμος πού πήρε τοῦ εἶταν ἀσύμφορος, τότε τὸ χειρότερο. Διζές του, καὶ μόνο δικές του, καζίες θὰ πληρώσει.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Πρῶται ἐκτελέσεις ἔργων Πετρίδη καὶ Πονηρίδη. — Ἑλληνίδες καλλιτέχνιδες τοῦ τραγουδιοῦ. — Ἑλληνίδες σολίστ τοῦ πιάνου. — Ἡ νέα συμφωνική ὀρχήστρα. — Αἱ συμφωνικαὶ συναυλίαι.

Στὸν προηγούμενο μουσικὸ ἀπολογισμὸ πού ἔγραψα στὴν «*Νέα Ἔστis*», μίλησα ἐκτενῶς γιὰ τὸν Πέτρο Πετρίδη μὲ τὴν ἐνδεικτικὴν ἐκτέλεσιν τῆς «*Ἑλληνικῆς Σούιτας*» του. Σήμερα μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσω γιὰ τὸν Γεώργιο Πονηρίδη, τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς τρεῖς ξενητεμένους ὡς τώρα στὸ Παρίσι Ἑλληνες συνθέτες, πού ἀπαρτίζουν μιὰ πολὺ συμπαθῆ στὴν Εὐρώπῃ μουσικὴ τριάδα: Λεβίδη — Πονηρίδη — Πετρίδη. Στὴν παγκόσμια οἰκονομικὴ κρίσι χρωστοῦμε τὸ ὅτι τοὺς εἶδαμε καὶ τοὺς γνωρίσαμε ἀπὸ κοντὰ στὰς Ἀθήνας, καὶ μπορέσαμε ν' ἀκούσωμε μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἔργο τους, πού μᾶς παρουσίασε μὲ πολὺ ἀξιέπαινη στοργή ἡ διεύθυνσις τῶν Συμφωνικῶν Συναυλιῶν τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης, στὴ συναυλία τῆς Χορωδίας του, μᾶς παρουσίασε μιὰ τελευταία σύνθεσι τοῦ Πονηρίδη, «*Τρία Βυζαντινὰ μέλη*», γιὰ σοπράνο σόλο, τρίφωνη γυναικεία χορωδία καὶ ὀρχήστρα. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Πονηρίδης εἶναι ἓνας Βυζαντινὸς ὀρχηστρῶν. Κι' αὐτὸ δὲν μᾶς ἐκπλήττει, ἀφοῦ κατ'ἐξοχίαν ἀπὸ τὴν Πόλιν, κι' ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια ἡ ψυχὴ του ζυμώθηκε μὲ τὴ γνήσια Βυζαντινὴ παράδοσι ὅπως αὐτὴ διατηρεῖται μόνο στὸ Φανάρι, στίς Πατριαρχικὰς χορὰς πού διευθύνονται ἀκόμα ἀπὸ τὸν Ἀρχοντὰ Μέγα Πρωτοψάλτην Ἰακώβον τὸν Ναυπλιώτην. Εἶναι ἀξιοσημεῖο καὶ πολὺ ἐνδεικτικὸ γιὰ τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ Ἑλληνος συνθέτου ὅτι στὰ τρία Βυζαντινὰ μέλη του ὁ Πονηρίδης δὲν μεταχειρίζεται κανένα ἀπὸ τὰ γνωστὰ Βυζαντινὰ θέματα. Δημοσοφειὶς ὁ ἴδιος τις μελωδίες του, καὶ τις περιστάλλει μὲ μιὰ γνησίως Βυζαντινὴ ἀτμοσφαῖρα πού κατορθώνει νὰ δημιουργῆ μὲ ἀπλᾶ καὶ σοφὰ μελετημένα μουσικὰ μέσα. Ἡ ἑναρμόνισις καὶ ἐνορχήστρωσις τῶν ἀγνῶν αὐτῶν μελωδιῶν τοῦ Πονηρίδη εἶναι λιτὴ καὶ διάφανη. Ὁ Ἑλλήν συνθέτης φαίνεται πὸς στὰ μακρὰ χρόνια τῆς διαμονῆς του στὸ Παρίσι, γνώρισε ὅλους τοὺς δρόμους τῶν νέων μουσικῶν τεχνουργιῶν — αἰρετικῶν καὶ ὀρθόδοξων. Γι' αὐτὸ διάλεξε τὸν ἀπλοῦστερο καὶ τὸ φωτεινότερο δρόμο τῆς τέχνης, πού εἶναι πάντα ὁ καταλληλότερος γιὰ ἓναν Ἑλληνα συνθέτη, ὅταν αὐτὸς ξέρει νὰ ζητήσῃ

τις ἐμπνεύσεις του μέσα στὰ πλούσια μεταλλεῖα τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων.

Στὴν ἐκτέλεσι τῆς συνθέσεως αὐτῆς τοῦ Πονηρίδη ἀπὸ τὴ Χορωδία καὶ τὴν ὀρχήστρα, ὁ κ. Οἰκονομίδης πρωτοστάτησε μὲ ξεχωριστὴ στοργὴ καὶ φροντίδα. Ἰδιαιτέρως χειρακροτήθηκε ἡ Ἀνὶς Μαύτα στὸ σόλο «*Ἴδε ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ*» μὲ τις ἀγνές δοξαριές τῆς φωνῆς τῆς πού διέγραψαν φωτερὲς καμπύλες στὸ ἁρμονικὸ Βυζαντινὸ φόντο χωρὶς κανένα χαρακτηριστικὸν νότοπων βοκαλίζ.

Ἡ «*Συμφωνία*» τοῦ Πετρίδη, τὸ δεύτερο ἔργο του πού παρουσίασε φέτος ἡ ὀρχήστρα τῶν Συμφωνικῶν Συναυλιῶν μὲ τὴν διεύθυνσι τοῦ Μητροπούλου, στηρίζεται βέβαια μορφολογικῶς πάντα ἐπάνω στὸ καθιερωμένον κλασικὸ διάγραμμα τοῦ εἶδους, αὐσιωδῶς ὅμως εἶναι μιὰ ἐξόχως νεωτερικὴ δημιουργία, στὴν ὑπόνοιαν ὅ συνθέτης δείχνει τάσεις νὰ καταργήσῃ τις καθαρὰ χαραγμένους μουσικὰς ἐκδοχές, καὶ ν' ἀποκρυσταλλώσῃ μέσα σὲ δικὸ του συμφωνικὸ πλαίσιο προγραμματικὰς ἐντυπώσεις καὶ ἰδέες. Ὁ Πετρίδης σ' αὐτὸ τὸ ἔργο του ἀκολουθεῖ γενικὰ τοὺς Δωρικὰς τρόπους. Γι' αὐτὸ ἴσως οἱ ἁρμονίες του ἔχουν μιὰ γύμνια, μιὰ τραχύτητα χαρακτηριστικὴ, πού συνταιριάζει στὴν ὅλη Ἑλληνικὴ ὑψὶ τοῦ ἔργου. Στὴν πρώτη ἀκρόασι, ἡ «*Συμφωνία*» τοῦ Πετρίδη ξενίζει κάπως τὸν ἀκροατὴ πού δὲν εἶναι μυημένος στὰ μυστήρια τῆς πολυτονικότητος καὶ τῆς ἀτονικότητος πού τραβοῦν ἀκάθεκτα, ὅπως ὅλες οἱ καινοτροπίες, τὸν κάθε ἄξιο τοῦ ὀνόματός του συγχρονισμένον συνθέτη.

Ὁ Πετρίδης εἶναι μιὰ ἐξόχως ἰδιότυπη μουσικὴ φυσιογνωμία. Γεμάτος ὁρμῆς, δυναμικότητες ἀπότομες, ἀλλὰ καὶ ζυγισμένος καὶ ὀρθολογισμένος, ἡ ἀλληγορία, στὴν κάθε του ἐκδήλωσι. Μισεῖ καὶ ἀποφεύγει τὰ μάταια διακοσμικὰ στοιχεῖα, πού μποροῦν νὰ παραβλάψουν τὴν καθαρὰ οὐσίαν τῆς μουσικῆς του. Ὑπογραμμίζει ἔντονα τὴν προσωπικότητά του, χωρὶς ὅμως νὰ προκαλῆ κανένα. Οἱ ρυθμοὶ του εἶναι σαφῶς καθορισμένοι. Τὰ θέματά του πρωτότυπα καὶ ἀνόθευτα. Εἶναι φανερὰ ἀντιρωμαντικὸς. Φθάνει πολλές φορὲς στὰ σύνορα τῆς εἰρωνείας, καὶ τὸ μουσικὸ πνεῦμα του εἶναι κοίτερον σὰν ἀκόνι. Μιὰ τάσις υπερβολικῆς χόρσεως τῶν χαλκίνων πνευστῶν καὶ τῶν χρουστῶν ὀργάνων τῆς ὀρχήστρας του, μοῦ φάνηκε πὸς βαρύνει κάπως τὰ δύο τελευταῖα μέρη τῆς Συμφωνίας του, ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὁποίας, μὲ τὴν ἐμπνευσμένην διεύθυνσι τοῦ Μητροπούλου, — πού γίνεται πάντα τὸ *alter ego* τοῦ συνθέτου τὸν ὅποιον ἐρμηνεύει — μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὸς υπερακόντισε πράγματι ὅλες τις ἀξιώσεις τοῦ συνθέτου.

Σ' ἓνα ἄλλο ρεσιτάλ μεταγενέστερο τοῦ Πετρίδη ἀκούσαμε μιὰ σειρά πολὺ ἐνδιαφέρουσες Ἑλληνικὰς μελωδίες του τραγουδιζόμενες ἀπὸ τὴν κ. Κλειῶν Καραντινοῦ μὲ συνοδεία τοῦ ἰδίου συνθέτου στὸ πιάνο. Ὁ κύκλος αὐτὸς τῶν μελωδιῶν προκάλεσε στὸ Παρίσι εὐμενέστετες κριτικὰς στὰ 1925, ὅταν τις παρουσίασε, γιὰ πρῶ-

τη φορὰ, στὸ Γαλλικὸ κοινὸ, ἡ φημισμένη καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ κ. Jane Bathori. Τὸ πρόγραμμα πού μᾶς ἔδωσε ἔδω ὁ Πετρίδης παρουσίαζε στὴν ἀρχὴ ἕξι δημοτικὰ τραγούδια πολὺ ἀριστοτεχνικὰ ἑναρμονισμένα: *Μὰ τί τὸ θέλ' ἡ μάνα σου...* — *Κλάψετε, μάτια μ', κλάψετε* — *Ναυόρρισμα* — *Ὁ Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου* — *Δεσκαφιακάτικος* — *Ἄν πεθάνω*, ἔπειτα τέσσαρα πρωτότυπα τραγούδια τοῦ συγθέτου γνωστὰ στὰς Ἀθήνας ἀπὸ προηγούμενες ἐκτελέσεις, τὸ *Ναυόρρισμα*, τὴν *Ἀχιλλίδα* ἐπάνω σὲ στίχους τοῦ Βαλαωρίτη, τὸ *Τραγούδι τοῦ Τρυγητοῦ* (δημοτικὸ) καὶ *Τρεῖς ἀδερφές* ἐπάνω σὲ στίχους τοῦ Γρουπάρη. Ἀκολουθοῦσαν Ὁ *Τάφος*, ἡ *Νεράϊδα* (στίχοι Παλαμᾶ) καὶ ἡ *Ἀθήνη* (στίχοι Μαβίλη). Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ προγράμματος ἦταν ἓνας κύκλος πάντε τραγουδιῶν τοῦ Λάμπρου Πορφύρα, ὁ *Θρόλος Ἀγάπης*, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτου — δραματικώτατες σελίδες γεμάτες ἀδσορητισμὸ καὶ βαθειὰ συγκίνησι, γιὰ τις ὁποῖες ἔχουν ἐκφρασθεῖ μὲ ἀνεπιφύλακτο ἐνθουσιασμὸ οἱ σημαίνοντες Γάλλοι κριτικοί.

Τὸ ὀραμιότερο ρεσιτάλ τραγουδιοῦ τῆς ἐρετικῆς μουσικῆς περιόδου, πού θὰ παραμείνῃ ἀλησμόνητο σ' ὅσους τὸ ἀκουσαν, ἦταν ὁ κύκλος τῆς *Ὁραίας Μυλωνοῦς* τοῦ Σοῦμπερτ τὸν ὅποιον τραγούδησε ὀλόκληρον ἡ Ἀνὶς Λούλα Μαύτα στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, συνοδευομένη στὸ πιάνο ἀσύγκριτα ἀπὸ τὸν Μητροπούλου. Τὸ ρεσιτάλ αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀληθινὴ ἱεροτελεστία τοῦ Γερμανικοῦ ἱερῆ, ὅπως τὸ ἀποκρυστάλλωσε καὶ τὸ ἀποθανάτισε ὁ Σοῦμπερτ. Καὶ οἱ δύο ἐρμηνευταί, βαθειὰ μυημένοι στὸ μουσικώτατο αὐτὸ εἶδος, μᾶς ἔδωσαν τὴν ὀλοκλήρωσι τῶν εἰκοσι αὐτῶν τραγουδιῶν, πού ἀποτελοῦν σελίδες μοναδικὰς καὶ ἀφθαστες μέσα σ' ὅλη τὴ μουσικὴ φιλοσοφία. Ἡ Ἀνὶς Μαύτα εἶναι πλέον μιὰ φθασμένη καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ, πού πήρε τὸ μουσικὸ χρίσμα στὴ Βιέννη ὕστερα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σύντονη καὶ φωτισμένη μελέτη. Στὸ ἀβίαστο καὶ φυσικὸ τραγούδι τῆς, πού ρέει ἀπὸ τὴν ἴδια ὀρροσπηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Σοῦμπερτ, ζωντανεύουν τὰ εἰκοσι χωρτομένα μουσικὰ εἰδύλλια τοῦ κύκλου τῆς «*Schöne Müllerin*» μέσα σ' ἀνθισμένον πλαίσίό τους, μὲ τὴν ἀφθαστὴν ἀγνότητα τοῦ αἰσθητήματος καὶ τὴ διαφάνεια τῆς ἐκφράσεως.

Ἡ Ἀνὶς Μαύτα τραγούδησε Γερμανικὰ ὀλόκληρον τὸν κύκλον μὲ μιὰ τέλεια διέταξι, πού μᾶς μὲ τὴν ὑπερβλητικώτατη μουσικὴ ἔκφρασι πού ἔδινε στὸ κάθε τραγούδι, ὀλοκλήρωνε ἐναλλάξ τὴν εἰδυλλιακὴν χάρι, τὴν δρασιὰ, τὸν αἰσθηματισμὸ, τὴν δραματικὴν συγκίνησι, τὴν ἐλεγειακὴν θλίψι. Ἡ λυρικώτατη φωνὴ τῆς, ὀμοιογενὴς στὴν ἐντέλεια, εἶναι ἀξία νὰ συγκληνίξῃ τὸν ἀκροατὴ μὲ δυνατὰ δραματικὰ ἐσπάρματα, ὅπως στὴν *Ἀντομονησίαν* (*Unge lullie*) καὶ στὸ *Κακὸ Χρῶμα* (*Die böse Farbe*). Στὰ δύο αὐτὰ ὑποδειγματικὰ στὸ εἶδος τους τραγούδια, ἡ Ἑλληνὶς καλλιτέχνις φάνηκε πραγματικῶς ἀντά-

ξια τῶν πλέον φημισμένων *Hedersängerinnen* τῆς Γερμανίας.

Μιὰ ἄλλη Ἑλληνὶς καλλιτέχνις τοῦ τραγουδιοῦ, πού ἔδωσε ἦδη ὑπέροχα δείγματα τοῦ ταλάντου τῆς στὴ λυρικὴ σκηνή, εἶναι ἡ κ. Μιρέγγ Φλέρη. Ἄν καὶ δὲν εὐτύχησε νὰ κᾶν ἀκόμη σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, μᾶς δείχνει ἀπὸ τώρα μιὰ πληρότητα ἐκφράσεως καὶ μιὰ μουσικὴ ὀριμότητα γιὰ τὴν ὅποιαν ὁ καθηγητὴς τῆς κ. Κίμων Τριανταφύλλου δίκαια μπορεῖ νὰ εἰπαι περήφανος. Ἡ Μιρέγγ Φλέρη πήρε πέρους τὸ πρῶτο βραβεῖο τραγουδιοῦ καὶ Μελοδραματός ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Ὁδεῖο. Θριάμβευσε κυριολεκτικῶς στὴ *Λουίζα* τοῦ Σαρπαντιέ, ἐπιδειξάσα ἐξίσου μεγάλα σκηνικὰ ὅσο καὶ φωνητικὰ χαρίσματα. Εἶναι γεννημένη γιὰ τὸ λυρικὸ θέατρο, καὶ ἡ φωνὴ τῆς, ἀπέραντης ἐκτάσεως καὶ δυναμικότητος, ἔχει ἓνα χρῶμα ἰδεώδους περιπαθείας. Τραγούδησε τελευταῖα μὲ τὴ νέα συμφωνικὴ ὀρχήστρα στὸ «*Κεντρικὸ*» τῆς ἁριε τῆς *Λουίζας*, τῆς Μικαέλας ἀπὸ τὴν *Κόρμεν*, τῆς Ὀφελίας ἀπὸ τὸν *Ἀμλέτο*, τοῦ *Ambroise Thomas*, τραγούδια τοῦ *Henri Duparc* μ' ἓναν τρόπο πού τῆς δίνει ὅλα τὰ δικαιώματα νὰ διεκδικήσῃ τὴν πρώτη θέσι τῆς λυρικῆς σοπράνο στὸ Ἑθνικὸ μας Μελοδραμα — ἂν ποτὲ φθάσῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἰδοῦμε πραγματοποιημένον τὸ μουσικὸ αὐτὸ ὄνειρό μας.

Τέσσαρις Ἑλληνίδες σολίστ τοῦ πιάνου ἔλαβαν μέρος στίς συναυλίες τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν. Ἡ Ἀνὶς Ἰρίνα Μπαχάουερ, πολὺ γνωστὴ στὰς Ἀθήνας ἀπὸ προηγούμενες ἐπιτυχίες τῆς, στίς ὁποῖες πρόσθεσε ἀκόμη μιὰ λαμπρὴ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐκτέλεσι τοῦ *Δ' Κονσέρτου* τοῦ Σάιν-Σάνς. Ἡ Ἀνὶς Μαρίκα Παπαϊωάννου, γεμάτη χάρι, κομφοπέπειτα καὶ ποιητικὸ ἀναπτέρωμα, ἔπαιξε τὸ *B'* Κονσέρτο τοῦ Σοπέν. Ἡ Ἀνὶς Αἰλα Λαλαούνη ἔπαιξε τὸ Κονσέρτο σὲ σὶ μπεριὸλ τοῦ Τσαϊκόβσκι μὲ τὴν ἔμφυτη μουσικότητα πού τὴ διακρίνει. Καὶ ἡ Ἀνὶς Πηνελόπη Ραγκαβῆ, νεαρῶτάτη ἀκόμη, ἀριστεῖον ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Ἑθνικοῦ Ὁδείου, ἔπαιξε τὸ Κονσέρτο εἰς μὶ μπεριὸλ τοῦ Λίστ μὲ τὴν καταπληκτικὴν ἐπίδειξι μουσικῶν καὶ τεχνικῶν χαρισμάτων. Ἄν οἱ ἐκτελέσεις τῶν Ἑλληνίδων αὐτῶν πανίστι δὲν μᾶς ἀποζημιώσαν ἐπιτυχῶς γιὰ τὴ φρεσινὴ στέρησι μας ἀπὸ τις ἐκτελέσεις τῶν παγκοσμίου φήμης καλλιτεχνῶν τοῦ πιάνου, ὅπως ὁ Σνάμπελ, ὁ Μπραῖ-λόφκι, ὁ Μπαχάουερ, πού εἴχαμε ἀκούσει πέρους, μᾶς ἔδωσαν πάντως μιὰ μεγάλῃ ἱκανοποίησι γιὰ τις μουσικὰς μονάδας πού ἡ Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὕστερα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐντατικὴ καὶ εὐσυνείδητη ἐργασία τῶν Ἑλληνικῶν μας Ὁδίων.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Μητροπούλος θριμβέει ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας στὴ Ρώμη, στὴ Βενετία, στὸ Παρίσι. Ὁ Ἑλλήν ὀρχημουσικὸς πήρε πλέον τὸ μεγάλον χρίσμα καὶ ἀναδείχθηκε μιὰ διεθνὴς καλλιτεχνικὴ προσωπικότης. Στὸ προ-

σεχὲς φυλλάδιο τῆς «Νέας Ἑστίας» θάξω λάβει τίς κριτικὰς καὶ δημοσιεύονται στὸν κλίθε σαθρὸ τῆς μουσικῆς του περιοδείας καὶ θὰ τίς μεταφράσω.

Ἡ νέα συμφωνικὴ ὀρχήστρα τοῦ Πανελληνίου Μουσικοῦ Σχολογίου σημειώνει μιὰ νέα καλλιτεχνικὴ πρόοδο στὸν τύπο μας. Ἰδρύθηκε μὲ τὸν σκοπὸ νὰ δώσῃ ἔργα στὸς ἀνέργους Ἑλληνας μουσικοὺς. Ἡ ἐκλογὴ ὁμῶς τοῦ διευθυντοῦ τῆς κ. Ἀναγνώστου Εὐαγγελάτου, ἐνὸς σοβαροῦ καὶ καθ' ὅλα εὐσυνείδητου καλλιτέχνου ποὺ διακρίθηκε στὴ Γερμανία καὶ ὡς Ἀρχιμουσικός καὶ ὡς συνθέτης, τὴν ἀνυψώνει σ' ἕνα ἀνώτερο καλλιτεχνικὸ ἔδαφος. Γι' αὐτὸ μᾶς κάνει νάχομε καὶ μεγαλειότερες ἀπαιτήσεις καὶ ἀξιώσεις. Πάντως, οἱ πρῶτες συναυλίες ποὺ μᾶς ἔδωσαν ὡς τώρα ὁ κ. Εὐαγγελάτος δὲν μισροῦσαν ἀκόμη νὰ παρουσιάζουν τὴν ἀπαρτίτητὴ ἡχητικὴ συνοχὴ καὶ τὴν ὁμοιογένεια μιᾶς ὀρχήστρας ποὺ ἔχει ἀρμοσιώσει τὰ τόσα ἀνόμοια στοιχεῖα ποὺ τὴν ἀποτελοῦν. Ἀπὸ τίς καλλίτερες ἐτελέσεις τοῦ κ. Εὐαγγελάτου σημειώνω τίς Συμφωνίες τοῦ Μπραμέ, τοῦ Μότσαρτ, καὶ τίς Ἑλληνικὰς συνθέσεις τοῦ Βάρβογλη, τοῦ Λαυράγκα καὶ τοῦ Καλδμοῖρη.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ ἐκθεσις τῶν κ. κ. Α. Κοντοπούλου καὶ Α. Κεραμίδας.

Ἀπὸ νέου ζωγράφοι, ὁ κ. Α. Κοντόπουλος καὶ ὁ κ. Α. Κεραμίδας, ἐνεφάνισαν τὰ πρῶτα δείγματα τῆς τέχνης τους σὲ κοινὴ ἐκθεσι. Καὶ ἡ ἐντύποις ποὺ προκαλεῖ ἀμέσως ἢ ἐπίδειξις καὶ τῶν δύο εἶναι ἀγαθὴ.

Ὁ κ. Κοντόπουλος ἐκφράζεται κυρίως μὲ τὰ γυμνά. Τὸ μέσον αὐτὸ γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ζωγραφικῆς εἶναι ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. Προδύποθεται καλὸς σπουδὲς καὶ δυνατὸ προσωπικὸ αἰσθημα, ὡστε νὰ μπορέσῃ κανεὶς μ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενο, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ πλάτη τῆς γῆς, νὰ μὴν ἐπαναλάβῃ παλιὰ τραγούδια, ἀλλὰ νὰ εἰπῇ κάτι δικό του. Ὁ κ. Κοντόπουλος ἔκαμε ἀσφαλῶς περίφημες σπουδὲς—τὰ σχέδια ποὺ ἐκθέτει εἶναι καμωμένα μ' εὐχέρεια καὶ μαεστρία—καὶ ἀπὸ τὴν προσπάθειά του νὰ σπάσῃ τὰ καλοῦπια τῆς ἀκαδημαϊκῆς παραδόσεως μὲ τὴν ὁποία εἶναι ἀρθωνότερα γαλουχημένος καὶ νὰ δώσῃ δικὰς του ἐκφράσεις, ἐπιτρέπεται νὰ μαντεύσῃ κανεὶς μιὰ προσωπικὴ διάθεσι. Ὁ κ. Κοντόπουλος προσπαθεῖ νὰ συλλιξάσῃ τὰ γυμνά του. Τὸ ἐπιδιώκει μὲ τὴν αἴξῃ τῶν διαστάσεων τοῦ σώματος ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω, καὶ κυρίως τῶν ποδιῶν. Ἄλλ' αὐτὸ ἀνταποκρίνεται περισσότερο σὲ μιὰ σκέψι, ἴσως στὸ νὰ τονισθῇ ἡ ζωικὴ λειτουργία τοῦ φύλου, παρὰ σ' ἕνα ελλικρινὲς ζωγραφικὸ αἰσθημα, καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἐπιδιώξις του μένει στὸ στάδιο τῆς δοκιμῆς, ἀπὸ τὸ ὅποιο εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ μπορέσῃ νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ πληρωθῇ μ' ἕνα αἰσθητὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ αἴξις αὐτῆ τῶν διαστάσεων τοῦ κίττω μέρους, ὁ-

πως δίδεται στὸ γυμνὸ τοῦ κ. Κοντοπούλου προκαλεῖ μιὰ αἰσθησι δυσαρμονίας, κομματιάζει τὸ ταμπλό, καὶ δὲν τοῦ ἀπομένει ἔτσι γιὰ τὴν ἐνάτητά του παρὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ κῆμα τῆς γραμμῆς. Γυμνά μὲ ἐξωγομημένα τὰ ἄκρα ἔχει δώσει ὁ Πिकासσό, ἀλλ' αὐτὸ βρίσκεται σὲ ἀρμονία μὲ τὸν γενικὸ σχηματισμὸ καὶ μ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, ὡστε τὸ ἔργο ἔχει γενικὸ πριμιτιβιστικὸ χαρακτήρη, σ' ὅλη τὴ φόρμα του.

Ἄν ἐπιμένουμε στὶς παρατηρήσεις γι' αὐτὴ τὴν ἀποτυχημένη δοκιμὴ, ποὺ ἐξηγεῖται μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ τῆς ζωγραφικῆς τόσο ταραγμένη, εἶναι γιὰ τὸ κ. Κοντόπουλος ἐμπνέει τίς καλλίτερες ἐλπίδες. Ἐχει ζωηρὸ τὸ πλαστικὸ αἰσθημα τῆς φόρμας, τὸ χρῶμα του εἶναι φρέσκο καὶ ἀρμονικόν, ἔχει στὸ γυμνὸ ἀξιοπαρατήρητη εὐχέρεια, ἡ σάρκα του πολὺ συχνὰ ζωντανεῖται, συλλαμβάνει καταστάσεις καὶ ἐκφράσεις τοῦ γυμνοῦ, πράγματα ποὺ προδίδουν ὄχι μόνον τεχνικὰς ἰκανότητες ἀλλὰ καὶ βαθύτερη μέθη, τὴν πηγὴ ποὺ ἀρθεύει τὰ ταλέντα καὶ δημιουργεῖ ἀπὸ τὴ μελέτη ἔργα τέχνης. Ἀπὸ τὰ ὀλόκληρα γυμνά ποὺ ὑπόκεινται στὶς παρατηρήσεις ποὺ ἐσημειώσαμε, τὸ καλλίτερον εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κάθεται. Ἄλλ' ἀπὸ ὅλα αὐτὰ προτιμοῦμε τὸ 6 μὲ τὴν ἑλαφρὴ κλίσι τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ στήθος μὲ τὴν κάπως ἀρθρονή σάρκα. Τὴν προσοχὴ προσελκύει ἰδιαιτέρα καὶ τὸ 11 «Τρεῖς ἄνθρωποι». Εἶναι τρεῖς μορφὲς χαρακτηρισμέναις.

Πρέπει ν' ἀναμένουμε τὴν ὀριμότητα τοῦ κ. Κοντοπούλου, ποὺ μὲ τὴ σταθερώτερη ἐξέλιξι τῶν πραγματικῶν του δυνάμεων καὶ τὴν ἀναθεώρησι τῶν δοκιμῶν ποὺ εἶναι ξένες πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, μπορεῖ νὰ δώσῃ ἔργα ἄξια ζωγράφου μὲ προσωπικὴ θέσι μέσα στὸ σύγχρονο καλλιτεχνικὸ κόσμον.

Ὁ κ. Κεραμίδας εἶναι τοπειογράφος. Ἡ προσπάθειά του εἶναι ὄχι νὰ δώσῃ ἐκεῖνο ποὺ βλέπει, ἀλλὰ ν' ἀναδημιουργήσῃ, πέρνοντας ἀπὸ τ' ἀντικείμενά του τὰ χρήσιμα γραφικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ δώσῃ καθαρὴ ζωγραφικὴ. Τὰ ἔργα του δὲν ἔχουν τίτλους. Εἶναι τὰ ὄραματα τοῦ ζωγράφου. Ἄλλὰ στὸν τρόπο ποὺ βλέπει εἶναι αἰσθητὸ τὸ πρῶτον ὀρισμένον ἀτελιὲ ἀπὸ τὸ ὅποιο προῆλθε. Τοῦ ἀτελιὲ τοῦ κ. Παρθένου. Αὐτὸ εἶναι αἰσθητότερον στὸ ὑπ' ἀριθμ. 36 μὲ τὸ τερπνὸ χρῶμα ποὺ κυριαρχεῖ καὶ τίς πλατεῖες κηλίδες τοῦ προσίνου ποὺ ἀποδίδουν τὴ βλάστησι. Τὸ ελλικρινέστερον ἀπὸ τὰ τοπεῖα του εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθμ. 42, ὅπου ὁ νεαρότατος ζωγράφος φαίνεται ἀπολυτρωμένος ἀπὸ τίς σχολικὰς ἐπιδράσεις του. Ἐδῶ τὸ ὄραμα μὲ τὴν ἰδιαιτέρη μωγία τοῦ φωτός, ποὺ φαίνεται νὰ ὑφίσταται ὁ ζωγράφος, εἶναι πειρὰ καθαρὸ καὶ ἀνθύπαρκτον. Τὸ χρῶμα του εἶναι ἐντονώτερον καὶ τὸ δένδρον ποὺ κατέχει ὅλον τὸν πίνακα ἐκαυλῶνεται στὸν καταγισμὸ τοῦ φωτός. Ἄλλ' ὁπάρχουν καὶ ἄλλα τοπεῖα, ποὺ φανερόντων τίς καθαρὰς προσωπικὰς ἀνησυχίας τοῦ ζωγράφου. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἐλπίδα ὅτι κ. Κεραμίδας ἢ μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ σ' ἕνα δρόμον δικό του.

Ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Ν. Ξένου

Ὁ κ. Ξένος εἶναι ἐπίσης νεώτατος. Στὴν ἐκθεσί του στὴν αἴθουσα τοῦ Δημοτικοῦ θεάτρου παρουσίασε ἀρθρονώτατες μελέτες ὑπαίθρου. Δίνει ἐκεῖνο ποὺ βλέπει. Ἀπόψεις, παλιὰ γραφικὰ κομμάτια τῶν Ἀθηναίων, κίττια ἱστορικὰ ποὺ παρέχουν ὅμοια ζωγραφικὰ στοιχεῖα, τοπεῖα ὀρισμένα, παραστάσεις τῆς γῆς ἀπὸ τὴν πόλι ἀγροτικῆς ζωῆς, τόπους ἀρχαιολογικοὺς. Εἶναι μιὰ ἐργασία στὴν ὁποία ἡ ζωγραφικὴ ὑπηρετεῖ κι' ἕναν ἄλλο σκοπὸν. Τὴ δημιουργία δοκουμεντων γιὰ τὴν τοπειογραφικὴ μορφή τῆς πόλεως τῶν ἡμερῶν μας. Ἐτσι βέβαια ἡ ζωγραφικὴ δὲν ὑπάρχει μόνον γιὰ τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὸ μάτι τοῦ καλλιτέχνου δὲν μπορεῖ ν' ἀπαλλάξῃ τὸ ὄραμα τοῦ ἀπὸ τὸ περιττὸ καὶ τὸ τυχαῖο ποὺ ὑπάρχει σ' ἐκεῖνο ποὺ ἐκτίθεται μπροστά του. Ἄλλὰ εἶναι κι' αὐτὰ μιὰ ζωγραφικὴ καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι στὸ περίφημον ταμπλό τοῦ Κορῶ «Ἡ καθεδρικὴ τῆς Σάρτρ» ὑπάρχει στὸ πρῶτον πλάνον ἕνας ἄμορφος ὄγκος χῶματος ποὺ προῆλθε ἀπὸ μιὰ ἐκσκαφὴ καὶ μαρτυρεῖ ἀπλῶς ἕνα τεχνικὸ ἔργο τοῦ τοπεῖου τῶν ἡμερῶν ποὺ ἐξωγράφησε ὁ καλλιτέχνης.

Ὁ κ. Ξένος μᾶς δίνει πολλὴν ἀττικὴν ἀτμόσφαιρα στὶς διάφορες ὄρες της. Μὲ ἀρθρονὸν χρῶμα ποὺ χρησιμοποιεῖται σ' ὅλους τοὺς τόνους του, μὲ ἐλευθερίαν πινελιάς, συλλαμβάνει μαγικὰς δύσεις, ὄρες συννεφιάς, τὰ ἀπειρὰ ἐπισόδια τοῦ ἀττικοῦ πεύκου στὸ φῶς, τὴ γνώριμη κρυστάλλινη διαύγεια τοῦ αἰθέρος. Εἶναι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ὁ καλλίτερος στὸ εἶδος τῆς τέχνης ποὺ ἀκολουθήσει.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Τὰ «Film documentaires».

Ὅσοι δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν κινηματογράφον ὡς τέχνη, μποροῦν νὰ βροῦν σ' αὐτὸν κάτι ἄλλο, ποὺ νὰ συμφωνῇ ἀπόλυτα μὲ τίς πρακτικὰς καὶ συγχρονισμέναις ἀντιλήψεις τους: τὴ μορφωτικὴ του ἀποστολή. Στὴν Ἑλλάδα, ὁ κινηματογράφος μένει ἀκόμη ἀπλῶς μιὰ ψυχαγωγία. Ἐξω, στὶς χῶρες ποὺ ἔχουν ἕναν ὀριμώτερον πολιτισμὸν, ὁ κινηματογράφος εἶναι σήμερον τὸ πρακτικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον σχολεῖον. Εἶναι τὸ ζωντανὸ μάθημα. Εἶναι τὸ ἀπλούστερον καὶ γονιμώτερον μέσον διδασκαλίας. Ὅ,τι δὲ μποροῦν νὰ μᾶς τὸ ἐντυπώσουν ὄρες ὀλόκληρες περιγραφῆς, μᾶς τὸ δίνει μὲ λίγες εἰκόνας ὁ κινηματογράφος. Μιὰ ταινία μερικῶν ἐκατοντάδων μέτρων μᾶς κάνει νὰ ταξιδέψουμε σὲ τόπους ποὺ δὲ θὰ τοὺς βλέπαμε ποτέ. Σήμερον ὅλοι ξαίρομε λίγα-πολὺ τὸ Παρίσι, τὸ Βερολίνο, τὴ Βιέννη, τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Ἀσία, ἀπὸ τίς ζωντανὰς εἰκόνας τους ποὺ εἶδαμε στὴν ὀθόνη. Ὁ κινηματογράφος μᾶς ἔκανε πολυτάξιους. Ὁ κόσμος δὲ μᾶς εἶναι ἀγνωστος, ὅπως πρὶν. Οὕτε ἀπέραντος. Ἐχει μικρύνει. Καὶ μαζί μ' αὐτὸν, μικρύναν οἱ ἀποστάσεις, συντομύθηκαν τὰ χρονικὰ διαστήματα. Ὅ,τι γίνεται σήμερον στὸ Λονδίνο, τὸ βλέπουμε μετὰ

τρεῖς μέρες ἔδῳ. Τὰ «ἐπίκαιρα» εἶναι πραγματικὰ ἐπίκαιρα καὶ ὁ κινηματογράφος γίνεται σιγὰ-σιγὰ μιὰ ζωντανὴ ἔφημερίδα. Ἡ μορφωτικὴ ἢ διδακτικὴ του δύναμις εἶναι τεράστια. Στὰ σχολεῖα, ὅπου ἕνας δάσκαλος ἔπρεπε ὡς τώρα ν' ἀφιερῶνῃ μέρους ὀλόκληρας πολλὰς φορὰς γιὰ νὰ διδάξῃ στὰ παιδιὰ τὴ ζωολογία, τὴ γεωγραφία, τὴ βοτανικὴ, μιὰ μορφωτικὴ ταινία μπορεῖ νὰ κάνει τώρα τὸ ἴδιο πρῶγμα καὶ πολὺ ἀποτελεσματικώτερον σὲ ἐλάχιστες ὄρες. Ὅ,τι βλέπει κανένας τὸ ἐντυπώνεται γλιτες φορὰς περισσότερον καὶ γρηγορώτερον ἀπὸ ὅ,τι τοῦ περιγράφουν. Καὶ ὁ κινηματογράφος μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε. Τὴ χροιάζεται ἡ μεγάλη περιγραφὴ τοῦ δασκάλου γιὰ τὸν ἐλέφαντα ἢ τὸ λιοντάρι, ὅταν ὁ μαθητὴς δὴ ὀλοζώντανον τὸ θηρίον αὐτὸ στὴν ὀθόνη; Τὸ ἴδιο γιὰ τίς Πυραμίδας, γιὰ τοὺς καταρράχτες τοῦ Νιαγάρα, γιὰ τὸ σιμόν στὴ Σαχάρα, γιὰ τὴ Ζούγκλα τῆς Ἀφρικῆς, γιὰ τίς ἀεθρομαχίας, γιὰ τίς ἀλπειβάσιες, γιὰ τὴ μεγάλη γυμνάσια ἐνὸς στρατοῦ, γιὰ μιὰν Ὀλυμπιάδα, γιὰ μιὰ συνέντευξη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, γιὰ τὴν καθέλκυση ἐνὸς ὑπερωκεανείου, γιὰ τίς ἐξερευνήσεις τῶν Πόλων, γιὰ ὅλα τὰ μακρινὰ καὶ ἀπρόσιτα θέματα, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὰ παρακολουθήσῃ ἀπὸ κοντὰ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν κινεῖται.

Ἐξω, στὴν Βῆροπη καὶ τὴν Ἀμερικὴν, ὁ κινηματογράφος ἔχει ἀντικαταστήσει κίολας τὸ δάσκαλον στὰ σχολεῖα, τίνει νὰ ἀντικαταστήσῃ καὶ τὴν ἔφημερίδα γιὰ τὸ κοινόν. Οἱ μορφωτικὰς ταινίες, τὰ films documentaires, εἶναι ἀπὸ τίς μεγαλειότερας κατακτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Ἐδῶ ἐλάχιστες ἔχομε δεῖ ἀπὸ αὐτὰς Μιὰ ποὺ μᾶς ἔδειχνε πῶς γίνεται ἡ ξυλεῖα στὴ Ρουμανία, μιὰ—πρὶν ἀπὸ χρόνια—γιὰ τὴ φυσιοκρατικὴ ζωὴ στὴ Γερμανία, καὶ μερικὰς γιὰ τὴν ἀγνωστὴ καὶ μυστηριώδη ζωὴ τῆς Ζούγκλας. Ἡ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία τῶν τελευταίων—«Ραγκό», «Κογκορίλλα», «Μικεῖ ἢ Ἀφρικῆ», «Γρέιντες Χόρν»—δείχνει πόσο διπλῶ τὸ κοινόν γιὰ μορφωτικὰς ταινίες. Σήμερον, ἡ μισὴ Ἀθῆνα τουλάχιστον ξαίρει τί εἶναι ἡ Ζούγκλα. Ἐχει ζήσει μέσα σ' αὐτὴν, γνώρισεν τὸ μυστήριον καὶ τὴν ἀγωνία της, ἔμαθε τὰ μυστικά της. Ὅσοι εἶδαν τὴν «Ἀτλαντίδα» μὲ τίς μεγαλειώδεις σκηνὰς τῆς Σαχάρας, κατορθώσαν νὰ καταλάβουν—ὅπως δὲ θὰ μπορούσαν νὰ τὸ καταλάβουν ποτὲ ἄλλοιως—τί τραγωδία καὶ τί φρικὴ ὑπάρχει στὴν ἔρημο. Ταινίες ἀνόητες καὶ ἡλίθιες ὡς σενάρια, ὅπως τὸ «Γρέιντες Χόρν» ἢ ἡ «Γουαμπα» στὸ Λευκόν Ὄρος» σῶζονται καὶ γίνονται περίφημες μόνον ἀπὸ τὸ μορφωτικόν, τὸ «documentaire» μέρος τους. Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ ξεγᾶσῃ τὰ θηρία καὶ τὴ γοργὴ τῶν ἀγρίων στὴν πρώτη ἢ τὴ χιονοθύελλα στὴ δευτέρη. Μιὰ ἄλλη, μικρὴ αὐτὴ, μορφωτικὴ ταινία γιὰ τὸ κυνήγι τῆς φάλαινας στὸν Ἀρκτικόν, μὲ μὲν ἀλησμόνητη. Καὶ εἶναι ἀληθινὰ ἐγκληματικὴ παράλειψη τῶν κινηματογραφικῶν μας ἐπιχειρηματιῶν, ποὺ δὲ μᾶς γνώρισαν ταινίες ἀν τοῦ ναυάρχου Byrd γιὰ τὸ Νότιον Πόλον ἢ τοῦ Σαμουήλοβιτς γιὰ τὸ Βόρειον. Ἄν τὸ ἑλληνικόν κράτος ἦταν λιγώτερον στενοκέφαλον

και άνόητο, δὲ ὅ' ἀπαγόρευε τὴν προβολὴ τῶν σοφιστικῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἰδιότητος, ποὺ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, ὅπως ἡ ταινία «Στὸν εἰρηνικὸ δὸν» ἢ ἡ «Γῆ» τοῦ Ντοβστούνκο—ἐνὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς μας—εἶναι ὄχι μόνον θαυμασιὰ ἔργα τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ καλλίτερα film documentaires ποὺ ἔχουν γυριστῆ τα τελευταῖα χρόνια.

Ἄλλωστε, κάθε ταινία—καὶ ἡ πῶς ἡλίθια—εἶναι ἓνα δοκουμεντό, γιατί πάντα μᾶς δείχνει κάτι ποὺ πρὶν δὲν μᾶς ἦταν γνωστό. Ὁ κινηματογράφος ἔχει γίνει, χωρίς νὰ τὸ καταλάβουμε, ὁ μεγάλος δάσκαλός μας. Ἀφῆνω κατὰ μέρος τὰ «ἐπίκαιρα», ποὺ εἶναι καὶ αὐτὰ σπάνια καὶ πάντα καθυστερημένα στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ κάθε ταινία ἔχει τὸ μορφωτικὸ μέρος της. Κάθε μέσο ποὺ μᾶς μετακινεῖ, μᾶς μορφώνει, μᾶς διδάσκει. Καὶ τίποτε δὲ μᾶς μετακινεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸν κινηματογράφο. Εἶναι τὸ πρόχειρο τηλεσκόπιο, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ βλέπουμε ὅλο τὸν κόσμον γύρω μας. Μᾶς πηγαίνει παντοῦ, καὶ μπορεί, μέσα σὲ μιὰν ὥρα, νὰ μᾶς ταξιδέψῃ ἀπὸ τὴ Σαγκάη ὡς τὸ Ἀζροτῆριον, ἀπὸ τὴ Λισαβόνα ὡς τὴ Μόσχα, ἀπὸ τὴ Στοκχόλμη ὡς τὴ Γῆ τοῦ Πυρός. Δὲν τὸν ἐμποδίζει καμμιὰ ἀπόσταση, δὲν τὸν φράζει κανένα χρονικὸ ὄριο. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη κατάκτηση τοῦ ἀνθρώπου στὸ Χρόνον καὶ στὸ Διάστημα. Μπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ μέγαλωμα ἑνὸς φυτοῦ καὶ νὰ σταματήσῃ τὸ πῆδημα ἑνὸς ἐλαφιῶς στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ τὸ δοῦμε καλλίτερα. Τὸ «Galenti» εἶναι μιὰ ἀποσύνθεση τοῦ χρόνου, ποὺ οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ τολμοῦσαν καὶ νὰ τὴ φανταστοῦν πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια.

Ὅλα αὐτὰ, ἐλάχιστα τὰ προσέχουμε, δυστυχῶς, στὸν κινηματογράφο, ὅσοι τὸν θεωροῦμε μόνον μιὰ ψυχαγωγία. Κι' ὅμως, εἶναι ἴσως μιὰ ἀπὸ τίς μεγάλες κατακτήσεις τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου. Τὸ film documentaire εἶναι τὸ σπουδαιότερο ὄπλο τῆς ἐποχῆς μας κατὰ τοῦ ἀγνώστου καὶ τῆς ἀμαθείας. Κι' ἴσως ἓνας ὁλόκληρος καινούριος πολιτισμὸς, στερεώτερος καὶ πῶς γόνιμος, θὰ εἶναι ἡ ἀδριανὴ νίκη τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸ ὄπλο αὐτό.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΓΓΛΙΑ

Δύο μεγάλοι συγγραφεῖς

Σὲ διάστημα μικρότερο τοῦ δεκαπενθήμερου, τ' ἀγγλικά γράμματα ἔχασαν δύο ἀπὸ τοὺς πλέον ἀντιπροσωπευτικούς τῶν ἐργάτες. Τὸν John Galsworthy, τὸ βραβευμένο μετὰ τὸ φιλολογικὸ Νόμπελ τοῦ 1931 καὶ τὸ George Moore, τὸ μοναδικὸ ἀριστοτέχνη τοῦ ἀγγλικοῦ πεζοῦ λόγου.

Γεννημένος εἰς τὰ 1887, ὁ Γκόλγουορθ, ἀπὸ πατέρα συμβολαιογράφου ἔζησε τὰ παιδικὰ καὶ νεανικά του χρόνια μέσα στὴν ἀνετη μὰ καὶ συμβατικὴ ἀριστοκρατία τῆς καλῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἐσπούδασε σὺν τοὺς ἄλλους νέους τῆς τάξεώς του στὸ ἀριστοκρατικὸ Χάρ-

ρον κ' ὕστερα στὴν Ὁξφόρδη, προωρισμένος γιὰ δικηγόρος. Μὰ οἱ δικανικὲς δάφνες τὸν τραβούσαν πολὺ λίγο, καὶ ἔτσι, ὕστερ' ἀπὸ λιγὸ χρόνον ἐξάσκηση τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀποτραβήχθηκε γιὰ ν' ἀφοσιωθῆ ὀριστικὰ στὴ λογοτεχνία.

Ἄλλὰ καὶ στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο, ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, ἴσως καὶ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀνατροφή καὶ τὸ περιβάλλον του, εἶμινε πάντοτε ὁ ἡρεμὸς ἰδεολόγος καὶ ὁ φιλελεύθερος ἀναμορφωτής. Σ' ὁλόκληρη τὴ λογοτεχνικὴ του παραγωγή εἶναι χυμῆνη μιὰ μεγάλη ἀνθρωπιστικὴ ἀνοιή, ἓνας ἀκρατὸς φιλελευθερισμὸς. Παλαίει πάντοτε νὰ καταρρίψῃ προλήψεις καὶ συμβατικὸς περιορισμούς, καὶ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τὸ κάνει μ' ἓνα ἡρεμὸ καὶ μαλακὸ τρόπο, μετὰ μιὰ φωνὴ χαμηλὴ καὶ εὐγενική, ποὺ δὲ μπορεί ποτὲ νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὲς ἐντυπώσεις σὲ ἀνθρώπους λιγώτερο καλλιεργημένους. Ἐνῶσε καὶ περιέγραψε θαυμάσια τὴν ἀδικία καὶ τὴν φευτιά ποὺ κυριαρχεῖ στὴ ζωὴ, μὰ δὲν ἐπροχώρησε νὰ γίνῃ καταληκτικὸς καὶ ἐπαναστατικὸς. Ἐμεινε πάντα ὁ φιλελεύθερος ἀναμορφωτής, ὁ ἰδεολόγος, ὅπως καὶ στὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ.

Στὸ ἔργο τοῦ Γκόλγουορθ, ὅπως καὶ σ' ἐκείνο τοῦ μεγάλου συμπατριώτη του, τοῦ Γουέλς, δεικνύεται ὁλοκάθαρα ἡ βαθιὰ ἐντύπωση ποὺ προσεβεῖ στὸ συγγραφεῖ ἡ ἀδικία καὶ ἡ φευτιά, καὶ ἡ μεγάλη του συμπόνοια γιὰ τὰ βάρσκα καὶ τὴ δυστυχία τῆς ἀνθρωπότητος. Κι' ὅμως, παρ' ὅλ' αὐτὰ τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τῶν δύο συγγραφέων, τὰ ἔργα τους εἶναι τελείως διαφορετικά. Ποτὲ τοῦ ὁ Τζὼν Γκόλγουορθ, οὔτε καὶ στὴ δημοσιογραφία ὅπου κατέβηκε πολλὰς φορές, δὲν ἐχρησιμοποίησε τὴν τολμηρὴ φρασολογία τοῦ Γουέλς. Δὲν ἐξήτησε παρὰ νὰ διορθώσῃ καὶ νὰ μεταρρυθμίσῃ. Ποτὲ τοῦ ὅμως νὰ καταλύσῃ καὶ νὰ σπάσῃ. Ἐμεινε κατὰ βάθος ἓνας συντηρητικὸς ἄγγλος ποὺ δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ συντρέψῃ παραδόσεις αἰωνόβιες, ἴσως γιατί τὴ δυστυχία τὴν ἐγγνώρισε μονάχα ἀπὸ μακριά, μένοντας ὁ ἴδιος πάντα σ' εὐμάθεια καὶ ἀνεση, ἐνῶ ὁ Γουέλς ἦταν τὸ φτωχόπαιδο ποὺ ξεκίνησε μετὰ μιὰν ἐπιβίωση καὶ τὸ μυαλό, καὶ ὅσπου νὰ βγῆ νικητὴς τῆς ζωῆς, πολέμησε στήθος μετὰ στήθος καὶ ἔνωσε προσωπικὰ τὴν ἀδικία.

Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία πολλοί, ὅπως ὁ E. T. Raymond, ὁ Sidney Darg καὶ ἄλλοι, τὸν ἐχαρκτηρίσαν ὡς ἓνα συγγραφεῖ ποὺ κυττάξῃ τὴ ζωὴ καὶ τὰ προβλήματα της μετὰ μιὰν ἀειδική. Κι' ἴσως νὰ ὑπάρχῃ κάποια ἀλήθεια στὸ χαρακτηρισμὸν αὐτό, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰ δράματά του, ὅπου τὰ ὅποια ξεχωρίζουν «ἡ Πάλη», «The Strife», καὶ «ἡ Δικαιοσύνη» ὅπου οἱ ἥρωες εἶναι τύποι ἀνθρώπων αἰώνιοι.

Περισσότερο ὅμως ἀπὸ τὸν δραματικὸ, ὁ Γκόλγουορθ θὰ ζήσῃ ὡς μυθιστοριογράφος. Τὸ ἔργο του «Ἄνθρωπος μετὰ περιουσία» («A man of property») τὸν ἐβγαλεν ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ τὸν ἐπέβαλε στὸ διανοούμενον κοινόν. Τὰ δὲ κατοπινὰ του «Ἐξοχικὸ σπίτι» («The

Country House») καὶ «Νησιῶτες Φαρισσαῖοι» («Island Pharisees») ἐστερέωσαν τὴν πρώτη του φήμη. Ἀλλὰ οὔτε μ' αὐτὰ οὔτε μετὰ κατοπινὰ του ἔργα μᾶς ἔδωκε τὸ ἀριστοτέχνημά του ὡς τὰ 1928, ὅπου ἐξεδόθη τὸ πρῶτο μέρος τοῦ μεγάλου κυκλικοῦ του μυθιστορήματος οἱ «Forsyte Saga» ποὺ περιγράφει θαυμάσια τὴ ζωὴ τῆς καλῆς ἀριστοκρατίας τῆς μέσ' ἀπ' τὰ σπλάγνα τῆς ὑποκλασῆς ἐβγήκε. Τὸ ἔργο, ποὺ τελειώνει μετὰ τὸ «Κύκνειον Ἄσμα» («Swan Song») ποὺ ἐξεδόθη εἰς τὰ 1928, εἶναι ἡ πλήρης ἱστορία ὅχι μόνον μιᾶς οἰκογενείας ἀλλὰ καὶ μιᾶς τάξης ὁλόκληρης, μετὰ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά της, μετὰ τὴ διανοητικὴ καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς της.

Ἄν ὁ Γκόλγουορθ, ὡς συγγραφεῖς, θὰ μείνῃ ἓνας μεγάλος μυθιστοριογράφος, ὡς ἀνθρώπος δὲν ὑπῆρξε λιγώτερο ξεχωριστός. Ἐμεινε πάντοτε ἀκλόνητος στὶς ὡραῖες ὀρχές τῆς νεότητός του, καὶ ὅταν, στὰ 1918, ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀπένευμε τὸν τίτλον τοῦ ἱππότη («Sir») ἀρνήθηκε νὰ τὸν δεχθῆ, πράγμα ποὺ λίγοι ἀνθρώποι θὰ εἶχαν τὴ δύναμη νὰ κάμουν.

Ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Γκόλγουορθ, ὁ Μοὺρ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ τοῦ τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας τεχνί-

GEORGE MOORE

της τοῦ λόγου. Δὲν ἐξήτησε οὔτε νὰ διορθώσῃ ἀδικίας, οὔτε νὰ καταλύσῃ καὶ νὰ ξαναχτίσῃ τὸν κόσμον σύμφωνα μετὰ τίς ἰδέες του. Τὸ μοναδικόν του πάθος, ὁ μόνος του σκοπός, ἦταν σ' ὅλο τὸ μέγαλο λογοτεχνικὸ του ἔργο νὰ γράψῃ ἀριστοτεχνικά, καὶ τὸ κατώρθωσε ὡστε νὰ εἶναι ὁ μοναδικὸς μαίετρο τοῦ ἀγγλικοῦ πεζοῦ λόγου.

Δὲν ἔγραψε οὔτε ἔργα δυνατά, οὔτε προφητικὰ δημιουργήματα, δ,τι ὅμως ἐβγήκε ἀπὸ τὴν πένητα τοῦ εἶναι τέλει, καὶ ὅπως ὁ ἴδιος ἐσυνήθιζε νὰ λέῃ, κανεὶς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του δὲ μποροῦσε νὰ γράψῃ καλύτερὰ του τὴν ἀγγλικὴ λογοτεχνικὴ γλῶσσα. Θὰ μείνῃ δὲ παρομιώδης ἢ προσοχὴ του καὶ ἡ ἐπιμέλεια του

στὸ σχηματισμὸ κομμῆς φράσης καὶ μουσικοῦ ὅρου. Ἐφῆσε νὰ ξεδέψῃ ἐκείτὸν εἰκοσιπέντε λίρες μόνον γιὰ τίς διορθώσεις ἑνὸς ἔργου του. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἀκόμη ὁ χαρακτηρισμὸς του γιὰ τὸν μεγάλο συγγραφεῖ Thomas Hardy τὸν θεωροῦσε ἀνίκανον νὰ γράψῃ σωστά δύο γραμμὲς ἀγγλικῆς καὶ ἀγῆ νὰ θεωρηθῆται ὁ τεχνίτης ποὺ περιέγραψε θαυμάσια τὴν ἀγγλικὴ ἀγροτικὴ ζωὴ, καλύτερα νὰ ἐθεωρεῖτο, ἔλεγε, ἓνας δημοδιδάσκαλος χωρίου.

Ἀνάμεσα στὰ ἔργα του ξεχωρίζει τὸ θαυμάσιο «Χαιρετισμὸς καὶ ἀποχαιρετισμὸς», «Hail and Farewell», «The Brook Kerith», καὶ τὸ τελευταῖο «Ἀφροδίτη ἐν Αὐλίδι» τοῦ ὁποῦ καθε φράσις ἔχει τὴ χάρη καὶ τὴν κομψότητα τοῦ στίχου.

Ὁ Μοὺρ, ἱρλανδὸς κατὰ γέννησιν, γεννήθηκε τὸ 1852. Στὴν ἀρχὴ ἤθελε νὰ σπουδάσῃ ζωγράφος στὸ Παρίσι ἀλλὰ γρήγορα κατάλαβε ὅτι ἦταν προωρισμένος μᾶλλον γιὰ τὴ λογοτεχνία παρὰ γιὰ τὴ ζωγραφικὴ, καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ, «Ἡ ἄνθη τοῦ πάθους» («Flowers of Passion»), μέρους τῆς τελευταίας του ἡμέρας, παρέμεινε ἓνας πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος λάτρης τοῦ γραπτοῦ λόγου.

ΑΧ. ΑΙΜΙΛΙΟΣ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Ὡς πρὶν μερικὰ χρόνια, ἡ πῶς καινούργια θέση στὴν τουρκικὴ λογοτεχνία ἦταν ὁ ἀγώνας τοῦ κοσμοπολιτικοῦ μετὰ τὸ ἔθνικόν, τῆς καθαρῆς τουρκικῆς γλώσσας μετὰ τὴν ὀθωμανικὴ, τοῦ ἐλευθέρου στίχου μετὰ τὸν τροχαιο καὶ τὸν δαχτυλικόν. Καὶ τελείωσε τότε ὁ ἀγώνας αὐτὸς μετὰ τὴ νίκη τοῦ νέου ἀπέναντι στὸ παλιόν, τοῦ ἔθνικοῦ, μ' ἄλλους λόγους, στὸ κοσμοπολιτικόν, τῆς τουρκικῆς στὴν ὀθωμανικὴ καὶ τοῦ ἐλευθέρου στίχου στὸν δαχτυλικόν.

Μὰ σήμερον ἡ κατάστασις εἶναι διαφορετικὴ. Δυὸ καινούργια ρεύματα, δυὸ νέες θέσεις, χτυποῦνται τώρα στὴ λογοτεχνία τῆς Τουρκίας. Ὁ ἀέρας ποὺ ἔπνευσε στὸν ὀρθονοῦν τῆς καὶ τὸ νερό ποὺ πότιζε τίς ρίζες της, ἄλλαξαν ὁλότελα. Οἱ σημερινὲς θέσεις ἀναπνεύουν ἓνα καινούργιον ἀέρα. Σβάνουν τὴ δόξα τους μ' ἓνα νέο νερό. Οἱ δυὸ καινούργιες αὐτὲς νοοτροπίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες: Ἡ μιὰ, θέλει τὴ λογοτεχνία γιὰ τὸ ἄτομον. Σ' αὐτὴν, οἱ ἐπιθυμίες, οἱ φιλοδοξίες, οἱ πίκρες, οἱ χαρὲς τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀσταίρευτες πηγὲς ἐμπνεύσεως γιὰ τὴν τέχνη. Ἡ δεύτερη, τὴ λογαριάζει γιὰ τὸ πλῆθος. Γιὰ τὸ συγκρότημα. Τὸ περιεχόμενον τῆς τέχνης, λέει, πρέπει νὰ γὰν ἑτερόρρυθμον, κολλεκτίφ.

* *

Τὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή τῆς Τουρκίας στὸ 1932, πρέπει νὰ τὴν ἐξετάσουμε ἀπὸ τίς δυὸ αὐτὲς ἀπόψεις. Ρίχνοντας μιὰ πρόχειρη ματιὰ στὰ ἔργα ποὺ κυκλοφόρησαν τὴν περυσινὴ χρονιά, βρίσκουμε λίγα καὶ ν' ἀνίκουν στὴν πρώτη κατηγορία. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τὴ συλλογὴ «Μπέν βέ ὀτσεή» («Ἐγὼ καὶ ὁ ἄλλος») (βλ. Ν. Ε. 1.6.32, σ. 606) τοῦ Νετζίφ Φαζίλ. Δὲ θὰ συναντήσουμε πῶς δυνατό, πῶς συμμα-

ζημιένον αποκλειστικά στον έαυτό του, κι' αδιάφορο για τὰ γύρω του, ποιητή. 'Απότομο, στους στίχους του, κάτω από τους πόνους του ατόμου, είναι κρημμένες οι πίκρες της μάζας. Οι στεναγμοί και τὰ καρδιανά του, υποσυνείδητα, ζωγραφίζουν τὰ αισθήματα ενός άγνωστου κι' άφαντου πλήθους.

Τὰ «Ποιήματα» κίλι του 'Αχμέτ Κουτσι—ένα φιλολογικό γεγονός για τή διανοούμενη Τουρκία—μ'ας δείχνουν έναν και μόνο άνθρωπο που ζωγραφίζει, που διηγείται με τὸ μυαλό του τὰ αισθήματά του και με τήν καρδιά του τις σκέψεις του.

Κι' ὁ Γιάσάρ Ναμπή, τέλος, με τή μικρή του συλλογή «'Ικμίξ» («Οἱ δύο μας»)—για τὸ βιβλίο αυτό ὁ νέος ποιητής καταδικάστηκε σὲ δίμηνη φυλάκιση—παρουσίασε δείγματα μιᾶς ποιήσης ὀλότελα individualiste.

* * *

Τὰ ἔργα τῆς δευτέρας σειράς, τῆς κολλεκτίφ λογοτεχνίας, είναι ἀνώτεροι και σὲ ποιότητα και σὲ ποσότητα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Στὴν πρώτη γραμμὴ ἔρχονται τὰ ἔργα τοῦ πρωτοπόρου κι' ἀξίου Ναζίμ Χικμέτ. Τὸ μυθιστόρημά του «Μπενερετζή κεντινί νίταιν ὀλυτουρντού» («Γιατὶ αὐτοχτόνησε ὁ Μπενερετζή») (βλ. Ν. Ε. 15. 3. 932 σ. 326), τὰ θεατρικά του κομμάτια «Καφάτσι» («Κρανίο») (βλ. Ν. Ε. 1. 5. 932, σ. 493) και «Μπέρ ὀλοῦβί» («Τὸ σκοτικό τοῦ πεθαμένου») και μιὰ συλλογὴ ἀπὸ τὰ καλλίτερά του ποιήματα. Τὸ Ναζίμ Χικμέτ, ἡ ἐπίσημη λογοτεχνία, κι' οἱ κριτικοὶ που δὲν παραδέχονται τὴν «τέχνη γιὰ τὴν τέχνη», τὸν ἀγνοοῦν και θεληματικά δὲν τοῦ δίνουν θέση στὰ βιβλία τους. Μολοντοῦτο, κανεὶς δὲν μπορεί ν' ἀρνηθεῖ πὼς είναι ὁ μεγαλύτερος σήμερα ποιητῆς με προσωπικότητα ἀκέραια δική του, στὴν Τουρκία. — Ἀκολουθεῖ ὁ τόμος ἀπὸ τὰ «Ἀπαντα» τοῦ Φαρούκ Ναφιζ, ὅπου ὑπάρχει πῶ φανερά ὁ ἀγῶνας τοῦ ἐλεύθερου με τὸν δακτυλικὸ και τοῦ ατόμου με τὴ μάζα.

Κι' ἔρχονται κατόπι ἕνα σωρὸ ἄλλες ποιητικές συλλογές νέων. Ἡ ποιήση είναι σήμερα τὸ πῶ καλλιερρημένο εἶδος στὴν Τουρκία. Δὲν περνᾶ μέρα που νὰ μὴ παρουσιάζεται κι' ἕνας καινούργιος με μιὰ ποιητικὴ ἔκδοσι. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὄλους, φυσικά, είναι πολλοὶ που αἰριο θάχουν κάποιο κῆρος στὰ τουρκικά γράμματα. Θὰ μᾶς χρειάζονταν σελίδες πολλές γιὰ νὰ μιλήσουμε χωριστὰ γιὰ καθέναν ἀπὸ τοὺς ποιητῆς αὐτοὺς που θέλουν νὰ ἐκφράσουν ὄλοι τὰ αισθήματα και τοὺς στοχασμοὺς τοῦ σύνολου.

Λιγότερα σχετικά είναι τὰ μυθιστορήματα και τὰ διηγήματα. Κι' ἔτσι συμβαίνει κάθε χρόνο. Ἴσως γιατί ὅσοι θέλουν νὰ γράφουν ποιήματα είναι νέοι και γράφουν πῶτερο με τὴν καρδιά τους. Χύνουν στους στίχους τὰ ἐσώτερα τους αισθήματα. Τὸ μυθιστόρημα και τὸ διήγημα θέλουν μεγαλύτερη κίτρα. Θέλουν κῶτερη ἐξέταση κι' ἀνάλυσι τῆς ζωῆς. Ἐνῶ στὴν Τουρκία, ἡ ἔμπνευσι λογαριάζεται πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ κλεισιμὸ τῶν ματιῶν στὴ ζωὴ και τὸ

φιθύρισμα τῆς ἴδιας καρδιάς αὐτοῦ που γράφει.

Ὁ Ρεσάτ Νουρή, ὁ τοῦρκος Ξενοπούλος, πρόσθεσε στὴ σειρά του ἀπὸ κοινωνικὲς ἀναλύσεις κι' ἄλλο ἕνα ἔργο. Τὸ «Κιζιλτζίκ Νταλλαρί» («Κρανόκλαδα»). Στὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἀντικρῶνουμε τὸ χωρικὸ πεῖρθε ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ στὴν Πόλη. Τὴν ψυχολογία τοῦ νέου κοριτσιοῦ που μίηκε ὑπερήτρια κάπου ἀπὸ ἀνάγκη και συνήθεια τοῦ χωριοῦ, ὄχι μονάχα σάν ατόμου μὰ και σάν κάποιου κομματιοῦ μέσα στὸ σύνολο.

Και τὰ μυθιστορήματα τοῦ Μαχμούτ Γιεσαρή, ἦταν κι' αὐτὰ ἕνα σημαντικό κέρδος γιὰ τὴ λογοτεχνία τοῦ τόπου του. Οἱ τύποι που ζωντανεύονται στὸ μυθιστόρημά του «Σοῦ σινεκλερί» («Μύγες») είναι πολὺ ἀληθινοί. Λὲς κι' ὁ συγγραφέας κατάφερε νὰ πιάσει μιὰ-μιὰ ὄλες τις μύγες που πετοῦν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς κοινωνίας μας, και νὰ μᾶς παρουσιάσει μιὰ συλλογὴ ἐξαιρετικά ζωντανή. Ὁ Μαχμούτ Γιεσαρή, με τις «Μύγες» του, ἀντικρῶζει μιὰ κοινωνικὴ πληγὴ, και σάν ἐπιτήδειος χειροῦργος, τὴν ἐξετάζει και τὴν ἐγγχειρίζει. Στὸ δευτέρό του βιβλίο «Ἐνα ῥόδο ἀνθισε στὸν κῆπο μου. . .» βρίσκουμε σκηνές ἀπ' τὴ ζωὴ μας. Ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέα αὐτοῦ είναι στίς περιγραφές. Τὴ ζωντάνια που σὲ μιὰ εἰκόνα οὔτε κι' ὁ πῶ ἀξίος ζωγράφος δὲν μπορεί νὰ δώσει, τὴν κατορθώνει μ' ἐξαιρετικὴ μαεστρία και δύναμη.

Ὁ Γιουσούφ Ζιά, ὁ διευθυντῆς τοῦ 'Ῥδεῖου, μᾶς δίνει τὸ πρῶτο του ἔργο. Τὸ «Μπὸς μπεσικ βέ ἄκ κούς» («Τὸ ἄδειο λίκνο κι' ὁ ἄσπρος ἀετός»). Είναι ἕνα ἔργο λαογραφικὸ ἴσως. Δείχεται σ' αὐτὸ πὼς ὁ συγγραφέας εἶδε και γνώρισε τὸ χωρικὸ, τις συνήθειες του, τις προλήψεις του, τὴ ζωὴ του. Ἐνας μῦθος που ζεῖ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ζωντανεμένος ἀριστοτεχνικά σὲ γλώσσα που ὁμοια τῆς δὲ ματάειδε τὸ τουρκικὸ μυθιστόρημα.

Ὁ Ἐτέμ Ἰτζέτ μᾶς χαρίζει δυὸ μεγάλα του μυθιστορήματα. Τὸ «Μπὸς χαστά βάρ» («Πέντε ἄρρωστοι») (βλ. Ν. Ε. 15. 4. 932, σ. 434) και τὸ «Γκιόζγιασαρῆ» («Δάκρυα»). Και τὰ δυὸ, ἔργα με δυνατὴ ἀνάλυσι μιᾶς κοινωνικῆς θέσης. Στὸ πρῶτο, τὸ φαρμάκι που μοιράζει σ' ὄσους τὴν τριγυρνοῦν, μιὰ ἄρρωστη γυναίκα. Στὸ δεύτερο, ἕνα καινούργιο θέμα γιὰ τὸ τουρκικὸ μυθιστόρημα. Ἐνα νέο πρόσωπο, καλλίτερα: Ὁς τῶρα, στὰ ἔργα τῆς τουρκικῆς λογοτεχνίας δὲ ζοῦσε ἡ κατάσκοπος γυναίκα. Στὰ «Δάκρυα» τὴ βρίσκουμε. Καὶ πλάι τῆς, τὸν ἄντρα που ἔπεσε θῦμα τῆς. Στὸ ἔργο αὐτὸ βλέπουμε ἕνα-ἕνα τὰ σκαλοπάτια που κατεβαίνει ἕνας κατεστραμμένος ψυχικά ἄνθρωπος.

Μετρημένες οἱ συλλογές διηγημάτων: Τὸ μεγάλο διήγημα τοῦ ποιητῆ Γιουσούφ Ζιά «Σε κέρ Ὁσράν» («Γλυκὲ μου Ὁσράν»), παρμένο ἀπ' τὴ σημερινὴ πολιτικὴ ζωὴ.

Μιὰ σειρά τοῦ καθηγητῆ Σουκχῆ Νουρή με τίτλο «Ἐνα ζευγάρι μάτια». Σ' αὐτὰ εἰσάγεται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ τουρκικὸ διήγημα ὁ σεξουαλισμός, ὁ φροῦδισμός καλλίτερα.

Μιὰ νουβέλλα τοῦ Κεράλ Ἀχμέτ, «Σοκατὸ

χάρπ βάρ» («Πόλεμος στὸ δρόμο») σὲ ὕφος ἐκπαιδαγωγικό.

Τέλος, ἄλλη μιὰ σειρά ἐρωτικὰ διηγήματα τοῦ νέου Ραγίπ Σεβκί, με τίτλο «Μιὰ φωνιὰ που με κἀει». Αὐτὰ τὰ τελευταία είναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ πῶ ἀξιοπρόσχετα τῆς χρονίας.

Θ' ἀξίζε ἀκόμα νὰ ριχθεῖ και μιὰ ματιὰ στίς φιλολογικὲς ἐκδόσεις. Αὐτὲς τοῦ 1932 είναι πῶ ἀξιοπρόσχετες ἀπὸ τις περασμένες χρονιές.

Ὁ σοφὸς κριτικὸς Ἰσμαήλ Χαμπίπ, παρουσίασε τὸ δίτομο ἔργο του «Ἐντεπι γενιλιγιμίξ» («Φιλολογικὸς νεωτερισμός»). Στὸ βιβλίο αὐτὸ μπαίνουν στὴ σειρά ὄλες οἱ φιλολογικὲς δεξιώσεις στὴν Τουρκία, ἀπὸ τὸ Σύνταγμα κι' ἔδῶ. Είναι, ἀληθινά, ἐνδιαφέρον τὸ ἔργο αὐτό, που μπορεί νὰ θεωρηθεῖ και σάν μιὰ ἱστορία τῆς φιλολογίας τῶν τελευταίων χρόνων.

Ἄλλο ἀξιοπροσχετῆς ἔργο είναι ἡ ἀνθολογία τοῦ Ἀλή Ἀζανίπ. Σ' αὐτὴν μαζεύει ὁ συγγραφέας ὄλους τοὺς τοῦρκους ποιητῆς και λογοτέχνες, ἀπὸ τὸν Σινασι ὄς τὸν πῶ νῆο σήμερα, που γράφουν και γράφουν στὴν καθαρὴ τουρκικὴ γλώσσα. Είναι κάτι σάν μιὰ ἐξέτασι τῆς ἐξέλιξης που πέρασε αὐτὴ μέσα στὰ πενήντα τελευταία χρόνια.

Πολὺ σημαντικό γιὰ τὴν κατάστασι τῆς σημερινῆς τουρκικῆς λογοτεχνίας, είναι και τὸ βιβλίο τοῦ Χικμέτ Φεριντοῦν «Και λένε σήμερα. . .» Τὸ ἔργο αὐτὸ είναι σάν ἕνας προβολέας πεπνόμενος πάνω στους λογοτέχνες τῆς Τουρκίας. Οἱ συνεντεύξεις που πήρε ὁ νέος συγγραφέας με τοὺς διάφορους παράγοντες στὰ τουρκικά γράμματα, μᾶς δείχνουν πολὺ ζωντανὰ τὴ θέση τῆς λογοτεχνίας στὴν Τουρκία. Είναι μιὰ δουλειὰ πολὺ σοβαρὴ και ἀξία, ὄσο ἐπιπόλαιη κι' ἂν φαίνεται στὴν πρώτην ὄρη. . .

ΑΒΡΑΑΜ Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μανῶλη Κανελλῆ: «Οἱ Ὁρείχαλκοι»

Ἄν ἤθελε νὰ είναι πέρα ὄς πέρα συνεπῆς με τὴ νέα του πίστι, τὸν κομμουνισμό, τὴ μοναδικὴ του και πρώτη, (γιατὶ ἀπόλυτος μηδενιστῆς ἴσαμε τώρα, δὲν πίστευε σὲ τίποτε) θὰ ἔπρεπε, ἴσως, νὰ μὴν εἶχε ἐκδώσει ὁ κ. Κανελλῆς τὴ νέα του συλλογὴ, ἢ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐκδώσει παρὰ μονάχα τὰ λιγοστὰ ποιήματα τῶν «Ὁρείχαλκων» τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν καινούρια τους ἰδεολογία. Ἐτσι θὰ ζημιωνόταν καλλιτεχνικά, σάν ποιητῆς, θὰ κέρδιζε ὄμως σάν ἰδεολόγος, γιατί θὰ δειχνε ὅτι μπορεί νὰ θυσιάσει καλλιτεχνικά του δημιουργήματα, ὄσο πιτυχημένα και ἂν τὰ νομίζει, ὄταν δὲν είναι σύμφωνα με τὴν ἰδεολογία του, ὄταν δὲν τὴν ἐξυπηρετοῦν. «Ὅμως, γράφει ὁ κ. Κανελλῆς στὸν πρόλογο τοῦ νέου του βιβλίου, ἡ τελευταία του σελίδα (ἐννοεῖ τὸ ποίημα «Ὁ Κομμουνισμός») είναι και μνήμη και μήτρα. Θάβει τὸ μηδενιστὴ στιχουργό γεννᾶ τὸν προλετάριο τεχνίτη. Σήμερα μπαίνω στὴ ζωὴ. Ἐχω ἡλικία μόνο μᾶς ὄρας: τὴν ἡλικία τῆς καινούριας

μου σκέψεως». Ἡ ὁμολογία είναι κατηγορηματικὴ, και ἀκόμη πῶ κατηγορηματικὴ, και πῶ ἠρωικὴ και ἐπαναστατικὴ, συγχρόνως, γίνεται στὸ τέλος τοῦ προλόγου «. . . και θὰ βρίσκομαι πάντοτε ὄπου χρειάζομαι — τὸ ὑπόσχομαι — τώρα ἐπαναστάτης με μπλούζα πάνω στὴν ποίηση, αἰριο πάνω στὸ ὀδοφράγμα Ἐρταῖος με φρερά».

Μὲ τὰ «Ὁδοφράγματα», τὴ συλλογὴ που ἀγγέλλει τὴν προσεχὴ ἔκδοσή της, θὰ μᾶς δείξει ὁ κ. Κανελλῆς πὼσο καλλιτεχνικά γόνιμη μπορεί νὰ τοῦ είναι ἡ καινούρια του ἰδεολογία, σὲ τί καλλιτεχνικά ἀποτελέσματα μπορεί νὰ τὸν ὀδηγήσει. Ἐκεῖνα που ἦδη μᾶς παρουσιάζει στους «Ὁρείχαλκους» («Ἡ Νέμεσι», ὁ «Κομμουνισμός», ποιήματα πολὺ λιγοστά, είναι ἀλήθεια, ὄχι ἀρκετὰ γιὰ νὰ κριθεῖ και ὄπο τὴ νέα του πλευρά), δὲ μῶ φαίνονται σημαντικά, δὲ μῶ φαίνεται ὅτι προσθέτουν τίποτε ἀξιόλογο οὔτε στὴν ποίηση τοῦ κ. Κανελλῆ οὔτε σ' ὄλη τὴν ἄλλη νεοελληνικὴ ποίηση, που ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν κομμουνισμό. Οἱ τελευταίες στροφές τοῦ «Κομμουνισμοῦ» δογῶνται ἀπὸ λυρικὸ παλιό, ἀπὸ ὀραματικὸ ὀιστρο, μὰ κι' αὐτῶν τὴν ἀξία τὴ μετριάξουν οἱ ἀδυναμίες τοῦ κ. Κανελλῆ, που και στίς καλλίτερές του στιγμές δὲν κατορθώνει νὰ τις ὑπερνικήσει (κυνήγημα εἰκότων—που είναι μονάχα φράσεις—ἐντυπωσιακῶν, ἐξεζητημένες ρίμες—που, ἀρῶστομα παπποῦ, —ἐπίθετα περίεργα μὰ και ἄχρωμα συγχρόνως). Ὅσο γιὰ τὴ «Νέμεσι», είναι ποίημα ὀλότελα ρητορικὸ, ποίημα που περιορίζεται και ἐξαντλεῖται σὲ λόγια, ὄχι δὲ καλλιτεχνικά συνταιριασμένα πάντοτε (ὄ κνώδαλα πλουσιμένα γιὰ τὴ ῥόμπα ἢ λέξη μου πετᾶ καθὼς ἢ μπόμετα. . .)

* * *

Ἄν με τὰ δυὸ του κομμουνιστικά ποιήματα δὲν φέρνει τίποτε καινούργιο στὴν κομμουνιστικὴ μας ποίηση ὁ κ. Κανελλῆς, ἔχω τὴν ἐντύπωσι ὅτι οὔτε τὰ «Ρίγη τῆς Γῆς», δὲν τὰ ἀνανεῶνει σημαντικά, με τὰ ὑπόλοιπα ποιήματα τῶν «Ὁρείχαλκων». Διάθεση και τεχνοτροπία μένουν οἱ ἴδιες, στὰ δυὸ βιβλία, ἴσως μάλιστα ἢ ἔκφρασι στὴ νέα συλλογὴ τοῦ κ. Κανελλῆ νὰ μὴν ἔχει τὴ νοσηρὴ ἐκείνη ὀξύτητα και κάποια δύναμη που εἶχε στὴν πρώτη του συλλογὴ ἀντίθετα, ὄμως, σὲ μερικὰ ποιήματα τῶν «Ὁρείχαλκων», στὴν «Ἀγάπη», στὴ «Μελαγχολία», στὴν «Ἐπιστολή», μαντεύομε, μισακοῦμε ἕνα τόνο πῶ ἀνθρώπινο, πῶ ἄπλο και λαγαρό, πῶ βαθύ, που δείχνει ὅτι παρ' ὄλες τις ἐξζητήσεις και παρ' ὄλη τὴν ἀδιάκοπη προσπάθεια του νὰ κάνει ἐντύπωσι, ἔχει φλέβα γνήσιου ποιητῆ ὁ κ. Κανελλῆς. Ἄν δὲν ἦταν ποιητῆς, δὲ θὰ μπορούσε νὰ γράψει τὴ «Μελαγχολία», που οἱ πρώτες της στροφές δὲν ἔξρω γιατί μῶ θυμίζου—στὸν τόνο, στὴ διάθεση—τις πρώτες στροφές τοῦ «A Villanelle» τοῦ Ὀυγκῶ, ὄπως μάλιστα τις διάβασα ἀριστουργηματικά μεταφρασμένες ἀπὸ τὸν Νίκο Ἡροεστόπουλο, οὔτε μερικὲς στροφές τῆς «Ἀγάπης», τῆς «Ἐπιστολῆς» και κάμποσες ἄλλες σκορπισμένες ἔδῶ και

κεί σὲ διάφορα ποιήματα τῶν «Ὀρείχαλκων», οὕτω τοὺς δύο αὐτοὺς στίχους ποὺ φανερώθουν τέτοιον στίγμα ψυχῆς: «Δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι κακοί, μόλις ἀνάμεσα τῶν, τὸ εἰρηρὸ κά- νόγραμμα τῆς θέας σου ὑπάρχει!»

Ὅπως στὰ «Ῥίγη τῆς Ῥῆς» ἔτσι καὶ στοὺς «Ὀρείχαλκους», διακρίνουμε δύο κεντρικά μο- τίβα, ποὺ εἶναι σχεδὸν καὶ ἀποκλειστικά: τὴ γυναικολατρεία (σ' ὅ,τι σαρκικώτερο ἔχει, μὲ σπάνιες πνευματικὲς ἀνατάσεις, μὲ σπάνια διά- θεση γιὰ ἐξιδανίκεψη), καὶ ἓνα μηδενισμὸ στε- γνὸν καὶ ἀπόλυτο, μιά τυφλὴ θανατοφιλία. Τὸν μηδενισμὸ τοῦ κ. Κανελλῆ δὲν τὸν κα- ταλαβαίνω (ὅπως; ἔξαιρνα, καταλαβαίνω, καὶ καλῶ καλὰ μάλιστα, τὸν μηδενισμὸ τοῦ Κα- ρυστάκη) ὄχι γιατί μῆς δίνεται σάν ἀποτε- λεσμα μονάχα (χωρὶς νὰ μαθαίνουμε καὶ τὰ αἰτία ποὺ τὸν προκαλοῦν), μὰ καὶ γιατί δὲ μπορῶ νὰ τὸν πιστέρω. Μοῦ φαίνεται ροκια- στὸς, ἢ τοῦλάχιστον ὑπερβολικώτερος καὶ πολὺ λιγώτερος ἀπόλυτος, ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶναι. Ὁ κ. Κανελλῆς προσπαθεῖ νὰ μῆς πείσει ὅτι νιώθει καὶ αὐτός, ὅπως ὁ μεγάλος δάσκαλος τοῦ Μπωντλαίρ, «le branle universel de la danse macabre», ὅτι βλέπει, ὅπως κ' ἐκεῖνος «σὲ κάθε τόπο, κάτω ἀπὸ κάθε ἥλιο, τὸν Θά- νατο νὰ θανατᾷ, στίς σύσπασές τῆς, τὴν κοι- μική Ἀνθρωπότητα», ὅτι «περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, σάν τὸν Μπαρρές, («Cahiers») ἔχει τὸ αἰσθημα τοῦ θανάτου, ὅτι τὸ πῆγαινε ἔλα τῶν σκουληκιῶν σ' ἓνα πτώμα ἀποτελεῖ ὅλη τὴν κρυφὴ του ζωὴ, ὅλο τὸ αἰσθηματικό του ἀνατόραγμα». Προσπαθεῖ, ἀλλὰ δὲν κα- τορθώνει νὰ μῆς πείσει. Ὁ μηδενισμὸς τοῦ κ. Κανελλῆ εἶναι περισσότερο φραστικὸς παρά οὐσιαστικὸς, τοῦ χρησιμεύει ὡς πηγὴ ἐμπνεύ- σεως, ὡς θέμα ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ εὐκόλα «effets» καὶ τόνους ποὺ τοῦ δημιουργοῦν, ἐξίσου εὐκό- λα, μὰ προσωπικότητα. Πιστεύω στὴ θλίψη, στὴ μελαγχολία τοῦ κ. Κανελλῆ, σάν σὲ παρο- δικὲς καταστάσεις, ὅπως ὄλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν πρὸ δυστυχοῦν, ἴσως, καὶ τῶν πρὸ πονε- μένων, δὲν τὸν πιστεύω ὅμως (ἔχω δηλαδὴ τὴ γνώμη ὅτι κάνει φιλολογία) ὅταν λέγει, ἔξαιρνα, ὅτι ἔφτασε «στὰ τελευταῖα σύνορα τῆς γῆς» καὶ ὅτι ἐκεῖ ἡ ψυχὴ του, δὲ θέλησε νὰ βγεῖ ἀπὸ «τὶς σκιές» . . .

Ὅπως δὲν μπόρεσε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν πεσσιμισμὸ τοῦ Μπωντλαίρ ὁ κ. Κανελλῆς, ἔ-τσι δὲ μπόρεσε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν καθαρὰ καλλιτεχνικὴ του ἐπίδραση. Σὲ με- ρικὰ ποιήματα εἶναι ὀλοφάνερη (στὴ στροφή τῆς «Ἀγάπης» ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο: «Ὡ, οἱ ἔνδοξοι, καὶ γαῦροι σου μαστοί», καὶ στίς δυὸ-τρεῖς παρακάτω, στὴ στροφή τοῦ ποιήμα- τος «Ἐπιτάφιο»: «Αἱ λοιπὸν ὄχι, δὲ θὰ ποῦν ὅτι οἱ αἰώνιοι λάκκοι», ποὺ θυμίζει τόσο τὴν «Verdine», καὶ σὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλες ἀκόμη στροφές τοῦ ἴδιου ποιήματος). Ἀλλὰ καὶ ὁ ξέ- νος αὐτὸς τόνος ἀλλοιώνεται πολὺ συχνὰ ἀπὸ τὴ ρητορική, ἀπὸ τὴ μεγαλορρημοσύνη, (. . . μὰ τ' ὄνομά μου σ' ἄπειρα ἐξορίζω. Ρωμηοί: Μέσα μου ὁ χρόνος κατοικεῖ!) ἀπὸ λέξεις ἀκα- λάσταθιτες ἢ καὶ ἀνύπαρχτες (σινάβισσα ἀγελά-

δα, σ. 15), ἀπὸ ἀοριστολογίες, ἀπὸ ἔλλειψη κά- θε πλαστικῆς μορφοποίησης (σ. 14, 27, 28, 10), ἀπὸ πεζολογία («ὁ δρόμος μου, ἡ γαζία μου, ἡ ρομφία, κ' ἐκεῖνη ἀκόμη ἡ μαύρη Ζηνοβία»), ἀπὸ τίς εἰκόνας-φράσεις, κυρίως, (τοῦ ἐγκέφα- λου οἱ χαράδες) τῶν ὁποίων ἐξακολουθεῖ νὰ κάνει κατὰχρησιν ὁ κ. Κανελλῆς, χωρὶς νὰ ὑ- πάρχει καμμιά ἀπολύτως ἀνάγκη, ἀφοῦ ἔχει, καὶ σὲ ζηλευτὸ βαθμῶ, μάλιστα, ἐμφυτο τὸ τό- σο σπάνιο χάρισμα τῆς εἰκόνας.

Τὸ χάρισμα αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ του. Στὴν ποίησή του ἴχει καὶ καὶ μοιάζει σχεδὸν μὲ μεταφυσικὴ ἀνησυχία, τὴ διασπαθίζουν οἱ ἀστραπὲς τοῦ αἰώνιου ἀνθρώπινου δράματος, τοῦ ἀγωνιόδου ροιτήματος γιὰ τὴν ἀξία, γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς, ἀκούγονται τόνοι τραγι- κοί, μουντοί, πνιγμένοι, ποὺ ξυπνοῦν βαθύτα- τη ἀπήχηση μέσα μας, τέλος ἡ ποίησις τοῦ κ. Κανελλῆ μῆς ξαρνίζει κάθε τόσο μὲ στίχους ποὺ δὲν ἀκοῦμε συχνὰ στὰ βιβλία τῶν ἄλλων ἐλλήνων ποιητῶν. Ἦ μορφή θὰ πάρουν ὅλ' αὐτὰ τὰ χαρίσματά του στὴ νέα του ἐξέλιξη; Ἦ τὰ «Ὀδογράφια» θὰ τὸ δείξουν.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μαριέτας Μινώτου: «Παραμύθια ἀπὸ τὴ Ζα- κυνθο». Ἀνατύπωσης ἐκ τοῦ 1' τόμου τῆς Λογογρα- φίας.
Μ. Καραγάτση: «Ὁ συνταγματάρχης Λιάπιν». Ἐκδοτ. Οἶκος Δημητράκου.
Μανόλη Κριαρᾶ: «Διορθώσεις εἰς τὸν Στάθην τοῦ Κρητικοῦ Θεάτρου Σάβα». Ἀνατύπωσης ἐκ τοῦ θ' τόμου τῆς ἐπετηρίδος τῆς «Ἐταιρείας Βυζαντι- νῶν Σπουδῶν».

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

157^η Συνεδρία τῆς Ὀλομελείας τῆς 6^{ης} Μαγ- τίου 1933.

Κατ' αὐτὴν ἐγένοντο αἱ ἀκόλουθοι ἐπιστημονι- καὶ ἀνακοινώσεις:

- α') Ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ἐξαρχοπούλου: Διαφοραὶ κατὰ τὴν νοσητικὴν ἐξέλιξιν μεταξὺ εὐπόρων καὶ ἀ- πόρων Ἑλληνοκαίδων. — β') Ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Μπα- λάνου: Περιχοπαὶ ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, ἀναφερόμεναι εἰς πολιτικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1829—1834. — γ') Ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμ. Ἐμμανουήλ: Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Θάμη: Ἐπιτομὴ μεθόδου προσδιορισμοῦ τοῦ βανζοϊκοῦ ὕδραρ- γύρου ἐν ἰστονικαῖς διαλύμασιν. — δ') Ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χ. Βουρνάζου: Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Θ. Σταθο- πούλου: Ἐρευναι αὐθεντικῶν δειγμάτων βουτύρου προβάτων καὶ αἰγῶν. — ε') Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μαλτέ- ζου: Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Θ. Βαροπούλου: Περὶ ἐνός προβλήματος τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου.

Ἐδημοσιεύθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους 1932. Κατ' αὐτὸ, τὰ εἰσπρα- χθέντα ἔσοδα τῆς Ἀκαδημίας ἀνήλθον εἰς δρ. 1,087,349,40 καὶ τὰ πληρωθέντα ἔσοδα εἰς δρ. 1,086,430,60. Περίσσευμα πραγματοποιηθέν δρ. 888,80.

Μόνος ὑποψήφιος διὰ τὴν πρὸς πλήρωσιν ἔδραν Ἱατρικῶν Ἐπιστημῶν εἶναι ὁ χειροῦργος κ. Γε- ρουλάκος, ἡ ἐκλογή τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ἀσφαλῆς.

Διὰ τὴν ἔδραν Βικαστικῶν Τεχνῶν, ἀντὶ τοῦ ἀ- ποδιώσαντος Γ. Ἰακωβίδου, ἐπροτάθησαν οἱ κκ. Ἰγκμ. Θωμόπουλος, πρόεδρος μέλους, Κ. Δημη- τριάδης καὶ Κ. Παρθένης.

Ἐξελέγη πρόεδρος μέλους ὁ μουσικὸς κ. Μητρό- πουλος. Ἐπρόκειτο γὰρ ἐκλεχθῶν δύο, ἀλλ' ἡ ἐκλο- γὴ τοῦ δευτέρου ἀνεβλήθη διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, οὕθενός τῶν ὑποψηφίων συγκεντρώσαντος τὰς ἀπαι- τουμένας ψήφους.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐνδιαφέροντα ἄρ- θρα τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου διὰ τὰς τελευταίας ἐκδόσεις. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρομεν τὰς κρίσεις του διὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Βαλασμάκη, ἡ ὁποία τοῦ ἔδωσε ἀφορμὴν νὰ γράψῃ γενικώτερον περὶ κερ- μικῆς καὶ νὰ κόμῃ ἀρκετὰς παρατηρήσεις διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν καλλιτεχνῶν μας εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς τέχνης.

— Εἰς τὴν «Ἐστία», ἀσχολούμενος ὁ κ. Σιωτ. Σκίπης μὲ τὸν «Ἑλληνισμὸν τοῦ Μωρεᾶς», τοῦ κ. Α. Ρουσσέλ, ἀνασκευάζει τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ τὴν γλώσσαν τοῦ ποιητοῦ τῶν «Στροφῶν» καὶ τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ὑπέστη ἀπὸ διαφόρους διδασκάλους εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου του, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἐπὶ τὸ μυστικὸν τοῦ μίσους τοῦ κ. Ρουσσέλ ἐναντίον τοῦ Μωρεᾶς εἶναι αἱ γλωσσικαὶ του πεποιθήσεις. Μαθητὴς τοῦ Ψυχάρη ἕως τὸ κόκκαλο, καταδικά- ζει κάθε προσπάθειαν ἐξευγενίσεως τῆς λεγομένης δημοτικῆς διὰ λέξεων ἀρχαϊκῶν. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Ζᾶν Μωρεᾶς εἰς τὴν Γαλλικὴν. Τὴν ἐκπέφερε διὰ τῶν «Στροφῶν» του εἰς τὴν παλαιάν της εὐγένειαν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Σκίπης εἰς τὸν ἐπικρι- τὴν τοῦ Μωρεᾶς, ἡ μόνη ἀλλοιωτὴ ποὺ τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν λογοτεχνικὸν μας κόσμον, ἱκανοποιεῖ ὁ- σους πιστεύουν ὅτι εἰς τὴν ποιητικὴν ἀξίει περισό- τερο ἢ συγκίνησις ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν κα- νόνων τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς.

— Εἰς τὰ «Ἀθηναῖκά Νέα», γράφων ὁ κ. Πέ- τρος Χάρης διὰ τοὺς νέους λογοτέχνας τῶν ἐπαρ- χιῶν, τοὺς συνιστᾷ νὰ στηρίζωνται εἰς τὰς δυνά- μεις τῶν, νὰ ἀποφεύγουν κάθε ἐξάρτησιν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν καὶ νὰ ἐπιδιώξουν μὲ κάθε τρόπον τὴν «φιλολογικὴν ἀποκέντρωσιν» ποὺ θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰς ἱκανότητάς των νὰ δώσουν ἀξιολογώτερα ἀπο- τελέσματα. Ἀπὸ μίαν περίληψιν ἀπαντήσεως τῶν «Ἱδρυτῶν» τῶν «Μακεδονικῶν Ἡμερῶν», δημοσιου- θείσαν εἰς τὴν ἴδιαν ἐφημερίδα, πληροφοροῦμεθα ὅτι οἱ νέοι τῶν ἐπαρχιῶν, τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ- λάχιστον, δὲν εἶναι σύμφωνοι μὲ τὸ «ρεξιοναλιστι- κό» πνεῦμα διὰ πολλοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι, περισσότερο ἀπὸ τοὺς «ἐντοπίους», τοὺς β]σηθοῦν εἰς τὰς προσπάθειάς των οἱ Ἀθηναῖοι λόγιοι.

— Εἰς τὴν «Πρωϊαν», συναχίζονται αἱ τακτι- καὶ καὶ ἐνδιαφέρουσαι ἐπιφυλλίδες τῶν κ. κ. Γιάν- νη Βλαχογιάννη, Φώτου Πολίτη καὶ τῆς κ. Σοφίας Σπανοῦδης.

— Ἡ «Ἰδέα», εἰς τὸ βον τεῦχος τῆς, μὲ μαχη- τικώτατον ἄρθρον τοῦ Σπ. Μελά καὶ γνώμας τῶν

κ. κ. Κ. Παλαμά, Ι. Γρυπάρη, Α. Δελμούζου, Γ. Βλαχογιάννη, Π. Κανελλοπούλου καὶ Μ. Στρυ- γάρη, καθορίζει τὴν στάσιν τῆς ἐναντι τοῦ γλωσσι- κοῦ ζητήματος καὶ ἐγκαινιάζει ἓναν ἀγῶνα διὰ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τῆς δημοτικῆς. Ἰόσον εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Μελά ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας γνώ- μας ἐθρῖσκομεν σκέψεις καὶ παροτρύνσεις ποὺ πρέ- πει νὰ προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον ὁσων ἐργάζονται διὰ τὴν δημιουργίαν πνευματικῆς ζωῆς εἰς τὸν τόπον μας. Ἀπὸ τὰ ἄλλα περιεχόμενα τοῦ τεύχους αὐτοῦ τῆς «Ἰδέας» ἀναφέρομεν τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Π. Βλαστοῦ «Ὁ Καθάριος ὁ στωϊκός», τὸ γ' μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Γιάννη Οἰκονομίδη «Ἱστορικὸς ὄλι- σμός καὶ Σπινόζικη μεταφυσική», τοὺς «Λογισμοὺς» τοῦ κ. Γ. Θεοδοῦ καὶ τὴν «Γραμμικὴν ἀντιφάσεις στὴ διανόησιν τῶν Βαλκανίων» τοῦ κ. Ράδιττα.

— Εἰς τὸ βον τεῦχος τοῦ «Σήμερα» ὁ κ. Κώ- στας Οὐράνης στὸ ἄρθρον του «Ἐπάρχουν σήμερα ἄνθρωποι . . .» διατυπῶναι χωρὶς περιφράσεις τὰς σκέψεις του διὰ τὸ ἀστικὸν καθεστῶς, τὸ καταδι- κάζει, τονίζει ὅτι «καμμιά κάθαρση μέσα στὸ ἴδιο τὸ ἀστικὸ καθεστῶς δὲν εἶναι δυστυχῶς δυνατὴ» καὶ ζητεῖ τὴν ριζικὴν μεταβολὴν τῶν ὄρων τῆς ση- μερινῆς ζωῆς εἰς τρόπον ὅστε νὰ πάρῃ «ἡ ζωὴ τὴν ἀξιοπρέπειάν της καὶ τὴν ἄξια τῆς». Ἀναφέρομεν, ἐπίσης, ἀπὸ τὰ ἄλλα περιεχόμενα τὰς μελέτας «Ὁ Μαρσέλ Προυστ καλλιτέχνης» τοῦ κ. Σ. Λευκοπαρίδη, «Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα καὶ τὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος» τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου καὶ ὁ «Παλαμᾶς διηγηματογράφος» τοῦ Ἀλκη Θρύλου. Εἰς τὰ «Σημειώματα» εὐ- θρῖσκομεν καὶ τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν εἰς τὴν «καρτηρήσιν» μας ὅτι τὸ «Σήμερα» δὲν πρόκειται νὰ κόμῃ κριτικὴν ἀλλὰ πολεμικὴν ἐναντίον προ- σῶπων: «Ἡ «Ἄσπια» Ἰστία», ἀναγγέλοντας τὴν ἐκ- δοσὴν τοῦ «Σήμερα», θεωρεῖ πῶς πρέπει νὰ συνοδεύσει τὴν ἀναγγελίαν μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι τὰ σημειώ- ματά του δείχνουν πῶς δὲν πρόκειται νὰ κόμῃ κριτι- κή, ἀλλὰ πολεμικὴ ἐναντίον προσώπων. Νὰ μᾶς συγ- χιωρεῖ ἡ «Ἄσπια»: κριτικὴ κάνουμε. Ὅχι ὅμως σάν ἐκείνη ποὺ γίνεται—κατὰ κανόνα—σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο ἀπὸ τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύ- πο, δηλαδὴ: μὲ σύμβουλους, μ' ἀνεκτικότητι, μ' ἀλληλολιθανόματα, μὲ ἐπεικτικές, μὲ δειλές. Ἀλλὰ κριτικὴ ἀληθινὴ καὶ θαρραλέα, ποὺ ἀποσκο- πεῖ, ὅπως εἴπαμε στὸ πρόγραμμά μας, νὰ βάλει ἰδέας καὶ πρόσωπα στὴ θέσιν τους, —τὴν πραγματι- κή τους, ἐννοοῦμε, θέσιν. Κριτικὴ κατὰ τῆς ψευτιᾶς, τῆς σύγχυσης τῶν πραγμάτων, τῶν μικροσυμφερόν- των, τῶν ἐμπαθειῶν, τῆς προχειρολογίας καὶ τῆς ἀγνοίας. Μιὰ τέτοια κριτικὴ μόνον στὴν Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ θεωρεῖται προσωπικὴ ἐπίθεση. Γιὰ ὅλους τοὺς παραπάνω λόγους.» Ἀλλ' ἂν ὅλ' αὐτὰ ἀπο- τελοῦν ὑπαινιγμὸν ποὺ μπορεῖ νὰ ἀφορᾷ τὴν «Ἄσπια» Ἰστία», λησμονοῦν ὅτι ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς «τα- χτικὸς συνεργάτες» τοῦ «Σήμερα» εἶναι καὶ οἱ τακτικοὶ κριτικοὶ μας . . .

Ἐλάδομεν, ἀκόμη, «Ρυθμόν», «Ἑλληνίδα», «Χαραυγὴν», «Μπιουνέτο», «Ἐβδομάδα», «Θεατὴν», «Οἰκογένειαν», «Παναθήναια» κ.ἄ.

Εἰς τὴν σελίδα 313, ἀπὸ τυπογραφικὴν ἀδελφίαν κάτω ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ κ. Οὐμβέρτου Ἀργυροῦ «Ὀικογενσιακὴ συναναστροφή» ἐτέθη ὁ τίτλος «Πορ- τραῖτο».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Είς τὸ Ἑθνικὸν Θέατρον, ὃ «Ποπολάρος» τοῦ κ. Ξενοπούλου ἐπαίχθη συνεχῶς ἐπὶ ἕνα μῆνα. Ἀργότερα θὰ ἐπαναληφθῇ. Ἦδη ἐπαναλαμβάνεται ὃ «Γιάννης Γαβριήλ Μπόρκιαν» τοῦ Ἴψεν. Διὰ τὴν 25 Μαρτίου θὰ παιχθοῦν ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», μεσαιωνικὸν μυστήριον, καὶ «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγι» μονόπρακτον τοῦ κ. Β. Ράιτα. Ἐτοιμάζονται ὃ «Ὁ θάλλος» καὶ ὃ «Οὐδίκους Ἵβαννας».

* Είς τὸ Κεντρικόν, τὴν δευτέραν 18 Μαρτίου, ἀρχίζει τὰς παραστάσεις τοῦ ὁμοῦ Μαρίας Κοτοπούλη μετὰ τὸ ἰταλικὸν ἔργον «Ὁ Ὀάνατος σὲ ἄδεια».

* Είς τὸ Ἰταλικὸν Ἰνστιτούτον Ἀνωτέρων Σπουδῶν, τὴν 9 Μαρτίου, ὠμίλησεν ὁ ἰταλὸς ἀκαδημαϊκὸς κ. Μάξιμος Μποντεμπέλλι μετὰ θέμα «Ἡ φιλολογικὴ Σχολὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνος».

* Είς τὸν Παρνασσόν, ἡ ἐκδοσις ζωγραφικῆς τοῦ κ. Οὐμβέρτου Ἀργυροῦ ἤνοιξε τὴν 12 Μαρτίου καὶ θὰ διαρκέσῃ μέχρι τῆς 10 Ἀπριλίου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

12 Μαρτίου

Οἱ ἐγγραφόμενοι συνδρομηταὶ εἰς τὴν «Νέαν Ἑστία» ἢ οἱ ἀνανεώνοντες τὴν συνδρομὴν των, πρέπει νὰ κάμουν συγχρόνως καὶ τὴν παραγγελίαν τοῦ ΔΩΡΟΥ των, ἄλλως τὸ διαιωμά των παραγράφεται. Ὑπερθυμίζομεν τοῦτο, διότι πολλοί, παραμελοῦντες νὰ τὸ κάμουν ἐγκαίρως, μᾶς ζητοῦν κατόπιν δύο, τριῶν ἐτῶν δῶρα μαζί.

κ. Π. Ψ. Καλάμας. — Πολὺ εὐχαρίστως, στὸ ἐργόμηνον. — κ. Ρ. Μ. Τὸ «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης» τοῦ οἴκου Δημητράκου, ἐκδιδόμενον κατὰ φυλλάδια, δὲν τὸ βλέπομεν, καὶ συνεπῶς δὲν μποροῦμε νὰ ἔχωμε γνώμην. Ἀλλωστε ἔργον αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κριθοῦν ἀπὸ τὰ πρῶτα τεύχη των. — κ. Γ. Χαρ. Ὁ στίχος σας ὁμαλὸς καὶ ἡ διάθεσις σας ἀρκετὰ ποιητικῆ. Ἀπὸ τὰ τρία τραγούδια σας θὰ δημοσιεύσωμεν τὸ ἕνα. Ἐλπίζομεν ὅτι μᾶς ἀφίνετε τὴν ἐκλογὴν. — κ. Ὁλ. Α. Κάλρον. Οἱ στίχοι σας, καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν, δὲν ἔγιναν δυστυχῶς δημοσιεύσιμα. ἔχουν ἀρκετὰ μετρικὰ λάθη καὶ δὲν εἶναι ἡ ἐκφρασις συγκινήσεως ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ζήλου. Ἦναι αἰλικρινέστερος καὶ ἀπλοῦστερος. — κ. Α. Μπ. Σέρρας. Τὰς ἰδίας παρατηρήσεις θὰ εἶχαμε νὰ κάμωμε καὶ διὰ τὴν «Θλιθερὴ Ζωή». Περιμένομε κατὰ καλύτερον. — κ. Η. Α. Π. Π. Ἐνταῦθα. Ἐδιαβάσαμε καὶ τὰ τρία, ἀλλὰ δὲν εὐρήκαμε τίποτα τὸ προσωπικόν. Ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις ἰδικῶν μας καὶ ξένων ποιητῶν καὶ μὴ δοκιμάζεταίς δυνάμεις σας στὸ σοννέτο. Εἶναι τὸ εἶδος στὸ ὅποιο δὲν τὰ καταφέρνουν καὶ ἔμπειροι ἀκόμη ποιηταί. Προσέχετε, ἐπίσης, τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ τελικοῦ ν. — κ. Σ. Μ. Ἐνταῦθα. Καὶ τὰ δύο διηγήματα εἶναι ἀπλᾶ σχέδια. Ὅστε ἀνθρώπους κατορθώνετε νὰ ζωντανέψετε ὅστε νὰ ἐκφράσετε λογοτεχνικὰ αὐτὸ ποῦ θέλετε νὰ πῆτε. Τὸ τέλος προπάντων τῆς «Νικημένης» εἶναι γραμ-

μένο εἰς τόνον διατριβῆς. Προσέχετε καὶ σεῖς τὸ τελικόν ν. — κ. Γ. Κ. Ζ. Θεο/νίκη. Ὁ «Γέρο Νικόλας» περιελήφθη στὸ βιβλίον σας. Περιμένομε κατὰ ἄλλο. — δ. Ἐλ. Γ. Ἐνταῦθα. Ὁ στίχος σας εἶναι ὁμαλὸς καὶ ἐνίοτε ἀρκετὰ μουσικὸς. Ἀλλὰ τοῦ λείπει τὸ περιεχόμενον. Οἱ προσκλήσεις πρὸς τὸν «καλόν», ὅπως γίνεται στὸ «Ἐλα», τὰ «μάτια ποῦ παρακαλοῦν» καὶ τὰ ὅμοια δὲν εἶναι ποιήσεις. Ἀνάγκη νὰ διαβάσετε καλοῦς ποιητὰς. — κ. Ἀλ. Η. Κηφισιάδ. Ἦρέπει νὰ μελετήσετε πολὺ ἀκόμη καὶ νὰ ἐργασθῆτε περισσότερον. Ἡ ἐπιστολὴ σας γιὰ τὸν «Ἰώθ» ἐνδιαφέρουσα, ἀλλ' ὅπως βλέπετε σὲ ἄλλη σελίδα τοῦ τεύχους αὐτοῦ, ἡ συζήτησις ἐτελείωσε. — κ. Γ. Κ. Ἐνταῦθα. Εἰς τὴν «Πεσομιστικὴν ποιήσιν» ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ὀρθοὶ παρατηρήσεις. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαντληθῇ εἰς ἕνα συντομώτατο σημεῖωμα. Εἰς τοὺς «Ἦχους τῆς οἰωπῆς» καὶ τὴν «Ἀναμιονή» τίποτα τὸ προσωπικόν. — δ. Α. Κ. Ἐνταῦθα. Θὰ θέλαμε πολὺ νὰ κάμωμε στὸν πατέρα σας τὴν ὠραία αὐτὴ ἐκπληξι. Ἀλλὰ νομίζομε ὅτι θὰ εἶναι ὠραιότερη, εἰαν δημοσιεύσετε πραγματικῶς καλοῦς στίχους. Περιμένομε, λοιπόν. — Ζ. Ἄντ. Ἐνταῦθα. Κρατοῦμε τὸ «Λειβάδι». Τὰ ἄλλα πολὺ μετριώτερα. — κ. Α. Κ. Παύρας. Παρακολουθοῦμε τὴν διένεξιν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦμε νὰ μὴν ἀναμιχθοῦμε. Οἱ συζητήσεις καὶ οἱ καυγάδες ἐσχισθῶνται, ἡ ἐργασία μένει. — κ. Κ. Ἄνθ. Ἀρεόπολιν. Διαβάσετε καὶ σεῖς δοκίμιους ποιητὰς. Ἀπὸ τοὺς στίχους σας εὐχαιριστοὶ οἱ ὀπωσδήποτε καλοί. Διὰ τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον εὐχαριστοῦμεν πολὺ. — δ. Μ. Τζ. Ἐνταῦθα. Εἰς τὸ διηγημά σας ἡ ἀφήγησις ὁμαλὴ ἀλλὰ χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον. Ἐνας καλὸς πεζογράφος ἀσφαλῶς θὰ ἐθλεπε πολλὰ ἄλλα πράγματα στὸ δράμα τῆς «Ἐξουπνῆς» καὶ «ὑπομονητικῆς» συζύγου. — δ. Κ. Μ. Ἀργαστόλι. Ἀπὸ τὰ δύο τραγούδια προτιμοῦμε τὴν «Φτωχοῦλα». Ἀλλὰ περιμένομε κατὰ καλύτερον. — κ. Ν. Ν. Ἐνταῦθα. Οἱ «Πύργοι στὴν Ἰσπανία» μία κοινότατη ἱστορία, ποῦ δὲν εἶναι καν γραμμένη κάπως πρωτότυπα. Καὶ, τὸ χειρότερον, ὑπάρχει καὶ ἐπιμύθιο. — κ. Ε. Μ. Θεο/νίκη. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ «Νέα Ἑστία» δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναμιχθῇ εἰς συζητήσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Αἱ ἀπόψεις καὶ αἱ ἐκτιμήσεις της εἶναι γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας της. Ἀλλωστε διατύπωσε ἤδη μερικὰς παρατηρήσεις καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπανέλθῃ, ἂν παραστῇ ἀνάγκη. . . Ὅπωσδήποτε, μὴν ἀμφισβάζετε ὅτι παρακολουθεῖ τὰ δημοσιεύματα αὐτά, ὅπως καθεὶ ποῦ ἀνήκει εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μας κίνησιν. — κ. Α. Β. Ναυπλιον. Ὁ κ. Χάρης σὰς εὐχαριστεῖ. — κ. Α. Ε. Τ' «Λοτέρια» καὶ τὸ «Κόκκινο τριαντάφυλλο» δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τοὺς στίχους ποῦ γράφονται στὰ λευκώματα τῶν δεσποινίδων. Διαβάστε μιὰ μετρικὴ καὶ προπάντων καλοῦς ποιητὰς. — κ. Α. Ρ. Πειραιᾶ. Εἰδικοί συνεργάται ἐτοιμάζουν τὰ «πορτραῖτα» ποῦ ὑποσχέθηκαμε. Θὰ ἀναγγαλοῦν προσεχῶς. — κ. Κ. Μ. Ἐνταῦθα. Ἀδύνατον νὰ διαβάσωμε τὰ χειρόγραφα σας. Θὰ σὰς παρακαλοῦσαμε νὰ μᾶς ξαναστείλετε τὰ τραγούδια σας δακτυλογραφημένα. — Διὰ τὰ ἀποσταλέντα πεζά, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἀρκετὰ ἐκτενῆ, εἰς τὸ ἐπόμενον.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 2'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 161

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ "ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ.."

ΤΕΛΜΑ

Τίποτα, πλέον τίποτα δὲ θάρθει στὴ ζωὴ μου !
Μαῦρα νερὰ κι' ἀπὸ καιρὸ πολὺ σταματημένα
οἱ μέρες μου' κι' ἀπάνω τους, καλάμια φασματώδη,
σ' ἀκίνησια θανατερή, πάντα, καθρεφτισμένα.

Τίποτα, πλέον τίποτα ! Χειμῶνες, καλοκαίρια
ἀπάνου ἀπ' τὸν ἀπέραντον ὄριζοντα διαβαίνουν
σ' ἐναλλαγὴ μονότονη. — Ἄχ ! ὅλοι αὐτοὶ οἱ χειμῶνες
κι' ὅλες αὐτὲς οἱ ἀνοιξες ποῦ τάχα νὰ πηγαίνουν ;

Τίποτα, πλέον τίποτα ! . . Μέσ' στοὺς γυμνοὺς τοὺς κάμπους
καμμιά φωνή, καμμιά ζωὴ, ὅλα ἔχουνε πεθάνει :
μόνο νερὰ, μόνο νερὰ ὡς ποὺ τὸ μάτι φτάνει !

Καί μέσα στοῦ κατακλισμοῦ τὸ ἐφιαλτικὸ τοπίο
κάποτε πάνου ἀπ' τὰ νερὰ σκιὲς φτερωτῶν περνᾶνε :
— Ἄλλ' ὅμως, Κύριε, ποτέ, ποτέ δὲ σταματᾶνε ! . .

ΑΝ ΝΟΣΤΑΛΓΩ . . .

"Αν νοσταλγῶ — δὲν εἶναι ἐσᾶς, ἀγάπες περασμένες,
καὶ τίς στιγμὲς τίς εὐτυχεῖς μαζί σας ποὺ ἔχω ζήσει :
— τὰ ρόδα σας τὰ μάρανα στὰ χέρια μου καὶ τώρα
μέσα στῆς Μνήμης τὸ παλιὸ βιβλίο τάχω κλείσει.

Μὰ εἶναι κάποιες ἀγνωστες, περαστικὲς γυναῖκες
ποὺ μιὰ στιγμὴ σταυρώσανε τὸ βλέμμα τους μαζί μου :
— κάποιες ποὺ μείναν ὁ γλυκὸς κι' ἀνέρικτός μου πόθος
ἐνῶ — ποιὸς ξέρει ! — θ' ἄλλαζαν γιὰ πάντα τὴ ζωὴ μου . . .

ΤΟΠΕΙΟΝ

DERAIN